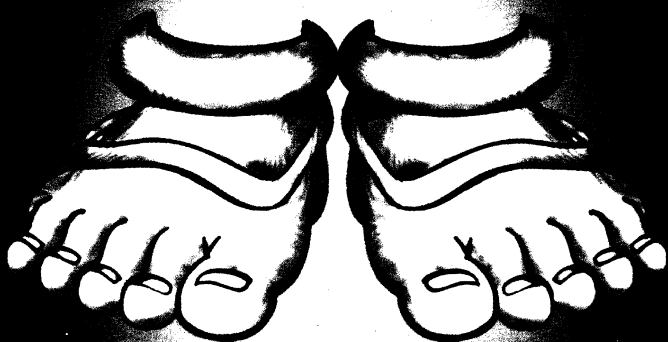

సమగ్ర ఆబ్దిక ప్రయోగము

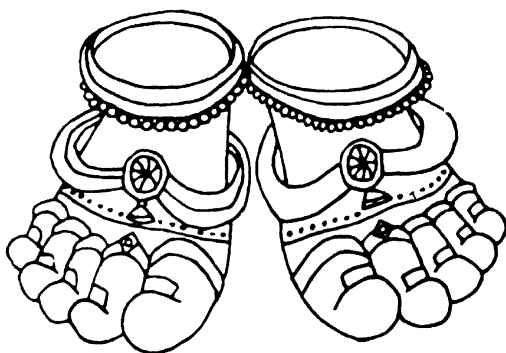
(యజుర్వేదము)

సంకలన కర్తలు :
ముత్య వీర వేంకట బ్రహ్మకృష్ణులు
పాణ్డపల్లి వేంకటాద్రి

సమగ్ర ఆర్థిక ప్రయోగము

(యజుర్వేదము)

సంకలన కర్తలు :
ముత్య వీర వేంకట దీకితులు
పొన్నపల్లి వేంకట :

సమగ్ర ఆంధ్రక ప్రయోగము

సంకలన కర్తలు :

ముత్య వీర వేంకట దీక్షితులు, పొన్నపల్లి వేంకట కృష్ణయ్య

ప్రథమ ముద్రణ : జూన్, 2008

ప్రతులు : 1000

మూల్యము : రూ. 40-00

ప్రాప్తినిధానము :

1. ముత్య వీర వేంకట దీక్షితులు

42-2-22/3, 4వ క్రాస్ రోడ్, రామకృష్ణాపురం,

విజయవాడ - 520 003. ఫోన్ : 0866-2534205

2. శివకామేశ్వరి గ్రంథమాల

41-22/4-36, భ్రమరాంబాపురం, కృష్ణలంక,

విజయవాడ-520 013. ఫోన్ : 0866-2522824

3. ముత్య శేషశాయి

5వ క్రాస్ రోడ్, రామకృష్ణాపురం,

విజయవాడ - 520 003. సెల్ : 93978 44400

4. జటావల్లభుల జగన్నాయకులు

ప్లాట్ నెం. 202, ESSAR ఎంక్లేవ్, శివాజీపాలెం,

విశాఖపట్నం - 530 017. ఫోన్ : 0891-2704954

5. పొన్నపల్లి వేంకట కృష్ణయ్య

9-42-1A, బాలాజీ నగర్, విశాఖపట్నం - 530 003.

ఫోన్ : 0891-2755314

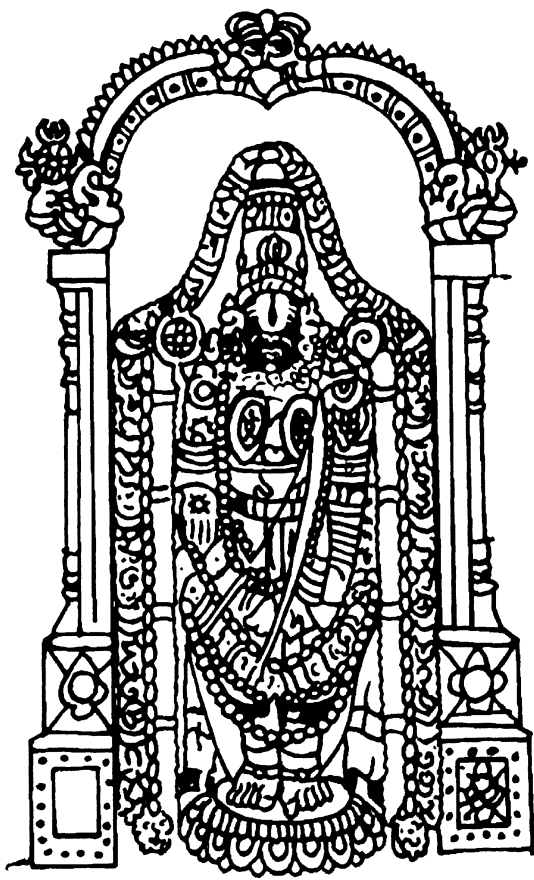
6. ముత్య వేంకట కృష్ణ

ప్లాట్ నెం. 208, రామచంద్ర టవర్స్, ఈస్ట్ ఆనంద్ బాగ్, మల్కాజ్‌గిరి,

సికింద్రాబాద్ - 500 047. ఫోన్ : 040-27246388

ముద్రణ : నిర్మలా ఆఫ్‌సెట్ ప్రెస్, విజయవాడ-3. ఫోన్ : 2574828

గ్రంథ ప్రచురణ అనంతరము వచ్చే విమర్శలకు,
చట్టరీత్యా తీసుకునే చర్యలకు సంకలన కర్తలదే బాధ్యత.

ఈ గ్రంథము తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము వారి
ఆర్థిక సహాయముతో ముద్రించబడినది.

శ్రీ గణేశాయ నమః

ముందు మాట

శ్రేయాన్ స్వధర్మే విగుణః పరధర్మాత్ స్వనుష్ఠితాత్ ।

స్వధర్మేనిధనంశ్రేయః పరధర్మే భయావహః ॥ భగవద్గీత 3-36

మన భారతదేశం కర్మభూమి. భారతీయుల నిత్యజీవితంలో వైదిక కర్మలు పెనవేసుకుని ఉంటాయి. పాశ్చాత్య నాగరికతా ప్రభావం వల్ల కర్మాచరణ అనేక మార్పులకు లోనై దీనియందు శ్రద్ధ తగ్గుతున్నప్పటికీ ఈ తరంలో అనేకులు విధ్వక్త ధర్మకర్మాచరణ వైపు ఆసక్తి చూపిస్తున్నారు. ఇటువంటి వారికి మార్గదర్శకంగా ఉండేందుకు, వైదిక వృత్తిలోని వారికి కూడా ఉపయుక్తంగా ఉండేందుకు, మాలో మొదటివారు “సంస్కార కాలసంగ్రహము” అనే గ్రంథాన్ని సంకలనం చేసి ప్రచురించడం జరిగింది. దానికి అనుబంధంగా మరణానంతర సంస్కారానికి సంబంధించిన విషయాల ధర్మసూక్ష్మాలకు ప్రాధాన్యమిస్తూ వివరించే “మరణానంతర విధి” అనే పుస్తకాన్ని మేమిరువురము సంకలనం చేసి ప్రచురించాము. ఈ రెండవ పుస్తకం రచించే సమయంలో ఆజ్ఞికాది శ్రాద్ధాలకు సంబంధించి మంత్రంతోపాటు క్రియను విపులంగా వివరించే ఒక పుస్తకం అవశ్యకతను గుర్తించాము.

ఆ దిశలో అనేక గ్రంథాల నుంచి విషయం సేకరించి, కొందరు వేదపండితులను సంప్రదించి ఈ పుస్తకాన్ని సంకలనం చేశాము. ఇందులో సస్వరంగా విచ్చిన్నాపాసన సహిత యజుర్వేద ఆజ్ఞిక (శ్రాద్ధ) మంత్రము, మంత్రంలో ప్రతిసందర్భంలో విపులమైన క్రియావివరణము ఇవ్వటానికి ప్రయత్నం చేశాము. ప్రథమ ప్రయత్నం కాబట్టి లోపాలు, దోషాలు దొర్లవచ్చు విజ్ఞులైన పాఠకులు మాకు తెలియజేస్తే కృతజ్ఞతతో మలిప్రచురణలో సవరించుకొంటాము.

ధర్మాచరణాసక్తులైన పాఠకులకు, వైదిక వృత్తిలోని మిత్రులకు ఈ గ్రంథం ఉపయోగపడుతుందని ఆశిస్తున్నాము.

దీక్షిత్

కృష్ణ

వేదపురుష త్రివేది, వేదత్రికాండశ్రాతి :
 కపిలవాయి రామశాస్త్రి, ప్రధాన వేదపండితులు,
 శ్రీ వీర వేంకట సత్యనారాయణ స్వామి వారి
 దేవస్థానం, అన్నవరం.

అభినందన

శ్రీయుతులు ముత్య వీర వేంకట దీక్షితులు, పాన్నపల్లి వేంకట కృష్ణయ్య గారలు సంకలనము చేసిన “సమగ్ర ఆంధ్రక ప్రయోగము” అను గ్రంథమును పూర్తిగా చదివితిని. వైదికులకందరకు ఉపయుక్తముగా ఉండుటకు సప్రమాణముగా, వివిధ శ్లోకములను శ్రుతి ప్రమాణములను పూర్వ గ్రంథముల నుండి సంగ్రహించి వీరు చాలా శ్రమపడి ఈ పుస్తకమును వ్రాసినారు.

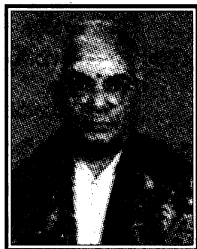
ఈ గ్రంథమును పరిశీలనార్థం శ్రీ దీక్షితులుగారు నా మీద ఉండే అభిమానం చేత నాకు పంపించినారు. మొదటి వ్రాతపతినీ ఆ మూలాగ్రం పరిశీలించినాను. నేను సూచించిన సవరణలు వారు చేసి మరల పంపించినారు. ఈ పుస్తకంలో అధిశ్రవణం, త్రిసుపర్ణములు కూడా ఉన్నాయి. ఈ గ్రంథం ఆధారం చేసుకొని ఆంధ్రకాదులు జరుపుకొనవచ్చును.

చాలామందికి అన్ని విషయములు తెలిసినను, ఇంకను తెలుసుకొనవలసిన విషయములు ఈ గ్రంథం ద్వారా తెలుసుకొనగలరని ఇందు మూలముగా తెలుపుకొనుచున్నాను. ఈ అవకాశము నాకు కల్పించిన రచయితలకు నా అభినందనలు తెలియజేస్తున్నాను. శ్రీ వీర వేంకట సత్యనారాయణ స్వామివారి కృపచే వీరికి ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యములు కలుగుగాక అని ప్రార్థిస్తున్నాను.

అన్నవరం
 12-7-2007

కపిలవాయి రామశాస్త్రి

వేదభాష్య విభూషణ
చిర్రావూరి శ్రీరామశర్మ
17-31-17, టీచర్స్ కాలనీ,
రాజమండ్రి - 533 105.

ఆమోదము

బ్రహ్మశ్రీ ముత్య వీర వేంకట దీక్షితులుగారు, బ్రహ్మశ్రీ పాన్నపల్లి వేంకట కృష్ణయ్యగారు సంకలనము చేసి శ్రాద్ధప్రయోగము నిర్వహణముగా ప్రయోక్తల కందించవలె ననుభావముతో చాలా శ్రమించిరి. ఇందు స్థానభేదముచే అలతి అలతి భేదములున్నను మూలము మాత్రము ఒకే రూపమున గలదు. దానిని స్థలింపజేయకుండుటతో బాటు స్థానిక భేదములను జతచేసి చాలా జాగరూకతతో దీనిని రూపొందించినారు. అంతేకాక ఆయా కాలములలో చేయదగిన విధానములు, నియమములు, కర్తవ్య విశేషములు, యాజ్ఞిక విధానములు ఇత్యాదుల నన్నింటిని పొందుపరచి ఈ ప్రయోగమును సంస్కరించి యున్నారు.

పుత్రులు తల్లిదండ్రుల విషయములో చేయదగిన మూడు కృత్యములు :

1. జీవతో వాక్యకరణాత్ - జీవించి యున్నంత వరకు వారి మాటను ఆచరించుట
2. ప్రత్యభిం భూరి భోజనాత్ - ప్రత్యాబ్దికములను శ్రద్ధతో శాస్త్ర విహితముగా ఆచరించి, ఆ నమయమున అనేకులకు భోజనము ఏర్పాటు చేయుట
3. గయాయాం పిండదానేన - తన జీవితములో ఒకసారియైనను గయలో పితరుల నుద్దేశించి పిండదానము చేయుట

త్రిభు: పుత్రస్య పుత్రతా - ఈ మూడింటిని ఆచరించిన పుత్రుడు యోగ్యపుత్రుడగును (అని విధింపబడినది)

ఇందు మొదటిది వారి ప్రవృత్తిచే సాధ్యము. మూడవది ఎప్పడో ఒకసారి చేయదగినది. మధ్యలో చెప్పిన ప్రత్యేక కృత్యము సంవత్సరమున కొకసారి చేయదగినది. అందు లోపలములు కలుగకుండా శ్రద్ధాపరులై ఆచరించు వారికై ఈ గ్రంథము అవశ్యము ఉపయోగించును. దీనికై వీరుభయులు మిక్కిలి శ్రద్ధ చేసి పలుపురి చేత దీనిని శుద్ధపరచుటలో నన్ను కూడ ఒక సాధనముగా స్వీకరించినందున ఈ నాలుగు మాటలు వ్రాయవలసి వచ్చినది. ప్రత్యాజ్ఞిక విషయమున శ్రద్ధాపరులు ఈ గ్రంథము చదివి శక్తి గలిగినంతవరకు యథావిధిగా ఆచరించుట ద్వారా వీరి అతిశయతశ్రమను సఫలము జేయగలరని ఆశించుచున్నాను.

సర్వజిత్ నిజజ్యేష్ఠ శుద్ధ అష్టమి
భానువారము

చి. శ్రీరామశర్మ

ఉపయుక్త గ్రంథాలు

1. ఆచార దీపిక
2. స్మృతిరత్నావళి
3. స్మృతిసారము
4. స్మార్త వివేచనిక
5. ధర్మసింధు
6. ధర్మప్రవృత్తి
7. వేంకట సోమయాజీయము
8. లక్ష్మీపతి సోమయాజీయము
9. వైదికాభరణము
10. యల్లాజీయము
11. యజుర్వేద ఆజ్ఞిక మంత్రము
12. యజుర్వేద ఆజ్ఞిక మంత్రము, క్రియ - పిశుపాబి మురళీకృష్ణ
13. ఆజ్ఞిక సర్వస్వము - మార్తి వేంకట రామశర్మ మొదలైనవి.

ఒకటవ ప్రకరణము

ఆబ్జకాదులు

ఉపోద్ఘాతము :

మరణించిన వారి నుద్దేశించి వారికుమారులుగాని, కొన్ని సందర్భాలలో మరొకరుగాని ప్రతిసంవత్సరము వారు మరణించిన మాసంలో ఆతిథినాడు ఆచరించే కర్మకాండనే ఆబ్జకము, తద్దినము అనే పేర్లతో వ్యవహరిస్తారు. ఇవి కాక మొదటి సంవత్సరంలో ప్రతినెలా చనిపోయిన తిథినాడు ఆచరించేది మాసికము, మరికొన్ని ప్రత్యేక దినాల్లో ఆచరించేది (త్రయపక్షికము, ఊనషాణ్మాసికము, ఊనాబ్జికము, సంవత్సరవిమోకము మొదలైనవి) కూడా ఉన్నాయి. వీటన్నింటినీ శ్రాద్ధములు అంటారు. ఇవన్నీ కూడా సాధారణంగా పార్వణ విధానంగా ఆచరిస్తున్నారు. ఇప్పుడు చెప్పుకోబోయేది చాలా వరకు వీటన్నింటికీ వర్తిస్తుంది. వీటిలో ఏవైనా తేడాలుంటే ఆయా సందర్భాలలో చెప్పబడతాయి.

శ్రాద్ధం రోజున పితృదేవతలు (మరణించిన వారి ఆత్మలు) మనోవేగంతో శ్రాద్ధం చేసే చోటికి వచ్చి భోక్తల ముఖంగా మరియు పిండప్రదాన విధానంగానూ ఆహారం గ్రహించి సంతృప్తి చెందుతారని మనవిశ్వాసం. పార్వణ విధానంగా జరిపే శ్రాద్ధంలో ప్రధానమైన అంశాలు అగ్నేకరణం, పిండ ప్రదానం, బ్రాహ్మణ (భోక్తల) భోజనం. అనివార్య కారణాలవల్ల యథావిధిగా పార్వణ విధానంలో శ్రాద్ధం జరప లేకపోతే ప్రత్యామ్నాయంగా సంకల్ప శ్రాద్ధంగాని, ఆమశ్రాద్ధంగాని, హిరణ్యశ్రాద్ధంగాని చేయాలి.

ఆబ్జక తిథి నిర్ణయము

పంచాంగంలో ప్రతిరోజు ఆరోజున సూర్యోదయ సమయానికి గల తిథిని పేర్కొని ఆ తిథి ఎంతవరకు వ్యాపించిందో గంటలు నిమిషాలలో వివరిస్తారు. అంటే ఆతిథి ఆరోజు ఎప్పటిదాకా ఉంటుందో వివరిస్తూన్న మాట. క్రితం రోజున ముందరి తిథి అంత్యకాలం గుర్తించి, అప్పటి నుంచి ఈ రోజు ప్రస్తుత తిథి అంత్యకాలంవరకు తిథి వ్యాపించినట్లు గ్రహించే పద్ధతి పార్వణ గంటల

నుంచి 27 గంటల వరకు వ్యాపిస్తుంది. వ్యక్తి చనిపోయిన తిథి మాసాలు తెలిసినప్పుడు తద్దినం ఏరోజు జరపాలో నిర్ణయించుకోవాలి. ముందుగా ఆతిథి ఎప్పుడు ప్రారంభమై (ముందరి తిథి అంత్యకాలం) ఎప్పుడు అంతం అవుతుందో గుర్తించాలి. ఏరోజున అపరాహ్ణకాలంలో ఆతిథి వ్యాపించిందో ఆ దినమున తద్దినం (ఆబ్దికం) జరపాలి.

అపరాహ్ణకాలం అంటే ఏమిటి ?

ప్రతినామ సూర్యోదయం నుంచి సూర్యాస్తమయం వరకుగల సమయాన్ని అయిదు సమాన భాగాలుగా చేయాలి. వాటి పేర్లు వరసగా 1. ప్రాతఃకాలము 2. సంగమకాలము 3. మధ్యాహ్న కాలము 4. అపరాహ్ణ కాలము 5. సాయంకాలము. ఇందులో నాలుగవదే అపరాహ్ణకాలము. ఉదాహరణకు ఒకరోజు ప్రొద్దున 6 గంటలకు సూర్యోదయమై సాయంత్రం 6 గంటలకు సూర్యాస్తమయమైతే ఆ రోజు పగలు 1-12 నుంచి 3-36 వరకు అపరాహ్ణకాలం అవుతుంది. ఉదయాస్తమయ కాలాలు పంచాంగంలో చూసి (దేశాంతర చక్రం ద్వారా సవరణ చేసుకుని) అపరాహ్ణ కాలం నిర్ణయించాలి.

చనిపోయిన తిథి ప్రస్తుతం ఏరోజున అపరాహ్ణ కాలంలో వ్యాపిస్తుందో ఆరోజే ఆబ్దికం పెట్టాలి. 1. ఏరోజునా అపరాహ్ణ కాలంలో వ్యాపించకపోతే అంటే మొదటి రోజు అపరాహ్ణ కాలం అయినతరువాత తిథి ప్రారంభమై మరుసటిరోజు అపరాహ్ణ కాలం మొదలు కాకుండా అంతమైతే అప్పుడు ముందు రోజున ఆబ్దికం పెట్టాలి. 2. తొలిరోజున అపరాహ్ణ కాలంలో తిథి ప్రారంభమై రెండవరోజు అపరాహ్ణ కాలంలో అంతమైతే ఏ రోజున ఎక్కువ సేపు అపరాహ్ణ కాలంలో ఆతిథి ఉన్నదో లెక్క చూసి ఆరోజున ఆబ్దికం పెట్టాలి. రెండు రోజుల అపరాహ్ణ కాలాలలోనూ తిథి సమానంగా వ్యాపిస్తే తిథి వృద్ధియందుంటే (తిథి ప్రమాణం రోజు రోజుకి పెరుగుతుంటే) రెండవ రోజున, తిథి క్షయమందుంటే (తిథి ప్రమాణం తరుగుతూ ఉంటే) మొదటి రోజున పెట్టాలి. ఇలాంటి సందిగ్ధావస్థ ఏర్పడినప్పుడు పంచాంగంలో ఆ రోజు ఏతిథి అనే సంగతి వ్రాస్తారు. అప్పుడప్పుడు ఒకేరోజున రెండుతిథులకు సంబంధించిన ఆబ్దికాలు రావటం, కొన్ని రోజులు ఆబ్దిక తిథులు కాకపోవడం జరుగుతుంది. వీటినే వరుసగా తిథి ద్వయం, శూన్యతిథి అని పిలుస్తారు. శూన్యతిథినాడు ఆబ్దికం మాసికం వంటి

శ్రాద్ధాలు పెట్టకూడదు కాని ఊసషాణ్మాసికము, సాంవత్సర విమోకము వంటివి పెట్టవచ్చును.

శ్రాద్ధదినం కర్తకు ఆశౌచముంటే ఆశౌచశుద్ధినాడు పెట్టాలి. (మాసికం ఆశౌచంలో పడితే తరువాత నెల మాసికంతో కలిపి పెట్టవచ్చని స్మృత్యర్థసారంలో ఉన్నది) ఆశౌచ శుద్ధి రోజున శూన్యతిథి అయితే మరునాడు పెట్టాలి (శూన్యతిథి అయినా శుద్ధినాడే పెట్టాలని స్మృతిచంద్రికలో ఉన్నది) తిథితో నిమిత్తంలేని శ్రాద్ధం అయితే శూన్యతిథి అయినా ఆశౌచశుద్ధినాడే పెట్టాలి. మరేదైనా కారణంచేత (మరపు) ఆబ్ధికానికి అంతరాయం వస్తే ఆ నెలలో బహుళ అష్టమి ఏకాదశి, అమావాస్యలలో పెట్టవచ్చు. కర్తకు ఆశౌచం లేకుండా గృహానికి ప్రసూతివంటి ఆశౌచాలు వస్తే వేరేచోట ఆబ్ధికం పెట్టాలి. స్త్రీకర్తయై భర్తకు ఆబ్ధికం పెట్టిస్తున్నప్పుడు “శ్రాద్ధార్థం సంపాదితాః ... ముఖా భవంతు” అనే లోపున బహిష్టయితే 5వ రోజున పెట్టించాలి. ఆ తరువాత బహిష్టయితే ఆబ్ధికం ఆపకూరలేదు. (లక్ష్మీపతి సోమయాజీయం)

దేశాంతరంలో మృతి చెందిన వారి విషయంలో 1) మృతమాసం మాత్రం తెలిసి తిథి తెలియకపోతే కృష్ణఏకాదశి లేక అమావాస్య తిథిగా నిర్ణయించాలి. 2) తిథి మాత్రం తెలిసి మాసం తెలియకపోతే ఆషాఢ, భాద్రపద, మార్గశిర, మాఘ మాసాలలో దేనినైనా మృతమాసంగా నిర్ధారించి ఆబ్ధికాలు పెట్టాలి. 3) తిథి, మాసం కూడా తెలియకపోతే ఇంటి నుంచి ఆవ్యక్తి బయలుదేరిన తిథి, మాసములను బట్టి మృతతిథిని నిర్ణయించాలి. దానినే ఆబ్ధిక తిథిగా భావించాలి 4) అదికూడా తెలియకపోతే మృతి వార్త తెలిసినరోజే చనిపోయిన దినం (సమయంతో సహా) గా పరిగణించి, కర్మకాండ, మాసికాదులు తరువాత తద్దినాలు ఆ ప్రకారం పెట్టాలి. 5) ఎవరైనా దేశాంతరం వెళ్లి ఏ కబురూ లేకపోతే తల్లితండ్రులైతే (1) దేశాంతరం వెళ్ళే నాటికి 32 సం॥లోపు వయస్సుయితే 21 ఏళ్లు (2) 32 నుంచి 63 వరకు అయితే 15 ఏళ్లు (3) 64 సం॥ ఆపైన అయితే 12 సం॥లు (4) తల్లిదండ్రులు కాకపోతే 12 సం॥లు వేచి ఉండాలి. తరువాత మృతి చెందినట్లు భావించి పాలాశవిధిని దహనాది కర్మలు చేసి శ్రాద్ధములు పెట్టాలి. (ఆచారదీపిక)

మాసికాదులకు దిన నిర్ణయము :	చనిపో	రోజు	కరణం
చేసిన తరువాత కర్త స్నానం చేసి మొదటి		పెట్టాలి	నుంచి
<hr/>			
ఒకటవ ప్రకరణము			13

ప్రతినెలా చనిపోయిన తిథినాడు (తిథి నిర్ణయం ఆబ్దికానికి లాగానే) మాసికం పెట్టాలి. మృతుడు ఆహితాగ్ని అయితే 2వ మాసికం దహనతిథినాడు పెట్టి తరువాత మాసికాలు, ప్రత్యాబ్దికాలు మృతతిథినాడు పెట్టాలి. ఈ విధంగా మొత్తం 12 మాసికాలు (మధ్యలో అధిక మాసం వస్తే 13 మాసికాలు) అయిన తరువాత, చనిపోయిన సంవత్సరానికి అదే తిథినాడు మొదటి ఆబ్దికం పెట్టాలి. దానికి ముందు రోజున సాంవత్సర విమోకం అనే పేరుతో పార్వణ విధానంగా శ్రాద్ధం జరపాలి. ఇవికాక ఊనమాసికము, త్రైపక్షికము, ఊనషాణ్మాసికము, ఊనాబ్దికము అనే శ్రాద్ధాలు ఆచరించాలి. ఇవన్నీ కలిపి మొత్తం 16 శ్రాద్ధాలవుతాయి. అధికమాసం వస్తే 17 అవుతాయి.

త్రైపక్షికాన్ని మొదటి నెల కాగానే జరిపే రెండవ మాసికం తరువాత 1 నుంచి 5 రోజులలోగా పెట్టా . ఈ రోజులు ఆశోచంలో పడితే 11 నుంచి 15వ రోజులలో ఒకనాడు పెట్టాలి. 6 షాణ్మాసికాన్ని ఆరవ నెలలో ఏడవ మాసికానికి 5 నుంచి 10 రోజులు ముందు ఒకనాడు పెట్టాలి. ఊనాబ్దికాన్ని సాంవత్సరవిమోకానికి ముందరి 15 రోజులలో తొలి అయిదు రోజులలోగాని, చివరి 5 రోజులలోగాని ఒకనాడు పెట్టాలి. పై చెప్పిన త్రైపక్షికం రెండవ మాసికం తరువాత 1 నుంచి 5 రోజులలో చేస్తే ఊనాబ్దికాన్ని చివరి అయిదు రోజులలోను, త్రైపక్షికాన్ని 11-15వ రోజుల మధ్య చేస్తే ఊనాబ్దికాన్ని సంవత్సరం చివరి పక్షంలో మొదటి అయిదు రోజులలోను చెయ్యాలి. ఊనమాసికం మొదటి నెలలో 13,21,23,25,27,28, 29వ రోజులలో ఒకనాడు చెయ్యవచ్చును. ఈ ఊనములు మూడింటి విషయంలో కృత్తిక, ఆశ్లేష, పుబ్బ, జ్యేష్ఠ, మూల, పూర్వాషాఢ, ఉత్తరాషాఢ నక్షత్రాలు లేని రోజులలో చెయ్యటానికి వీలైనంత వరకు ప్రయత్నించాలి అంతేకాని అటువంటి రోజు దొరకలేదని మానకూడదు. వీటికి అధికమాసం పట్టింపు, శూన్యతిథి పట్టింపు లేదు. అయితే ఊనములు శుక్రవారం పెట్టకూడదు. తల్లిదండ్రులకైతే పెట్టవచ్చు. కర్త భార్య బహిష్టు అయినా, స్త్రీ కర్త అయి ఆమె బహిష్టు అయినా అయిదవరోజు శుద్ధి వరకు ఏఊనము పెట్టకూడదు. వీటిలో దేనికైనా పై చెప్పిన నిర్దిత సమయాల్లో పెట్టటానికి అటంకాలేర్పడి కుదరకపోతే అది మురిగిపోతుంది. ఆబ్దికం, మాసికాలకు , అయితే కర్త భార్య బహిష్టుఅయినా ఊరిలో లేకపోయినా లౌకికాగ్నిలో అగ్నేశ్చరణం

చేసి పెట్టాలి. ఈ సందర్భాలలో కూడా ఔపాసనాగ్నిలోనే అగ్నాకరణం చేయడం ఆచారంగా ఉన్నది. సాంవత్సర విమోకం నాటికి కర్త భార్య బహిష్టు అయినా, స్త్రీ కర్త అయి ఆమె బహిష్టు అయినా ఆ శ్రాద్ధం మానేయాలి.

అధిక, క్షయమాసములు

ఒకవ్యక్తి చనిపోయిన తరువాత ఆర్థికం పెట్టవలసిన ఏ సంవత్సరంలోనైనా ఆ వ్యక్తి చనిపోయిన మాసానికి అధిక మాసం వస్తే అధికమాసంలో ఆర్థికం పెట్టక్కరలేదని కొన్ని గ్రంథాలలో ఉన్నది. కాని అధిక మాసంలో కొందరు సంకల్ప విధానంగాను, నిజ మాసంలోలాగానే పార్వణ విధానంగాను ఆర్థికం పెడుతున్నారు. మరుసటి సంవత్సరంలోనే అంటే సాంవత్సర విమోకం సమయానికే అధిక మాసం వస్తే దానిని, మొదటి ఆర్థికాన్నికూడా అధిక మాసంలోనే పెట్టాలి. (హారీతః) ప్రథమార్థికం తిరిగి నిజమాసంలో కూడా పెట్టాలి. సంవత్సరంలోపుగా ఏదైనా అధిక మాసం వస్తే ఆ అధిక మాసంలో కూడా తిథినాడు మాసికం పెట్టాలి. ఆరవ నెల అధికమాసమైతే ఊనపాణ్మాసికం అధిక మాసంలోనే పెట్టాలి. ఒకవేళ ఎవరైనా అధిక మాసంలో చనిపోతే మరుసటి సంవత్సరం ఆ పేరుగల మాసంలోనే సంవత్సరీకాలన్నీ జరిపించాలి. అధిక మాసంలో చనిపోయిన వ్యక్తికి ప్రతి సంవత్సరమూ ఆ పేరు గల మాసంలో మృతతిథినాడు ఆర్థికం పెట్టాలి. మళ్ళీ అదే మాసం అధికమాసంగా ఎప్పుడైనా వస్తే అధికమాసంలో పార్వణ విధానంగా పెట్టాలి. అధికమాసంలో చనిపోయినవారికి 12వ రోజు సపిండీకరణం అయ్యాక ఊనమాసికాన్ని, నిజమాసంలో మృతతిథినాడు తొలిమాసికాన్ని (దీనిని అన్వాద్యము అంటారు. ఇది ఈ సందర్భంలోనే వస్తుంది) మరుచటి నెలలో తిథినాడు రెండవ మాసికాన్ని, ఆ మర్నాటి నుండి 5 రోజులలోగాని 11వ రోజు నుంచి 15వ రోజులోగాని త్రైపక్షిక్లాన్ని జరపాలి. వ్యక్తి చనిపోయిన తరువాత 12వ రోజులోగా అధికమాసం ప్రారంభమవుతే 12వ రోజున ప్రథమ మాసికంపెట్టి తరువాత మృతతిథినాడు అధికమాస మాసికం పెట్టి, పై నెలలో నిజమాస మాసికం పెట్టి ఆ తరువాత త్రైపక్షికం పెట్టాలి. 12 రోజుల తరువాత అధికమాసం ముగుస్తుంటే, 12వ రోజున ఊనమాసికం, అధికమాసంలో మృతతిథి మాసికం తరువాత నిజమాసంలో మాసికము, అనంతరం త్రైపక్షిక్లి. లి.

ఒక వ్యక్తి చనిపోయిన మానవ తరువాత సంవత్సరాలలో క్షయమాసమైతే (అంటే మరొక మానవతో కలిసి రెండు మాసాలుగా వ్యవహరింపబడితే) ఆ రెండు మాసాలలో మృతి చెందిన వారికి ఆ మానవంలోనే తిథినాడు అబ్దికం పెట్టాలి. ఎవరైనా క్షయమాసంలో పుట్టడంగాని, చనిపోవడంగాని జరిగితే తిథి వ్యాప్తకాలాన్ని రెండు సమభాగాలుగా చేసి మొదటి భాగంలో జరిగితే మొదటి మాసంలో జరిగినట్లు, రెండవ భాగంలో జరిగితే రెండవ మాసంలో జరిగినట్లు పరిగణించాలి. ఇది మానవ నిర్ణయానికి మాత్రమే. ఈ మానవ నిర్ణయం తరువాత సంవత్సరాలలో అబ్దిక సమయ నిర్ణయం కోసమే.

భోక్త-లక్షణములు

శ్రాద్ధంలో బ్రాహ్మణ భోజనం ఒక ముఖ్యాంశము. సాధారణంగా ఇద్దరు బ్రాహ్మణులను భోక్తలుగా నియమించుకొని వారిని పూజించి భోజనం పెట్టాలి. పితృ (మాతృ) స్థానానికి ఒక భోక్తను విశ్వే దేవస్థానానికి ఒక భోక్తను నియమించుకోవాలి. పితృస్థాన భోక్త కర్తయొక్క తండ్రి (తల్లి), తాత (నాయనమ్మ), ముత్తాశను, (తాతతల్లి)లకు ప్రతিনিధిగా భావించి, వారిని వసు, రుద్ర, ఆదిత్యరూపాలుగా పూజిస్తాము. విశ్వేదేవస్థాన భోక్త పురూరవ, అర్ధవ అనేపేర్లు గల దేవతలకు ప్రతিনিధి. వీరు దక్షప్రజాపతి కుమార్తె విశ్వయొక్క 13గురు పుత్రులలో ఇద్దరు. కొన్ని గ్రంథాలలో విష్ణు స్థానంలో మరొక భోక్త ఉండాలని చెప్పబడినప్పటికీ ఎక్కువమంది ఈ సూత్రాన్ని పాటించడంలేదు.

భోక్తగా తగనివారు : భోక్తలిద్దరూ అన్నదమ్ములుగాని, తండ్రి కొడుకులుగాని కాకూడదు. కర్తకుగాని పెట్టేవారికిగాని సగోత్రుడుభోక్తగా పనికిరాదు, భార్య బహిష్టు అయినా, భార్య 6 నెలలు నిండిన (7వ నెల నుంచి) గర్భిణి అయినా, ప్రసవించి నెలపురుడు దాటకపోయినా, భార్య చనిపోయినా బ్రహ్మచారి అయినా ఆవ్యక్తి భోక్తగా పనికిరాదు. ముందు రోజు శ్రాద్ధం పెట్టినవాడు, భోక్తగా ఉన్నవాడు ఈ రోజు భోక్తగా పనికిరారు. మరునాడు శ్రాద్ధం పెట్టవలసినవాడు ఈ రోజు భోక్తగా పనికిరాదు. డబ్బు ఆశగలవాడిని, లోభిని, నగ్నశ్రాద్ధము, నవశ్రాద్ధము, ఆద్యశ్రాద్ధము వంటి వాటిలో ప్రేత స్థానంలో తిన్నవాడిని సపిండీకరణంలో గోదానం పట్టినవాడిని శ్రాద్ధంలో భోక్తగా పిలువరాదని ఆర్యోక్తి.

తల్లి పుణ్యస్థానంగా (పునిస్తీ) చనిపోతే (కనీసం తండ్రి జీవించినంత కాలము) తల్లి ఆబ్ధికాలలో భోక్తలతో పాటు ఒక పుణ్యస్థానానికి కూడా భోజనం పెట్టాలి. ఆ స్థానానికి గర్భవతి, ప్రసవించి నెల పురుడు దాటని ఆమె పిల్లలు లేని ఆమె వ్యాధిగ్రస్తురాలు, మరుగుజ్జు బహిష్టు అయి నాలుగు రోజులు పూర్తికాని (మారు నీళ్లుకాని) స్త్రీ, వృద్ధురాలు, కర్తకుగాని పెట్టేవారికి గాని సగోత్రురాలు పనికి రారు.

భోక్తలను పిలిచే పద్ధతి

సాధారణంగా ఆబ్ధికాదులకు భోక్తలను పురోహితుడే ఏర్పాటు చేసి సమయానికి వాళ్లు వచ్చేటట్లు చూస్తాడు. కాని పూర్వకాలంలో గృహస్థుడే తన యింటల్లో ఆబ్ధికానికి భోక్తలను స్వయంగా ప్రార్థించి నియమించుకోవటం జరిగేది. ఆ పద్ధతిని ఇక్కడ వివరిస్తాము.

ముందురోజు రాత్రి విశ్వేదేవస్థానంలో ఎవరిని భోక్తగా పిలవదలచామో వారి వద్దకు వెళ్లి వారి కుడిపాదం పట్టుకొని “శ్రాద్ధం భవితాతత్ర విశ్వేదేవార్థే భవద్భిః క్షణః ప్రసాదః కరణీయః” అని చెప్పాలి. వారు అంగీకరించిన తర్వాత పితృస్థానంలో నియమించదలచిన వారి వద్దకు వెళ్లి కుడిపాదం పట్టుకుని ప్రాచీనావీతిగా (కర్త) “శ్రాద్ధం భవితాతత్ర పిత్రర్థే (మాత్రర్థే) భవద్భిః క్షణః ప్రసాదః కరణీయః” అని చెప్పాలి. పితృస్థానభోక్త జీవత్పితృకుడు (తండ్రి జీవించి ఉన్నవాడు) అయితే శ్రేష్ఠం అని పెద్దలంటారు. దీనినే భోక్తృనిమంత్రణం అంటారు. తిరిగి శ్రాద్ధం రోజు ఉదయం మళ్లీ అదే వరుసలో వారి వద్దకు వెళ్లి “అద్యశ్రాద్ధం కర్తవ్యం” అని చెప్పి మళ్లీ పైన చెప్పినట్లుగా నిమంత్రణం చెయ్యాలి. శ్రాద్ధంలో సంకల్పం కాగానే మళ్లీ 3వసారి నిమంత్రణం (పురోహితుడు చెప్పించగా) జరుగుతుంది.

నిమంత్రణం అంగీకరించిన భోక్తకు శ్రాద్ధం మొదలు కాకముందే ఆశౌచం సంభవిస్తే (ఇందులో భోక్త భార్య బయట ఉండటం కూడా జరగవచ్చు) మరొకరిని ద్వితీయ నిమంత్రణం ద్వారా నియమించుకోవాల్సి వస్తుంది. ఈ సందర్భంలో భోక్తకు ఆశౌచ వార్త తెలిస్తే శ్రాద్ధం పూర్తి అయిన తర్వాత ఆశౌచం అనగా భోక్తృత్వమునకు కూర్చున్న తర్వాత ఆశౌచం వచ్చినా దదు.

నిమంత్రణ సమయానికే, భోక్తగా పిలువబడిన బ్రాహ్మణునికి పై చెప్పిన అనర్హతలేవైనా ఉంటే ఆ విషయం కర్తకు చెప్పి తాను రాలేనని చెప్పాలి. అప్పుడు కర్త వేరొకరిని నియమించుకుంటాడు.

ఒకభోక్త మాత్రమే దొరుకుతే సాగ్నికుడైన కర్త విశ్వేదేవస్థానంలో సాలగ్రామంగాని జైపాసనాగ్నిగాని గంధం చెక్కునుగాని ఉంచి ఆబ్దికం జరపాలి. కర్త అనగ్నికుడు (బ్రహ్మచారి లేదా అపతీకుడు) అయితే దర్భ కట్టనుంచాలి. అసలు భోక్తలే లభించకపోతే రెండు రకాల కర్తలు రెండు స్థానాలలోను దర్భకట్టలుంచాలి. దర్భలకు సంఖ్యా నియమం లేదు. భోక్తలకుద్దేశించిన అన్నాన్ని అగ్నిలో హుతం చెయ్యటంగాని, గోవుకు పెట్టటంగాని చెయ్యాలి (ధర్మసింధు)

భోక్తలు పాటించవలసిన నియమాలు

భోక్తగా వెళ్లటానికి అంగీకరించిన వ్యక్తి శ్రాద్ధం ముందురోజు, శ్రాద్ధంనాడు కూడా బ్రహ్మచర్యం పాటించాలి. శ్రాద్ధంనాడు క్షౌరము, తైలాభ్యంగనము, మరునాడు గోళ్లు తియ్యడం చేయకూడదు. ఒకరింటి భోక్తగా వెళ్లటానికి ఒప్పుకొని మరొకరి యింటికి భోక్తగా వెళ్లకూడదు. (అట్లా చేస్తే నరకం అనుభవించి నీచజన్మ ఎత్తుతాడట) అన్నశ్రాద్ధానికి భోక్తగా వెళ్లిన రోజే మరొకచోట ఆమశ్రాద్ధపు స్వయంపాకం తీసుకోకూడదు. (అట్లా చేస్తే ఆ భోక్త తాలూకు పితృదేవతలు నరకానికి పోతారట). వేరొకచోట జపము హోమము చెయ్యకూడదు. భోక్త ఆబ్దిక మంత్రం ఉచ్చరించ కూడదు. తాను చెప్పవలసిన మంత్రాన్నే (పురోహితుని సూచన ప్రకారం) ఉచ్చరించాలి. కర్త ఆచమనం చేయకముందు భోక్త ఆచమనం చేయకూడదు. కర్త తన చేయి పట్టుకుని అన్నం తాకించేదాకా అన్నం తాకకూడదు (తాకితే రౌరవాది నరకాలకి పోతాడట) ప్రాణాహుతులు తీసుకునేటపుడు పళ్లకుగాని నాలుక చివరిభాగానికి అన్నం తగలకూడదు. పవిత్రం (దర్భ)తో ప్రాణాహుతులు తీసుకుని, తరువాత దానిని నేలపై ఉంచి, భోజనానంతరం ధరించి, చెయ్యకడుక్కున్నాక వదలిపెట్టాలి. భోక్తలు ఒకరినొకరు తాకకూడదు. అట్లా తాకితే దోషపరిహారంగా 108సార్లు గాయత్రీ మంత్రం జపించాలి (కొందరు 800 సార్లు అని చెప్పారు) ప్రమాదవశాత్తు ఒకరి ఎంగిలి మరొకరు తాకినా పైవిధంగానే చెయ్యాలి. (భోజనం

మానక్కరలేదు) భోక్త తనకు వడ్డించిన పదార్థాలు తప్ప వేరే పదార్థాలు అడగకూడదు. దేనినైనా మారు వడ్డించుమనిగాని వద్దనిగాని సైగలతో చెప్పాలిగాని నోటితో అడగకూడదు. పదార్థాలు రుచిగా ఉన్నాయనిగాని లేవనిగాని చెప్పకూడదు. సగంతిని విస్తరిలో వదిలేసిన భక్ష్యాలని (పిండివంటలని) మళ్లీ తీసుకుని తినకూడదు. వేడిగా ఉన్నవాటిని నోటితో ఊదుకుని తినకూడదు (చల్లారేదాకా ఆగాలి) ఎడమచేతితో అన్నం ముట్టుకోకూడదు. మంచినీళ్లు ప్రధానపాత్రలోంచి వేరే చిన్నగ్లాసులోకి తీసుకుని అవి పూర్తిగా తాగాలి. ప్రతిసారి ఇలాగే చేయాలి.

భోక్త ఆచమనం చేసేటప్పుడు, ఆపోశనం తీసుకునేటప్పుడు, మంచినీళ్లు, నెయ్యి, పెరుగు, పరమాన్నం తీసుకునేటప్పుడు చప్పుడు చెయ్యకూడదు. పాదాన్ని ఏపాత్రకు తగిలించకూడదు. భోజనానికి ముందు 'బలిదానం' చేసే అలవాటుంటే భోక్తగా భోజనం చేసే రోజు అది మానెయ్యాలి. శ్రాద్ధం రోజున రెండవసారి భోజనం చెయ్యకూడదు. ఆనాడు వేదాధ్యయనం, తాంబూలసేవనం, దానం ఇవ్వటం, దానం తీసుకోవటం మానెయ్యాలి. దక్షిణ ఇంత కావాలని అడగటంగాని, ఇచ్చిన దక్షిణ చాలదనటంగాని కూడదు.

మాసికం అయితే 800 సార్లు, ప్రథమాభిక్తమైతే 300 సార్లు ఊనాభిక్తం అయితే 1000సార్లు, ప్రతి సంవత్సర ఆభిక్తం అయితే 100 సార్లు భోక్త గాయత్రి మంత్ర జపం చెయ్యాలి. మండలాద్యర్చనం తరువాత భోక్త మండలమునకు ఉత్తర దిక్కునుండి ఆచమనము చేయాలి. అట్లా చేస్తే అమృతముతో సమానమని అంటారు.

కర్త పాటించవలసిన నియమాలు

శ్రాద్ధానికి ముందురోజు రాత్రి కర్త భోజనం చెయ్యకూడదు. మడిగా ఫలహారం చెయ్యవచ్చును. ముందురోజున, శ్రాద్ధంనాడు మరుసటినాడు బ్రహ్మచర్యం పాటించాలి. క్షౌరం, గోళ్ళు తీసుకోవటం అభ్యంగనం కూడదు. గంధము వంటి అలంకారము, కంఠమాలలు ధరించకూడదు. తద్దినంనాడు ఉదయం చన్నీటితో స్నానంచేసి సంధ్యావందనాది నిత్యకర్మలు చెయ్యాలి. అస్వస్థుడైతే వేడి నీటి స్నానం చెయ్యవచ్చును.

భోక్తలు వచ్చిన తరువాత మళ్లీ స్నానం	ఆర	ట్టలు
(పంచె, ఉత్తరీయము) ధరించాలి. పంచెలుంగ	పెట్టి	బిళ్ళ

గోచీ పెట్టి కట్టాలి. తడిబట్టలు ధరించకూడదు. రంగుబట్టలు ముఖ్యంగా ఎర్రనివి శ్రాద్ధం పెట్టే సమయంలో ధరించకూడదు. ఆనాడు ప్రొద్దుటి నుంచీ మానంగా, శుభ్రమైన వస్త్రాలు ధరించి ఉపవాసం ఉండాలి (శ్రాద్ధం పూర్తి అయ్యే వరకు) ఔషధం (మందు) కూడ వేసుకోకూడదు. శ్రాద్ధం పూర్తి అయినాక పితృశేషం భుజించటం తప్ప మరోసారి భోజనం కాని, ఫలహారంగాని చెయ్యకూడదు. తాంబూలం, వేదాధ్యయనం, దానం చెయ్యటం, పుచ్చుకోవడం మానెయ్యాలి. కర్త ఏకారణం చేతనైనా అశక్తుడైతే అతని ప్రతినిధిగా తద్దినం పెట్టేవారికికూడా ఈ నియమాల్ని వర్తిస్తాయి (ప్రతినిధిగా పుత్రుని కూడ నియమించవచ్చు)

ఆచమనం చేశాకగాని పవిత్రం ధరించకూడదు. అర్ఘ్యం, గంధం భోక్తల కిచ్చేటప్పుడు, భోక్తల కాళ్లు కడిగేటప్పుడు, పార్వణం కలిపేటప్పుడు పవిత్రం ధరించకూడదు.

పితృశేషాన్ని కుటుంబ సభ్యులకు, అభ్యంతరం లేని బంధువుల (మృతవృక్షి దోహిత్రాదులు)కు తప్ప ఇతరులకు పెట్టకూడదు. ముఖ్యంగా శూద్రులకు పెట్టకూడదు (అట్లా చేస్తే పితృదేవతలకు నిరాశ కలుగుతుంది)

శ్రాద్ధము రోజు పాటించవలసిన నియమాలు

శ్రాద్ధ దినాలలో గదులు, హాలు మొదలైనవి ఆవుపేదతో అలికించాలి. గచ్చు అయితే కడిగించాలి. అలాగే వీధిగుమ్మము కడిగించాలి. ఎక్కడా ముగ్గు పెట్టకూడదు. శ్రాద్ధంనాడు వేడి నీటితో స్నానము చేయకూడదు. శ్రాద్ధంనాడు ఆ గృహమందు శూద్రునికి భోజనము, శ్రాద్ధ శేషములను పెట్టకూడదు. ఒకవేళ ముందుగా శూద్రునకు పెట్టి తరువాత యజమాని తింటే పితృదేవతలు నిరాశగా వెళ్ళిపోతారు. ఆబ్దీకము రోజున అరటి చెట్టును నరికితే పితృదేవతలు ఆశారహితులై వెళ్ళిపోతారు. ముష్టి (బిచ్చము) వేయకూడదు. శ్రాద్ధముకాకుండాదేవునికి నైవేద్యము పెట్టడం పిల్లలకు ముసలివారికి తినేందుకు ఏదైనా పెట్టడం పనికిరారు. శ్రాద్ధముపెట్టే గదిలో కత్తి పీట ఉంచకూడదు. శ్రాద్ధమునకు తెచ్చిన వస్తువులు శ్రాద్ధము పూర్తి అయ్యేవరకు ఇతరత్రా వాడకూడదు. గంధము సానపై అపసవ్యముగా తీయాలి. గంట మ్రోగించకూడదు. స్నానం, సిలెండరు, వంటపాత్రలు కడిగి శుభ్రపరచి వాడాలి. కుంపటిబొగ్గులు, కట్టెలపొయ్యి మీద వంట చేయుట మంచిది.

కూర్మ పవిత్రము

శ్రాద్ధ కర్త 'పవిత్రం' అనే దాన్ని ఉంగరం వేలు మీద ధరించి శ్రాద్ధం ఆచరించాలి. అట్లాగే 'కూర్మ'ను తన్నజలపాత్రలో ఉంచుకోవాలి. వీటిని దర్బలతో తయారుచేస్తారు.

పవిత్రం మొదలు 2 అంగుళాలు ముడి 1 అంగుళము అగ్రము 4 అంగుళాలు ఉండాలి. ప్రేతకర్మకు 1 దర్బలతోను నిత్యకర్మలకు 2 దర్బలతోను ఆభిషేకములకు 3 దర్బలతోను పవిత్రం తయారుచెయ్యాలి.

మొదటి ఆభిషేకం (సాంవత్సర విమోచకం తరువాత వచ్చేది) కోసం 5 దర్బలతోను ప్రతి సంవత్సరం జరిపే తద్దినానికి 7 దర్బలతోను, తీర్థశ్రాద్ధము మహాలయములకు 9 దర్బలతోను మాసికానికి 11 దర్బలతోను, సాపింద్యానికి 12 దర్బలతోను కూర్మ తయారుచెయ్యాలి.

శ్రాద్ధం ఆచరించేటప్పుడు కర్త ఉంగరపు వేలికి పవిత్రం ధరించాలి. విచ్చిన్నోపాసనకాగానే ఆచమనం చేసి ఒక పవిత్రం ధరించాలి. భోక్తల పాదప్రక్షాళన అయిన తరువాత మండల ప్రదేశంలో మొదటి పవిత్రం విడిచి రెండవ పవిత్రం ధరించాలి. దీనిని వికిరపిండానంతరం విడవాలి. పిండ ప్రదాన ప్రారంభంలో మూడవ పవిత్రం ధరించాలి. దీనిని ఆహూణాంతంలో వినర్జించాలి. మార్జనాది యందు ధరించిన నాలుగవ పవిత్రాన్ని పిండోద్వాసన సమయంలో వదిలిపెట్టాలి. ఆసీమాంతం సమయంలో ధరించే ఐదవ పవిత్రాన్ని భోక్తలకు దక్షిణ ఇచ్చిన తరువాత వదలాలి. ప్రార్థనకు ముందుగా ధరించే పవిత్రాన్ని నమస్కారాంతంలో విడిచి పెట్టాలి. ఒక పవిత్రం విడిచాక మరొక పవిత్రం ధరించే ముందు ధరించిన తరువాత ప్రతిసారీ ఆచమనం చెయ్యాలి.

ఈ విధంగా యజుశ్శాఖీయులు 6సార్లు పవిత్రం ధరించాలి. కాని ఆభిషేకం ఆరంభంలో రెండు పవిత్రాలను జమిలిగా ధరించి చివరలో ఆ రెండింటిని కలిపి విడిచిపెట్టటం ఆచారంగా వస్తుంది. కొందరు ఒకటి, ఒకటి చొక్క మరొకటి మాత్రమే ధరిస్తున్నారు. పవిత్రం లేకుండా ఆచమనం చేయవలసి ఉంటుంది. జలపాత్రలో ఉంచుకొని ఆపని అవగానే తిరిగి ఉంచాలి.

దొన్నెలు

ఆభికాదులకు 11 దొన్నెలు అవసరం అవుతాయి. ఇందులో రెండు భోక్తల భోజనంలో నేతికి, ఒకటి అగ్నోక్తరణం తరువాత పితృపాత్రగా ఉపయోగించటానికి, తిలలు ఉంచటానికి ఒకటి, యవలు (కడిగిన బియ్యం) ఉంచటానికి ఒకటి, విచ్చిన్నోపాసనలో నేతికి ఒకటి, అర్ఘ్యపాత్రలుగా అయిదు వాడాలి. ఇందులో విశ్వేదేవస్థానంలో రెండు అర్ఘ్యపాత్రలు (దొన్నెలు) 4 అంగుళాలు పొడవు, వెడల్పు, లోతుగాను పితృస్థానంలో మూడు దొన్నెలు 5 అంగుళాలు పొడవు, వెడల్పు, లోతుగాను చెయ్యాలి. మిగిలిన దొన్నెలకు కొలత నియమంలేదు. ఈ దొన్నెలు సాధారణంగా అరిటాకుని చీల్చి అందులోనుంచి రెండు ముక్కలు (పర్ణాలు) తీసుకుని మడిచి కొత్త కొబ్బరిఆకు ఈనెలతో కుట్టాలి. లేకపోతే మర్రి ఆకులు (పూర్తి ఆకులు) వాడవచ్చు.

వంట

శ్రాద్ధంలో భోక్తలకు వడ్డించేందుకు చేసే వంటకాలలో సరిసంఖ్యలో కూరలు, (కలగలుపు కూరలు పనికిరావు) పచ్చళ్లు పిండివంటల రకాలు ఉండాలి. ఆంధ్ర దేశంలో ఆచారంగా పెసరపప్పు, నాలుగు కూరలు, నాలుగు పచ్చళ్లు, నువ్వులపొడి లేదా నువ్వులపచ్చడి ముఖ్యం) గారెలు, అరిసెలుగాని అప్పాలుగాని తీపివంటకం, నువ్వుండలు, బెల్లం, పాలు, బియ్యములతో చేసిన పరమాన్నం, చారు, వండటం ఆచారంగా ఉంది. ద్రావిడుల ఇళ్లలో చారు బదులు పులుసు వండుతారు. ఇవి కాక పెరుగు కూడ వడ్డిస్తారు. అరటిపండుగాని, మామిడిపండుగాని, కోసిన మామిడిపండు ముక్కలుగాని, అనాసపండు ముక్కలుగాని పెరుగు అన్నంతో తినడానికి వడ్డిస్తారు (ఆయా కాలాల ననుసరించి) ఉప్పుకూడా విడిగా ఏ పదార్థానికి తగులకుండా వడ్డించాలి.

మజ్జిగ పనికిరాదు. పెరుగే వడ్డించాలి. కూరలలో ఒక దుంపకూర, ఒక ఆకుకూర (తోటకూర వంటిది) ఉండాలి. కందవంటి దుంపకూర చేసినట్లయితే దుంప పూర్తిగా కొని తేవాలిగాని ముక్క కొనకూడదు (అవసరం మేరకే వాడవచ్చు) అట్లాగే పనసపొట్టు కూర చెయ్యదల్చుకుంటే పూర్తి పనసకాయ కొని తెచ్చి కావలసినంత పొట్టు చేసుకోవాలి గాని, పనసకాయముక్క లేదా చేసిన పొట్టు కొనకూడదు. కొబ్బరికాయ ఆరోజునే కొట్టాలి. పనసతొనలు వడ్డించదల్చుకుంటే పూర్తి పండుకొని తొనలు తీసి వడ్డించాలిగాని, చెక్క తొనలు కొనకూడదు. శ్రాద్ధానికి ఉపయోగించిన

కంద, పనసకాయ, పనసపండు, కొబ్బరికాయలలో మిగిలిన వాటిని శ్రాద్ధానంతరం మాత్రమే ఇతరత్రా వాడాలి. గారెలకు మినపపప్పుని ఆ రోజు ఉదయం మడిగా నానపెట్టాలి గాని ముందు రాత్రి నానబెట్టకూడదు. పూర్వం దంపుడు బియ్యం వాడే రోజులలో ఆ రోజు ఉదయం ధాన్యం దంచి ఆ బియ్యాన్నే వంటకు వాడేవారు.

ఇకపోతే కొన్ని పదార్థాలు వాడటం నిషిద్ధం. వంకాయ, ఉల్లి, వెల్లుల్లి, జీలకర్ర, పొట్లకాయ, మసాలా దినుసులు, క్యాబేజీ, క్యారట్, కాలీఫ్లవర్, బొమేటో, తయారైన మరమరాలు, అటుకులు, సేమియా, సగ్గుబియ్యం వంటివి వాడకూడదు. శనగపప్పు, కందిపప్పు, బొబ్బర్లు, మసూర్దాల్ వంటి పప్పులు వాడరు. మృతవృక్షి కాశీ గయలలో వదలిపెట్టిన కాయగూరలు, పళ్లు వాడకూడదు.

సాధారణంగా తోటకూర, పనసపొట్టు, అరటికాయ, కంద, చేమదుంప, దొండకాయ, బెండకాయ, కాకరకాయ, అగాకరకాయ, చిక్కుడుకాయ వంటివి కూరలకు, కొబ్బరికాయ, నువ్వు పప్పు, అల్లం, మామిడికాయ, దోసకాయ, బలుసుకూర, నిమ్మకాయ (దబ్బకాయ పనికిరాదు) ఎండిన వేపపువ్వువంటివి పచ్చళ్లకు వాడతారు. పెసరపప్పు వండి కొంచెం ఉప్పువేసి వడ్డిస్తారు గాని కలగలుపు పప్పు చెయ్యరు. పోపులో ఆవాలు, మినపప్పు, ఎండుమిర్చి మాత్రమే వాడతారు. చింతపండు వాడతారు గాని పులుసు కాచరు. చారుమాత్రమే కాస్తారు. దేశాచారాన్ని బట్టి ఏయే కూరలు, పప్పులు వాడకూడదో, ఏవి వాడవచ్చో తెలుసుకుని వంట చెయ్యాలి.

కర్త లేక అతని భార్య వంట చెయ్యటం శ్రేష్ఠం. అనారోగ్య కారణాలవల్లగాని, బహిష్క అయ్యే అనుమానం ఉంటేగాని వేరొకరిని నియమించుకోవచ్చు. కన్యగాని, సకేశ అయిన వితంతువుగాని వంటకు పనికిరారు. వంట ప్రారంభం మాత్రం కర్త లేక అతని భార్య చెయ్యటం ఉత్తమం. అట్లాగే వడ్డన కూడా వీలైతే కర్త లేక అతని భార్య చెయ్యటం ప్రశస్తం. ఈ సమయంలో వంట చేసేవారు శిరస్సానం చేసి (కచ్చాపోసిగాని, గోచీగాని) తెల్లమడి చీర, తెల్లరవిక ధరించి బొట్టు పెట్టుకోకుండా ఉండాలి. జుట్టు వదిలేయకూడదు. ముడి వేసుకోవాలి. ఏడుపు, నవ్వు, అకారణ భాషణ చెయ్యకూడదు. భోక్తలవిస్తళ్లు తీసేందుకు పురోహితుడు సూచించినప్పుడు బొట్టు పెట్టుకుని విస్తళ్లు తీయాలి.

పితృశేషం జ్ఞాతులు, పక్షిణీదారులు, తినవచ్చు. బ్రహ్మజ్ఞాని, యోగి, వారి భార్యల పితృశేషాన్ని అందరూ తినవచ్చు.

రెండవ ప్రకరణము

విచ్చిన్నాపాసన

ఉపాధ్యాయము :

ఆహితాగ్నులు కాని వారు అవసరమైనప్పుడు అగ్నిని ప్రతిష్ఠించి హోమాలు చేస్తారు. ఆ అవసరం తీరిన తరువాత ఆ అగ్ని ఆరిపోతుంది. అంటే విచ్చిన్నం అవుతుందన్నమాట. విచ్చిన్నమైన అగ్నిని తిరిగి ప్రతిష్ఠించి, అవసరమైన హోమాలు చేసి శ్రాద్ధంలో చేసే అగ్నోక్తరణానికి అగ్నిని సిద్ధం చేసుకోవాలి. దీనినే విచ్చిన్నా పాసనము అంటారు. శ్రాద్ధం పూర్తి అయ్యేవరకు ఈ అగ్ని ఆరకూడదు. మధ్యలో ఆరితే కర్త ఆ రోజు ఉపవసించి మర్నాడు తిరిగి శ్రాద్ధం పెట్టాలి (స్మృతి రత్నావళి)

ఆహితాగ్నులైన వారు ప్రతిరోజు హోమాలు చేస్తారు. అందుచేత వారిక్లలో ఎల్లప్పుడూ ఔపాసనాగ్ని ప్రజ్వరిల్లుతూంటుంది. ఆ అగ్నిలోనే శ్రాద్ధంలోని అంశమైన అగ్నోక్తరణం చేస్తారు. అందువల్ల వీరు ప్రత్యేకించి విచ్చిన్నాపాసనం చెయ్యనక్కర్లేదు.

తల్లిదండ్రులు, భార్య, సోదరులు, పితృసోదరులు పితామహీ పితామహులు, మాతామహీ మాతామహులు వీరికి తాను కర్త అయి ఆభికాదులు పెడితే విచ్చిన్నాపాసన చెయ్యాలి. తక్కిన సందర్భాలలో లౌకికాగ్నిలోనే అగ్నోక్తరణం చెయ్యాలి. కర్త బ్రహ్మచారి అయినా అపతీకుడయినా, వేరే ఇంట్లో భార్య దగ్గర లేకుండా ఆభికం పెడుతున్నా, భార్య నుంచి విడిపోయినా లౌకికాగ్నిలోనే అగ్నోక్తరణం చెయ్యాలి. ఈ సందర్భాలలో విచ్చిన్నాపాసన ఉండదు. భార్య సమీపంలో లేనప్పుడు కూడా కొందరు ఔపాసనాగ్నిలో అగ్నోక్తరణం చేస్తున్నారు.

సోదరులు సమిష్టిగా పెట్టే ఆభికం సందర్భంలో జ్యేష్ఠుడు మాత్రమే విచ్చిన్నాపాసన, అగ్నోక్తరణము చెయ్యాలి. జ్యేష్ఠుడు అపతీకుడైతే తమ్ములలో ఎవరి భార్య అక్కడ ఉంటే వారు (క్రమపద్ధతిలో) విచ్చిన్నాపాసన, అగ్నోక్తరణము చెయ్యాలి. వీటిలో తక్కిన సోదరులు పాల్గొనకూడదు. తక్కిన శ్రాద్ధమంతా జ్యేష్ఠుడే ఆచరించాలి. (యల్లాజీయం)

ముందుగా కర్త చన్నీటితో తలస్నానం చేసి తెల్లమడిపంచ (ఎర్ర అంచు కానిది) బిళ్లగోచిగా ధరించి ఉత్తరీయం (కందువా లేక తువ్వలు) ఎడమ భుజంపైన వేసుకొని, ఆసనం మీద తూర్పుముఖంగా కూర్చుని, విభూతి ధరించి నిత్యానుష్ఠానాలు పూర్తి చేసుకొని విచ్చిన్నోపాసన ప్రారంభించాలి. ఈ విచ్చిన్నోపాసన ఉదయమే చెయ్యటం ముఖ్యపక్షము.

విభూతి ధరించు పద్ధతి :

ఎడమ అరచేతిలో విభూతి ఉంచి కొంచెం తడిచేసి కుడిచేతి మధ్య, ఉంగరపు వేళ్లతో ఎడమనుంచి కుడికి రేఖలు (మధ్య ఖాళీ ఉండేటట్లు) గీయాలి. తరువాత బొటనవేలితో ఈ రెండు రేఖల మధ్య కుడినుంచి ఎడమకు గీయాలి. ఈ మూడు రేఖలు నుదుటిమీద పూర్తిగా రావాలి. లేదా ఒకేసారి ఎడమనుంచి కుడికి చూపుడు, మధ్య, ఉంగరపు వేళ్లతో మూడు రేఖలుగా ధరించవచ్చు.

విచ్చిన్నోపాసన ప్రారంభము :

ఆచమనమునకు రాగి, కంచు లేదా ఇత్తడి చెంబుతో నీళ్లు, ఒకగ్లాసు, ఉద్ధరణి, హరివాణము (పల్లెము) సిద్ధం చేసుకోవాలి. స్త్రీలువి పనికిరావు.

ఆచమ్య - ఓం కేశవాయ స్వాహా, ఓం నారాయణాయ స్వాహా, ఓం మాధవాయ స్వాహా ఈ మూడు నామాలకీ మినపగింజ మునిగేటంత ఉదకమును ఉద్ధరణితో కుడిచేతిలోనికి తీసుకొని బ్రహ్మతీర్థం ద్వారా ఆచమనం చెయ్యాలి. అనగా చప్పుడు కాకుండా నోటిలోనికి గ్రహించాలి. (అరచేతిలో బ్రహ్మతీర్థం ఎక్కడుంటుందో పటంద్వారా తెలుసుకోవచ్చు) ఈ సమయంలో చూపుడు, మధ్యవేళ్ల నడుమ బొటన వేలుండేటట్లు చేతిని ఉంచాలి. చెయ్యి మోకాలు దాటి బయటకు రాకూడదు. ఓం గోవిందాయ నమః, ఓం విష్ణవే నమః, ఓం మధుసూదనాయ నమః, ఓం త్రివిక్రమాయ నమః, ఓం వామనాయ నమః, ఓం శ్రీధరాయ నమః, ఓం హృషీకేశాయ నమః, ఓం పద్మనాభాయ నమః, ఓం దామోదరాయ నమః, ఓం సంకర్షణాయ నమః, ఓం వాసుదేవాయ నమః, ఓం ప్రద్యుమ్నాయ నమః, ఓం అనిరుద్ధాయ నమః, ఓం పురుషోత్తమాయ నమః, ఓం అధోక్షజాయ నమః, ఓం నారసింహాయ నమః, ఓం అచ్యుతాయ నమః, ఓం జనార్ధనాయ నమః, ఓం ఉపేంద్రాయ నమః, ఓం హరయే నమః ఓం శ్రీ నమః

పై ఆచమన విధానాన్ని పురాణాచమనం అంటారు.

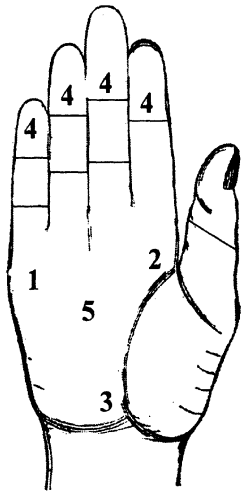
భూతోద్భూతన :

ఉత్తిష్ఠం భూతపిశాచాః । యేతే భూమి భారకాః ।

ఏతేషా మవిరోధేన బ్రహ్మకర్మ సమారభే ॥

(పై మంత్రమును చదువుతూ వెనక్కి నీళ్లు చల్లాలి.)

1. ఋషితీర్థము - ఋషితర్పణమునకు చిటికెన వేలు మొదట.
2. పితృతీర్థము - పితృతర్పణమునకు చూపుడువేలు మొదట.
3. బ్రహ్మతీర్థము - ఆచమనమునకు బొటనవేలు మొదట.
4. దేవతీర్థము - అర్ఘ్యాదులకు వేళ్ల కొనలు
5. అగ్నితీర్థము - దేవతర్పణమునకు అరచేతి మధ్యలో దేవ, పితృ, ఋషులకు తీర్థం విడిచేటప్పుడు అరచేతి మధ్య జలముంచి ఆయా తీర్థస్థానాల మీదుగా వదలాలి. ఆచమనం బ్రహ్మతీర్థం మీదుగానే చెయ్యాలి.

ప్రాణాయామము :

ప్రాణాయామ మనగా శ్వాసను నియంత్రించుట. ప్రాణాయామము చేయుటలో మూడు అంచెలు యిమిడియున్నవి.

1. పూరకము అనగా గాలిని లోపలికి పీల్చుట. (ఎడమ ముక్కుద్వారా గాలి పీల్చాలి)
2. కుమ్భకమనగా ఆ పూరించిన గాలిని కదలనీయక నిలుపుట.
3. రేచకమనగా శరీరములోని గాలిని కుడి ముక్కు రంధ్రముద్వారా మెల్లగా బయటకు వదలుట.

ప్రాణాయామము చేసే విధము : ప్రాణాయామము చేసేటప్పుడు వెన్ను, కంఠము, శిరస్సు ఈ మూడు ఏకదణ్డముగా నిలిపి వంగకుండా కూర్చోవాలి. కుడిచేతి బొటనవ్రేలితో కుడిముక్కు రంధ్రమును మూసి ఎడమముక్కుతో నెమ్మదిగా గాలిని శ్వాసకోశమందు 4 సెకండ్లు పూరించాలి. తరువాత 16 నుంచి 30 సెకనులు శ్వాస బిగించి గాలిని లోపల నింపాలి. తరువాత 8 నుంచి 10 సెకనులు గాలిని నెమ్మదిగా కుడిముక్కుతో వదలాలి. తరువాత ఎడమ ముక్కు రంధ్రమును కుడిచేయి బొటనవ్రేలితో మూసి నాలుగు సెకనులు కుడిముక్కుతో గాలిని నెమ్మదిగా శ్వాసకోశ మందు పూరించాలి. తరువాత కుంభకము చేయకుండా అనగా శ్వాస బిగించకుండా నెమ్మదిగా 8 సెకనుల కాలము శ్వాస వదలాలి. తరువాత పూరించకుండా 16 సెకనుల కాలము ఊపిరి బిగపట్టాలి. ఇది ఒక పద్ధతి.

భూతోచ్ఛాటన అనంతరం పైన చెప్పిన ప్రాణాయామం చేస్తూ కింది మంత్రం మూడుసార్లు చెప్పుకోవాలి.

ఓం భూః, ఓం భువః, ఓం సువః, ఓం మహాః, ఓం జనః, ఓం తపః, ఓం సత్యమ్ । ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియో యోనః ప్రచోదయాత్ । ఓం మాపోజ్యోతీర సోమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్ ॥

సంకల్పము :

మమ (అని కర్త అనాలి) ఉపాత్తదురితక్షయ ద్వారా శ్రీ పరమేశ్వర ముద్దిశ్య శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం శుభే శోభనే ముహూర్తే శ్రీ మహావిష్ణో రాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్య అద్య బ్రహ్మణః ద్వితీయ పరార్ధే, శ్వేత వరాహకల్పే వైవస్వత మన్వంతరే కలియుగే ప్రథమపాదే, జంబూద్వీపే భరతవర్షే, భరతఖండే, మేఢోః దక్షిణ దిగ్భాగే శ్రీశైలస్య ఈశాన్య ప్రదేశే కృష్ణా, గోదావర్యోర్మధ్యదేశే స్వగృహే (అద్దె ఇల్లయితే వసతి గృహే అనాలి) సమస్త దేవతా బ్రాహ్మణ హరి హరగురుచరణ సన్నిధౌ అస్మిన్ వర్తమాన, వ్యావహారిక చాంద్రమానేన ... నామ సంవత్సరే ఆయనే ఋతౌ మాసే పక్షే తిథౌ ... వాసరే శుభసక్షత్రే శుభయోగే శుభకరణ ఏవం గుణవిశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ శ్రీమాన్ ... గోత్రః నామధేయః (౨) ధర్మపత్నీసమేతః శ్రీమతః గోత్రస్య నామధేయస్య (౨) ధర్మపత్నీ

సమేతస్య మమోపాత్త దురితక్షయ ద్వారా శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం విచ్చిన్నోపాసనాగ్నిం పునస్సంధాస్యే ।

క్రియ : కుడిచేతిలోకి నీళ్లు తీసుకొని పళ్లెంలో వదలాలి.

గమనిక : 1) శ్రీశైలానికి ఏ దిక్కున ఉంటే ఆ దిక్కుని చెప్పాలి. అట్లాగే ఏ రెండు నదుల మధ్య ఉంటే ఆ నదుల పేర్లు చెప్పాలి. 2) బ్రహ్మచారులు, అపత్నీకులు. ధర్మపత్నీ సమేతః ధర్మపత్నీ సమేతస్య అనునవి చెప్పకూడదు.

విచ్చిన్నోపాసన :

హోమం చేసే చోట ముందుగా మూరెడు పొడవు చతురస్రాకారంగా ఇసుకతిన్నె చెయ్యాలి. కొద్దిగా నీళ్లు చల్లాలి.

సూ॥ యత్రాగ్నిస్థాప్యతే తత్ర శ్వేతతణ్డూలచూర్ణేన ప్రాదేశమాత్రం చతురశ్రం స్థణ్డిలం కల్పయిత్వా ॥

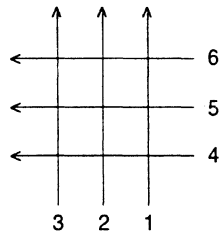
క్రియ : ఇసుకతిన్నె మధ్యగా అరచేతిని విస్తరించినప్పుడు బొటనవ్రేలు చూపుడువ్రేళ్ల మధ్య గల దూరము ప్రమాణంతో చతురస్రముగా బియ్యపు పిండి పరవాలి. దీనినే స్థండిలం అంటారు.

సూ॥ ద్వాభ్యాందర్భాభ్యాముల్లిఖ్య ।

ప్రాచీఃపూర్వముదక్ష్మంస్థం దక్షిణారమ్భ మాలిఖేత్ ।

అథోదీచీః పురస్సంస్థం పశ్చిమారంభమాలిఖేత్ ॥

అవాక్యరోఘ్నక్ష్య ॥

క్రియ : స్థండిలం మీద తూర్పువైపునకు 3 గీతలు, ఉత్తరము వైపునకు 3 గీతలు కింద సూచించినట్లు గీయాలి (పటం చూడండి)

రెండు దర్బలను తీసుకొని బొటన, ఉంగరపు వ్రేళ్ళతో పట్టుకొని వంకర లేకుండా దర్బల మొదళ్ళతో ఒకగీత, అగ్రములతో రెండు గీతలను తూర్పుదిశగా దక్షిణంవైపున ప్రారంభించి గీయాలి. అదే విధంగా ఉత్తర దిశగా పశ్చిమంవైపున ప్రారంభించి గీయాలి. తరువాత ఆ దర్బలు, అక్షతలు, ఉదకము తీసుకొని చేయి

బోర్లించి అక్షతలు, ఉదకము వరిపిండిపై చల్లి దర్బలను నిలువుగా చీల్చి అగ్నిహోత్రమునకు వెలుపల నైఋతి దిక్కుగా ఉంచి ఉదకము ముట్టుకోవాలి. ఇప్పుడు కర్త భార్య అగ్ని (కణకణలాడే బొగ్గులు) తేవాలి. ఒక ఇత్తడి పళ్లెంలో అగ్నినుంచి మరొక ఇత్తడిపళ్లెం దానిపై బోర్లించి హోమస్థలానికి ఉత్తరం వైపున (ఈ పాత్రలు దారిలో పడిపోతే వాటిని నీళ్లలో పడేసి వేరే పళ్లెములతో అగ్ని తేవాలి. తరువాత రెండు ప్రాయశ్చిత్త హోమాలు చెయ్యాలి)

గమనిక : కర్త భార్య (సోదరులు సమిష్టిగా జరిపేటప్పుడు జ్యేష్ఠుడి భార్య) బహిష్టు అయి నాలుగోరోజు దాటకపోయినా, ప్రసూతి అయి నెలపురుడు దాటక పోయినా, అస్వస్థురాలైనా, దూరప్రాంతంలో ఉన్నా కర్తయే అగ్నిని సృష్టించాలి (ఉదా : కర్పూరం వెలిగించి) ఈ సందర్భాలలో ప్రాతరౌపాసన (తండుల హోమం) చెయ్యకూడదు (స్మృతిసారం)

మం. భూర్భువస్సువరోం

సూ॥ నిధాయ వహ్నిమ్ । ఉత్పిచ్య తేఽవోక్షణ తోయ శేషమ్ ।

క్రియ - కర్త మూతను తీసి అగ్నియున్న పళ్ళెమును అగ్ని తనకు ఎదురుగా ఉండునట్లు పట్టుకొని “భూర్భువస్సువరోమ్” అని అంటూ వరిపిండిపై అగ్ని పడునట్లుగా పళ్ళెమును వంచాలి. అగ్ని తీసిన పళ్ళెములోను, మూతపెట్టిన పళ్ళెములోను నీరు పోయాలి.

సూ॥ ప్రాక్తోయమన్యం నిధదాత్యుదగ్వాయథాబహిస్సాచ్చ పరిస్తరాణాం

ఒక ఉదకపాత్రను తూర్పుదిక్కున ఉంచాలి. లేదా ఉత్తరము వైపునైననూ ఉంచవచ్చును. ఇది తరువాత పెట్టబోయే పరిస్తరణలకు వెలుపల ఉండునట్లుగా పెట్టాలి.

మం : అగ్నిమిధ్వా । భూర్భువస్సువరోం । ఇతి పాలాశగంసమిధమాదధాతి ।

క్రియ - అగ్నిని ప్రజ్వలించజేసి నేతిలో ముంచిన సమిధను “ఓం భూర్భువస్సువరోమ్” అని అగ్నియందుంచి ఈ క్రియ ముగియవాలి.

ఓం చత్వారిశృంగాత్రయో అస్యపాదాద్వే శీర్షే సప్తహస్తాసోఅస్య । త్రిధాబద్ధో
వృషభోరోరవీతి మహాదేవోమర్త్యాగ్ం ఆవివేక ॥

శ్లో॥ సప్తహస్తచతుశ్చుంగ స్సప్తజిహ్వో ద్విశీర్షకః । త్రిపాత్ప్రసన్నవదన స్సుఖాసీన
శ్చుచిస్మితః ॥ స్వాహాస్తు దక్షిణేపార్శ్వే దేవీంవామే స్వధాం తథా । బిభర్షదక్షిణ
హస్తైస్తు శక్తిమన్నం స్రుచం స్రువమ్ । తోమరం వ్యజనం వామైర్ఘృత పాత్రస్తు
ధారయన్ మేషారూఢం జటాబద్ధం గౌరవర్ణం మహాజనమ్ । ధూమధ్వజం
లోహితాక్షం సప్తార్చిస్సర్వకామదం । ఆత్మాభిముఖమాసీన మేవం ధ్యాయేద్భుతాశనం॥

మం. ఓం ఏషహిదేవః ప్రదిశోనుసర్వాః పూర్వోహిజాతస్య ఉగర్భే అన్తః
సవిజాయమాన స్సజ నివృమాణః ప్రత్యజ్ఞుఖాస్నిష్ఠతి విశ్వతోముఖః ।

సూ॥ ఇతి ప్రాచ్యాం సాక్షతోదకం నినీయ ।

క్రియః అగ్నికి తూర్పున అక్షతలు, ఉదకము ఉంచాలి. ఇప్పుడు హస్తములను
దోసిలిగా తనవైపు త్రిప్పుతూ ఇలా చెప్పాలి.

మం. ప్రాజ్ఞుఖాగ్నీ - మమ అభిముఖోభవ - సుముఖోభవ ।

సుప్రసన్నోభవ / వరదోభవ । యథోక్తజిహ్వయాహవిర్గ్రహణః

మం॥ ఓం భూర్భువస్సువః

ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి ।

ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ । (దీనిని గాయత్రీ మంత్రం అంటారు.)

క్రియః : పై మంత్రమును చెప్పి అగ్నికి ఈశాన్యమునుండి మొదలుపెట్టి
ప్రదక్షిణంగా ఈశాన్యమున సమాప్తమగునట్లు అగ్నిచుట్టూ ఉదకము చల్లాలి.

సూ॥ సోదకేన పాణినా ప్రదక్షిణ మగ్నిం పరిసమూహ్య ॥

క్రియః : తరువాత తిరిగి ఈశాన్యం నుంచి ప్రదక్షిణంగా ఈశాన్యం వరకూ
అలకాలి. అగ్నిమలంకృత్య

అనంతరం చేతిలో అక్షతలు తీసుకొని ఈ క్రింది మంత్రము చెప్పతూ తూర్పు నుంచి ఎనిమిది దిక్కులయందు ప్రదక్షిణ క్రమంలో ఉంచాలి. గుప్పెటలో అక్షతలు తీసుకుని బొటనవేలు పైకుండేలాగ పట్టుకుని, గుప్పెటమూసి, చిటికెనవేలు మదతద్వారా వదలాలి.

మం. అగ్నేయే నమః, పూతవహాయ నమః, పూతాశినే నమః, కృష్ణ వర్త్యనే నమః
దేవముఖాయ నమః, స్తప్తజిహ్వాయ నమః, వైశ్వానరాయ నమః, జాతవేదనే
నమః ।

సూ॥ ప్రాగగైర్దర్శై రగ్నిం పరిస్తృణాతి । ప్రాగుదగగైర్వా । దక్షిణానుత్తరాన్కరోతి । ఉత్తరానధరాన్ ॥

క్రియ : తూర్పున మొదలుపెట్టి నాలుగు దిక్కులందు పదహారేసి దర్శలు చొప్పున తూర్పు పడమరలలో ఉత్తరాగ్రాలుగాను ఉత్తర దక్షిణాలలో తూర్పు అగ్రాలుగాను ఉంచాలి. వీటిని పరిస్తరణలని అంటారు. దక్షిణ పరిస్తరణలను తూర్పు, పశ్చిమ పరిస్తరణల మీదగాను, ఉత్తర పరిస్తరణలను తూర్పు పశ్చిమ పరిస్తరణల క్రిందగాను ఉంచునట్లు ఉంచాలి.

సూ॥ ఉత్తరేణాగ్నిం ప్రాగగ్రాన్ దర్శాన్ సగ్గ్ స్తీర్య ॥

క్రియ : ఉత్తర పరిస్తరణకు నాలుగు అంగుళముల దూరములో తూర్పు అగ్రములుగా 12 దర్శలు పరవాలి.

సూ॥ ద్వంద్వం న్యంచి పాత్రాణి ప్రయునక్తి । దేవసం యుక్తాని ॥

సూ॥ దర్వాజ్యస్థాన్యో । ప్రోక్షణ స్రువావీతి ॥

క్రియ : 12 దర్శలమీద స్రుక్, ఆజ్యస్థాలీ, ప్రోక్షణపాత్ర బోర్లించి స్రువం, వాటికి తూర్పుగ బోర్లించి ఉంచాలి.

సూ॥ సమాసాగ్రా ద్వాదర్శాప్రాదేశ మాత్రో పవిత్రే కురుతే

సూ॥ తృణం కాష్ఠంవాంతర్థాయ చినత్తి ననఖేన ఉపస్మశ్శ

క్రియ : కొసలుగల, సమానమైన లావుకల రెండు దర్బలతో పవిత్రమును తయారుచేయాలి. పవిత్రాగ్రానికి బ్రహ్మ మధ్య భాగానికి విష్ణువు, మొదలు భాగానికి ఈశ్వరుడు అధిపతులు.

చేతిలో దర్బగాని, సమిధగాని పట్టుకొని దానిని ఆధారముగా తూర్పునకు కొసలు ఉండునట్లుగా చెంబు అంచున ఉంచి పవిత్రమును ప్రాదేశమాత్ర పరిమాణముగా అంటే చాపినప్పుడు చేతి బొటన, చూపుడు వేళ్ల మధ్య ఉండే దూరమంత పొడవు ఉండేట్లు తుంచాలి. గోళ్ళతో తుంపరాదు. తర్వాత నీళ్ళతో చెయ్యి కడుగుకోవాలి.

సూ॥ మూలాదారభ్య అగ్రాదద్భిరనుమృజ్య । ప్రోక్ష్య, ప్రోక్షణ్యామవధాయ

క్రియ॥ ప్రోక్షణపాత్రను తనముందుకి తెచ్చుకుని ఎదుట ఉండేట్లు పెట్టుకోవాలి. పవిత్రం నీళ్లలో ముంచి ప్రోక్షణపాత్రలో అక్షతలు నీరు పొయ్యాలి.

సూ॥ తస్యా మక్షతైస్సహ ఆప ఆనీయ.

క్రియ : ప్రోక్షణపాత్రలో అక్షతలు నీరు ఉంచాలి.

సూ॥ హస్తయో రంగుష్ఠోప కనిష్ఠికాభ్యా ముత్తానాభ్యా ముదగగ్రే గృహీత్వా । ప్రాచీన్ద్విరుత్పాయ ।

క్రియ : రెండు చేతుల బొటన, ఉంగరపు వ్రేళ్ళతో పవిత్రాన్ని కొసలు ఉత్తరానికి ఉండేలా పట్టుకొని ముడి నీటిలో మునిగేలాగ ప్రోక్షణ పాత్రలో ఉంచి పడమర నుండి తూర్పుకి విడివిడిగా మూడుసార్లు కదపాలి.

సూ॥ అభిమంత్ర్య ।

క్రియ : పవిత్రముతో ప్రోక్షణ పాత్రని అభిమంత్రించుచూ తాకవలె.

సూ॥ స పవిత్రేణ పాణినా పాత్రాణి సమృశ్య పాత్రాణ్యుదక్రవణ ముత్తానాని కృత్వా । త్రిః ప్రోక్ష్య । ప్రోక్షణీ శేషమగ్నేర్దక్షిణతో నిధాయ

క్రియ : పవిత్రాన్ని చేతిలో ఉంచుకొని మిగిలిన మూడు పాత్రలను (1 ఆజ్యపాత్ర, 2. స్రుక్కు 3. స్రువం) పవిత్రంతో తాకి ఉత్తర ముఖముగా త్రిప్పి ప్రోక్షణ పాత్రలోని నీటిని పవిత్రమున్న చేతిలోకి తీసుకొని మూడుసార్లు ఆ మూడు పాత్రలమీద చల్లాలి. మిగిలిన నీరు అగ్నికి దక్షిణమున ఉంచాలి.

సూ॥ ఆజ్యస్థాల్లీమాదాయ ఆజ్యం విలాప్య - అపరేణాగ్నిం పవిత్రాంతర్నితాయ
మాజ్యస్థాల్భ్యా ఆజ్యం నిరూప్య - ఉదీచోంగారాన్ నిరూచ్య తేష్వాజ్యమధిశ్రిత్య
జ్వలతాత్మణేన అథోగామిన్యా దీప్త్వా ఆజ్యే ప్రతిఫలీకృత్య ॥

క్రియ : ఆజ్యమును అగ్నిపై వేడి చేసి, ఆజ్యపాత్రను ఉత్తరపు వైపునుంచి పడమరకు తీసుకొని వచ్చి పరిస్తరణ బయట ఉంచి ఆజ్యపాత్రలో పవిత్రమును ఉత్తరాగ్రముగా ఉంచి ఆజ్యము పోయాలి. అగ్ని హోత్రములో ఉత్తరపువైపునుంచి కనీసం మూడు అగ్నికణములను తెచ్చి అగ్నికణములపై ఆజ్యపాత్రను ఉంచాలి. ఒక దర్భ అగ్రాన్ని మండించి ఆ మంట ఆజ్యములో కనపడునట్లు చూడాలి. తిరిగి ఆ దర్భను అగ్నిలో ఉంచాలి.

సూ॥ ద్వే దర్భాగ్రే తృణమంతర్ధాయ ప్రచ్ఛిద్య ప్రక్షాళ్య । ప్రత్యస్య ఆజ్యే ప్రాస్య
త్రిః పర్యగ్నికృత్యౌ ।

క్రియ : రెండు దర్భలు తీసుకొని అగ్రములు రెండు అంగుళముల పొడవు ఉండునట్లు పవిత్రములు త్రుంచినట్లుగా త్రుంచి, (అదివరకులాగే ఒక తృణంగాని, పుడకగాని ఆధారంగా చేసి త్రుంచాలి) ముక్కలని నీటితో కడిగి తడిలేకుండా బట్టతో అద్ది వాటిని ఆజ్యపాత్రయందు తూర్పు కొసలుగా ఉంచాలి. ఒకదర్భను అగ్నిహోత్రపు మంటలో ముట్టించి ఆ మంటను ప్రదక్షిణంగా ఆజ్యపాత్ర చుట్టూ మూడుసార్లు తిప్పి దానిని అగ్నిలో వేయాలి.

సూ॥ ఉదగుద్వాస్య । అంగారాన్ ప్రత్యూహ్య ॥

క్రియ : ఆజ్యపాత్రను అగ్నికి ఉత్తరముగా ఉంచి తిరిగి మూడు అగ్నికణములను అగ్నిలో ఉంచాలి.

సూ॥ ఉదగగ్రాభ్యాం పవిత్రాభ్యాం పునరాహారమాజ్యం త్రిరుత్పాయ ।

క్రియ : రెండుచేతుల బొటన, చిటికెన, ఉంగరపు వ్రేళ్ళతో పవిత్రం కొసలు ఉత్తరానికి ఉండేలా పట్టుకొని ఆజ్యపాత్రలోని నేతిని తూర్పు నుండి పడమరకు తిరిగి పడమర నుంచి తూర్పుకి మూడుసార్లు చుట్టూ వెనుక నుండి చుట్టూ

సూ॥ పవిత్రగ్రంథిం విశ్రస్య ।

క్రియ : పవిత్రం ముడి విప్పాలి.

సూ॥ ప్రక్షాళ్య ప్రాగగ్రమగ్నౌ పవిత్రే అనుప్రహరతి ।

క్రియ : ఆ దర్బలని తడిపి, తడిలేకుండా తుడిచి వాటిని (అగ్నిలో) తూర్పు కొనలుండునట్లు అగ్నిహోత్రములో ఉంచాలి.

సూ॥ స్రుక్కువావగ్నౌ ప్రతితప్య । త్రిభిః దర్భాగ్రైఃస్సమృజ్య । పునః ప్రతితప్య ప్రోక్ష్య । స్రువ ముత్తరతో నిధాయ । దర్భా నద్భిస్సగ్ధ్ స్పృశ్య అగ్నౌ ప్రహరతి ।

క్రియ : హోమము చేయు స్రుక్కు స్రువములను అగ్నిపై వేడిచేసి మూడు దర్బలతో వాటిని విడివిడిగా తుడిచి తిరిగి వాటిపై ఉదకము చల్లి అగ్నిహోత్రానికి వేడి చేసి ఉత్తరంగా స్రుక్కును, దానికి ఉత్తరంగా స్రువమును ఉంచాలి. ఆ దర్బలను తడిపి తూర్పుకొనలుగా అగ్నియందుంచాలి.

సూ॥ అగ్నిం పరిషించతి ॥

క్రియ : ఈ దిగువ చెప్పినట్లు చేతియందు ఉదకము ఉంచుకొని అగ్నిచుట్టూ నీరు చల్లాలి.

మం. అ¹దై¹తే¹ను మన్యస్వ ॥ ఇతి దక్షిణతః ప్రాచీనం

క్రియ : దక్షిణ దిక్కున పడమర నుండి ఆరంభించి తూర్పువైపుగా ఉదకము చల్లాలి.

మం॥ అ¹ను¹మ¹తే¹ను మన్యస్వ । ఇతి పశ్చాదుదీచీనం ।

క్రియ : పడమరవైపు దక్షిణమునుంచి ఉత్తరమునకు నీళ్ళు చల్లాలి.

మం॥ స¹ర¹స్త్వ¹తే¹ను మన్యస్వ ॥

క్రియ : ఉత్తరమువైపు పడమరనుంచి తూర్పు దిక్కుకు నీరు చల్లాలి.

మం. దేవ సవిత్తః ప్రసువ ॥ ఇతి సమంతం ప్రదక్షిణం

క్రియ : ఈశాన్యం నుంచి ప్రదక్షిణంగా ఈశాన్యంవరకు చల్లాలి.

గమనిక : నేతిని హోమం చేసేటప్పుడు బొటన, మధ్య, ఉంగరపు వేళ్ల కొసలని దగ్గరికి చేర్చి స్రుక్కు లేదా స్రువాన్ని పట్టుకోవాలి.

స్వాహా అని వచ్చిన ప్రతిసారీ, స్వాహా అని పూర్తిగా అన్న తరవాతనే స్రుక్కులోని ఆజ్యాన్ని అగ్నికి 16 అంగుళాల ఎత్తు నుంచి హోమం చెయ్యాలి. హోమం చేసిన వెంటనే “..... ఇదం నమమ” అనాలి.

సూ॥ ఏకం । ద్వే । త్రిణి । చత్వారి । పంచ । (‘పంచ’ అనేది శ్రీవత్స సగోత్రులకు మాత్రమే) (అనగా పంచావత్తులకు మాత్రమే)

క్రియ : నేతిని కుడిచేతిలోని, స్రువముతో నాలుగుసార్లుగా (శ్రీవత్ససవారు 5సార్లు) ఎడమచేతిలోని స్రుక్కులోనికి గ్రహించి ఉంచి స్రుక్కును కుడిచేతిలోనికి మార్చుకోవాలి. ముందు ముందు పంచ అని వచ్చినప్పుడు శ్రీవత్స సగోత్రులు 5సార్లు నేతినిగ్రహించాలి.

మం॥ ఓం భూర్భువస్సువ స్వాహా ॥ ప్రజాపతయ ఇదం నమమ అనాలి.

క్రియ : స్వాహా అన్నాక హోమం చేసి తరువాత (త్యాగం) మంత్రం చెప్పాలి.
ఏకం । ద్వే । త్రిణి । చత్వారి । (పంచ)

క్రియ : మళ్ళీ నేతిని పై విధంగానే గ్రహించాలి.

మం॥ అయాశ్చాగ్నే స్యన భిశస్తీశ్చ సత్యమిత్త్యమయాఅసి । అయసామనసాద్భుతో

యసాహవ్యమూహిషేయానో ధేహిభేష జగ్గ్స్వాహా ॥ అయసే ౨ గ్నయ ఇదం

నమమ । ముందు చేసిన విధముగా స్వాహా అనగానే నేతిని అగ్నిలో హోమం

చేసి తరువాత మంత్రం చెప్పాలి.

సూ॥ ఏతావత్పర్యంతం నానాప్రకారేణ సంభావిత సకల దోషనిర్హరణార్థం
సర్వప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే ।

క్రియ : పల్లెములో నీరు వదలవలె. నేతిని ఒకేసారి స్రువంతో గ్రహించాలి.

సూ॥ ఓం భూర్భువస్సువస్సాహా¹ । ప్రజాపతయ ఇదం నమమ.

క్రియ : స్వాహా అనగానే హోమం చేసి తరువాత త్యాగం చెప్పాలి. ఇప్పుడు
నీరు చేతిలో తీసుకొని అగ్నికి నాలుగుదిక్కులా ఇంతకుముందువలె చల్లాలి.

మం. అదితే¹స్వమగ్న్యస్థాః / నీరు దక్షిణాన (పడమర నుండి తూర్పుకి)

అసుమతే¹స్వమగ్న్యస్థాః / పశ్చిమాన (దక్షిణం నుండి ఉత్తరానికి)

సరస్వతే¹స్వమగ్న్యస్థాః / ఉత్తరాన (పశ్చిమం నుంచి తూర్పుకి)

దేవసవితః ప్రాసా¹వీః । ఈశాన్యం నుండి ఈశాన్యం వరకు చల్లాలి.

సూ॥ అనేన విచ్ఛిన్నాపాసన హోమేన భగవాన్ సర్వాత్మకః సర్వం శ్రీ యజ్ఞేశ్వర
హుతాశనః సుప్రీణాతు. శ్రీయజ్ఞేశ్వరార్పణమస్తు.

క్రియ : అక్షతలు, నీరు పల్లెములో వదలాలి. నమస్కరిస్తూ కింది శ్లోకాలు
చదవాలి.

శ్లో॥ స్వస్తి శ్రద్ధాంమేధాంయశః ప్రజ్ఞాం విద్యాం బుద్ధిం శ్రియం బలమాయుష్షం
తేజ ఆరోగ్యం దేహిమే హవ్యవాహన । శ్రియందేహిమే హవ్యవాహన ఓం నమ
ఇతి। యస్య స్మృత్యాచనామోక్త్యా తపోహోమక్రియాదిషు । న్యూనం సంపూర్ణతాం
యాతి సద్యోవందే తమ చ్యుతమ్ । మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం హుతాశన।
యద్భుతంతుమయాదేవ పరిపూర్ణం తదస్తుతే।

క్రియ : ముందు ఎడమచేతితో కుడిచేవిని తరవాత కుడిచేతితో ఎడమచేవిని
పట్టుకొని ఈ కింది ప్రవర చెప్పాలి.

చతుస్సాగర పర్యంతం గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభం భవతు ప్రవరాన్విత ...
 గోత్రః సూత్రః శాఖాధ్యాయీ శర్మా అహంభో అభివాదయే (యజమాని
 ప్రవర చెప్పుకోవాలి)

సప్తహోతృహోమము :

క్రియ : ఆచమనం చేసి అనంతరం ప్రాణాయామం చెయ్యాలి. (ఓం భూః
 భూర్భువస్సువరోమ్)

సూ॥ అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ శ్రీ పరమేశ్వర
 ప్రీత్యర్థం అనేక ఔపాసనాంతరిత లోప ప్రాయశ్చిత్తార్థం, సప్తహోతారం
 హోష్యామి ।

క్రియ : పళ్ళెంలో నీళ్ళు వదలాలి. నీరు చేతిలో తీసుకొని అదివరకు లాగే
 అగ్నికి నాలుగు దిక్కులా చల్లాలి.

సూ॥ అదితేనుమన్యస్వ । అనుమతేనుమన్యస్వ । సరస్వతేనుమన్యస్వ । దేవసవితః
 ప్రసువ । ఏకం । ద్వే । త్రిణి । చత్వారి । (పంచ)

క్రియ : నేతిని కుడిచేతిలోని స్రువముతో స్రుక్కులోనికి గ్రహించి నాలుగుసార్లుగా
 ఎడమచేతిలోని స్రుక్కులో ఉంచి, స్రుక్ ను కుడిచేతిలోనికి మార్చుకోవాలి.

మం. మహాహ విర్హోతా । సత్యహవిరధ్వర్యుః । అచ్యుత పాజా అగ్నిత్ । అచ్యుత
 మనా ఉపవక్తా । అనాధృష్యశ్చా ప్రతిధృష్యశ్చయజ్ఞ స్యాభిగరౌ । అయాస్య ఉద్ధాతా
 వాచస్పతేహృద్విధేనామన్న । విధేమతేనామ । విధెస్త్వమస్మాకంనామ ।
 వాచస్పతిస్సోమమపాత్ । మదైవ్య స్తంతుశ్చేదిమా మనుష్యః । నమోదివే ।
 నమః పృథివ్యై స్వాహా ।

త్యాగం : వాచస్పతయే బ్రహ్మణ ఇదం నమః

క్రియ : స్వాహా అన్నాక హోమం చేసి తరువాత మంత్రం చెప్పాలి.

సూ॥ ఏతావత్పర్వంతం నానాప్రకారేణ సంభావిత సకల దోష నిర్వజ్జార్థం సర్వ ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే ।

క్రియ : పల్లెంలో నీళ్లు వదలవలె. నేతిని స్రువంతో ఒకేసారి గ్రహించాలి.

మం॥ ఓం భూర్భువస్సువస్వాహా । ప్రజాపతయ ఇదంనమమ ।

క్రియ : స్వాహా అన్నాక హోమం చేసి తరువాత మంత్రం చెప్పాలి.

సూ॥ అదితే¹న్వమగ్న్²స్థాః । అను³మతే⁴న్వమగ్న్⁵స్థాః । సరస్వ⁶తే⁷న్వమగ్న్⁸స్థాః । దేవ⁹సవి¹⁰తః ।
ప్రా¹¹సా¹²వీః ।

క్రియ : ఇంతకుముందు చేసినట్లే అగ్నిచుట్టూ నీళ్లు చల్లాలి.

సూ॥ అనేన సప్తహోతృహోమేన భగవాన్ సర్వాత్మకః శ్రీ యజ్ఞేశ్వరహుతాశనః
సుప్రీణాతు । ఏతత్ఫలం శ్రీ యజ్ఞేశ్వరార్పణమస్తు ।

క్రియ : అక్షతలు నీటితో పల్లెములో వదలవలె.

క్రియ : అక్షతలు, నీరు పల్లెములో చదలాలి. నమస్కరిస్తూ కింది శ్లోకాలు చదవాలి.

శ్లో॥ స్వస్తి శ్రద్ధాంమేధాంయశః ప్రజ్ఞాం విద్యాం బుద్ధిం శ్రియం బలమాయుష్యం
తేజ ఆరోగ్యం దేహిమే హవ్యవాహన । శ్రియందేహిమే హవ్యవాహన ఓం నమ
ఇతి యస్య స్మృత్యా చనామోక్త్యా తపోహోమక్రియాదిషు । న్యూనం సంపూర్ణతాం
యాతే సద్యోవందే తమచ్యుతమ్ । మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం హుతాశన
యద్భుతంతుమయాదేవ పరిపూర్ణం తదస్తుతే ।

క్రియ : ముందు ఎడమచేతితో కుడిచేవిని తరవాత కుడిచేతితో ఎడమచేవిని పట్టుకొని ఈ కింది ప్రవర చెప్పాలి.

చతుస్సాగర పర్యంతం గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభం భవతు ప్రవరాన్విత ...
గోత్రః సూత్రః శాఖాధ్యాయా శర్మా అహంభో అభివాదయే (యజమాని
ప్రవర చెప్పుకోవాలి)

ప్రాతరౌపాసనము (తండులహోమము)

ఆచమ్య: పురాణాచమనం చెయ్యాలి. (ఓం కేశవాయ స్వాహా శ్రీకృష్ణాయ నమః)

ప్రాణానాయమ్య: ప్రాణాయామం మంత్రముతో చెయ్యాలి. (ఓం భూః భూర్భువస్సువరోం)

సంకల్పం : మొదట్లోవలె సంకల్పం చెప్పకోవాలి. చివర్లో ... గోత్రస్య ... నామధేయస్య, ధర్మపత్నీ సమేతస్య మమోపాత్త ప్రీత్యర్థం ప్రాతరౌపాసనం తండులైర్హోష్యామి అని నీళ్లు పళ్లెంలో వదలాలి.

మం॥ అగ్నిమిధ్వా । ఓం భూర్భువస్సువరోం ।

క్రియ: నేతిలో ముంచిన మోదుగ సమిధను అగ్నిలో ఉంచి జ్వాలవచ్చునట్లు అగ్నిని ప్రజ్వలించేయాలి. కింది మంత్రం చెబుతూ అగ్నికి నమస్కరించవలె.

మం. ఓం చ॒త్వా॒ర్విశ్మం॑గా॒త్రయో॑ అ॒స్య పా॒ద్రాద్వే॒శీర్నే॑ స॒ప్తహస్తా॑సోఅస్య । త్రి॒ధా॒బద్ధో॑

వృ॒షభో॑రో॒రవీ॑తి మ॒హాదే॑వోమ॒ర్త్యాగ్ం॑ ఆవి॑వేశ ॥

సప్తహస్తశ్చతుశ్చుంగ స్సప్తజిహ్వో ద్విశీర్షకః । త్రిపాత్రసన్నవదన స్సుఖాసీన శ్శుచిస్తితః ॥ స్వాహాస్తు దక్షిణేపార్శ్వే దేవీంవామే స్వధాం తథా । బిభ్రద్దక్షిణ హస్తైస్తు శక్తిమన్నం స్రుచం స్రువమ్ । తోమరం వ్యజనం వామైర్భుతపాత్రస్తు ధారయన్ । మేషారూఢం జటాబద్ధం గౌరవర్ణం మహాజనమ్ ॥ ధూమధ్వజం లోహితాక్షం సప్తార్చి స్సర్వకామదం । ఆత్మాభిముఖమాసీన మేవం ధ్యాయే ద్ధతాశనం ॥

మం. ఓం ఏ॒షహి॑దే॒వః ప్ర॑ది॒శోను॒సర్వాః పూ॑ర్వో॒హిజా॑తస్య ఉ॒గర్భే॑ అ॒న్తః ।

స॒వి॒జాయ॑మానస్స॒జని॑వ్య॒మాణః ప్ర॑త్య॒జ్ముఖా॑ స్తిష్ఠతి వి॒శ్వతో॑ముఖః ।

ఇతి ప్రాచ్యాం సాక్షతో దకం నినీయ ।

క్రియ: అగ్నికి తూర్పున అక్షతలు, ఉదకము ఉంచవలె. హస్తములను దోసిలిగా తనవైపు త్రిప్పుతూ ఇలా చెప్పవలె.

సూ॥ ప్రాజ్ఞుభాగ్నై । మమ అభిముఖోభవ । సుముఖోభవ । సుప్రసన్నోభవ ।
వరదోభవ । యథోక్తజిహ్వయా హవిర్బహోణ ॥

మం. ఓం భూర్భువస్సువః । ఓం తత్స వితుర్వరేణ్యం భరోదేవస్యధీమహి ।
ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ।

సూ॥ సోదకేనపాణినా ప్రదక్షిణమగ్నిం పరిసమూహ్య

క్రియః అగ్నిచుట్టూ ప్రదక్షిణముగా నీటితో చతురస్రంగా అదివరకటి లాగానే
అలకాలి.

సూ॥ అగ్నిమలంకృత్య । అక్షతలు గుప్పిటతో తీసుకొని తూర్పున మొదలుపెట్టి
ఈశాన్యము వరకు ఎనిమిది దిక్కుల ఇలా చెవుతూ విచ్చిన్నోపాసనలో ఉంచినట్లే
ఉంచాలి.

మం. అగ్నయే నమః । హుతవహాయ నమః । హుతాశినే నమః । కృష్ణవర్తునే నమః
దేవముఖాయ నమః । సప్తజిహ్వాయ నమః । వైశ్వానరాయ నమః । జాతవేదసే
నమః ॥ అగ్నిం పరిషించతి ।

క్రియ : నీరు చేతిలో తీసుకొని అగ్నికి నాలుగుదిక్కులా ఇదివరకటిలాగే
చల్లాలి.

మం. అద్రితేనుమన్యస్వ । అనుమతేనుమన్యస్వ । సరస్వతేనుమన్యస్వ । దేవసవితః
ప్రసువ । తందులనాదాయ । ద్వేధావిభజ్య ।

క్రియ : బియ్యము కుడిచేతిలోకి తీసికొని సగంకంటే ఎక్కువగా ఎడమచేతిలోకి
మార్చుకొని ఓం సూర్యాయ స్వాహా । అని కుడిచేతిలోని బియ్యాన్ని వేళ్ల కణుపుల
మీదుగా అగ్నిలో మధ్యగా హోమం చేసి 'సూర్యాయేదం నమమ' అనాలి.

తరువాత ఎడమచేతిలోని బియ్యము కుడిచేతిలోకి గ్రహించి గుప్పెటగా ఉంచి
బొటనవేలుపై కుండేలాగ పట్టుకుని అని, అగ్నిలో ఈశాన్యభాగంలో పూర్వవలె

హోమంచేసి అగ్నియే స్విష్టకృతేస్వాహా । అని అగ్నిలో ఈశాన్యంవైపున హోమంచేసి
“అగ్నియే స్విష్టకృత ఇదం నమమ” అనాలి.

సూ॥ ఆహుతిసంసర్గదోష నిర్వరణార్థం వనస్పతిహోమం కరిష్యే ।

క్రియ॥ పల్లెములో నీళ్లు వదలాలి.

మం. యత్రవేత్థవనస్పతేదేవానాం గుహ్యేనామాని । తత్రహవ్యాని గామయ । అని

క్రియ : ఒక మోదుగ సమిధను నేతిలో ముంచి అగ్నిలో ఉంచి వనస్పతయ
ఇదం నమమ । అనాలి.

మం. అదితేష్వమగ్స్థాః । అనుమతేష్వమగ్స్థాః । సరస్వతేష్వమగ్స్థాః । దేవసవితః
ప్రాసావీః ।

క్రియ : అగ్నికి నాలుగు దిక్కులా అదివరకులాగే చల్లాలి.

ఉపస్థానము

క్రియ : అగ్నికి ఎదురుగా నిలబడి నమస్కరిస్తూ కింది మంత్రం (ఉపస్థానం)
చెప్పాలి.

మం. ఓం అగ్నేత్వన్నో అంతమః । ఉతత్రాతాశివో భవవరూఢ్యః । తంత్యాకోచిష్ఠ
దీదివః । సుమ్నాయనూనమీమహేసఖిభ్యః । వసుర్నిర్వసుశ్రవాః । అచ్ఛానక్షి-
ద్యుమత్తమోరయిందాః । సనోబోధి శ్రుధీహవ ముర్దుష్యాణో అఘాయత-
స్సమస్మాత్ । హోమసాద్గుణ్యార్థం అనాజ్ఞాత త్రయ మంత్రజపం కరిష్యే ।

క్రియ : పల్లెములో నీళ్లు వదలాలి.

మం. ఓం అనాజ్ఞాతం యదాజ్ఞాతం యజ్ఞస్య క్రియతే మిధు । అగ్నైతదస్య
కల్పయత్వగ్ం హివేత్థ యథాతథమ్ । పురుష సమ్మితో యజ్ఞో యజ్ఞః

పురుషసమ్మితః అగ్నేతదస్య కల్పయ త్వగ్ంహి వేత్తయథాతథమ్ ।
 యత్పాకత్రామనసా దీనదక్షానయజ్ఞస్య మన్వతే మర్తానః । అగ్నిష్టద్ధోతా
 క్రతువిద్విజానన్ యజిష్ఠోదేవాగ్ం ఋతుశోయజాతి । అనేన ప్రాతరౌపాసన
 హోమేన భగవాన్ సర్వాత్మకః శ్రీ యజ్ఞేశ్వర హుతాశనః స్సుప్రీణాతు । వీ
 తత్ఫలం శ్రీయజ్ఞేశ్వరార్పణమస్తు ।

క్రియ : అక్షతలు, నీరు పల్లెములో వదలాలి. నమస్కరిస్తూ కింది శ్లోకాలు చదవాలి.

శ్లో॥ స్వస్తి శ్రద్ధాంమేధాంయశః ప్రజ్ఞాం విద్యాం బుద్ధిం శ్రియం బలమాయుష్యం
 తేజ ఆరోగ్యం దేహిమే హవ్యవాహన । శ్రియందేహిమే హవ్యవాహన ఓం నమ
 ఇతి । యస్య స్మృత్యా చనామోక్త్యా తపోహోమ క్రియాదిషు । న్యూనం సంపూర్ణతాం
 యాతే సద్యోవందే తమ చ్యుతమ్ । మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం హుతాశన ।
 యద్ధుతంతుమయాదేవ పరిపూర్ణం తదస్తుతే ।

క్రియ : ముందు ఎడమచేతితో కుడిచెవిని తరవాత కుడిచేతితో ఎడమచెవిని పట్టుకొని ఈ కింది ప్రవర చెప్పాలి.

చతుస్సాగర పర్యంతం గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభం భవతు ప్రవరాన్విత ...
 గోత్రః సూత్రః శాఖాధ్యాయా శర్మా అహంభో అభివాదయే (యజమాని
 ప్రవర చెప్పుకోవాలి)

ఆచమ్య : పురాణాచమనం చెయ్యాలి. అనంతరం గ్లాసులోని నీళ్లు, హరివాణంలో నీళ్లు పారబోయాలి. దీనితో విచ్చిన్నౌపాసనము, ప్రాతరౌపాసనము సమాపం.

మూడవ ప్రకరణము

ఆబ్దిక్ శ్రాద్ధ పీఠిక

ఉపాధ్యక్షము : విచ్చిన్నాపాసన పాత్రరౌపాసనముల అనంతరం కర్త స్నానం చేసి తెల్లమడి పంచె (ఎర్రంచుకానిది) బిళ్లగోచీతో ధరించి, తెల్లకండువా లేక అంగవస్త్రం నడుముకు కట్టుకోవాలి. శ్రాద్ధం ప్రారంభించే ముందు కర్తగాని, అతని భార్యగాని దీపారాధన చెయ్యాలి. ఈ దీపం శ్రాద్ధం పూర్తి అయ్యేవరకు ఆరకూడదు. ఆరితే ఆ రోజు ఉపవసించి మరునాడు శ్రాద్ధం పెట్టాలి. విభూతి ధరించకుండా నేలమీద తూర్పుముఖంగా కూర్చుని ఆబ్దికం ప్రారంభించాలి. ఇత్తడి, రాగి లేదా కంచు చెంబుతో నీళ్లు, ఉద్ధరణి, హరివాణము (పల్లె) దగ్గరుండాలి. సోదరులుండేవారు కూడా చెంబుతో నీళ్లు, ఉద్ధరణి దగ్గరుంచుకోవాలి. స్త్రీలు పాత్రలు పనికిరావు. విశ్వేదేవస్థానభోక్త తూర్పుముఖంగాను, పితృస్థానభోక్త ఉత్తరముఖంగాను వారికి వేసిన ఆసనాలమీద కూర్చోవాలి. భోక్తలు స్నానంచేసి ఆరిన తెల్లమడిపంచెలు ధరించి అంగవస్త్రాలు బుజాలపై వేసుకోవాలి. విభూతి ధరించకూడదు.

గమనిక : కొందరు కర్త స్నానం చెయ్యకుండా విభూతి చెరుపుకుంటే చాలు అంటున్నారు. అది సరి అయిన పద్ధతికాదు. కనీసం కాళ్లు, ముఖం కడుక్కుని నెత్తిమీద 'అపవిత్రః పవిత్రోవా' ... అనే మంత్రంతో నీళ్లు చల్లుకోవాలి. ఇది రెండవ పక్షం. అగ్నిసిద్ధం చేసుకున్న గదిలోనే ఆబ్దికాదులు పెట్టాలి.

పవిత్రధారణ : ఆచమ్య (పురాణాచమనం) ఓం కేశవాయ స్వాహా శ్రీకృష్ణాయ నమః

గమనిక : సమిష్టిగా సోదరులు ఆబ్దికం పెడుతుంటే ఇటుపైన కర్తతోపాటు వారంతా ఆచమనం చెయ్యాలి. ఆచమ్య అని వచ్చిన ప్రతిసారి ఆవిధముగానే సోదరులందరూ చేయాలి.

మం. ప॒విత్ర॑ వం॒తః ప॒రివా॒జమా॑స॒తే । పి॒తైషాం॑ప్ర॒త్య్న అ॒భిర॑క్ష॒తి వ్ర॒తం ।
 మ॒హస్స॑ము॒ద్రం వరు॑ణస్తిరోద॒ధే । ధీ॒రా ఇచ్చే॑క్రు॒ర్ధరు॑ణేష్వా॒రభం॑ । ప॒విత్రం-
 తే॒విత॑తం బ్ర॒హ్మణ॑స్స॒తే । ప్ర॒భుర్గా॒త్రాణి॑ ప॒ర్యేషి॑వి॒శ్వతః॑ । అ॒తప్త॑తనూర్న తదా॒మో
 అ॒శ్నుతే॑ । శ్రు॒తాస॒ ఇద్వ॑హంతస్తథ్నమా॑సత ।

సూ॥ పవిత్రంధృత్వా ।

పవిత్రం ధరించాలి. (సోదరులందరూ ధరించాలి.) ప్రధానకర్త పవిత్రం తీసి నప్పుడు, తిరిగి ధరించినప్పుడు మార్పుకున్నప్పుడు సోదరులంతా అనుసరించాలి.)

గమనిక: శ్రాద్ధంలో 6 సార్లు “పునః పవిత్రంధృత్వా” అని వచ్చినప్పుడు పవిత్రం విసర్జించి కొత్త పవిత్రం ధరించి పాతపవిత్రం ముడివిప్పి వదిలెయ్యాలి. కొందరు మొదట్లోనే రెండు పవిత్రాలు జమిలిగా ధరించి మధ్యలో మార్చకుండా వాటినే చివరివరకూ వాడుతున్నారు. ఇది శాస్త్రసమ్మతము కాదు.

ఆచమ్య: పురాణాచమనం చెయ్యాలి. ఇక్కడ కొందరు శ్రుత్యాచమనం కింది విధంగా చేస్తున్నారు.

శ్రుత్యాచమనము :

1. త్రిరాచామేత్ మినుపగింజ మునుగునంత జలమును బ్రహ్మతీర్థముతో మూడుసార్లు ఆచమించాలి.

2. ద్విః ప॒రిమృ॑జ్య । స॒కృదు॑పస్పృశ్య । ఎడమ అరచేతిలో నీళ్లు పోసుకొని బొటనవ్రేలిని ఆ నీటిలో ముంచి పెదవుల రెంటిని బొటనవేలితో రెండుమార్లు తాకి, మరల నొకసారి పెదవులను తాకవలెను.

3. యత్ స॒వ్యం పా॒ణిం పాదా॑ ప్రోక్ష॒తి - ఎడమచేతిలో నీటిని కుడిచేతి వ్రేళ్లతో ఎడమచేతి మీద, చల్లుకొని, మిగిలిన నీళ్లు కుడిచేతిలో పోసుకుని, ఎడమచేతితో కుడిచేతి మీద చల్లుకుని, కుడిచేతిలో నీళ్లని రెండు పాదములపై నీరు చల్లుకోవాలి.

4. శిరశ్చక్షుషీ, నాసికేకోత్రే హృదయమాలభ్య - కుడిచేతి వ్రేళ్ళ చివరలతో తలను బొటన ఉంగరపు వ్రేళ్ళతో కండ్లను, బొటనవేలు - చూపుడువేళ్ళతో ముక్కుపుటలను, బొటన ఉంగరపు వ్రేళ్ళతో చెవులను, అరచేతితో హృదయమును తాకాలి. అనంతరం చెయ్యి కడుగుకోవాలి.

భూతోచ్ఛాటన :

సూ॥ ఉత్తిష్ఠంతు సమారభే

క్రియ : వెనుకకు నీళ్లు చల్లాలి.

ప్రాణాయామము : “ఓం భూః ... ప్రచోదయాత్ ।

ఓమాప్తో జ్యోతీరసోమృతం బ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్ । అని మూడుసార్లు ప్రాణాయామం చెయ్యాలి. శ్రీ గోవింద గోవింద గోవింద అని అరచెయ్యి ముక్కు కొనమీద ఆనించాలి.

శ్లో॥ తిథిర్విష్ణుస్తథావారో నక్షత్రం విష్ణురేవ చ ।

యోగశ్చకరణం చైవ సర్వం విష్ణుమయం జగత్ ॥

సంకల్పం : శ్రీ మహావిష్ణోరాజ్జయా ప్రవర్తమానస్య - అద్యబ్రహ్మణః అస్మిన్ వర్తమానవ్యావహారిక చాంద్రమానేన సంవత్సరే (శ్రాద్ధతిథి ననుసరించి) అయనే ఋతౌ మాసే పక్షే వాసరసంయుక్తాయాం శ్రీవిష్ణునక్షత్రే, శ్రీవిష్ణుయోగే, శ్రీవిష్ణుకరణ ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ

క్రియ : జంఘం కుడిభుజం మీదికి మార్చుకోవాలి ముందు ముందు ప్రాచీనావీతి అని వచ్చిన ప్రతిసారి ఇట్లాగే చెయ్యాలి సమష్టిగా ఆభిక్తం జరుపుతుంటే సోదరులంతా కర్తతోపాటు జంఘాలు కుడిభుజం మీదికి మార్చుకోవాలి. తిరిగి కర్తతోపాటే సవ్యం చేసుకోవాలి. కర్త అస్మత్ అనుకోవాలి (కర్త బదులు వేరే వ్యక్తి శ్రాద్ధం పెడుతుంటే ‘యజమానస్య’ అనాలి).

సూ॥ పితుః (తండ్రి అయితే - తల్లి అయితే మాతుః అనాలి. ఇతరులకు తాను కర్త అయితే ఆ బంధుత్వం చెప్పాలి) ప్రాతి సాంవత్సరీక మృతాహ్వాన్న శ్రాద్ధే

పితృపితామహప్రపితామహానాం (మాతృపితామహీ ప్రపితామహీనాం) ... గోత్రాణాం ... శర్మణాం (దాయీనాం) వసురుద్రాదిత్యరూపాణాం - ఉపవీతీ (సవ్యం చేసుకోవాలి. పురూరవార్ధవసంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాంచ అన్నేనహవిషాపార్వణవిధానేన (ప్రాచీనావీతీ) యజమానస్య (కర్త 'అస్మత్ అనాలి) పితః (మాతః) ప్రాతి సాంవత్సరీక మృతాహోఖ్యాన్న శ్రాద్ధం యుష్మదనుజ్ఞయా సదైవం అద్య కరిష్యే ।

భోక్తలుగా వచ్చిన బ్రాహ్మణులు - కురుష్య అనాలి.

గమనికలు: 1) తండ్రి, తాత, ముత్తాతలలో ఎవరైనా యజ్ఞం చేసినవారుంటే వారి పేరులో ఈశ్వర తరువాత యజ్వశర్మాణం వారి భార్య విషయంలో పేరు చివర సోమపీఠిని దాయీం అని చెప్పాలి. 2) వీరిలో సన్యసించిన వారెవరైనా ఉంటే 'బ్రహ్మీభూత అని చెప్పి వారి పూర్వాశ్రమ (సన్యసించక ముందు) నామం చెప్పాలి. 3) వీరిలో ఎవరిపేరైనా తెలియకపోతే యజ్ఞేశ్వర (యజ్ఞప) అని చెప్పాలి. 4) ఇతరులకెవరికైనా శ్రాద్ధం పెట్టేటప్పుడు గోత్రం తెలియకపోతే కాశ్యపగోత్రం అని చెప్పాలి. పేరు తెలియకపోతే బంధుత్వం చెబుతే చాలు (ధర్మసింధు, శ్రాద్ధ మంజరి) 5) మాసికం అయితే ఎన్నవ మాసపు మాసికమో చెప్పాలి. ఊనాలయితే ఏ ఊనమో చెప్పాలి. అట్లాగే త్రైపక్షి కానికి, సంవత్సర విమోకానికి చెప్పాలి. అంతేకాక సంవత్సరవిమోకం తరవాత జరిపే మొదటి ఆబ్ధికానికి ప్రథమసాంవత్సరీక మృతాహోఖ్యాన్నశ్రాద్ధే అని చెప్పాలి.

సూ॥ కాలే అధికార సిద్ధ్యర్థం యథాశక్తి సంభవత్సరిషత్ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే

క్రియ : సవ్యం చేసుకొని, అనగా జంధ్యాన్ని తిరిగి ఎడమభుజం మీదకి మార్చుకుని నీళ్లు వదలాలి. ఇప్పుడు బ్రాహ్మణులు “కురుష్య” అనాలి.

సూ॥ తిలదర్భ హిరణ్యాక్షతాన్ గృహీత్వా ఆత్మ ప్రదక్షిణ త్రయం కృత్వా

క్రియ : దర్బలు, తిలలు, అక్షతలు, రూపాయి నాణెం గ్రహించి మూడుసార్లు ఆత్మప్రదక్షిణం చెయ్యాలి.

శ్లో॥ సమస్త సంవత్సరమవాప్తిహేతవస్సముత్థితాపత్కుల ధూమకేతవః ।

అపార సంసార సముద్రసేతవః పునంతుమాం బ్రాహ్మణ పాదపాం సవః ।

ఆపద్ధనధ్వాంత సహస్రభానవస్సమీహితార్థార్పణ కామధేనవః ।

సమస్తతీర్థాంబు పవిత్ర మూర్తయోరక్షంతు మాం బ్రాహ్మణ పాద పాంసవః

అధివ్యాధిహరంన్యూణాం మృత్యుదారిద్ర్యనాశనం ।

శ్రీ పుష్టికీర్తిదంవందే విప్రశ్రీ పాదపంకజం ।

విప్రోఘదర్శనాత్సద్యః క్షీయంతే పాపరాశయః ।

వందనాన్మంగళావాప్తిరర్చనాదచ్యుతం పదం ।

నమో బ్రహ్మణ్య దేవాయ గోబ్రాహ్మణ హితాయచ ।

జగద్ధితాయ కృష్ణాయ గోవిందాయ నమోనమః

మం. యావత్తీర్వై దేవతాస్తా స్సర్వా వేదవిదిబ్రాహ్మణే వసంతి తస్మాద్బ్రాహ్మణేభ్యోవేద
విద్యో దివే దివే నమస్కుర్మాన్నా శ్రీ లంకీర్తయే దేతా ఏవ దేవతాః ప్రీణాతి ।
పల్లెంలో దర్శలు వగైరా నీటితో వదిలి భోక్తలకు నమస్కరించాలి.

(ప్రాచీనావీతి) యజమానస్య (అస్మత్) పితుః (మాతుః) ప్రాతిసాంవత్సరీక
మృతాహాఘ్నాన్న శ్రాద్ధం కర్తుం ముఖ్యకాలో భూత్వా ।

(కర్త) కర్తుం అధికార సంపదస్త్వీతి భవంతో బ్రువంతు ।

అంటూ నువ్వులు పెడమరలుగా కుడిచేతితో తీసుకుని చూపుడు
బొటనవేళ్లమధ్య నుంచి కిందికి పల్లెములో వదలాలి.

(బ్రాహ్మణులు) కర్తుం అధికార సంపదస్తు అని అనాలి.

(సవ్యం) (కర్త) కాలశ్చ ।

(బ్రాహ్మణులు) ముఖ్యకాలోస్తు

(కర్త) పాకాదీనాం (బ్రాహ్మణులు) పవిత్రతాస్తు

(కర్త) సర్వేపాకాః (బ్రాహ్మణులు) శుచయో భవంతు

శ్లో॥ దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చ మహాయోగిభ్య ఏవ చ ।

నమస్స్వధాయై స్వాహాయై నిత్యమేవ నమో

ఈశానః పితృః రూపేణ మహాదేవో మహేశ్వరః ప్రియతాం భగవానీశః
పరమాత్మా సదాశివః

క్రియ : ముక్కుక్సపై అరచేతిని ఆనించాలి.

ఓం ఓం ఓం అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేసణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ
ప్రాచీనావీతి॥ అస్మత్ (యజమానస్య) పితుః (మాతుః) ప్రాతి సాంవత్సరీక
మృతాహోఖ్యాన్నశ్రాద్ధే

అస్మత్ (యజమానస్య) పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం (మాతృపితామహీ
ప్రపితామహీనాం) గోత్రాణాం ... శర్మాణాం (దాయినాం)

వసురుద్రాదిత్య రూపాణాం

సవ్యం ॥ పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాం చ

ప్రాచీనావీతి॥ పితుః (మాతుః) ప్రాతి సాంవత్సరీక మృతాహోఖ్యాన్నశ్రాద్ధం
భవిష్యతీతితత్ర భవిష్యతి

క్రియ : ఒక దర్భను గ్లాసు సహాయముతో రెండు ముక్కలు చేసి గ్లాసులో
పడవెయ్యాలి.

క్రియ : కర్త ఎడమచేతితో కూర్చును తీసుకుని కుడిచేతిని తాకించి కుడిచేతిలోకి
మార్చుకుని (సోదరులుంటే వారి కుడి అరచేతులకు తాకించి) తిరిగి నీటిలో ముంచి
తూర్పుముఖముగా కూర్చున్న విశ్వదేవస్థానములోని భోక్త కుడి అరచేతికి తాకించాలి.

సూ॥ అక్షత కుశానాదాయ । పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాం
స్థానే ఆహవనీయార్థే క్షణందృత్వా భవద్భిః । క్షణః ప్రసాదః కరణీయః (అని కర్త
అనాలి)

(భోక్త) అస్తుకరణీయః అని అనాలి.

క్రియ : భోక్త శిరస్సున అక్షతలు చల్లి దర్భ చేతికి ఇవ్వాలి.

ఈ దర్భను భోక్త భోజన సమయంలో ప్రాణాహుతులు తీసుకునేదాకా ఉంగరపు
వేలికి ధరించాలి. భోజనానంతరం తిరిగి ధరించాలి.

సూ॥ (ప్రాచీనావీతి) సతిలకుశానాదాయ । పితృ స్థానే హస్తోదకందత్వా ।
(పూర్వంలాగానే) కర్త హస్తోదకం తను తీసుకొని సోదరులకిచ్చి ఉత్తరముఖముగా
పితృ (మాతృ) స్థానములో కూర్చున్న భోక్తకివ్వాలి.

సూ॥ యజమానస్య (కర్త 'అస్మత్' అనాలి)

పితృ పితామహ ప్రపితామహానామ్ ... గోత్రాణామ్ (తండ్రి, తాత, ముత్తాతల
పేర్లకు ఈశ్వర శబ్దం చేర్చి చెప్పాలి) శర్మణామ్ లేదా

మాతృ పితామహీ ప్రపితామహీనామ్ ... గోత్రాణామ్ (తల్లి, నాయనమ్మ,
ముత్తవతల్లి పేర్లకు చివర 'ప' చేర్చి చెప్పాలి) దాయినామ్ స్థానే ఆహవనీయార్థే
క్షణంధృత్వా భవద్భిః । క్షణః ప్రసాదః (కర్త) కరణీయః (భోక్త) అస్తు కరణీయః అని
చెప్పాలి. భోక్త శిరస్సున తిలలు చల్లి దర్భ చేతికి ఇవ్వాలి. (సవ్యం) ఈ దర్భను
భోక్త ఉంగరపువేలికి విశ్వేదేవస్థాన భోక్తవలెనే ధరించాలి.

శ్లో॥ అక్రోధనై శ్శౌచపరై స్సతతం బ్రహ్మవాదిభిః ।

భవితవ్యం భవద్భిశ్చమయా చ శ్రాద్ధకర్మణి

క్రియ : భోక్తలకు నమస్కరించాలి.

పాద్యము (భోక్తల పాదప్రక్షాళనము) :

కర్త వేరే గ్లాసులో మడినీళ్లు తీసుకుని, ఆ గ్లాసు, ఉద్ధరణి, అక్షతలు, తిలలు,
గంధం, దర్భలు, నెయ్యి బయటకు తీసుకెళ్లాలి. సోదరులుంటే వారు వారి చెంబులతో
అనుసరించాలి. భోక్తలు వారి గ్లాసులతో అనుసరించాలి. ఇంటి ఆవరణలో బయలు
ప్రదేశంగాని, అటువంటిది లేకపోతే ఇంటిగుమ్మం ముందుగాని ఈ కార్యక్రమం
జరపాలి.

సూ॥ గృహంగణే గోమయేన మండలద్వయం సవ్యేన ఉత్తరే చతురశ్రమండలం ।
దక్షిణే ప్రాచీనావీతినావర్తులాకార మండలం కృత్వా

శ్లో॥ దక్షిణేవర్తులాకారం ఉత్తరే చతురశ్రమౌ

క్రియ : మొదట 6 అంగుళాల చతురస్ర ఆకారంలో ఆవుపేడ గాని లేక
పసుపుతోగాని ప్రదక్షిణ క్రమంలో (గడియారం ముఖావలె చెయ్యి తిరగించి) జరపాలి.

మూడవ ప్రకరణము

దీనిని దేవమండలం అంటారు. తరువాత దీనికి దక్షిణంగా 6 అంగుళాల దూరం వదిలి, ప్రాచీనావీతి చేసుకుని 6 అంగుళాల పరిమాణంలో గుండ్రంగా అప్రదక్షిణంగా (పై దానికి వ్యతిరేకంగా) అలకాలి. దీనిని పితృమండలం అంటారు. అనగా ఉత్తరంవైపు దేవమండలం దక్షిణంవైపు పితృమండలం ఉండాలి. దేవమండలం పరిమాణం ప్రాదేశమాత్రం అని, పితృమండలం పరిమాణం వితస్తి (జానెడు) అని ధర్మప్రవృత్తిలో ఉన్నది. అలికిన తరువాత చెయ్యి కడుగుకొని సవ్యం చేసుకోవాలి.

సూ॥ పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞికానాం విశ్వేషాం దేవానాంపాద్యస్థానే ఇదమిద మాసనం ।

క్రియ : చతురస్ర మండలము మీద దర్భ ఉంచాలి.

సూ॥ పాద్యస్థానే అర్చితప్రార్చిత - మల్లీ దర్భ ఉంచాలి.

సూ॥ పాద్యస్థానే దైవేక్షణ క్రియతాం - అక్షతలు చల్లాలి.

సూ॥ అయం గంధః

క్రియ : గంధం ఉంచాలి.

సూ॥ పుష్పార్థా ఇమే అక్షతాః । అక్షతలు ఉంచాలి.

అయం కుశః । దర్భలు ఉంచాలి.

సూ॥ ఉదకేనైవ సకలారాధనై స్వర్చితమస్తు ।

క్రియ : దర్భ, అక్షతలు, ఉదకం పక్షిములో వదలాలి.

సూ॥ (ప్రాచీనావీతి) యజమానస్య (అస్మత్) పితృ పితామహ ప్రపితా మహానాం ... గోత్రాణాం ... శర్మణాం (మాతృ పితామహీ ప్రపితామహీనాం గోత్రాణాం ... దాయీనాం) వసురుద్రాదిత్య రూపాణాంపాద్యస్థానే ఇదమిద మాసనం ।

క్రియ : వృత్తాకార మండలము మీద పెడమరలుగా దర్భ ఉంచాలి.

సూ॥ పాద్యస్థానే అర్చితప్రార్చిత పెడమరలుగా తిలలు ఉంచాలి.

సూ॥ (సవ్యం) అయం గంధః । గంధము ఉంచవలె.

సూ॥ (ప్రాచీనావీతి) పుష్పార్థా ఇమే తిలాః ।

క్రియ : పెడమరలుగా తిలలు ఉంచాలి.

సూ॥ అమీ కుశాః ।

క్రియ : పెడమరలుగా దర్భలు ఉంచాలి.

సూ॥ సకలారాధనై స్వర్చితమస్తు ।

క్రియ : దర్భ, తిలలు, ఉదకము పెడమరలుగా పల్లెములో వదలాలి.

సూ॥ (సవ్యం) ప్రత్యజ్ఞుభో భూత్వా ।

క్రియ : కర్త సవ్యం చేసుకొని పడమర ముఖముగా కూర్చోవాలి. మండలాలకు తూర్పు దిక్కుగా వచ్చి విశ్వేదేవభోక్త మండలానికి పశ్చిమంగా తూర్పు ముఖంగా నిలబడాలి.

సూ॥ పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞికా విశ్వేదేవాః । (కర్త) స్వాగతం । (భోక్త) సుస్వాగతం అనాలి. దర్భను విశ్వేదేవ స్థానములో ఉన్న భోక్త పాదాలమీదుగా తుడుస్తూ ఉత్తరప్రక్కగా ఉంచవలె.

సూ॥ పాద్యస్థానే (కర్త) ఇదమాసనం । (భోక్త) సుఖాసనం అనాలి. కూర్చునే ఆసనము మీద రెండు దర్భలు తూర్పు అగ్రంగా ఉంచాలి. భోక్త ఆసనముమీద కూర్చోవాలి.

(కర్త) పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞికా విశ్వేదేవాః ఇదంవః పాద్యమిదం వః పాద్యం

క్రియ : పాదాలపై నీరు చల్లాలి.

(భోక్త) సుపాద్యం

సూ॥ శన్నోదేవీ రభిష్టయ ఆపోభవంతుపీతయే ॥ శంయోరభిస్రవంతునః ।

సూ॥ పవిత్రం విస్మజ్య ।

క్రియ : పవిత్రం తీసి గ్లాసులో ఉంచాలి. చతురస్రమండలం మీద ఇత్తడి పల్లెం పెట్టి దానిలో భోక్త కాళ్లుండేటట్లు తూర్పుముఖంగా కూర్చోపెట్టాలి. కింది మంత్రం చదువుతూ కర్త భోక్త పాదాలు తాకుతూ కడగాలి. సీలమండనుంచి వేళ్లవరకు ఆ క్రమంలో కడగాలి. ఈ సమయంలో భోక్తదర కర్తను తాకు తాలి.

మం. చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం యేన హస్తస్తరతి దుష్టుతాని । తేనపవిత్రేణ
 శుద్ధేనపూతా అతిపాపాన మరాతింతరేమ । లోకస్య ద్వారమర్చిమత్పవిత్రం ।
 జ్యోతిష్పద్భాజమానం మహస్వత్ । అమృతస్య ధారా బహుధా దోహమానం
 చరణంనోలోకే సుధితాం దధాతు । నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ గో బ్రహ్మణహితాయ
 చ । జగద్ధితాయ కృష్ణాయ గోవిందాయ నమో నమః ।

సూ॥ పవిత్రంధృత్వా

మం. శుక్రమసి జ్యోతిరసి తేజోసి దేవోవ సువితోత్పునా త్వచ్చిద్రేణ పవిత్రేణ-
 వసోస్సూర్యస్య రశ్మిభిః

క్రియ : పవిత్రము ధరించవలె. కర్త కుడి హస్తమున నేయి రాసుకొని భోక్త
 పాదముల బొటనవ్రేళ్ల క్రింద హస్తముంచి పై నుంచి నీరు పోసి ఆ పాదోదకమును
 తన శిరస్సున చల్లుకొనవలె. సోదరులమీద కూడా చల్లాలి. ఈవిధంగా
 చల్లుకోనక్కరలేదని పైతృక సంగ్రహంలో ఉన్నది.

మం॥ (భోక్త) మయిమహో మయియశో మయీం ద్రియంవీర్యం ।

క్రియ : కర్త భోక్త చేతిమీద (కడుగుకోడానికి) నీళ్లు పోయ్యాలి.

సూ॥ పితృపితామహప్రపితామహః (మాతృ పితామహీ ప్రపితామహ్యః)

(కర్త) స్వాగతం (భోక్త) సుస్వాగతం

క్రియ : దర్శనపితృస్థాన భోక్త పాదాలమీదుగా తుడుస్తూ దక్షిణ దిక్కుగా
 వదలాలి.

సూ॥ ప్రాచీనావీతీ అస్మత్ పితృ (మాతృ)

పితామహ (పితామహీ) ప్రపితామహః (ప్రపితామహ్యః) ... గోత్రా ... శర్మాణః
 (దాయా) వసురుద్రాదిత్యరూపాః ఇదం వః పాద్యం ఇదం వః పాద్యం (భోక్త)
 సుపాద్యం

మం. శన్నోదేవీరభీష్టయ ఆపోభవంతు పీతయే శంయోరభి శ్రవంతునః

క్రియ : పవిత్రం తీసి గ్లాసులో ఉంచాలి. వర్తుల మండలంమీద భోక్త పాదాలుండేటట్లు ఉత్తర ముఖంగా కూర్చోపెట్టి కింది మంత్రం చదువుతూ కర్త భోక్త పాదాలు తాకుతూ కడగాలి. సీలమండ నుండి వేళ్లవరకు ఆ క్రమంలో కడగాలి. ఈ సమయంలో భోక్త దర్భతో కర్తను తాకుతూ ఉండాలి. సవ్యం! పవిత్రం! విస్మజ్య!

మం. చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం

యేన పూతస్తరతి దుష్టుతాని ।

తేనపవిత్రేణ శుద్ధేన పూతా

అతిపాప్మాన మరాతింతరేమ ।

లోకస్యద్వారమర్చిమత్పవిత్రం ।

జ్యోతిష్మత్ బ్రాజమానం మహస్వత్ ।

అమృతస్యధారా బహుధాదోహమానం ।

చరణం నో లోకేసుధితాం దధాతు ।

శ్లో॥ నమోబ్రహ్మణ్య దేవాయ గోబ్రాహ్మణ హితాయ చ
జగద్ధితాయ కృష్ణాయ గోవిందాయ నమోనమః

సూ॥ కర్తాపవిత్రం ధృత్వా । ప్రాచీనావీతి

క్రియ : పవిత్రం ధరించి ప్రాచీనావీతి చేసుకోవాలి.

మం. శుక్రమసి జ్యోతిరసి తేజోసి దేవో వస్సవితో త్పునాత్వ
చ్ఛిద్రేణ పవిత్రేణ వసోస్సూర్యస్యరశ్మిభిః ।

క్రియ : కర్త కుడి చేతికి నెయ్యి రాసుకుని భోక్త పాదాల బొటన వేళ్ల కింద ఆ హస్తముంచి పై నుంచి నీరు పోసి ఆ పాదోదకా తలమీద చల్లించాలి.

(భోక్త) మం॥ మయిమహో మయియశో మయింద్రియం వీర్యం

క్రియ : కర్త భోక్త చేతిమీద నీళ్లు పోయ్యాలి.

(సవ్యం) కర్తా స్వయంచ పాదౌ ప్రక్షాళ్య । ఈశాన్యముఖ ఉపవిశ్య ఆచమ్య । విశ్వే దేవాః ప్రాజ్ఞుభాః । పితర ఉదజ్ఞుభాః । ఆచమ్య । భోక్తూచ మనాత్పూర్వం కర్తూచమనం విధిః ।

క్రియ : కర్త సవ్యం చేసుకుని వేరే నీళ్లతో పాదములు కడుగుకొని గ్లాసులో నీళ్లు పారబోసి వేరేనీళ్లు గ్లాసులో పోసుకుని దేవమండలానికి ఉత్తరంగా ఈశాన్యముఖముగా కూర్చొని ఆచమనము చేసి పవిత్రం విసర్జించి (ముడివిప్పి) కొత్త పవిత్రం ధరించాలి. విశ్వదేవ స్థానములో భోక్త తూర్పు ముఖముగాను, పితృ (మాతృ) స్థానములో భోక్త ఉత్తరముఖముగాను ఉండి ఆచమనం చేయవలె. తదుపరి విడిచిన పవిత్రంతో సహా పాద ప్రక్షాళనకు తీసికెళ్లిన వస్తువులను అక్కడే ఉంచి వాటిమీద పీటలు బోర్లించాలి.

ఆసనములు :

కర్త, భోక్తలు లోపలికి వెళ్లాలి. భోక్తలు వారి ఆసనముల వెనుక నిలబడాలి. కర్త తూర్పుముఖంగా కూర్చుని పురాణాచమనం చెయ్యాలి.

ఓం కేశవాయ స్వాహా ... శ్రీకృష్ణాయ నమః । పురూరవార్ధవ సంజ్ఞకా విశ్వేదేవాః భూర్భువస్సువ స్వాహాస్తాం అయంవోవిష్టరః । అత్రోపవిశంతుభవంతః । విశ్వేదేవ స్థానములో ఆసనము మీద రెండు దర్భలు తూర్పు అగ్రంగా ఉంచి బొటనవ్రేలు కాక తక్కిన నాలుగు వేళ్లతో విశ్వేదేవ భోక్త చెయ్యి పట్టుకొని ఆసనంమీద కూర్చో పెట్టాలి. అప్పుడు భోక్త అత్రోపవిశామః । అనాలి. (ప్రాచీనావీతి) పితృపితామహా ప్రపితామహాః । (మాతృపితామహి ప్రపితామహ్యాః) భూర్భువస్సువస్సుధాస్తాం అయంవోవిష్టరః అత్రోపవిశంతు భవంతః । పితృ (మాతృ) స్థానములో ఆసనము మీద మూడు దర్భలు దక్షిణాగ్రాలుగా ఉంచి భోక్తను విశ్వేదేవ భోక్తనువలెనే కూర్చో పెట్టాలి. (భోక్త) అత్రోపవిశామః అనాలి ఇక్కడి నుంచి భోక్తలు వారు చెప్పవలసిన మంత్రాలు మాత్రమే ఉచ్చరించుచూ ఇతరత్రా మౌనం పాటించాలి. సూ॥ ఓం ఓం ఓం అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ (ప్రాచీనావీతీ)

యజమానస్య (అస్మత్) పితుః (మాతూః ।) ప్రాతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధే భవదనుజ్ఞయా ప్రక్రాంతం శ్రాద్ధకర్మ (సవ్యం) (కర్మ) కరిష్యే । (భోక్తలు) కురుష్య అనాలి. పక్షములో నీళ్లు వదలాలి.

క్రియ : పితృస్థాన భోక్త భజన స్థలంలో దర్బలుంచి వాటిని ఎత్తి మళ్ళీ ఉంచి నీళ్లు చల్లాలి.

ఎడమచేతిలో నువ్వులు తీసుకుని కింది మంత్రం చదువుతూ కుడిచేత్తో తూర్పున ప్రారంభించి గదికి నాలుగువైపులా నువ్వులు చల్లాలి.

మం. అపహతా అసురా రక్షాగంసి పితౄణా యేక్షయంతి పృథివీమను । అన్యత్రేత-
గచ్ఛంతు యత్రైషాం గతంమనః ।

సూ॥ పిత్రార్థ బ్రాహ్మణ భోజనస్థానే దర్భేణ సంమృజ్య । దర్భేణతూష్టి ముద్్రుత్యావోక్ష్య ఉదీరతామవర ఉత్పరాస ఉన్మధ్యమాః పితరస్సోమ్యాసః ।
అసుంయక్షయరప్తకా ఋతజ్ఞా స్తేనోవంతుపితరో హవేషు ।

సూ॥ ఇతికూర్చదకేనావోక్ష్య । ఉద్భుత్య । తిలాన్ వికిరేత్ । తూష్టిం వర్తులాకార మండలత్రయం కృత్వా ।

క్రియ : కూర్చతో తాకించిన మూడుచోట్ల ఉత్తరం నుంచి దక్షిణానికి మూడు చిన్న మండలములు గుండ్రముగా చేయాలి. (నీళ్లతో అప్రదక్షిణంగా అలకాలి)

సూ॥ తిలదర్బాన్ నిక్షిప్య । తదుపరి తిలోదకేనావోక్ష్య ।

క్రియ : మూడు మండలములమీద వేరువేరుగా పెడమరలుగా తిలలు, నిలువుగా దర్బలు ఉంచుతూ కర్త ఇలా అనాలి.

సూ॥ పితరో హవేషు । పితామహో హవేషు । ప్రపితామహోహవేషు । (మాతరో హవేషు । పితామహోహవేషు । ప్రపితామహోహవేషు)

(సవ్యం) సూ॥ విశ్వేదేవస్థానే సవ్యేన యవోదకేనా వోక్ష్య తూష్టిం చతురస్ర మండలద్వయం కృత్వా

క్రియ : విశ్వదేవస్థానములో యవలు (లేక అక్షతలు) నీరు చల్లాలి.

అచట నాలుగు పలకలుగా రెండు మండలములు పశ్చిమం నుంచి తూర్పుకి ప్రదక్షిణంగా చెయ్యాలి.

సూ॥ యవదర్భాన్ నిక్షిప్త్య ।

క్రియ : యవలు (అక్షతలు) నిలువుగా తూర్పు అగ్రంగా దర్భలు రెండు మండలములమీద ఉంచుతూ ఇలా అనాలి.

సూ॥ పురూరవ సంజ్ఞకా విశ్వేదేవా హవేషు । ఆర్ద్రవ సంజ్ఞకా విశ్వేదేవా హవేషు ।

సూ॥ తిలాక్షతదర్భానాదాయ గాయత్ర్యాచాత్మా నంపాకద్రవ్యాణి చ సంప్రోక్ష్య॥
మం. ఓం భూర్భువస్సువః ... దయాత్ ॥

క్రియ : తిలలు, అక్షతలు, దర్భలు, నీళ్లు చేతిలో తీసుకుని పై గాయత్రీ మంత్రం చదువుతూ కర్త తనమీద (సమిష్టిగా అయితే సోదరులమీద) అక్కడ ఉన్న ద్రవ్యాలు మీద నీళ్లు మాత్రం చల్లాలి.

శ్లో॥ అపవిత్రః పవిత్రోవాసర్వావస్థాంగతోపివా ।

యస్మరే త్పుండరీకాక్షం సబాహ్యభ్యంతరశ్చుచిః ॥

క్రియ : వండిన పదార్థాలన్నింటిమీద (మూతలు తీయించి) నీళ్లు చల్లాలి.

సూ॥ అన్నాది పాకద్రవ్యాణిసంప్రోక్ష్య

సూ॥ (కర్త) శ్రాద్ధార్థం సంపాదితాః పదార్థా దేశతః కాలతశ్చశ్రాద్ధయోగ్యా ముఖ్యాభవంత్యితి భవంతో బ్రువంతు (భోక్తలు) శ్రాద్ధయోగ్యాముఖ్యాభవంతు ।

శ్లో॥ శ్రాద్ధకాలే గయాంధ్యాత్వా ధ్యాత్వా దేవం జనార్దనం ।

వస్వాదీంశ్చపితౄన్ ధ్యాత్వాతత శ్రాద్ధం (కర్త) ప్రవర్తయే । (భోక్తలు) ప్రవర్తయ

విశ్వేదేవార్చన : కర్త కుడిమోకాలు, ఎడమపాదం నేలపై ఆస్థి ఉత్తరముఖంగా భోక్తకు దగ్గరగా కూర్చోవాలి.

సూ॥ పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞికానాం విశ్వేషాందేవానా (కర్త) మిద మిదమాసనం

క్రియ : విశ్వదేవ స్థానంలో రెండు దర్భలు తూర్పు అగ్రాలుగా ఉంచాలి.
భోక్త-సుఖాసనం అనాలి.

సూ॥ హస్తోదకందత్వా ।

క్రియ : ఎడం చేత్తో కూర్చుతో నీటిని తన కుడిహస్తమున చల్లుకొని సోదరుల
కుడిచేతుల్లో చల్లి కుడిచేత్తో భోక్త కుడిహస్తమున చల్లాలి.

సూ॥ విశ్వదేవ దైవేక్షణః క్రియతాం ।

క్రియ : భోక్త శిరస్సుమీద అక్షతలు చల్లి దర్భచేతికి ఇవ్వాలి.

సూ॥ ఓం తథా । (కర్త) ప్రాప్నువంతుభవంతః (భోక్త) ప్రాప్నువామ.

తతః ప్రదక్షిణ్యేన దర్భేషు అర్హపాత్రే అసాద్య । ఉపరిదర్భానాస్తీర్య ।

క్రియ : రెండు చతురస్ర మండలములమీద తూర్పు, పడమరలుగా దర్భలు
ఉంచి వాటిమీద రెండు అర్హపాత్రలను (దొన్నెలు) నిలుపుగా (తూర్పు పడమరగా)
బోర్లించి వాటిపైన దర్భలుంచాలి.

సూ॥ ఉత్తానే ప్రోక్ష్య ।

క్రియ : దొన్నెలు తిరగేసి కూర్చుతో నీటిని తీసుకొని ఆ రెండు దొన్నెలపై
చల్లాలి.

సూ॥ ఉద్భ్రత్య । పునః ప్రోక్ష్య ।

క్రియ : దొన్నెలను విడివిడిగా ఎత్తి మళ్లీ కింద ఉంచి వాటిని కూర్చుతో నీరు
చల్లాలి.

సూ॥ యవాన్ వికీర్య । (రెండుసార్లు చెప్పాలి)

క్రియలు : యవలు (లేక అక్షతలు) రెండు దొన్నెలలోను ఉంచాలి.

సూ॥ ఉదకమాపూర్య । (రెండుసార్లు) దొన్నెలలో నీళ్లు పోయాలి. ప్రతిదొన్నెలోను
పోసే నీరంతా ఒకేసారిగా పోయాలి.

మం. శన్నోదేవీరిత్యభిమంత్ర్య । శన్నోదేవీరభిష్టయ ఆపోభవంతు పీతయే ॥

శంయోరభిప్రవంతునః । ద్విస్తూష్టీం । యవోసిధాన్యరాజో వా వారుణో మధు

సంయుతః । నిర్దోదస్సర్వ పాపానాం పవిత్రమృషిభిస్మృతం ।

క్రియ : రెండు హస్తములు దోసిలివలె తూర్పు దొన్నెవైపు చూపుతూ పై మంత్రాన్ని తిరిగి ఇదేవిధంగా పడమరవైపు దొన్నెకు చేయాలి పఠించాలి.

సూ॥ యవాన్ నిక్షిప్త్యా ।

క్రియ : యవలు లేక అక్షతలు వాటిలో ఉంచవలె.

సూ॥ అర్ఘ్యపాత్రయోరయం గంధః । వాటిలో రెండుసార్లు గంధమునుంచవలె.

సూ॥ పుష్పార్థాఇమే అక్షతాః (రెండుసార్లు)

క్రియ : వాటిలో అక్షతలు ఉంచాలి.

సూ॥ ఇమే కుశాః । ఇమే కుశాః ।

క్రియ : వాటిలో దర్బలుంచాలి.

సూ॥ కూర్చోదకేనైవ అష్టార్జ్యైస్సంపూర్ణార్చన మస్తు (రెండుసార్లు) ఇమానిశ్రీ, తులసీ, భంగరాజ, దర్భపత్ర, తృణానిచ । ఔదుంబరపక్షైః ప్రచ్ఛాదయతిదర్పైర్వా ।

క్రియ : కూర్చుతో వేరువేరుగా రెండు దొన్నెలయందు ఉదకముంచి పైన దర్బలుగాని, మేడిఆకులు గాని ఉంచాలి.

సూ॥ పురూరవ సంజ్ఞకేభ్యో విశ్వేభ్యో దేవేభ్యో వోజుష్టం గృహ్ణామి । అత్రచ ఆర్ధ్రవ సంజ్ఞకేభ్యో విశ్వేభ్యోదేవేభ్యోవోజుష్టం గృహ్ణామి । వః పాత్రే (కర్త) సంపన్నే (భోక్త) సుసంపన్నే (కర్త) స్వాహార్ఘ్యః స్వాహార్ఘ్యః (భోక్త) స్తామర్ఘ్యైః

క్రియ : కర్త హస్తములతో దొన్నెలను తాకాలి.

సూ॥ పురూర వార్ధ్రవ సంజ్ఞకాన్ విశ్వాన్ దేవాన్ భవత్సుభవత్సుచ ఆవాహయిష్యే (భోక్త) ఆవాహయ

క్రియ : ఎడమచేతితో భోక్త కుడికాలు తాకాలి. రెండు దర్భలను గంధములో ముంచి అక్షతలు అంటించి విశ్వదేవ స్థానములోని భోక్త శిరస్సుమీద ఉంచి కర్త కింది మంత్రము చెప్తూ నమస్కరించవలె.

మం. విశ్వేదేవా[॥]స ఆగత[॥]త్ర్యుణు[॥]తామ ఇమగ్ంహ[॥]వం । ఏదంబర్హి[॥]హిషీదత ।
 విశ్వేదేవా[॥]త్ర్యుణు[॥]తే మగ్ం హ[॥]వంమేయే అంతరిక్ష[॥]య ఉపద్య[॥]విష్ట । యే అగ్ని
 జిహ్వ[॥] ఉతవాయజత్రా ఆసద్యాస్మిన్హి[॥]హిషీ మాదయధ్వం ।

శ్లో॥ ఆగచ్ఛంతుమహాభాగా విశ్వేదేవా మహాబలాః । ఏహ్యత్రవిహితా శ్రాద్ధే (కర్త) సావధానా భవంతుతే । (భోక్త) సావధానాస్యః అనాలి.

సూ॥ (హస్తోదకం దత్వా)

క్రియ : కూర్చుతో కర్త హస్తోదకము తీసికొని భోక్తకు ఇవ్వాలి.

సూ॥ దర్భన్నినీయ ।

క్రియ : పవిత్రం తీసి గ్లాసులో పెట్టుకొని మొదటిదొన్నె పై దర్భలు భోక్తకిచ్చి, కింది దర్భలతో సహా దొన్నెను తీసుకుని ఎడమచేతిలో ఉంచుకుని కుడిమోకాలుపై ఆన్చి కుడిచేతితో మూయాలి.

మం. యాద్రి[॥]వ్యా ఆప్తః పయసాసంబభూ[॥]పుర్యా అంతరిక్ష[॥] ఉత పార్థివీ[॥]ర్యాః ।
 హిరణ్య[॥]వర్ణా యజ్ఞియాస్తా[॥]న అపశృగ్స్యో[॥]నా స్వాహా భవంతు ।

సూ॥ పురూరవసంజ్ఞకా విశ్వేదేవా (కర్త) ఇదంవో అర్హ్యం । (భోక్త) అస్త్వర్హ్యం

క్రియ : ఇప్పుడు ఎడమచేతిలోని దొన్నెలోని జలాన్ని కుడిచేతిద్వారా భోక్త కుడిచేతిలోకి వదలాలి. ఈ సమయంలో సోదరులతో కలిసి పెడుతుంటే వారి చేతులు క్రమంగా కర్త ఎడమచేతిమీద ఉంచాలి. ఈ నీళ్లు నేలపై పడకూడదు కాబట్టి కింద పళ్లెం ఉంచాలి. (దొన్నెలు చిరగకుండా దృఢంగా ఉండాలి) భోక్త కుడివైపున తూర్పు అగ్రంగా ఒక దర్భవేసి దానిమీద ఖాళీదొన్నెను బోర్లించి చేతిలోని దర్భలు పళ్లెంలో వదలాలి. పవిత్రం ధరించాలి

సూ॥ పునఃహస్తే శుద్ధోదకం దర్శయిష్యే

క్రియ : మళ్లీ కూర్చుత్ హస్తోదకం తను తీసికొని, తర్వాత భోక్తకీయాలి. దర్శచేతికి ఇయ్యాలి.

మం. యాదిత్యా అపః పయసా సంభభూవుర్యా అంతరిక్ష ఉతపార్థివీర్యాః ।

హిరణ్యవర్ణా యజ్ఞీయాస్తాన అపశృగ్ స్థానా స్వాహా భవంతు । అర్ధవ సంజ్ఞకా
విశ్వేదేవా । (కర్త) ఇదం వో అర్హం ।

క్రియ : పవిత్రం తీసి గ్లాసులో ఉంచి రెండవదొన్నె, పై దర్బలు భోక్తకు ఇచ్చి
కింది దర్బలు కర్త తీసుకొని అదివరకులాగానే అర్హమివ్వాలి. (భోక్త) అస్మర్హం
అనాలి.

భోక్త కుడివైపున ఉన్న దర్బమీద అదివరకటి దొన్నె పక్క ఈ అర్హపాత్రను
భోర్లించాలి. చేతిలోని దర్బలను పళ్ళెంలో వదిలేయాలి. పవిత్రం ధరించాలి.

సూ॥ తత శుద్ధోదకమ్ । విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః పాత్రేస్థానే స్థః ।

భోక్త : స్వస్థానమసి ! తతశుద్ధోదకం

క్రియ : కూర్చుత్ హస్తోదకం తను తీసికొని, తర్వాత భోక్తకీయాలి.

తతః అర్చనం : అర్చత ప్రార్చతప్రియమేధాస్తో అర్చత । అర్చంతుపుత్రకా
ఉతపురన్న ధృష్ణర్చత అర్చతప్రార్చత గంధద్వారాంధురాధర్షాం నిత్యపుష్పాంకరీషీణీం
ఈశ్వరీగ్ం సర్వభూతానాంతా మిహోపహ్వయేశ్రియం । పురూరవార్ధవ సంజ్ఞకా
విశ్వేదేవాః । (కర్త) యథాభాగశః అమీవోగంధాః ।

క్రియ : పవిత్రం తీసి ఆకులోని గంధాన్ని ఆకుతోసహా భోక్తకీయాలి. (భోక్త)
సుగంధాః అనాలి. కర్త పవిత్రం ధరించాలి.

మం॥ ఆయనేతే పరాయణే దూర్వారోహంతు పుష్పిణీః । హ్రదాశృపుండరీకాణి
సముద్రస్య గృహే ఇమే । పురురవార్ధవ సంజ్ఞకా విశ్వేదేవాః ।

సూ॥ పుష్పార్థా ఇమే అక్షతాః

క్రియ : భోక్త శిరస్సుమీద అక్షతలు ఉంచాలి. (భోక్త) సుపుష్పాణి అనాలి.

మం. ధూర¹సి¹ధూర్వ¹ ధూర్వ¹ంతం ధూర్వ¹తం యోస్మాన్¹ ధూర్వ¹తితం ధూర్వ¹యం
వయంధూర్వా¹మః ।

క్రియ : భోక్త కుడి అరచేతిలో కూర్చు తాకించాలి.

సూ॥ పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకా విశ్వేదేవాః (కర్త) ఉదకద్రవ్యైశైవసాంకల్పికోవో
ధూపః

క్రియ : ఉదక రూపముగా అగరు ధూపము చూపాలి. (మానసికముగా భావన
చేయాలి) (భోక్త) సుధూపః । అనాలి.

మం. ఉద్ధి¹ప్యస్వ¹ జాత¹వేదో¹ పఘ్ను¹న్నిర్ము¹తిం మమ । పశూ¹గ్శ్చ¹ మహ్య¹మావహ¹
జీవ¹నంచ¹ దిశో¹దిశ¹ ॥ పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకా విశ్వేదేవాః । (కర్త) పూర్వదిక్పల-
మిదంవోజ్యోతిః ।

క్రియ : దీపాన్ని చూపాలి. (భోక్త) సుజ్యోతిః । అనాలి. లోగడ చేసిన
దీపారాధనలో నూనె వేయాలి.

మం. యువా¹సువా¹సాః పరి¹వీ¹త ఆగా¹త్స ఉ¹శ్రైయా¹ నృ¹వతి¹ జాయ¹మానః । తంధీ¹రాసః
కవ¹య¹ ఉన్న¹యంతి¹ స్వా¹ధియో¹మనసా¹ దేవ¹యంతః ।

సూ॥ పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకా విశ్వేదేవాః । అంతఃప్రావరణార్థం బహిః
ప్రావరణార్థం వః ఆచ్ఛాదనార్థం ఇదం వోవాసః । (భోక్త) సువాసః

క్రియ : తడిపిన పంచె, ఉత్తరీయం ఇవ్వాలి. (చాలామంది ఇక్కడ “వస్త్రార్థం
సాక్షతాఇమేకుశాః” సుకుశాః (భోక్త) అని దర్భలు, అకతలు ఇస్తున్నారు ఇది సరికాదు.
కనీసం ప్రత్యామ్నాయంగా యజ్ఞోపవీతం ఇవ్వాలి)

సూ॥ వః ఆచ్ఛాదనార్థం, పవిత్రార్థం, అలంకరణార్థం సాక్షతా ఇమే కుశాః ।
(భోక్త) సుకుశాః । అర్చనం సంపూర్ణం । అస్తు సంకల్పసిద్ధి రస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు
(భోక్త) భవతాం । అస్తు సంకల్ప సిద్ధిః ।

కర్త: భవదనుజ్ఞయా పిత్రాద్యర్చనం (మాత్రాద్యర్చనం) కరిష్యే ।

క్రియ: పక్షిములో నీళ్లు వదలాలి. (భోక్త) కురుష్వ । అనాలి.

పిత్రాద్యర్చనం : కర్త ఎడమమోకాలు, కుడిపాదం నేలమీద ఆనేటట్లు
దక్షిణముఖంగా పితృస్థాన భోక్త ఎదురుగా కూర్చోవాలి. ప్రాచీనావీతీ

సూ॥ పితృ (మాతృ) స్థానే హస్తోదకం దత్వా ।

క్రియ: హస్తోదకము కర్త (సోదరులు) తీసుకొని పితృ (మాతృ) స్థానములోని
భోక్తకు ఇవ్వాలి.

సూ॥ యజమానస్య (అస్మత్) పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం గోత్రాణాం
.... శర్మణాం (మాతృ పితామహీ ప్రపితా మహీనాం గోత్రాణాం దాయీనాం)
వసురుద్రాదిత్యరూపాణా (కర్త) మిదమిద మాసనం ।

క్రియ: పితృ (మాతృ) స్థానములో భోక్త పీట కింద మూడు దర్బలు ఉంచవలె.
(భోక్త) సుఖాసనం అనవలె.

సూ॥ హస్తోదకం దత్వా అస్మత్ పితుః (మాతుః) ప్రాతి సాంవత్సరీక
మృతాహాఘ్నాన్న శ్రాద్ధే క్షణః క్రియతామ్ । ఓం తథా (కర్త) ప్రాప్నువంతు భవంతః
(భోక్త) ప్రాప్నువామ

క్రియ: భోక్త శిరస్సుపై తిలలు చల్లి దర్బచేతికివ్వాలి అనాలి.

సూ॥ తతోదక్షిణాగ్రేషు దర్బేషు దక్షిణాపవర్గ త్రీణి అర్ఘ్యపాత్రాణ్య సాద్య ।

క్రియ: ప్రతి వృత్తాకారమండలంమీద (ఉత్తరం నుంచి దక్షిణానికి) పెడమరలుగా
విడిగా మూడేసి దర్బలుంచి వానిమీద నిలువుగా దొన్నె (అర్ఘ్యపాత్ర)లు బోర్లించాలి.
ఈ దొన్నెలతో క్రియలన్నీ ఉత్తరం నుంచి దక్షిణానికి

సూ॥ ఉపరిదర్శానాస్తీర్య ।

క్రియ: వాటిమీద పెడమరలుగా దర్బలుంచాలి.

సూ॥ ఉత్తానానిప్రోక్ష్య ।

క్రియ : దొన్నెలు తిరగతీసి కూర్చుతో నీటిని తీసుకొని ఆ మూడు దొన్నెలమీద చల్లాలి.

సూ॥ ఉద్భుత్య ।

క్రియ : దొన్నెలు ఎత్తి మళ్లీ కింద పెట్టాలి.

సూ॥ పునః ప్రోక్ష్య ।

క్రియ : మరల కూర్చుతో నీటిని తీసుకొని ఆ మూడు దొన్నెలలో చల్లాలి.

సూ॥ తిలాన్వికీర్య ।

క్రియ : వాటిలో పెడమరలుగా తిలలు ఉంచాలి.

సూ॥ ఉదకమాపూర్య ।

క్రియ : వాటిలో పెడమరలుగా ఉదకము పోయాలి.

మం. శన్నోదేవీరిత్యభిమంత్ర్య । శన్నోదేవీరభిష్టయ ఆపోభవంతు పీతయే ॥ శంయోరభి
|
| స్రవంతునః ।

క్రియ : బోర్లగా కుడిహస్తముపై ఎడమ హస్తము ఉంచి విడివిడిగా ఆ మూడు దొన్నెలవైపు చూపుతూ కింది మంత్రం చదవాలి.

మం॥ తిలోసిసోమదేవత్యో గోసవోదేవనిర్మితః । ప్రత్నవద్భిః ప్రత్నవస్వధ ఏహి ।

అస్మత్ పితరంగోత్రం శర్మాణం(మాతరం గోత్రాం ... దాయీం....)
వసురూపం (వసురూపాం) ఇమాన్ లోకాన్ ప్రీణయాహినస్వధానమః ।

క్రియ : ఎడమ మోకాలు నేలకాన్చి, ఎడమచెయ్యి కుడిచేతిమీదుగా నేలకాన్చి, కుడిబొటన వ్రేలితో తడి చేసుకొని తిలలు గ్రహించి మొదటిదొన్నెలో పెడమరలుగా ముంచవలె.

మం॥ తిలోసిసోమదేవత్యో గోసవోదేవ నిర్మితః । ప్రత్నవద్భిః ప్రత్నవస్వధ ఏహి । అస్మత్ పితామహం ... గోత్రం ... శర్మాణం రుద్రరూపం (తిలామహీం ... గోత్రాం దాయీం) రుద్రరూపాం ఇమాన్ ప్రిణయాహినస్వధానమః

మూడవ ప్రకరణము

క్రియ : మొదటి దొన్నెలోలాగానే రెండవ దొన్నెలో చెయ్యాలి.

మం॥ తిలోసిసోమదేవత్యే గోసవోదేవనిర్మితః । ప్రత్నవద్భిః ప్రత్న వస్వధ
ఏహి । అస్మత్ ప్రపితామహం ... గోత్రం ... శర్మాణం ఆదిత్యరూపం (ప్రపితామహీం
..... గోత్రం దాయీం) ఆదిత్యరూపం ఇమాన్ లోకాన్ ప్రీణయాహినస్వధా
నమః

క్రియ : మొదటి రెండు దొన్నెల్లోలాగానే మూడవ దొన్నెలో చెయ్యాలి.

సూ॥ (సవ్యం) అర్హ్యపాత్రేష ఆయం గంధః । (విసార్లు) పవిత్రం తీసి మూడు
దొన్నెలయందు గంధముంచి పవిత్రం ధరించాలి.

సూ॥ పుష్పార్థాఇమేతిలాః ।

క్రియ : మూడు దొన్నెలలోను, నువ్వులు ఉంచాలి.

సూ॥ అయంకుశః

క్రియ : మూడు దొన్నెలలోను దర్భలుంచాలి.

సూ॥ కూర్చోదకేనైవ అప్టార్హ్యేస్సంపూర్ణార్చన మస్తు । ఔదుంబర పరైః
ప్రచ్ఛాదయతిదర్భైర్వా ।

క్రియ : కూర్చోతే మూడు దొన్నెలయందు ఉదకం చల్లి పైన పెడమరలుగా
దర్భలు గాని మేడిఆకులుగాని మూతగా ఉంచాలి. కింది మంత్రం చెప్పాలి.

సూ॥ పిత్రే తేవోజుష్టం గృహ్లామి । పితామహో యతేవోజుష్టంగృహ్లామి ।
ప్రపితామహో యతేవోజుష్టం గృహ్లామి । (మాత్రతేవోజుష్టం గృహ్లామి । పితామహ్యై
తేవోజుష్టం గృహ్లామి । ప్రపితామహ్యైతేవోజుష్టం గృహ్లామి ।

(కర్త) వః పాత్రాణి సంపన్నాని । (భోక్త) సుసంపన్నాని అనాలి.

(కర్త) స్వధార్హ్యః స్వధార్హ్యః సంత్వర్హ్యః । (భోక్త) సంత్వర్హ్యః పితౄ పితామహ
ప్రపితామహాన్ గోత్రాన్ శర్మాణః (మాతృ పితామహీ ప్రపితా మహీః
గోత్రాః దాయీః) వసురుద్రాదిత్య రూపాన్ భవత్సు భవత్సు చ ।

క్రియ : (కర్త) ఆవాహయిష్యే । అని ఎడమ చేత్తో భోక్త ఎడంకాలు తాకి తరవాత రెండు దర్భలను గంధములో ముంచి వాటికి తిలలు అంటించి పితృ (మాతృ) స్థానములోని భోక్త శిరస్సు మీద ఉంచాలి. (భోక్త) ఆవాహయ అనవలె.

అనంతరం కర్త సవ్యం చేసుకుని భోక్తకు నమస్కరిస్తూ కింది మంత్రం చెప్పాలి.

మం. ఉశంతస్త్వాహవామహ ఉశంతస్సు మిధీమహి । ఉశన్ను శత ఆవహ । పితౄన్ హవిషే అత్తవే । ఆయంతునః పితర స్సోమ్యాసోగ్నిష్వాత్తాః పథిభి ర్దేవయానైః అస్మిన్ యజ్ఞే స్వధయా మదం త్వధి బ్రువంతుతే అవంత్య స్మాన్ ।

సూ॥ (కర్త) సావధానాభవంతుతే । (భోక్త) సావధానాస్యః

క్రియ : పితృ (మాతృ) స్థానములోని భోక్త చేతికి కూర్చు తాకి ఉంచాలి.

సూ॥ ప్రాచీనావీతీ । హస్తేశుద్ధోదకం । దర్భన్నినీయ ।

క్రియ : ప్రాచీనావీతి చేసుకొని, కూర్చుతో హస్తోదకం తీసుకొని భోక్తకు ఇవ్వాలి.

పవిత్రం తీసి గ్లాసులో ఉంచి మొదటి దొన్నె పైదర్భలు భోక్తకిచ్చి, కింది దర్భలతో సహా దొన్నెను గ్రహించి ఎడమచేతిలో ఉంచుకుని ఎడమమోకాలుపై ఆన్చి కుడిచేత్తో మూయాలి.

మం. యాద్వివ్యా ఆప్తః పయసా సంబభూవుర్యా అంతరిక్ష ఉతపార్థివీర్యాః ।

హిరణ్యవర్ణా యజ్ఞియాస్తాన ఆపశ్యగ్న్ స్యోనా స్వధా భవంతు । పితః

గోత్ర శర్మన్ వసురూప (మాతః గోత్రే దాయి వసురూపే)

(కర్త) ఇదం తే అర్ఘ్యం ।

క్రియ : (కర్తలు ఒకరికన్న ఎక్కువ ఉంటే వారి ఎడమ హస్తములు క్రమముగా ప్రధానకర్త ఎడమ హస్తానికి పైన ఉంచవలె. దొన్నెను చినిగిపోకుండా ఎడమచేతితో జాగ్రత్తగా పట్టుకుని ఆ దొన్నెలోని జలమును, పె గా ఉంత్తము ద్వారా భోక్త కుడి హస్తమున అర్ఘ్యమివ్వాలి.)

ఎడమపక్క దక్షిణాగ్రంగా దర్భనుంచి దానిపైన ఖాళీ అయిన అర్హపాత్రను బోర్లించాలి. తరవాత ఇదేవిధంగా పితామహ ప్రపితామహులకు అర్హం ఇచ్చిన తర్వాత ఖాళీ పాత్రలను ఈ దర్భపైనే క్రమంగా బోర్లించాలి. ప్రతిసారీ చేతిలోనున్న దర్భలను పళ్లెంలో వదలాలి.

సూ॥ పునః హస్తోదకం దత్వా ।

క్రియ : కూర్చుతో హస్తోదకం తను సోదరులు తీసికొని, తర్వాత భోక్తకియ్యాలి.

సూ॥ దర్భన్నినీయ

క్రియ : మొదటి దొన్నెతో చేసినట్లే రెండవదొన్నెతో చెయ్యాలి.

మం. యాదివ్యా ఆప్తః పయసా సంబభూవుర్యా అంతరిక్ష ఉతపార్థివీర్యాః హిరణ్యవర్ణా
యజ్ఞియాస్తాన ఆపశ్యగ్న్ స్యోనా స్వధాభవంతు । పితామహః గోత్ర
శర్మన్ రుద్రరూప (పితామహి గోత్రే దాయా రుద్రరూపే) (కర్త)
ఇదం తే అర్హం ।

క్రియ : మొదటి దొన్నెతో ఇచ్చినట్లే అర్హం ఇవ్వాలి. ఎడమచేతిదొన్నెలోని జలమును అర్హమివ్వవలె. (భోక్త) అస్వర్హం అనవలె.

సూ॥ తతశ్చుద్ధోదకమ్ ।

క్రియ : కూర్చుతో నీటిని భోక్త హస్తమందుంచవలె.

సూ॥ పునః హస్తోదకం దత్వా । కూర్చుతో హస్తోదకం తను తీసికొని, తర్వాత భోక్తకియవలె.

సూ॥ దర్భన్నినీయ

క్రియ : అదివరకులాగానే మూడవదొన్నెతో చెయ్యాలి.

మం. యాదివ్యా ఆప్తః పయసా సంబభూవుర్యా అంతరిక్ష ఉతపార్థివీర్యాః ।
హిరణ్యవర్ణా యజ్ఞియాస్తాన ఆపశ్యగ్న్ స్యోనా స్వధాభవంతు । ప్రపితామహ
.... గోత్ర శర్మన్ ఆదిత్యరూప (ప్రపితామహి ... గోత్రే దాయా
ఆదిత్యరూపే) (కర్త) ఇదం తే అర్హం

క్రియ : దొన్నెలోని జలమును, అదివరకులాగానే అర్ఘ్యం ఇవ్వాలి. భోక్త అస్వర్ఘ్యం అనాలి.

సూ॥ తతశ్చద్ధోదకమ్ ।

క్రియ : కూర్చుతో నీటిని భోక్త హస్తమందుంచవలె.

సూ॥ పితృపితామహః ప్రపితామహేభ్యః । (మాతృపితామహీ ప్రపితామహ్యః) పాత్రాణిస్థానానిస్థః

భోక్త : స్వస్థానమసి

క్రియ : కూర్చుతో హస్తోదకం తను తీసికొని, తర్వాత భోక్త కీయవలె. ప్రమాదవశాత్తు అర్ఘ్యప్రదానం చెయ్యకుండా తరువాత కార్యక్రమం జరిపితే, ఆసంగతి ఆసీమాంతంలోపుగా ఎప్పుడు గుర్తించినా వెంటనే ప్రాయశ్చిత్త హోమాలచేసి అర్ఘ్య పాత్రలు భోక్తలవద్ద ఉంచి తిరిగి అర్ఘ్యం ఇచ్చి మిగతా కార్యక్రమం కొనసాగించాలి. ఆసీమాంతం తరువాత గుర్తువస్తే కర్త ఆనాడు ఉపవసించి మర్నాడు తద్దినం పెట్టాలి.

తతః లర్చనం :

మం. పవిత్రం విసృజ్య అర్చత ప్రార్చత ప్రియమేధాస్తో అర్చత । అర్చంతు పుత్రకా ఉతపురన్న ధృష్ణర్చత । అర్చతప్రార్చత । గంధద్వారాం దురాధర్షిషాం నిత్యపుష్టాంకరీషిణీం । ఈశ్వరీగ్ం సర్వభూతానాంతా మిహో పహ్వయే శ్రియం । పితృ పితామహ ప్రపితామహః (మాతృ పితామహీ ప్రపితామహ్యః) (సవ్యం)

(కర్త) యథాభాగశః అమీవోగంధాః ।

క్రియ : పవిత్రం తీసి గ్లాసులో ఉంచి, కూర్చుచేతితో పట్టుకొని, గంధము ఆకుతో సహా భోక్తకీయాలి. (భోక్త) సుగంధాః అనాలి.

మం. ఆయనేతే పరాయణే దూర్వారోహంతు పుష్పిణీః హ్రదాశ్చ పుణ్డరీకాణి సముద్రస్య గృహే ఇమే । పితృ పితామహ ప్రపితామహః (మాతృ పితామహీ ప్రపితామహ్యః)

(కర్త) పుష్పార్థా ఇమే తిలాః ।

క్రియ : భోక్త శిరస్సుమిద తిలలు ఉంచాలి. (భోక్త) సుపుష్పాణి అనాలి. కూర్చును భోక్త కుడిచేతిలో తాకించాలి.

మం. ధూరసిధూర్వ ధూర్వంతం ధూర్వ తం యోస్మాన్ ధూర్వతితం ధూర్వయం
వయంధూర్వామః । పితృ పితామహ ప్రపితామహః (మాతృపితామహీ
ప్రపితామహ్యః) (కర్త) ఉదకద్రవ్యైవైవసాంకల్పికోవోధూపః ।

క్రియ : అగరు ధూపము చూపాలి. (మానసికముగా భావన చేయాలి) (భోక్త) సుధూపః । అనాలి.

మం. ఉద్ధివ్యస్వ జాతవేదో పఘ్నున్నిర్ముతిం మమ । పశూగ్శ్చ మహ్యమావహ
జీవనంచ దిశోదిశ ॥ పితృ పితామహ ప్రపితామహః (మాతృపితామహీ
ప్రపితామహ్యః) (కర్త) దక్షిణదిక్ష్విత మిదంవోజ్యోతిః (భోక్త) సుజ్యోతిః॥

క్రియ : దీపాన్ని చూపాలి. (భోక్త) । సుజ్యోతిః । అనాలి.

సూ॥ యువాసువాసాః పరివీత ఆగాత్పక్షత్రేయా నృవతిజాయమానః ।
తంధీరాసః కవయ ఉన్నయంతి స్వాధియోమనసా దేవయంతః । పితృ పితామహ
ప్రపితామహః (మాతృ పితామహీ ప్రపితామహ్యః) అంతః ప్రావరణార్థం బహిః
ప్రావరణార్థంవః ఆచ్ఛాదనార్థం మిదం వో వాసః । (సవ్యం)

క్రియ : తడిపిన పంచె, ఉత్తరీయం ఇవ్వాలి. లేక ప్రత్యామ్నాయంగా
యజ్ఞోపవీతం ఇవ్వాలి. భోక్త సువాసః అనాలి.

సూ॥ వః ఆచ్ఛాదనార్థం, పవిత్రార్థం, అలంకరణార్థం, సతిలా ఇమే కుశాః ।
(భోక్త) సుకుశాః

క్రియ : దర్బలు తిలలు ఇవ్వాలి దీని తరువాత అర్చనం సంపూర్ణం

అస్తు సంకల్ప సిద్ధిరస్త్వితి భవంతోబ్రువన్తు (భోక్త) భవతాం అస్తుసంకల్పసిద్ధిః॥

(సవ్యం) యుష్మదనుజ్జయా సర్వత మండలాద్యర్చన, పాత్రాసాదనంచ కరిష్యే,
(భోక్తలు) కురుష్వ
క్రియ : నీళ్లు వదలాలి.

అగ్నేకరణము

శ్లో॥ కురుక్షేత్రం గయాం గంగాం ప్రభాసం పుష్కరాణిచ
ఏతానిమనసాధ్యాత్వా శ్రాద్ధకాలే సదాపరేత్ - విష్ణుర్విష్ణుర్విష్ణుః

క్రియ : భోజనస్థలం శుద్ధి చేసి పాత్రలు (విస్త్రులు) ఉంచాలి.

ఆచమ్య - పురాణాచమనం లేదా శ్రుత్యాచమనం చెయ్యాలి.

మం॥ ఓం ఓం ఓం అద్యపూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ
(ప్రాచీనావీతి) యజమానస్య (అస్మత్) పితుః (మాతుః) ప్రతి సాంవత్సరీక
మృతాహాభ్యాన్న శ్రాద్ధే భవదనుజ్జయా, అన్నసంస్కారార్థం ఔపాసనాగ్నా వేవ
(లోకాకాగ్నావేవ) అగ్నేకరణం (సవ్యం) (కర్త) కరిష్యే. (భోక్తలు) కురుష్వ

క్రియ : పక్షిములో నీళ్లు వదలాలి. విచ్చిన్నోపాసన జరిగిన సందర్భాలలో
ఔపాసనాగ్నిలోను, విచ్చిన్నోపాసన అవసరం లేని సందర్భాలలో లోకాకాగ్నిలోను
అగ్నేకరణం చెయ్యాలి. అంటే ఇంటిలోని అగ్నిని అక్కడకు తెచ్చుకోవడం లేదా
సమీధల్ని ప్రజ్వలింపచేయడం.

సూ॥ అన్నమగ్నావధిశ్రిత్య । దక్షిణత ఉద్వాప్య । అద్భిః ప్రోక్ష్య । అభిఘార్య

క్రియ : తూర్పు చిగురుగా ఉన్న అరిటాకులో కొంచెం అన్నము ఉంచి
అగ్నిహోత్రముకు (ఆకు ఎత్తి) చూపి, ఆ ఆకును దక్షిణమున ఉంచాలి. ఆ అన్నము
మీద నీరు చల్లాలి. అన్నము మీద నెయ్యి వెయ్యాలి.

సూ॥ అన్నం చతుర్థా విభజ్య ।

క్రియ : రెండు దర్భలు తీసుకొని వానితో అన్నమును, నిలువుగాను, అడ్డముగాను
విభజించి నాలుగు భాగములు చేయాలి.

సూ॥ ఆగ్నేయభాగే అభిఘార్య । కొందర దక్షిణభాగం గా ఈ పండు
చేయుదురు.

క్రియ : ఆగ్నేయ భాగమున ఉన్న అన్నము మీద నెయ్యి వెయ్యాలి.

సూ॥ (ప్రాచీనావీతి) తూష్టిమప్రదక్షిణం పరిషిచ్య । కూర్చును అగ్నిహోత్రం చుట్టూ ప్రదక్షిణానికి వ్యతిరేక దిశలో తిప్పాలి.

సూ॥ సవ్యం । స్రుచ్యుపస్తీర్య

క్రియ : దర్భలతో స్రుక్కులోకి నెయ్యి అభిఘరించాలి.

సూ॥ చరుమధ్యాద్విరవదాయ

క్రియ : ఆగ్నేయ భాగమున ఉన్న అన్నములో సగమును రెండుసార్లు కొంచెం కొంచెంగా తీసుకుని స్రుక్కులో ఉంచాలి. (పంచావత్తులైతే మూడుసార్లు)

సూ॥ హవిః ప్రత్యభిఘారయతి ।

క్రియ : ఆగ్నేయ భాగంలో మిగిలిన అన్నం మీద అభిఘరించాలి.

సూ॥ పునరభిఘార్య

క్రియ : స్రుక్కులోని అన్నముపై నెయ్యి అభిఘరించాలి. స్రుక్కును చేతిలోకి తీసుకోవాలి.

సూ॥ ప్రాచీనావీతి

(క్రింద 1, 2, 3 హోమాలు కొన్ని ప్రాంతాలలో సవ్యంగానే చేస్తున్నారు)

1) మం॥ ఓమ్ సోమాయ పితృ పీతాయ స్వధా నమః । అర్థం జుహోతి ।

క్రియ : స్రుక్కులోని అన్నములో సగాన్ని దర్భలతో అగ్నిలో దక్షిణంవైపునకు హోమం చెయ్యాలి.

త్యాగం : సోమాయపితృపీతాయేదం నమమ - శిష్టం పాత్రాంతరేనిధాయ

క్రియ : స్రుక్కులో మిగిలిన సగము అన్నము ఆకులో వేరేచోట ఉంచాలి.

సూ॥ సవ్యం - పునః స్రుచ్యుపస్తీర్య

క్రియ : తిరిగి స్రుక్కులోకిను దర్భలతో అభిఘరించాలి.

సూ॥ తేనా వదాయాభిఘార్య

క్రయ : ఆగ్నేయ భాగములో వదిలిన సగము అన్నమును .

రెండుమార్లుగా స్రుక్కులోకి గ్రహించాలి. ఆ అన్నంపైన అభిషురించాలి.

2) మం॥ ప్రాచీనావీతీ యమాయాంగిరస్వతే పితృమతేస్వధానమః । అర్ధం జుహోతి ।

క్రియ : ఆ అన్నములో సగము అన్నము అగ్నిలో దక్షిణంవైపునకు హోమం చెయ్యాలి.

త్యాగం : యమాయాంగిరస్వతే పితృమత ఇదం నమమ

సూ॥ హోమశిష్టద్వయ మనుపస్తరణే నానభిఘారణేన జుహోతి ।

3) మం॥ అగ్నే కవ్యవాహనాయ స్వధా నమః ।

సూ॥ సర్వంజుహోతి

క్రియ : స్రుక్లో ఇప్పుడు మిగిలిన అన్నాన్ని ఆకులో ముందు ఉంచిన సగము అన్నాన్ని చేర్చి నేయి అభిషురించకుండా హోమం చెయ్యాలి.

(త్యాగం) అగ్నే కవ్యవాహనాయేదం నమమ ।

సూ॥ తూష్ణీ మప్రదక్షిణం పరిషిచ్య ।

క్రియ : అగ్నిహోత్రం చుట్టూ కూర్చుతో అప్రదక్షిణముగా తిప్పాలి.

సూ॥ తూష్ణీం మేక్షణమగ్నౌ ప్రహరతి ।

క్రియ : మేక్షణి అనగా గరిటె అనగా దర్భలు అగ్నిలో వెయ్యాలి. కొందరు అన్నమును నాలుగు భాగములు చేయుటకు ఉపయోగించిన దర్భలను అగ్నిలో వేస్తున్నారు. అదిసరికాదు. దోషము. పార్వణపాత్ర కిందగాని, పితృస్థానం విస్తరికింద గాని ఉంచాలి. (స్మార్త వివేచనిక)

గమనిక : 1. విస్తరిలో మిగిలిన మూడు భాగాలలో నైర్ఋతి భాగం పితృస్థాన భోక్త విస్తరిలోను వాయవ్యభాగం వికిరానికి ఈశాన్యభాగం పార్వణంలోను ఆయా సమయాల్లో ఉపయోగించాలి. ఈలోగా పిల్లులు వగైరా జంతువులు ముట్టుకుంటే హోమం చేసినప్పుడు అగ్నిచుట్టూ పడిన ఆ అన్నం ఆయా సమయాల్లో వినియోగించాలి.

సూ॥ (సవ్యం) చతుస్సాగర పర్యంతం గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభం భవతు
ప్రవరాన్విత ... గోత్ర సూత్రః శాఖాధ్యాయీ శర్మ అహంభో అభివాదయే
(యజమాని ప్రవర చెప్పుకొనవలె.)

అన్నపరివేశము :

ప్రాచీనావీతీ పితృ (మాతృ) స్థానే హస్తోదకం దత్వా ।

క్రియ : కర్త హస్తోదకము తీసుకొని పితృ (మాతృ) స్థానములోని భోక్తకు
ఇవ్వాలి.

సూ॥ భోజనపాత్రే అభిఘార్య । నైర్ముతిభాగమాదాయ ।

హతశేషమన్నం పితృపాత్రే పితృతీర్థేన స్వధేయమితినిక్షిప్య ॥ సవ్యం జాన్వాచ్య

క్రియ : అగ్నేకరణం చెయ్యగా మిగిలిన నేతిని విస్తరిపై అభిఘరించాలి. అగ్నివద్ద
ఉన్న ఆకులోని నైర్మతి భాగములోని అన్నము కుడిచేతిలో తీసుకొని ఎడమచేతి
మధ్య వేలును భోక్త విస్తరిమీద ఉంచి, దానిపై కుడిచేతిని పెడమరలుగా పట్టుకొని
స్వధేయం । స్వధేయం । స్వధేయం । అంటూ ఆ అన్నాన్ని విస్తరిమధ్యలో ఉత్తరము
నుండి దక్షిణ సమాప్తిగా మూడుచోట్ల ఉంచాలి.

(భోక్త) అస్తుస్వధా అని మూడుసార్లు 'స్వధేయం'కు ప్రతివచనం చెప్పాలి

సూ॥ పునరభిఘార్య ।

క్రియ : మళ్లీ మూడుచోట్ల ఆ అన్నము మీద నేయి వేయాలి.

సూ॥ పునః హస్తోదకం దత్వా ।

క్రియ : మరల కర్త హస్తోదకము తీసుకొని భోక్తకు ఇవ్వాలి.

మం॥ (కర్త) ఆస్త్వధేత్యా శ్రావయతి । (భోక్త) అస్తు స్వధేతి ప్రత్యాశ్రావ యతి

(కర్త) స్వధానమ్ ఇతి వషట్కరోతి । (భోక్త) స్వధాకారోహిపితృణాం అనాలి.

తూష్టిం (సవ్యం) విశ్వదేవస్థానే హస్తోదకం దత్వా ।

క్రియ : కర్త తను హస్తోదకము తీసుకొని విశ్వదేవస్థానములోని భోక్తకు ఇవ్వాలి.

సూ॥ భోజనపాత్రే అభిఘార్య । చరుపాత్రే అభిఘార్య.

క్రియ : విస్తరిలో నెయ్యి వేయవలె. అన్నం గిన్నెలోకూడా అభిఘరించాలి.

సూ॥ పునః హస్తోదకం దత్వా ।

క్రియ : గిన్నెతో అన్నం తెచ్చి మళ్లీ ఇందాకటిలాగే హస్తోదకం ఇవ్వాలి.

ఓం ఓం ఓం అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ
(ప్రాచీనావీతి) యజమానస్య (అస్మత్) పితుః (మాతుః) ప్రాతి సాంవత్సరీక
మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధే రాక్షసాఘ్నాన్ వైష్ణవాన్ పైతృకాన్ అన్నశుద్ధ్యర్థం ఆఘ్రాణదోష
నిర్హరణార్థం అన్నసూక్త మంత్ర పఠనం (సవ్యం) (కర్త) కరిష్యే ।

క్రియ : పల్లెములో నీళ్లు వదలాలి. (భోక్తలు కురుప్వ అనాలి.

సూ॥ మహాజనైస్సహ (కర్త) అశ్రావయిష్యే । (భోక్తలు) ఆశ్రావయ

క్రియ : కుడిచేతితో అన్నం గిన్నెపైన తాకుతూ కుడిచేతిపైన ఎడమచేతిని
ఆనించి కింది మంత్రము మూడుసార్లు అనాలి.

మం. నమో బ్రహ్మణే నమో అస్త్యగ్నయే నమః । పృథివ్యై నమః ఓషధీభ్యః । నమోవాచే
నమో వాచస్పతయే నమోవిష్ణవే బృహతే కరోమి । ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః
సహవైదే వానాం ... శాంతిః । అన్న సూక్తం జపిత్వా ।

గమనిక : ఈ అన్నసూక్తం ఆబ్దికంలోనేగాని తక్కిన శ్రాద్ధాలలో ఉండదు
(స్మృత్యంతరే) దీని పూర్తి పాఠం అనుబంధంలో చూడండి.

క్రియ : కొంచెం అన్నం కర్త చేతిలోకి తీసుకుని ముందు విశ్వేదేవస్థానం
విస్తరిలో ఉంచి తరువాత మరికొంచెం తీసుకుని పితృస్థానం విస్తరిలోను ఉంచాలి.
ఇప్పుడు వడ్డన ప్రారంభించాలి.

వడ్డన

కర్త వడ్డన చెయ్యటం ఉత్తమము. కుదరకపోతే కర్త భార్య లేదా మరొకరు స్నానం చేసి వడ్డించాలి. వడ్డనకు స్త్రీలు పాత్రలు వాడకూడదు. కర్త అయితే పవిత్రం తీసేయ్యాలి. స్త్రీలు వడ్డించేటప్పుడు ఎర్ర అంచు కాని వస్త్రాలు ధరించాలి.

మొదట వడ్డన విశ్వేదేవస్థానములో తరువాత పితృ (మాతృ) స్థానములో చేయాలి. సువాసినుల ఆబ్ధికం అయితే ఒక ముత్తైదువను కూర్చోబెట్టి విస్తరివేసి ఆ విస్తరిలో భోక్తలతో పాటు వడ్డించాలి. ఇది ఆచారము మాత్రమే. మొదట అన్నము భోక్తకు విస్తరిమధ్యలో అన్నము, ముందు భాగమున పప్పు, పరమాన్నం, కుడివైపున కూరలు, ఎడమవైపున పచ్చళ్ళు, తూర్పుభాగమున అనగా చివరిలో భక్ష్యాలు వడ్డించాలి. వడ్డనకు మొదట అన్నము, తరువాత పరమాన్నం, తరువాత భక్షములు, నెయ్యి (దొన్నెలో) తరువాత కూరలు, పచ్చళ్ళు, వగైరాలు ఇదీ వడ్డన చేసే క్రమం. పదార్థాలు ఒకదానికొకటి తాకకుండా వడ్డించాలి. భక్ష్యములు చేతితోను పచ్చళ్లు దొప్పలా చేసిన ఆకుతోను తక్కిన పదార్థాలు లవణంతో సహా గరిటతోను వడ్డించాలి. రెండు విస్తరులలోను సమానంగా వడ్డించాలి. ఒక పదార్థాన్ని రెండు (మూడు) విస్తళ్లలో వడ్డించిన తరువాతనే మరొక దాన్ని వడ్డనకు తేవాలి. నేతిదొన్నెలను విస్తళ్ల సమీపంలో కుడిపక్కన పెట్టాలి. పెరుగు, లవణం, పళ్లు వీటితో సహా వంటకాలన్నీ వడ్డించాలి. భోజనం మధ్యలో కొత్త పదార్థాలు వడ్డించకూడదు. ఈ వడ్డన సమయంలోనే పార్వణం నిమిత్తం, అగ్నోకరణానికి వాడిన విస్తరిలో, గారెలు మినహా మిగతా పదార్థాలన్నీ భోక్తలతోపాటు వడ్డించాలి పిండ పరిమాణానికి తగినంత అన్నము, కొంచెం కొంచెంగా మిగిలినవి వడ్డించాలి (శ్రాద్ధసాగరం) ఇంతకుముందే కర్త వాయవ్యభాగంలోని అన్నాన్ని దొన్నెలోకి తియ్యాలి. భోజన సమయంలో ప్రతి పదార్థాన్ని భోక్తలవద్దకు తెచ్చి మారు అడగాలి తేకుండా అది కావాలా ఇది కావాలా అని అడగకూడదు. ఉప్పు మారు అడగకూడదు కాబట్టి ముందుగానే తగినంత వడ్డించాలి. మొదటి వడ్డన పూర్తి కాగానే అన్నం, పప్పు, పరమాన్నం, భక్ష్యాలు చీటన్నిటిమీద అభిషేకించాలి. భోక్తలు పెరుగు కలుపుకున్నప్పుడు మళ్లీ విస్తళ్లలో అన్నం తీసుకొని వచ్చి మారు అడగాలి.

పరివేషచనవిధి

మం. ఓం భూర్భువస్సువః । ... ప్రచోదయాత్ (2 సార్లు)

క్రియ : గాయత్రీ మంత్రంతో నీళ్లు రెండు విస్తళ్లపై వేరువేరుగా చల్లాలి.

సూ॥ విశ్వేదేవస్థానే హస్తోదకందత్వా ।

మం॥ దేవసవితఃప్రసువ

క్రియ : కర్త హస్తోదకము తీసుకొని భోక్తకు ఇవ్వాలి. కుడిచేతిలో అక్షతలు, దర్భ తీసుకుని అమంత్రకంగా చేత్తో భోక్త కుడిచేతిని బొటనవేలు వదలి పట్టుకొని. కూర్చుంటే సవ్యంగా విస్తరిచుట్టూ పరిషించాలి. (నీరు చుట్టూ త్రిప్పవలె) కర్త, భోక్త తమ ఎడమ మధ్యవ్రేళ్లను తమవైపు విస్తరి అంచున ఆన్చవలె.

మం. పృథీవీతే పాత్రంద్యౌరపిధానం బ్రహ్మణస్త్వాముఖేజుహోమి । బ్రాహ్మణానాంత్యా
ప్రాణాపానయోర్జుహో మ్యక్షితమసి మైషాంక్షేష్టా అముత్రాముష్మిన్లోకే । ఇదం
విష్టుర్విచక్రమే త్రేధానిదధేపదం । సమూఢమస్యపాగ్ంసురే స్వాహా । (విశ్వేదేవ
హస్త మంగుష్ఠరహితం గృహీత్వా) శ్రీ విష్ణోహవ్యం రక్షస్వ । పురూరవార్ద్రవ
సంజ్ఞికా విశ్వేదేవా ఏతత్ వో హవ్యం సపరికరం విశ్వేదేవాదేవతేదమన్నం

క్రియ : భోక్తచేతిని అన్నానికి దగ్గరగా తీసుకెళ్లాలి.

హవ్యం బ్రాహ్మణస్త్వాహవనీయార్థే దత్తం దాస్యమానం చ ఆత్మప్రేస్తత్సర్వంగ-
యేయం భూర్గదాధరోభోక్తా అన్నం బ్రహ్మ । అహంచబ్రహ్మ । భోక్తాచబ్రహ్మ ।
సౌవర్ణమయమిదం పాత్రం అక్షయవటచ్ఛాయేయం । పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞికేభ్యో
విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః ఇదమిదమన్నం అమృతస్వరసం ఆత్మప్రేస్తాత్సర్వం క్షయ
తృప్త్యర్థం యథాభాగం హవ్యంతత్సత్ । (కర్త) హా న

క్రియ : భోక్త యొక్క కుడిబొటనవేలు చేత అన్నం తాకించి అన్నంమీద ప్రదక్షిణంగా తిప్పాలి. అనంతరం కుడిచేతిలోని, దర్భలను యవలను నీటితో విస్తరి ఎడమవైపున వదలాలి.

సూ॥ (కర్త) గయాయాం శ్రీ విష్ణుపాదాది సమస్తతీర్థేషు దత్తమస్త్వితి భవన్తోబ్రువంతు । (భోక్త) గయాయాందత్తం అస్తు

మం. యేదే॑వాది॒వ్యేకా॑ ద॒శస్థ॑పు॒థి॒వ్యా మధ్యే॑కాద॒శస్థా॑పు॒షదో॑ మహి॒నైకా॑ ద॒శస్థే॑
దే॒వాయ॑జ్ఞ మి॒మంజు॑షధ్వం ॥ విశ్వేదే॑వాస్తుప్తావరదాభవంతు । (భోక్త)

వరదాభవామ ॥

క్రియ : కర్త హస్తోదకము తీసుకొని భోక్తకు ఇవ్వాలి. కూర్చుంటే అపసవ్యంగా విస్తరిచుట్టూ పరిపించాలి ఎడమచేయి కుడిచేతిమీదుగా పోనియ్యాలి. కర్త, భోక్త తమ ఎడమ మధ్య వ్రేళ్లను తమవైపు విస్తరి అంచుకు తాకించాలి.

సూ॥ ప్రాచీనావీతీ । పితృస్థానే హస్తోదకం దత్వా । అప్రదక్షిణం ప్రసవ ।

మం. పు॒థి॒వీతే॑ పాత్రం॑ద్యౌర॒పి॒ధానం॑ బ్ర॒హ్మ॑ణస్త్వాము॒ఖే జు॑హోమి । బ్రా॒హ్మ॒ణానాం॑త్వా
ప్రా॒ణాపా॑న యోర్జు॒హో మృ॑క్షితమసి॒ మైషాంక్షే॑ష్ఠా అము॒త్రాము॑ష్మిన్లోకే । ఇదం
విష్ణు॑ర్విచ॒క్రమే॑ త్రే॒ధాని॑ దధే॒పదం॑ । స॒మూ॒ధమ॑స్యపాగ్ంసు॒రే । స్వ॒ధా । శ్రీ
విష్ణో॑క॒వ్యం రక్ష॑స్వ ।

సూ॥ పితృ (మాతృ) స్థానే భోక్తృ హస్త మంగుష్ఠరహితం గృహీత్వా

క్రియ : కుడిచేతిలో నువ్వులు, దర్భ తీసుకొని ఆ చేతితో భోక్త కుడిచేతిని బొటనవేలు వదిలి పట్టుకోవాలి. నువ్వులు విస్తరిలోకి జారకుండా జాగ్రత్త పడాలి.

సూ॥ యజమానస్య (అస్మత్) పితృ పితామహ ప్రపితామహాః గోత్రాః
.... శర్మణః (మాతృపితామహి ప్రపితామహ్యాః గోత్రాః దాయ్యాః)
వసురుద్రాదిత్య రూపాః ఏతద్వః కవ్యం సపరికరం చ పితృపితామహ ప్రపితా
మహాః గోత్రాః శర్మణః (మాతృ పితామహీ ప్రపితామహ్యాః గోత్రాః

.... దాయ్యః) రూపాదేవాదేవతేదమన్నం కవ్యం బ్రాహ్మణస్వాహవ నీయార్థేదత్తం
 దాస్యమానం చాత్మప్తేస్తత్సర్వంగయేయం భూర్గదాధరోభోక్తా అన్నం బ్రహ్మ । అహం
 చ బ్రహ్మ భోక్తా చ బ్రహ్మ । రాజతమయమిదం పాత్రం అక్షయా వట చ్ఛాయేయం
 పితృపితామహ ప్రపితా మహేభ్యః గోత్రేభ్యః శర్మభ్యః వసురుద్రాదిత్య
 రూపేభ్యః (మాతృ పితా మహీ ప్రపితా మహీభ్యః గోత్రాభ్యః దాయీభ్యః
 వసురుద్రాదిత్య రూపాభ్యః) ఇదమిదమన్నం

క్రియ : భోక్తచేతిని అన్నానికి దగ్గరగా తీసుకురావాలి.

సూ॥ అమృతస్వరూపం ఆత్మప్తేర్దాస్యమానం అక్షయ తృప్తుర్ధం యథాభాగం
 కవ్యంతత్సత్ । స్వధా స్వధా నమమ నమమ ।

క్రియ : భోక్త కుడి బొటనవేలిని, గోరు తగలకుండా, అన్నానికి తాకించి
 అన్నంమీద అప్రదక్షిణంగా తిప్పాలి. అనంతరం సువ్వులు, దర్భ నీళ్లతో విస్తరి
 కుడివైపున వదలాలి.

సూ॥ (కర్త) గయాయాం శ్రీ విష్ణుపాదాది సమస్త తీర్థేషు దత్తమస్త్వితి భవంతో
 బ్రువంతు । (భోక్త) గయాయాం దత్తమస్తు అనాలి.

మం. (సవ్యం) యేచేపాపితరోయేచనే హయాగ్ శ్చవిద్యయాగ్ ఉచనప్రవిద్య । అగ్నేత్వం
 వేత్తయదితే జాతవేదః । స్వధాభిర్వజ్జగ్ం సుకృతం జుషస్వ

క్రియ : నమస్కారం చెయ్యాలి.

మంత్ర, తంత్ర, స్వర, వర్ణ, లోప ప్రాయశ్చిత్తార్థం యథాశక్తి మహా గాయత్రీ
 మంత్రజపం కరిష్యే -

క్రియ : కర్త నీళ్లు పళ్లెములో వదిలి అనంతరం ఉత్తరముఖుడై కూర్చుని పదిసార్లు
 గాయత్రీ మంత్రం జపించాలి.

శ్లో॥ సప్తవ్యాధాదశార్ణేషుమృగాః కాలాంజ నేగిరౌ

చక్రవాకాశ్చర ద్వీపేహంసాస్సరసిమానః

యేస్సజాతాః కురుక్షేత్రే బ్రాహ్మణావేద పారగాః ।

ప్రస్థితా దీర్ఘమధ్వానంయుయం తేభ్యోవసీదత ॥

అమూర్తానాంచమూర్తానాం పితౄణాం దీప్తతేజసాం ।

నమస్యామిసదాతేషాం ధ్యాయినాంయోగచక్షుషాం ॥

చతుర్భిశ్చ చతుర్భిశ్చ ద్వాభ్యాంపంచభిరేవచ ।

హూయతేచపునర్ద్వాభ్యాం సమే విష్ణుః ప్రసీదతు ॥

బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవిర్బ్రహ్మగ్నౌ బ్రహ్మణాహుతం ।

బ్రహ్మైవతేనగంతవ్యం బ్రహ్మకర్మసమాధినా ॥

యజ్ఞేశ్వరోహవ్యసమస్తకవ్య భోక్తావ్యయాత్మాహరిరీశ్వరోత్ర ।

తత్సన్నిధానాదపయాంతు సద్యో రక్షాంస్య శేషాణ్య సురాశ్చసర్వే ॥

త్వాం యోగినశ్చింతయంతిత్వాంయజంతిచ యజ్ఞనః ।

హవ్య కవ్య భుగేకస్తం పితౄ దేవ స్వరూపధృత్ ॥

కర్తా క్రియాణాంసస ఇజ్యతే క్రతుస్సఏవ తత్కర్మఫలంచయచ్ఛ ।

స్రుగాదియత్సాధనమవ్యశేషం హరేర్న కించిద్వృత్తి రిక్తమస్తి ॥

గయాయాం ధర్మపృష్ఠేచ సదసిబ్రహ్మణస్పతే ।

గయాశీర్షేవటేచైవ పితౄ ణాం దత్తమక్షయమ్ ॥

సూ॥ (కర్త) దేశ, కాల, పాత్ర, మంత్ర, తంత్ర, కర్తృ, భోక్తృ, స్థల, హవి, ర్ద్రవ్యాదిభ్యః సర్వం న్యూనాతి రిక్తాభ్యాంకర్మణ్యచ్ఛిద్రమస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు । (భోక్తృలు) సర్వం న్యూనాతి రిక్తాభ్యాంకర్మణ్యచ్ఛిద్రమస్తు

క్రియ : కర్త అక్షతలు, నీళ్లు వదలాలి.

సూ॥ (సవ్యం) ఓం ఓం ఓం అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ (ప్రాచీనావీతి) యజమానస్య (అస్మత్) పితుః (మాతుః) ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహాభ్యాన్న శ్రాద్ధే పితౄ పితామహ ప్రపితామహాన్ గోత్రాన్ శర్మణః వసురుద్రాదిత్యరూపాన్ (మాతృ) పితామహీప్రపితా మహీః గోత్రాః దాయాః

.... వసురుద్రాదిత్యరూపాః) (సవ్యం) పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞికాన్ విశ్వాన్ దేవానుద్దిశ్య
 అనేనమయాక్రియమాణేన, (ప్రాచీనావీతీ) యజమానస్య (అస్మత్) పితుః (మాతుః
) ప్రాతి సాంవత్సరీక మృతాహోభ్యాన్న శ్రాద్ధేన పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం
 గోత్రాణాం ... శర్మణాం (మాతృ పితామహి ప్రపితా మహీనాం గోత్రాణాం
 దాయీనాం....) వసురుద్రాదిత్యరూపాణాం ఏతేషాం (ఏతాసాం) ఏతచ్ఛ్రాద్ధం
 గయాన్న శ్రాద్ధేనైవ అక్షయాత్పప్తి ర్భూత్వా, పితుః (మాతుః) పునరావృత్తి రహిత
 శాశ్వత బ్రహ్మలోకే నిత్య నివాససిద్ధిరస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు ॥ (భోక్తలు)
 యజమానస్య పితృణాం పునరావృత్తి రహిత శాశ్వతబ్రహ్మలోకే నిత్య నివాస సిద్ధిరస్తు
 । సర్వంసగుణమస్తు! గయాశ్రాద్ధ ఫలితమస్తు ।

క్రియ : తిలలు, దర్బలు నీటితో పక్షిములో వదలవలె.

శ్లో॥ ఈశానవిష్ణు కమలాసన కార్తికేయ వహ్నిత్రయార్క రజనీశ గణేశ్వరాణాం ।
 సభ్యావ సభ్య దధికణ్వ మతంగజానాం క్రౌంచామరేంద్ర కలశోద్భవ కశ్యపానాం
 పాదాన్నమామి సతతం పితృ ముక్తి హేతూన్ । (నివీతి) గయేయం గయేయం,
 గయేయం । దర్భ తీసుకొని జంఘము తావళముగా (మెడలో దండగా) వేసుకొని
 ఉత్తరముఖముగా నిలబడి పితృ (మాతృ) రూపమును మనసులో తలచుకొని ఆ
 దర్భను ఉత్తర దిక్కుగా పడవైచి నమస్కరించాలి.

సూ॥ యథాకాల దత్తమస్తు ॥ (సవ్యం)

క్రియ : అక్షతలు, దర్బలు నీటితో పక్షిములో వదలాలి. భోక్తలకు నమస్కరించాలి.

మం. నమోదేవేభ్యః । (విశ్వేదేవులకు) స్వధాపితృభ్యః । (పితృదేవతలకు) నమోవిష్ణవే
 ॥ ఓం తద్భుహ్మ ॥ ఓం తద్వాయుః ॥ ఓం తద్దాత్మా ॥ ఓం తద్భుత్వం ॥ ఓం తద్భర్షం ॥
 ॥ ఓం తత్పురోర్నమః । అంతశ్చరతి భూతేషు గుహాయాం విశ్వమూర్తిషు । త్వం
 యజ్ఞ స్వం వషట్కార స్వమింద్రస్త్వగ్గింరుద్రస్త్వం విష్ణుః బ్రహ్మాత్మం
 త్వంతదాప ఆపోజ్యోతీరసోమృతం బ్రహ్మభూర్భువః ।

ప్రాణేని¹విష్టో²మృతం³ జుహో⁴మి । శ్రద్ధాయా⁵మపా⁶నేని⁷ విష్టో⁸మృతం⁹ జుహో¹⁰మి ।
 శ్రద్ధాయాం¹¹ వ్యానేని¹²విష్టో¹³మృతం¹⁴ జుహో¹⁵మి । శ్రద్ధాయాముద్రా¹⁶ నేని¹⁷విష్టో¹⁸ మృతం¹⁹
 జుహో²⁰మి । శ్రద్ధాయాగ్ం²¹ సమానేని²² విష్టో²³మృతం²⁴జుహో²⁵మి । బ్రహ్మణి²⁶మ
 ఆత్మా²⁷మృతత్వా²⁸య ।

మధు¹వా²తా³బు⁴తాయ⁵తే మధు⁶క్షరం⁷తి సింధ⁸వః । మా⁹ధ్వీ¹⁰ర్న¹¹స్సం¹²తో¹³ష¹⁴ధీః ॥
 మధు¹⁵న¹⁶క్త¹⁷ము¹⁸తో¹⁹ష²⁰సి । మధు²¹మ²² త్పార్థి²³వగ్ం²⁴రజః । మధు²⁵ద్యౌ²⁶ర²⁷స్తు²⁸నః²⁹పితా । మధు³⁰మా³¹న్తో³²
 వ³³న³⁴స్స³⁵తి³⁶ర్మ³⁷ధు³⁸మా³⁹గ్ం⁴⁰అ⁴¹స్తు⁴²సూ⁴³ర్యః । మా⁴⁴ధ్వీ⁴⁵ ర్గా⁴⁶వో⁴⁷ భ⁴⁸వం⁴⁹తు⁵⁰నః ॥ అ⁵¹క్ష⁵²న్న⁵³ మీ⁵⁴మ⁵⁵దం⁵⁶
 త⁵⁷హ్య⁵⁸వ⁵⁹ ప్రి⁶⁰యా⁶¹అ⁶²ధూ⁶³ష⁶⁴త । అ⁶⁵స్తో⁶⁶ష⁶⁷త⁶⁸స్వ⁶⁹భా⁷⁰న⁷¹వో⁷² వి⁷³ప్రా⁷⁴న⁷⁵వి⁷⁶ష్ట⁷⁷యా⁷⁸మ⁷⁹తీ ।
 యో⁸⁰జా⁸¹న్స్విం⁸²ద్ర⁸³తే⁸⁴హరి⁸⁵ ॥ మ⁸⁶యా⁸⁷కృ⁸⁸తం⁸⁹ శ్రా⁹⁰ద్ధం⁹¹ సం⁹²ప⁹³న్నం । సు⁹⁴సం⁹⁵ప⁹⁶న్నం । స⁹⁷ర్వం⁹⁸మ⁹⁹ధ్వ¹⁰⁰స్తు
 ఆ¹⁰¹క్ష¹⁰²న్న¹⁰³మీ¹⁰⁴మ¹⁰⁵ద¹⁰⁶న్త = హ¹⁰⁷రి । మ¹⁰⁸ధు¹⁰⁹ మ¹¹⁰ధు¹¹¹ సు¹¹²ధు¹¹³ ॥

భోక్తల భోజనము

సూ॥ యథా¹సుఖం² పరి³షే⁴చ⁵నం । విశ్వే⁶దే⁷వ⁸స్థా⁹నే¹⁰ ఆ¹¹పో¹²శ¹³నం¹⁴ దత్వా ।
 మం¹⁵. ఓం భూ¹⁶ర్భు¹⁷వ¹⁸స్సు¹⁹వః । ఓం త²⁰త్స²¹ వి²²తు²³ర్వ²⁴రే²⁵ణ్యం । భ²⁶ర్గో²⁷దే²⁸వ²⁹స్య³⁰ధీ³¹మ³²హి ।
 ధి³³యో³⁴యో³⁵నః³⁶ ప్ర³⁷చో³⁸ద³⁹యా⁴⁰త్
క్రియ : విశ్వేదేవస్థాన భోక్త కుడిచేతిలో ఉద్ధరణితో నీళ్లు ఒకసారి పోయాలి.
 భోక్త ఆ నీళ్లను విస్తరిలోని పదార్థాలమీద చల్లాలి.

సూ॥ స¹త్యం²త్స³వై⁴న్త⁵ పరి⁶షిం⁷చా⁸మి । బొ⁹ట¹⁰న, చూ¹¹పు¹²దు, మ¹³ధ్య¹⁴వే¹⁵క్ష¹⁶తో¹⁷ చెం¹⁸బు
 పట్టు¹⁹కొని భోక్త చేతిలో తగినంత నీరు పోయాలి. భోక్త ఆ నీటిని విస్తరి చుట్టూ
 కుడివైపున ప్రారంభించి ప్రదక్షిణంగా విస్తరిచుట్టూ ఖాళీ లేకుండా నీళ్లు పోయ్యాలి.

మం. ఓం భూర్భువస్సువః । ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం । భర్గోదేవస్య ధీమహి ।

ధియోయోనః ప్రచోదయాత్

క్రియ : పితృస్థాన భోక్త చేతిలో ఇంతకుముందులాగే నీళ్లు పోయాలి. అతడు ఆ నీళ్లు విస్తరి మీద చల్లాలి.

సూ॥ సత్యంత్యదేన పరిషించామి

క్రియ : విశ్వేదేవస్థాన భోక్త చేతిలో పోసినట్లే పితృస్థానభోక్తకుడి చేతిలో నీరు పోయాలి. అతడు ఆ నీళ్లను విస్తరిచుట్టూ కుడివైపున ప్రారంభించి ప్రదక్షిణంగా ఖాళీ లేకుండా పోయ్యాలి.

సూ॥ (ప్రాచీనావీతి) హస్తోదకం దత్వా ।

క్రియ : కర్త తను హస్తోదకమును తీసుకుని భోక్తకివ్వాలి.

సూ॥ సవ్యం - విశ్వేదేవస్థానే హస్తోదకం దత్వా

క్రియ : కర్త హస్తోదకం తీసుకుని విశ్వేదేవ భోక్తకివ్వాలి.

పితృభ్యః (మాతృభ్యః) అమృతమస్తు ।

క్రియ : భోక్త కుడిచేతి బొటనవేలు చూపుడు, మధ్య వేళ్ల మధ్య నుంచి అరచేతిని దొప్పలాగ పట్టుకోవాలి. కర్త ఉద్ధరణితో మూడుసార్లు భోక్త చేతిలో నీళ్లు పోయాలి.

విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః । అమృతమస్తు

క్రియ : విశ్వేదేవస్థాన భోక్త కూడా పైవిధంగా చేతిని పట్టాలి. కర్త రెండుసార్లు ఉద్ధరణితో నీళ్లు పోయ్యాలి.

మం. అమృతోపస్తరణమసి । ఇయం భూర్గయా ఏతే బ్రాహ్మణా గదాధరాః

అక్షయావలచ్ఛాయేయం పితృరూపీ (మాతృరూపీ) శ్రీజనార్దన వాసుదేవః

.ప్రియతాం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు ।

క్రియ : ఉద్ధరణితో నీరు పల్లెములో వదలాలి. ఈ క్రింది 5 మంత్రములు చెప్పుతూ ఇద్దరు భోక్తలు 5 సార్లు ప్రాణాహుతులు తీసుకోవాలి. కుడిచేతి ఉంగరపు వేలికి అడ్డంగా దర్భ పెట్టుకుని, స్వాహా అన్న ప్రతిసారి మెతుకులను గ్రహించి నేతికి తాకించి పళ్లకు తగలకుండా రుచి తెలియని విధంగా నాలుక మధ్య భాగంపై ఉంచి మింగాలి. 1) బొటన, చూపుడు, మధ్యవేళ్లతో 2) బొటన, మధ్య, ఉంగరం వేళ్లతో 3) బొటన, ఉంగరపు, చిటికెనవేళ్లతో 4) బొటన, చూపుడు, చిటికెన వేళ్లతో 5) అయిదువేళ్లతో ప్రాణాహుతులు గ్రహించాలి. ప్రతి భోక్త తాను ఏ దిక్కుకి అభిముఖంగా ఉన్నాడో ఆ దిక్కున ప్రారంభించి ప్రదక్షిణ క్రమంలో నాలుగు దిక్కుల నుంచి నాలుగుసార్లు, ఐదవసారి మధ్య నుంచి మెతుకులు గ్రహించాలి.

మం. 1) శ్రద్ధాయాం ప్రాణేనివిష్టోమృతం జుహోమి ॥ శివోమావిశాప్రదాహాయ ।
 ఓం ప్రాణాయ స్వాహా 2) శ్రద్ధాయా మపానేనివిష్టోమృతం జుహోమి శివోమా-
 విశాప్రదాహాయ । ఓం అపానాయస్వాహా 3) శ్రద్ధాయాం వ్యానేనివిష్టోమృతం
 జుహోమి శివోమావిశాప్రదాహాయ । ఓం వ్యానాయ స్వాహా 4) శ్రద్ధాయా-
 ముద్రానేనివిష్టోమృతం జుహోమి శివోమావిశాప్రదాహాయ । ఓం ఉదానాయ
 స్వాహా । శ్రద్ధాయాగ్ంసమానే నివిష్టోమృతం జుహోమి శివోమావిశా-
 ప్రదాహాయ । ఓం సమానాయ స్వాహా ॥ బ్రహ్మణిమత్తామృతత్వాయ ।

క్రియ : భోక్తలు ప్రాణాహుతులు తీసుకున్న తరువాత వారు ఎడమ హస్తములు విస్తరించి కుడివైపున చూపించగా కర్త ఆ చేతులపై నీళ్లు పోయాలి. (చేతుల శుద్ధికోసం) ముత్తైదువ కాళ్లకు కర్త భార్యగాని, మరొకరుగాని పసుపు రాసి గంధం ఇచ్చి, బొట్టు పెట్టి నూతన వస్త్రాలు అడ్డం గాజులు, కాటుక వగైరాలు ఇవ్వాలి. భోక్తలతోపాటు ఆమెకూడా భుజించాలి.

సూ॥ గాయత్రీం త్రివారం జపేత్ । గాయత్రీ మంత్రము కర్త మూడుసార్లు చెప్పాలి.

మం. మధువాతా ఋతాయతే మధుక్షరంతి సింధవః । మాధ్వీర్నస్తంతోషధీః ।
 మధునక్తము తోషసి మధు మత్పార్థివగ్గిరంజః । మధుద్వారస్తునః పితా ।
 మధుమాన్నో వనస్పతి ర్మధుమాగ్ం అస్తుసూర్యః । మాధ్వీర్గావోభవంతునః ।
 మధు - మధు - మధు । (భోక్తలు) సర్వమధ్వస్తు

క్రియ: విస్తళ్ళలోని భక్ష్యముల మీద తేనె వేయాలి. తేనె లేకపోతే మంత్రంతో సరిపెట్టాలి గాని బెల్లం వంటి ప్రత్యామ్నాయాలు వేయకూడదు

శ్లో॥ కలౌకలికృతాన్దోషాన్ ద్రవ్యదేహాత్మ సంభవాన్ ।
 సర్వాన్హరతిచిత్తస్థో భగవాన్ దేవకీసుతః ॥

శ్లో॥ మంత్ర మధ్యే క్రియామధ్యే విష్ణోస్మరణపూర్వకం ।
 యత్కించిత్క్రియతే కర్మ తత్కర్మ సఫలం భవేత్ ।

శ్లో॥ అపేక్షితం యాచితవ్యంత్యాజ్యంచైవా నపేక్షితం
 ఉపవిశ్య సుఖేనైవ భోక్తవ్యం స్వస్థమానసైః ।
 విద్యమాన పదార్థేషు
 యద్రోచతే తద్రూప్యం యన్నరోచతే తత్త్యాజ్యం సుఖేన మోనేన భోక్తవ్యం ।

మం. యదశ్వస్య క్రివిషో మక్షికాశయద్వాస్వరౌ స్వధితౌరిప్త మస్తి । యద్ధస్తయోశ్చ-
 మితుర్యస్తభేషు సర్వా తాతే అపిదేవేష్వస్తు । మక్షికాబాధా నివృతిరస్తు ।
 గయాశ్రాద్ధ ఫలితమస్తు

క్రియ: భోక్తలను ఇష్టమైన పదార్థములను గ్రహించి, ఇష్టములేని పదార్థములను వదలి, సుఖముగా మెల్లగా భోజనము చేయమని ప్రార్థించాలి. మంచి బ్రాహ్మణులు దొరికారని ప్రశంసించాలి. భోక్తలు మౌనంగా భుజించాలి. ముఖ్యంగా వంట బాగోగులు గురించి మాట్లాడకూడదు. కర్తకూడా ఆ ప్రసక్తి తేకూడదు. మారువద్దనలో సైగలతో కావాలనో వద్దనో సూచించాలి. ఎదంచేత్తో అన్నం చూటుకోకూడదు. పాదం విస్తరికి తగలకూడదు. మొదట వడ్డి నారాలు దేనినీ

అడగకూడదు. భోజనం చేసేటప్పుడు గొంతుక కూర్చుండకూడదు. చంకలు కనపడేటట్లు చేతులు ఎత్తకూడదు. బొటనవేలు విడిచి నాలుగు వేళ్లతో తినకూడదు. భిక్ష్యములు, పళ్లు సగం కొరికి విస్తరిలో ఉంచి మళ్లీ తినకూడదు. విస్తరిలో ఉమ్మకూడదు. వేడి పదార్థములను ఊదుకుని తినకూడదు. మంచినీళ్లు తాగిన ప్రతిసారీ పెద్ద చెంబులోనుంచి చిన్నగ్లాసులోకి కావలసినంత తీసుకుని మిగలకుండా తాగాలి. భోక్తలు ఆచమనం, ఆపోశనం తీసుకునేటప్పుడుగాని, పెరుగు, పరమాన్నం తినేటప్పుడుగాని చప్పుడు కాకూడదు. విస్తరిలో కొంచెం శేషం వదలాలి. అయితే నెయ్యి, పెరుగు, పరమాన్నం మాత్రం వదలకూడదు. భోజనానికి ముందు వేలికున్న దర్భను విస్తరిపక్క జాగ్రత్తగా ఉంచాలి. తిరిగి భోజనం అయ్యాక ఉత్తరాపోశనానికి ముందు మళ్లీ ధరించాలి.

గమనిక : భోక్తకు నిత్యం భోజనానికి ముందు బలిదానం చేసే అలవాటుంటే ఆబ్ధికంనాడు చెయ్యకూడదు. చేస్తే రౌరవాది నరకాలు ప్రాప్తిస్తాయి.

అధిశ్రవణము :

సూ॥ తతః బ్రాహ్మణ భోజనకాలే రాక్షసబాధానిర్వర్తణార్థం అధిశ్రవణ మంత్ర పఠనం (సవ్యం) కరిష్యే । పల్లెములో నీళ్లు వదలాలి.

సూ॥ (కర్త) మహాజనైస్సహ ఆశ్రావయిష్యే । (భోక్తలు) ఆశ్రావయ అనాలి.

గమనిక : ఇక్కడ చెప్పవలసిన (వేదంలోని) త్రిసుపర్ణాలు, పితృరధ్యాయములు అనుబంధములో చూడండి. ఈ అధిశ్రవణాన్ని మాసికాలు, సంవత్సర విమోకం, ప్రథమాబ్ధికం ఈ సందర్భాలలో చెప్పకూడదు. (ధర్మప్రవృత్తి)

భోక్తల భోజనానంతరం

మం. గాయత్రీ మంత్రం ఆ పైన మధువాతాఽబుతాయతే మధుక్షరంతిసింధవః
 మాధ్వీర్నస్తంత్యో షధీః । మధునక్తము తోషసిమధుమత్పార్థివగ్రజః ।
 మధుద్వారస్తునః పితా । మధుమాన్తో వనస్పతి ర్మధు మాగ్ం అస్తుసూర్యః ।
 మాధ్వీర్గావోభవంతునః । మధు - మధు - మధు । సర్వం మధ్వస్తు

సూ॥ (కర్త) మయాకృతం శ్రాద్ధం సంపన్నం (భోక్తలు) సుసంపన్నం

సూ॥ (ప్రాచీనావీతి) పితృపితామహా ప్రపితామహాః । (మాతృపితామహీ
ప్రపితామహ్యాః ।) (కర్త పితృస్థాన భోక్తతో) తృప్తాస్త । తృప్తాస్త । (భోక్త) తృప్తాస్తః
శ్లో॥ అసంస్కృత ప్రమీతాయే త్యాగిన్యోయాః కులస్త్రియః ।

దాస్యామితేభ్యో వికిరమన్నం తాభ్యశ్చ పైతృకమ్ । పరిషిచ్య

సూ॥ అప్రదక్షిణం పరిషిచ్య

క్రియ: అగ్నిహోత్రము వద్ద నున్న ఆకులోని వాయవ్య భాగములోని అన్నంలో
కొంత ఒక దొన్నెలోకి తీసుకొని ఆ అన్నం మీద కొద్దిగా నీళ్లు పోసి పితృ (మాతృ)
స్థానములోని భోక్త విస్తరి కుడిప్రక్కగా కొంచెము దూరములో నేలపై కూర్చు తాకించి
ఆ దొన్నెలోని కొంత అన్నము పెడమరలుగా నేలమీద ఉంచి, (విస్తరికి తగలకుండగ)
విస్తరికి ప్రక్కగా నుండి ఆ ఉంచిన అన్నానికి కలుపుతూ మరి కొన్ని మెతుకులు
పెడమరలుగా పశ్చిమం నుంచి తూర్పుకు వేయాలి. తర్వాత అప్రదక్షిణంగా ఆ
అన్నంచుట్టు కూర్చుతో త్రిప్పాలి.

సూ॥ (సవ్యం) పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకా విశ్వేదేవాః । (కర్త) తృప్తాస్త । తృప్తాస్తః
(భోక్త) తృప్తాస్తః

క్రియ: విశ్వేదేవస్థాన విస్తరికి ఎడంప్రక్కన నేలకు కూర్చు తాకించి దొన్నెలో
మిగిలిన అన్నమును విశ్వేదేవస్థానములోని భోక్త విస్తరి ఎడమప్రక్కన కొంచెంనేలమీద
వుంచి అచటనుండి కొంచెము వరకు ఆ దొన్నెలోని మిగతా అన్నమును నేలమీద
దక్షిణం నుంచి ఉత్తరానికి వేసి ఆ దొన్నెను బోర్లించవలె.

శ్లో॥ అసోమపాశ్చయేదేవాః యజ్ఞ భాగ వివర్జితాః ।

తేషామన్నం ప్రదాస్యామి వికిరం వైశ్వదైవికం । పరిషిచ్య ।

క్రియ: సవ్యంగా కూర్చుతో ఆ అన్నము చుట్టూ త్రిప్పవలె.

సూ॥ (ప్రాచీనావీతి) దేవపితృ (మాతృ) మధ్యే ప్రోక్ష్య । దక్షిణాగ్రాన్ దర్శనాస్తీర్థ
తేషు తిలోదకం నినీయ ।

క్రియ : దేవ, పితృ (మాతృ) స్థానాల మధ్యగా విస్తృతకు ఆరంగుళాల దూరంలో నీరు చల్లి దక్షిణదిక్కుగా అగ్రములు (కొసలు) ఉండునట్లుగా దర్భలు ఉంచి, వాటిపై తిలలు, నీరు పెడమరలుగా వదలాలి. అగ్ని హోత్రం వద్ద ఉన్న ఆకులో వాయవ్యభాగంలో మిగిలిన అన్నానికి నువ్వులు అవసరమైతే వేరే అన్నం కలిపి కోలగా చిన్నముద్ద చెయ్యాలి. దీన్నే వికిరపిండం అంటారు.

మం. యే అగ్నిదగ్ధా యేనగ్ని దగ్ధాః । యేవాజాతాఃకులేమమః । భూమౌదత్తేన పిండేన
తృప్తాయాంతు పరాం గతిమ్ । అగ్నిదగ్ధేభ్యః అనగ్నిదగ్ధేభ్యః అస్మత్ కుల
ప్రసూతమృతేభ్యః । ఏషపిండః ఉపతిష్ఠతు ।

క్రియ : కుడికాలు మడిచి వికిర పిండమును పెడమరలుగా ఆ దర్భలపై ఉంచాలి.

సూ॥ అగ్నిదగ్ధాశ్చ । అనగ్నిదగ్ధాశ్చ । మార్జయంతామ్ । ఏత ద్వస్తిలోదకం । వికిరం దత్వా ।

క్రియ : పిండము పడమటి వైపు పెడమరలుగా తిలలు, నీరు వదలాలి. ఈ వికిర పిండమును తనకులంలో ఉపనయనానికి ముందు చనిపోయిన వారికి, సన్యసించి మృతి చెందినవారికి తన ఇంట్లో పరిచర్యలు చేసి చనిపోయిన వారికి తృప్తి కలిగించడానికి ఉద్దేశించబడింది. (వెం.సో) వికిర పిండాన్ని భోక్తల విస్తృత తీసే ముందు వాయవ పిండముగా ఉంచడం ఆచారంగా ఉంది కాని వికిరపిండాన్ని గోతిలో పూడ్చవలెనని ధర్మప్రవృత్తిలో ఉంది.

(సవ్యం) తూష్ణం పాదౌ ప్రక్షాళ్య । ఆచమ్య పూర్వపవిత్రం విసృజ్య । పునః పవిత్రం ధృత్వా ।

క్రియ : సవ్యముగా కర్త పాదములు కడుగుకొని (తుడుచుకుని) ఆచమనం చేసి పవిత్రం విడిచి నూతన పవిత్రం ధరించాలి.

భోక్తలకు ఉత్తరాపోశనము :

(కర్త) ఆచమ్య ఓం శ్రీకృష్ణాయ నమః

సూ॥ శేషముచ్చిష్ట భాగ్యోన్మందీయతాం

క్రియ : భోక్తలు తాము భుజించగా ఉన్న అన్న శేషం నేలమీదకు కొంచెం తోసి క్రింది శ్లోకము చెప్పాలి.

శ్లో॥ యజమానకులేజాతా దాసాదాస్యోన్నకాంక్షిణః ।

తే సర్వే తృప్తి మాయాంతు మయాదత్తేన భూతలే ।

మం॥ (కర్త) అమృతాపిధానమసి ।

క్రియ : భోక్తలు భోజనం ముందు విస్తరి పక్క ఉంచిన దర్బలను వారి ఉంగరపువేళ్లకు తిరిగి ధరించి చెయ్యి పట్టాలి. కర్త సవ్యముగా మొదట పితృస్థాన భోక్తకు తరువాత విశ్వేదేవ స్థానభోక్తకు ఉత్తరాపొశనము (అనగా చేతిలో నీరు) చెంబుతో తగినంత పోయ్యాలి.

మం. ఓం శ్రద్ధాయాం ప్రాణేని విశ్వా మృతగ్ం హుతం । ప్రాణమన్నే నాప్యాయస్వ
 ఓం శ్రద్ధాయా మపానేనివిశ్వా మృతగ్ం హుతం । అపానమన్నే నాప్యాయస్వ
 ఓం శ్రద్ధాయాంవ్యానేనివిశ్వా మృతగ్ం హుతం । వ్యానమన్నే నాప్యాయస్వ ।
 ఓం శ్రద్ధాయాముదా నేనివిశ్వా మృతగ్ం హుతం । ఉదాన మన్నే నాప్యాయస్వ
 ఓం శ్రద్ధాయాగ్ం సమానేనివిశ్వా మృతగ్ం హుతం । సమాన మన్నే
 నాప్యాయస్వ । అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోంగుష్ఠంచ సమాశ్రితః । ఈశస్సర్వస్య-
 జగతః ప్రభుః ప్రీణాతి విశ్వభుక్ ।

మం. రౌరవే ౨ పుణ్యనిలయే పద్మార్బుద నివాసినాం ।

అర్థినా ముదకందత్తమక్షయ్యముపతిష్ఠతు ॥

సూ॥ భోక్తారః ఆచమ్య ।

క్రియ : భోక్తలు తమచేతిలో నున్న ఉదకమును కొంతలోనికి తీసుకొని మిగతా నీటిని తమ విస్తరికి ఎడమవైపున చూపుదువేళ వదలా

పిండ ప్రదానము

ఈ కార్యక్రమం దక్షిణముఖుడై చెయ్యాలి.

సూ॥ ఓం ఓం ఓం అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ
(ప్రాచీనావీతీ) యజమానస్య (అస్మత్) పితుః (మాతుః) ప్రాతి సాంవత్సరీక
మృతాహోఖ్యాన్న శ్రాద్ధీయ తిలోదక పిండప్రదానాని (సవ్యం) (కర్త) కరిష్యే ।

క్రియ : పల్లెములో నీళ్ళు వదలవలె. భోక్తలు కురుష్వ అనవలె. భోక్తలు లేచి
బైటకు చేతులు కడుగుకొని దర్భలు విసర్జించాలి.

సూ॥ పిండత్రయం కృత్యా ।

క్రియ : అగ్నికి దగ్గరగా ఉన్న విస్తరిలోని నాల్గవ భాగమన్నముతోపాటు
పార్వణానికి వడ్డించిన అన్నము, గారెలు మినహా భక్ష్యములు ఇతర పదార్థములు
నేయి కలిపి ఒలిచిన కొబ్బరికాయ పథిమాణంలో మూడు పిండములు చేయాలి.
ఈ పిండాలను భోక్తల భోజన సమయంలో కర్త పవిత్రం తీసి చెయ్యడం, అనంతరం
చెయ్యి కడుగుకొని పవిత్రం ధరించడం ఆచారంగా ఉంది. కొన్ని తెల్లమెతుకులు
కొంచెం కలిపిన మిశ్రమం మిగిలేటట్లు చూసుకోవాలి.

సూ॥ పిండస్థానే గోమయేనానులిప్య ।

మం. ఓం అ॒పాం మే॑ధ్యం య॒జ్ఞేయ॑గ్ం సదే॑వగ్ం శి॒వమ॑స్తుమే । ఆ॒చ్చే॒తావో॑మా॒రిషం॑
జీ॒వాని॑శరద॒శ్యతమ్ । ఆచ్చి॑నత్తి ।

సూ॥ అప ఉపస్పృశ్య ।

మం. అప॑హ॒తా అసు॑రా॒రక్షాగ్ం సి॑పి॒శాచా॑వేది॒షదః॑ ।

సూ॥ వేదిముల్లిఖ్యతూష్ణీం ప్రఘృష్య ।

క్రియ : పిండములుంచిన విస్తరికి దగ్గరగాను, భోక్తలవిస్తళ్లకు కనీసం మూరెడు
దూరంగాను ఉన్న స్థలంలో ఉత్తర, దక్షిణ దిశలుగా నీళ్లు చల్లి నిలువుగా గోమయముతో
గాని, పసుపుతోగాని అలకాలి. చేతులు కడుగుకోవాలి. అలికిన చోటున దర్భ

మొదలు పట్టుకుని దర్భతో ఉత్తరం నుంచి దక్షిణానికి మూడు చోట్ల విడివిడిగా తవ్వినట్లు తాకాలి.

మం. (ప్రాచీనావీతి) శుంధంతాం పితరః । శుంధం తాంపితా మహాః । శుంధంతాం
ప్రపితామహాః । (శుంధంతాం మాతరః । శుంధంతాం పితామహ్యాః ।
శుంధంతాంప్రపితామహ్యాః ।

క్రియ: దర్భకొసలు పట్టుకొని, అలికిన చోటు మీద మూడు చోట్ల (ఉత్తరమున మొదలుపెట్టి దక్షిణమునకు) పెడమరలుగా నీరు వదలాలి.

మం. ఆయంతు పితరో మనోజవనః । అభిమంత్ర్య । సకృదాచ్చిన్నం బర్హిరూర్ణామృదు-
స్యోనం - పితృభ్యస్త్వా భరామ్యహమ్ । అస్మిన్ద్విదంతుమేపితర స్సోమ్యా
పితామహాః । ప్రపితా మహాశ్చానుగైస్సుహ ।

సూ॥ దక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య ।

క్రియ: దక్షిణాగ్రాలుగా దర్భలను అలికినచోటు మీద ఒకేసారి పరవాలి. ఈ దర్భలు 21 అంగుళాలు పొడవుండాలి. అట్టికానికి 7 మాసికాదులకు 11 దర్భలు వాడాలి.

మం. మార్జయంతాం పితరః వసురూపాః । మార్జయంతాంపితామహాః రుద్రరూపాః
మార్జయంతాం ప్రపితామహాః । ఆదిత్యరూపాః । (మార్జయంతాం మాతరః ।
వసురూపాః । మార్జయంతాం సితామహ్యాః రుద్రరూపాః । మార్జయంతాం
ప్రపితామహ్యాః । ఆదిత్యరూపాః) ఇతి తిలోదకం నిసీయ ।

క్రియ: పరచిన దర్భలమీద మూడుచోట్ల ఉత్తరమునుండి దక్షిణానికి నువ్వులు, నీరు పెడమరలుగా వదలాలి. ఈ క్రింది మంత్రములు చెప్పినప్పుడు వరుసగా ఉత్తరం నుంచి దక్షిణానికి మూడుచోట్ల ఒక్కొక్క చోట ఒక మును

పెడమరలుగా చూపి 2) యేచత్వామను । అన్నప్పుడు పిండం ఉంచి గయాయాం దత్తం అస్తు । అన్నప్పుడు పిండముపై చెయ్యి ఆనించాలి.

ఏతత్తే అస్మత్ పితః (మాతః) ... గోత్ర (గోత్రే) ... శర్మణ్ (దాయా) వసురూప (రూపే) యేచత్వామను । ప్రథమ పిండం దర్శలమీద ఉంచాలి.

ఏతత్తే అస్మత్ పిత్రే (మాత్రే) ... గోత్రాయ (గోత్రాయై) ... శర్మణే (దాయ్యై) వసురూపాయ (యై) యాశ్చతామనుగచ్ఛంతి తాభ్యశ్చాయంపిండః । తస్మైతే (తస్మైతే) స్వధా నమః । గయాయాం దత్తమస్తు (పిండంపై చెయ్యి ఆనించాలి)

ఏతత్తే అస్మత్ పితామహ (మహి) .. గోత్ర (గోత్రే) ... శర్మణ్ (దాయా) రుద్రరూప (రూపే) యేచత్వామను (రెండో పిండం ఉంచాలి) ఏతత్తే అస్మత్ పితామహాయ (మహ్యై) ... గోత్రాయ (యై) ... శర్మణే (దాయ్యై) రుద్రరూపాయ యాశ్చతామనుగచ్ఛంతి తాభ్యశ్చాయం పిండః తస్మైతే (తస్మైతే) స్వధా నమః । గయాయాం దత్తమస్తు (పిండంపై చెయ్యి ఆనించాలి)

ఏతత్తే ప్రపితామహ (మహి) ... గోత్ర (గోత్రే) ... శర్మణ్ (దాయా) ఆదిత్యరూప (రూపే) యేచత్వామను (మూడవపిండం ఉంచాలి) ఏతత్తే అస్మత్ ప్రపితామహాయ (మహ్యై) ... గోత్రాయ (గోత్రాయై) ... శర్మణే (దాయ్యై) ఆదిత్యరూపాయ యాశ్చతామను గచ్ఛంతి తాభ్యశ్చాయం పిండః తస్మైతే (తస్మైతే) స్వధా నమః । గయాయాం దత్తమస్తు (పిండంపై చెయ్యి ఆనించాలి)

మం. యన్మే మ్రాతాప్రమమాదయచ్చ చారాననువ్రతం । తన్నేరేతః పితావృంక్తా-
మాభురన్యోపపద్యతాం ।

సూ॥ పిండశేషం పిండానాముపరినిధాయ ।

క్రియ : కింది మంత్రాలు చదువుతూ పిండాలు చెయ్యగా మిగిలిన శేషాన్ని
(తెల్ల మెతుకులు కాకుండా) మూడు పిండాలమీద ఉంచాలి.

మం. పితృభ్యః (మాతృభ్యః) స్వధావిభ్యః స్వధా నమః ।

పితృమహేభ్యః (పితృమహీభ్యః) స్వధావిభ్యః స్వధా నమః ।

ప్రపితృమహే (హీ) భ్యః స్వధావిభ్యః స్వధా నమః ।

సూ॥ తిలోదకం నిసీయ

క్రియ : పిండములమీద కాకుండా ప్రక్కగా తిలోదకం విడివిడిగా పెడమరలుగా వదలాలి.

మం. అత్ర పితరోయథా భాగం మందధ్వం ।

క్రియ : పిండములమీద చేతులు ఆనించాలి.

మం. అక్షన్పితరోమీమదంతపితరో తీతృపంతపితరోమీ మృజంత పితరః ।

పరేత పితరస్సోమ్యాః । యేసమానాస్సమనసః పితరాయమరాజ్యే । తేషాం
లోకస్వధానమో యజ్ఞోదేవేషు కల్పతామ్ । యేసజాతాస్సమనసో జీవాజీవేషు
మామకాః । తేషాగ్గ్రీర్మయికల్పతామస్మిన్ లోకేశతగ్ం సమాః । వీరంధత్తపితరః ।

సూ॥ ఆహూయ (సవ్యం) పూర్వపవిత్రం సృజ్య పునః పవిత్రంధృత్వా ఆచమ్య ।

క్రియ : పిండములు కలిపిన విస్తరిలోని తెల్ల మెతుకును తీసుకొని వాసనచూచి
కింద పడవేసి, సవ్యం చేసుకొని పవిత్రం వదలి కొత్త పవిత్రం ధరించి ఉత్తర
దిక్కుకి తిరిగి ఆచమనము చేయవలె.

మం. ఓం కేశవాయ స్వాహా హరే శ్రీకృష్ణాయ నమః

క్రియ : మళ్లీ దక్షిణంవైపునకు తిరగాలి.

మం. ఉత్తిష్ట పితరః ప్రేతశూరా యమస్య పంథా మనవేతాపురాణం ।

దత్తాదస్మాను ద్రవిణం యచ్ఛభద్రం ప్రణోబృతాద్భా

గధాం దేవతాసు । ప్రవాహణీయ మృక్ ।

పరేత పితర స్సోమ్యా గంభీరైః పథిభిః పూర్వైః ।

అథాపితౄన్ త్సువిదత్రాగ్ం అపీత యమేన యే సధమా దంమదంతి

మనోన్వాహువా మహే నారాశగ్ం సేన స్తోమేన పితౄణాంచ మన్మథిః । ఆన ఏతు

మనః పునః క్రత్వే దక్షాయ జీవసే । జ్యోక్త సూర్యందృశే ।

క్రియ : ఉత్తిష్ట అనగాను ఆకును తీసి తూర్పువైపున ఉంచాలి మంత్రం చివర సవ్యం చేసుకుని సూర్యునికి నమస్కరించాలి.

సూ॥ కులాభివృద్ధ్యర్థం సవ్యేన పిండ పార్వణపూజాం కరిష్యే ।

క్రియ : పల్లెములో నీళ్లు వదలాలి.

సూ॥ పిండపితౄ (మాతృ) దేవతాభ్యో నమః । కుశ, పత్ర, తిల, యవ, అక్షతాన్ సమర్పయామి ।

క్రియ : పిండములపై బోర్లించిన ఆకును తీసి మూడు పిండములకు దర్భలు, తులసీ దళములు, తిలలు, యవలు మరియు అక్షతలతో పూజ చేయాలి. మాతృ శ్రాద్ధంలో మూడుస్థానాలలో ఎవరైనా పునిస్త్రీగా చనిపోతే వారినుద్దేశించిన పిండాలకు పసుపు, కుంకుమ, పూలతో కూడా పూజ చేయాలి.

సూ॥ ధూపమాఫ్రూపయామి, దీపం దర్శయామి, ధూపదీపానంతరం శుద్ధాచమనీయం సమర్పయామి నైవేద్యం.

క్రియ : ధూపదీపములుమానసికముగా సమర్పించి అప్పుం లేదా అరిసె నైవేద్యం పెట్టాలి. గారెలు పనికిరావు. తల్లిదండ్రులు, మాతామహీమాతామహుల అభిషేకంలో ఈ నైవేద్యపు ప్రసాదాలన్ని కర్త తప్పక తినాలి (స్త్రీ అయినా) అసలు కర్త వేరేచోట

ఉండి మరొకరు పెడుతుంటే నైవేద్యం సమర్పయామి అని నీళ్లచుక్క వదలాలి.
నైవేద్యం పెట్టి ఆ పదార్థాన్ని నీళ్లలో కలపాలి (లక్ష్మీపతి సోమయాజీయం)

మం. ఓం భూర్భువస్సువః । ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం । భర్గోదేవస్య ధీమహి । ధియో-
యోనః ప్రచోదయాత్ ॥ సత్యంత్వరేన పరిపించామి । పిండపితృదేవతాభ్యో
నమః అపూపం నివేదయామి.

క్రియ : పదార్థముల మీద నీరు చల్లి చుట్టూ ప్రదక్షిణముగా తిప్పాలి.

మం. అమృతమస్తు అమృతోపస్తరణమసి

క్రియ : అని నీళ్ళు వదలాలి.

మం. ఓం ప్రాణాయ స్వాహా ॥ ఓం అపానాయ స్వాహా ॥ ఓం వ్యానాయ స్వాహా ॥
ఓం ఉదానాయ స్వాహా ॥ ఓం సమానాయ స్వాహా ॥ మధ్యే మధ్యే పానీయం
సమర్పయామి.

క్రియ : ఐదుసార్లు నైవేద్యం ఇవ్వాలి.

సూ॥ అమృతాపిధానమసి, ఉత్తరాపోశనం సమర్పయామి. హస్తా ప్రక్షాళయామి।
పాదౌ ప్రక్షాళయామి. శుద్ధ ఆచమనీయం సమర్పయామి.

క్రియ : పల్లెములో నీళ్ళు వదలవలె.

సూ॥ తాంబూలం సమర్పయామి ఆత్మప్రదక్షిణ నమస్కారాన్ సమర్పయామి
సువర్ణమంత్రపుష్పం సమర్పయామి

(ఇంట్లో సంబంధికులంతా పిండాలకు నమస్కరించాలి)

సూ॥ ఓం ఓం ఓం అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ
(ప్రాచీనావీతీ) యజమానస్య (అస్మత్) పితృ పితామహ ప్రపితామహాన్ గోత్రాన్ ...
శర్మణః వసురుద్రాదిత్య రూపాన్ (మాతృ పితా మహీ ప్రపితామహీః గోత్రాః

.... దాయా: ... వసురుద్రాదిత్య రూపాః) ఉద్దిశ్య, పితృ (మాతృ) ఏతేషాం (ఏతాసాం) (కర్త) మయాదత్తాః పిందాః గయాపిందసదృశ మస్త్వితి భవన్తో భృవన్తు (భోక్తలు) గయాపింద సదృశాభవన్తు ।

క్రియ : మధ్య పిందము వద్ద (పడమటివైపు) పెడమరలుగా తిలలు, నీరు వదలాలి (సవ్యం) పిందములకు సమస్కరించాలి.

సూ॥ అపః పిందానుద్వాసయిష్యే (భోక్తలు) ఉద్వాసయ ।

క్రియ : మధ్యపిందం పైకెత్తి తిరిగి అదే స్థానంలో ఉంచాలి.

శ్లో॥ (సవ్యం) అయోధ్యా మధురా మాయా కాశీ కాంచీ అవంతికా ।

పురీ ద్వారావతీచైవ సప్తైతే మోక్షదాయకాః ।

క్రియ : దర్బలు, తిలలు, ఆకుతో సహా పిందములను తీసి పిందములచుట్టూ ఉంచిన వస్త్రములో మూటకట్టాలి. తరువాత ఈ పిందాలు (1) గోవుకు పెట్టుట (2) అగ్నిలో హుతం చేయుట లేదా (3) బ్రాహ్మలు తినుట (4) నదిలో గాని, కాలువ, చెరువులలో గాని కలుపుట చేయాలి. 1), 3), 4) సందర్భాలలో దర్బలు వేరే పారేయ్యాలి. (తరువాత అంటే ఆబ్దిక కార్యక్రమం పూర్తి అయిన తరువాత, కర్త భోజనానికిముందు)

శ్లో॥ అహం కాశీంగమిష్యామితత్రై వనివసామ్యహం ।

ఇతి బ్రువాణ సతతం కాశీవాస ఫలం లభేత్ ।

శ్లో॥ శమీపత్ర ప్రమాణేన పింద దద్యార్థయాశిరే ।

ఉద్ధరేత్సప్త గోత్రాణి కులమేకోత్తరంశతమ్ ।

సూ॥ పిందస్థానే శాంతి రస్తు । పుష్టిరస్తు । తుష్టిరస్తు । వృద్ధిరస్తు । అవిఘ్నమస్తు । ఆయుష్యమస్తు । ఆరోగ్యమస్తు । స్వస్తిశోభనగంహవిః ఇతిజలం ప్రోక్ష్య ।

క్రియ : పిందములు తీసిన చోట తెల్ల అక్షతలు నీరు చల్లవలె. ఆచమనం చేసి పవిత్రం విడిచి నూతన పవిత్రం ధరించాలి.

గమనిక : పిందప్రదాన సమయంలోగాని, తరువాతగానిపిందం చితికినా, పిల్లివంటి జంతువులు తాకినా ప్రాజాపత్యకృచ్ఛంచేసి తిరిగి పిందప్రదానం చెయ్యాలి (వేరే అన్నంలో అగ్నిచుట్టూ కింద పడిన మెతుకులు కలిపి పార్వణం చెయ్యాలి)

ఆసీమాంతము

నువ్వులు, బియ్యం, దర్బలు. నీళ్లచెంబు మొదలైన సామగ్రితో కర్త, భోక్తలు కాళ్లు కడిగిన చోటికి వెళ్లాలి. భోక్తలను వారి మండలాలవద్ద తూర్పు ముఖంగా కూర్చోబెట్టి వారికి అభిముఖంగా ఉండాలి.

సూ॥ దే॥[॥] పితర్ః పితరో దేవాః ।

విశ్వదేవస్థానే హస్తోదకం దత్వా ।

క్రియః కర్త తాను హస్తోదకము తీసుకొని విశ్వదేవస్థాన భోక్తకివ్వాలి.

సూ॥ కుశ పుష్పాక్షతాం దద్యాత్ ।

క్రియః అక్షతలు శిరస్సున చల్లి దర్బలు భోక్తకు ఇవ్వవలె.

సూ॥ (ప్రాచీనావీతీ) పితృ (మాతృ) స్థానే హస్తోదకం దత్వా ।

క్రియః కర్త తాను హస్తోదకం తీసుకొని పితృ (మాతృ) స్థానములోని భోక్తకు ఇవ్వాలి.

సూ॥ కుశతిల పుష్పాణి దద్యాత్ ।

క్రియః నువ్వులు శిరస్సున చల్లి దర్బలు భోక్తకు ఇవ్వవలె.

క్రియః అక్షతలు మొదట విశ్వదేవస్థానభోక్తకు తరువాత పితృస్థాన భోక్తకు, మరల పితృస్థానభోక్తకు తరువాత విశ్వదేవ స్థాన భోక్తకుపాదముల మీద చల్లవలె. దేవతాపితృ (మాతృ) ప్రసాదేన (కర్త) అస్మద్గోత్రం వర్ధతాం । (భోక్తలు) స్వస్తి వర్ధతాం.

క్రియః విశ్వదేవ ప్రసాదో అస్తు అని "విశ్వదేవస్థానభోక్త, పితృ పితామహా ప్రపితామహా (మాతృపితామహీ ప్రపితామహీ) ప్రసాదోఅస్తు అని పితృ (మాతృ) స్థానభోక్త, చెప్పి కర్త దోసిలిలో అక్షతలు ఉంచాలి. అక్షతలు కర్త శిరస్సున వేసుకొని, మిగిలినవి పైకి చల్లాలి. (స్వగృహం అయితే ఇంటిమీదకి)

సూ॥ (కర్త) దేవాశ్చపితరః ఉత్తానంపాత్రం స్వస్తీతిబ్రూత (భోక్తలు) బ్రూహి స్వస్తి

క్రియ : అక్షతలు నీళ్లు చల్లి అర్చన సమయంలో బోర్లించిన ఆకును తిరగతియ్యాలి.

సూ॥ (కర్త) భోజనపాత్రాణ్యుచ్చాలయిష్యే । (భోక్తలు) ఉచ్చాలయ

క్రియ : అక్షతలు నీరు తీసుకొని భోక్తలు భుజించిన విస్తళ్లమీద చల్లవలె. ఇప్పుడు భోక్తల విస్తళ్లు మడిగా ఎత్తాలి. ఎత్తే వాళ్లు సువాసినులైతే బొట్టు పెట్టుకుని విస్తళ్లు ఎత్తాలి. ఈ విస్తళ్లు ఆడవాళ్లు, ఉపనయనం కాని వారు, కర్తలు కాని జ్ఞాతులు ఎత్తకూడదని ధర్మసింధులో ఉన్నది. లోకాచారం ప్రకారం సువాసినులే బొట్టు ధరించి ఎత్తుతున్నారు. ఈ విస్తళ్లు, వికిరపిండం, కొత్తగా తవ్విన గోతిలో వేసి పూడ్చాలి. కాని వికిరపిండాన్ని ఒక ఆకులో ఉంచి ఎత్తినచోట కాకుల కోసం పెడుతున్నారు. కాకులు వికిరపిండాన్ని తినకపోతే పితృదేవతలు అసంతృప్తులైనట్లు భావిస్తున్నారు. దీనికే ఆధారమూ కనపడలేదు.

సూ॥ పురూరవాద్రవసంజ్ఞక విశ్వేదేవావఃమయాదత్తం శ్రాద్ధమన్న (కర్త) మక్షయ్యోదర్మమస్త్వితి బ్రూత ॥ (భోక్త) అస్త్వక్షయ్యోదర్మమ్ ॥ (ప్రాచీనావీతి)

సూ॥ పితృ పితామహ ప్రపితా మహః ।

(మాతృ పితామహీ ప్రపితా మహ్యః ॥)

మయాదత్తం శ్రాద్ధమన్న (కర్త) మక్షయ్యోదర్మమస్త్వితి బ్రూత (భోక్త) అస్త్వక్షయ్యోదర్మమ్ ॥ (కర్త) స్వాహంవాచయిష్యే ॥ స్వధాంచ వాచయిష్యే । వాచ్యతామ్ ॥ (సవ్యం)

మం. ఋచేత్వా¹ రుచేత్వా² సమిత్రవంతి³ సరితోనధేనాః⁴ । అంతర్హదా⁵ మనసా-
 పూయమానాః⁶ । పుతస్త్వధారా⁷ అభిచాకశీమి⁸ । హిరణ్యాయో⁹ వేతసోమధ్య¹⁰
 ఆసామ్¹¹ । తస్మిన్¹² ధ్నువర్ణో¹³ మధుకృత్తులాయీ¹⁴ భజన్నాస్తే¹⁵ మధుదేవతాభ్యః¹⁶ ।
 తస్యాసతే¹⁷ హరయ¹⁸ స్సప్తతీరే¹⁹ స్వధాందుహానా²⁰ అమృతస్త్వధారామ్²¹ ॥ ఇతి
 కూర్మగ్రంథింవిస్రస్య ॥ (ప్రాచీనావీతి)

క్రియ : కూర్చుముడి విప్పాలి.

(కర్త) పితృభ్యః స్వధోచ్యతామ్ । పితౄణామహేభ్యః స్వధోచ్యతామ్ । ప్రపితౄణామహేభ్యః
స్వధోచ్యతామ్ ।

((కర్త) మాతృభ్యః స్వధోచ్యతామ్ । పితౄణామహేభ్యః స్వధోచ్యతామ్ । ప్రపితౄణామహేభ్యః
స్వధోచ్యతామ్ ॥))

(పితృస్థాన భోక్త) అస్తుస్వధా ॥ (భూమౌ జలంసించేత్)

క్రియ : కూర్చు కొసలు కిందకుండేటట్లు కుడిచేత్తో పెడమరలుగా పట్టుకొని
ఎడమచేతితో కొసలమీదుగా నీళ్లు పోయ్యాలి.

సూ॥ అస్తు సంపద్యంతామ్ (భోక్తలు) సంపద్యంతామ్ సవ్యేన విశ్వేదేవా ॥

క్రియ : సవ్యం చేసుకొని కూర్చు మొదళ్లు కిందకుండేటట్లు గుప్పెట్లో పట్టుకుని
నీళ్లు వదుల్తూ కూర్చును కూడా వదలాలి.

సూ॥ భుంక్తేభ్యో బ్రాహ్మణేభ్యో దక్షిణాః పాస్తు (భోక్తలు) పాస్తు దక్షిణాః ॥

క్రియ : భోక్తల దక్షిణలు, దర్బలు ఎడమచేతితో ఉంచుకొని కుడిచేతితో కప్పాలి.
తరువాత విశ్వేదేవ స్థానంలో బ్రాహ్మణునికి సవ్యంగాను, పితృస్థానంలోని
బ్రాహ్మణునికి ప్రాచీనావీతిగాను దర్బలు, దక్షిణ ఇవ్వాలి. పితృస్థానభోక్తకు ఎక్కువ
దక్షిణ ఇవ్వాలి. రెట్టింపు ఇవ్వాలని ధర్మప్రవృత్తిలో ఉన్నది. ఈ దక్షిణ చాలామంది
తాంబూలంలో పెట్టి భోక్తలు వెళ్లి పోయేటప్పుడిస్తున్నారు.

మం. వాజేవాజే వత వాజినో నోధనేషు విప్రా అమృతా ఋతజ్ఞాః । అస్త్రసుధ్వః

పిబత మదయధ్వం తృప్తాయాతపథిభి ర్దేవయానైః ॥

సూ॥ (ప్రాచీనావీతి) ఉత్తిష్ఠతపితరః

క్రియ : కర్త దర్బను పట్టుకొని కూర్చుని ఉన్న పితృస్థాన భోక్తకు ఇవ్వాలి.

మూడవ ప్రకరణము

సూ॥ అనూత్రిష్టంతుసవ్యేనవిశ్వేదేవౌ విష్ణునాసహ ।

క్రియ : సవ్యం చేసుకుని తరువాత విశ్వేదేవస్థాన భోక్త దర్శ ఇవ్వాలి. తరువాత భోక్తలు నిలబడాలి. కర్త పవిత్రం తీసి సూతన పవిత్రం ధరించి భోక్తలకు ప్రదక్షిణం చేసి విడచిన పవిత్రం ముడి పెప్పాలి. ఈ సమయంలో భోక్తలు తూర్పు ముఖంగా నిలుచుంటారు.

మం. ఓం ఆమ్రావాజస్య ప్రసవో జగద్భూ దాద్యావా పృథివీ విశ్వశంభూ ।

ఆమాగంతాం పిత రామాతరా చామాసోమో అమృతత్వాయగమ్యాత్ ।

క్రియ : పై మంత్రం పూర్తి అయ్యేసరికి భోక్తలు పశ్చిమముఖంగా తిరగాలి. కర్త వారికెదురుగా నిలబడి ఈ క్రింద వ్రాసిన ఎడమవైపున ఉన్న ఒక్కొక్క శ్లోక పాదం చదువుతుండగా వెంటనే భోక్తలు దానికెదురుగా కుడివైపున ఉన్న ప్రతివచనం చెప్పాలి.

కర్త

భోక్తలు

దాతారోనోఽభివర్ధంతాం

దాతారోవోఽభివర్ధంతాం

వేదాస్సంతతి రేవనః ।

వేదాస్సంతతిరేవదః

శ్రద్ధాచవోమావ్యగమత్

శ్రద్ధాచవోమావ్యగమద్

బహుధేయంచవోఽస్తు ॥

బహుధేయంచవోఽస్తు ॥

అన్నంచవోబహుభవే

అన్నంచవోబహుభవే

దతిథీగ్శ్చలభేమహి ॥

దతిథీగ్శ్చలభధ్వమ్ ॥

యాచితారశ్చనస్సంతు

యాచితారశ్చవస్సంతు

మాచయాచిష్మకంచన ।

మాచయాచిష్మకంచన ॥

(కర్త) సత్యావితాఆశీషస్సంతు ॥ పవిత్రం వినృజ్య ॥ పవిత్రం వినర్జించి ఉంగరపువేలికి దర్శను కొసలుపైకుండేట్లు ధరించాలి.

క్రియ : అన్న శేషః కిం క్రియతాం । (భోక్తలు) ఇష్టైస్సహభుజ్యతామ్ ॥

క్రియ : ఇక్కడ నుంచి భోక్తలు కర్తను ఆశీర్వదించే మంత్రం. భోక్తలవిస్తళ్లు ఎత్తడం పూర్తి కాకుండా ఈ ఆశీర్వచనం మొదలుపెట్టకూడదు.

మం. స్వాదుష్కంసదః పితరోవయోధాః కృచ్ఛ్రేశ్రితశ్శక్తివంతోగభీరాః । చిత్రసేనా-
 ఇషుబలా అమృద్రా స్సతోవీరా ఉరవో వ్రాతసాహః । బ్రాహ్మణాసః పితర
 సోమ్యసశ్శివేనో ద్యావాపృథివీఅనేహసా । పూషాసః పాతు దురితా దృతావృధోర
 క్షామాకిర్నో అఘశగ్ంసఈశత

(ఆశీర్వాదః) ఇహైవ స్తంమావియోష్టం విశ్వమాయుర్వ్యుచ్ఛుతమ్ ॥ క్రీడంతు-
 పుత్రైర్న పృథిరోదమానాస్వేగృహే । సర్వస్యాప్యై సర్వస్యజిత్యైసర్వమేవతేనావ్సోతి
 సర్వంజయతి । శతమానంభవతి శతాయుః పురుషశతేంద్రియ ఆయుష్వేవేంద్రియే
 ప్రతితిష్ఠతి ।

క్రియ : కర్త ఉత్తరీయాన్ని రెండు చేతులతో జోలెలాగ పట్టుకోగా భోక్తలు కొన్ని
 అక్షతలు అందులో వెయ్యాలి. మరికొన్ని కర్త శిరస్సుపైన మరికొన్ని మిగతా కుటుంబ
 సభ్యులు శిరస్సుపైన (మృతునికంటే చిన్నవారు) వెయ్యాలి.

శ్లో॥ ఆయుః ప్రజాంధనం విద్యాం స్వర్గంమోక్షంసుఖానిచ ।

ప్రయచ్ఛంతు తథారాజ్యంప్రీత్యాన్మాణాంపితామహాః ॥

శ్లో॥ అద్యమేసఫలం జన్మభవత్పా దాభివందనాత్ ।

అద్యమేవంశజాస్సర్వేయాతావోఽనుగ్రహోద్ధివమ్ ॥

శ్లో॥ పత్రశాకాదిదానేనక్లేశితాయూయమీదృశాః ।

తత్త్రైశజాతంచిత్రేషు విస్మృత్యక్షంతుమర్హథ । సర్వం సంపూర్ణం

ఓం ఓం ఓం అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ
 (ప్రాచీనావీతి) పితుః (మాతుః) ప్రాతిసాంవత్సరిక మృతాహోభ్యాన్నశ్రాద్ధే పితృపితామహ
 ప్రపితామహాన్ । గోత్రాన్ । వసురుద్రాదిత్యరూపాన్ । (మాతృ పితామహీ ప్రపితామహీః
 గోత్రాః దాయీః వసురుద్రాదిత్య రూపాః) (కర్త) అగ్నోక్రరణ, బ్రాహ్మణ భోజన,
 పిండప్రదానం కర్మత్రయం మయాచరితం శ్రాద్ధం యథోక్తమస్మిత్యను గృహ్లాంతు
 (భోక్తలు) యథాకాల దత్తమస్తు గయాశ్రాద్ధం ఫలితమస్తు । (కర్త) ఆసీమాంతమను-
 వ్రజే ॥ (భోక్తలు) అనువ్రజ ॥

మూడవ ప్రకరణము

మం. కయానశ్చిత్రఅభువ దూతీసదా వృధస్సఖా । కయాశచిష్టయావృతా । వామ-
 దేవాయనమో జ్యేష్ఠాయ నమః శ్రేష్ఠాయనమోరుద్రాయ నమః కాలాయ నమః
 కలవికరణాయ నమో బలవికరణాయ నమో బలాయ నమో బలప్రమథనాయ
 సమస్సర్వభూతదమనాయనమో మనోస్మనాయ నమః । 'అష్టావష్టావన్యేషు ధిష్ఠి-
 యైషూపదధాత్తుష్టాశఘాః పశవః పశూనే వావరుంధేషణ్యర్జాలీయైషద్వాముతవ
 ముతవః ఖలువైదేవాః పితరముతూ నేవదేవాన్ పితౄన్ ప్రీణాతి ॥ వంశాభి-
 వృద్ధిరస్తు । గోత్రాభివృద్ధిరస్తు ॥ అస్యగృహే శ్రీమహాలక్ష్మ్యః స్థిరనివాస సిద్ధిరస్తు ॥
 పితరః స్పదేశం గచ్ఛన్తు । ఆగంత పితరః పితృమానహంయుష్మాఖిర్
 భూయాసగ్ం సుప్రజస్తోమయా యూయం భూయాస్త । ఇత్యుపతిష్ఠతే ।

శ్రాద్ధాంగతర్పణము

తండ్రి బతికి ఉండగా తల్లి చనిపోతే, శ్రాద్ధాంగతిల తర్పణం కర్త చేయకూడదు అని పైతృక సంగ్రహంలోను ధర్మప్రవృత్తిలోను ఉన్నది. ఈతర్పణం కేవలం నీటితోగాని, తెల్లనువ్వులతోగాని చెయ్యాలని శ్రాద్ధమంజరిలో ఉన్నది. ఈ తర్పణం కర్త తండ్రి చెయ్యాలని కొందరంటున్నారు (వెంటకట సోమయాజీయం శ్లో. 301)

అచమ్యః ఓం కేశవాయ స్వాహా ఓం శ్రీకృష్ణాయ నమః ఓం ఓం ఓం అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ । (ప్రాచీనావీతి) పితః (మాతః) ప్రాతిసాంవత్సరిక మృతాహాభ్యాన్న శ్రాద్ధాంగ దేశకాల వైపరీత్య శంకయా పరేహని కర్తవ్య సద్య స్థితర్పణం (సవ్యం) కరిష్యే ॥ నీళ్లు వదలాలి. (ప్రాచీనావీతి)

గమనిక: ఈ తర్పణం మరుసటిరోజు ఉదయం నిత్యానుష్ఠానానికి (సంధ్యా వందనం) ముందు చెయ్యాలి. ఆటంకం వస్తుందనేభయంతో ఆర్థికం అయిన వెంటనే చేస్తున్నారు. సపిండీకరణం, మాసికాదులు, సంవత్సరీకం మరునాడు పెట్టే మొదటి ఆర్థికం వీటిలో 'పరేహనికర్తవ్య' అని చెప్పనక్కరలేదు.

సూ॥ అస్మత్పితరం ... గోత్రం ... శర్మాణం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి
తర్పయామి ॥ స్వధానమస్తర్పయామి ॥ స్వధానమస్తర్పయామి ॥

క్రియ : పెడమరలుగా తిలలు, నీళ్లు మూడుసార్లు వదలాలి.

సూ॥ అస్మత్పితామహం ... గోత్రం శర్మాణం రుద్రరూపంస్వధానమ
స్తర్పయామి ॥ స్వధానమస్తర్పయామి ॥ స్వధానమస్తర్పయామి ॥

క్రియ : పైవిధంగానే మూడుసార్లు తిలోదకం వదలాలి.

అస్మత్ప్రపితామహం ... గోత్రం ... శర్మాణం ఆదిత్యరూపం స్వధానమ-
స్తర్పయామి ॥ స్వధానమస్తర్పయామి ॥ స్వధానమస్తర్పయామి ॥

క్రియ : పై విధంగానే మూడుసార్లు తిలోదకం వదలాలి.

(... మాతరం ... గోత్రం ... దాయీం వసురూపం స్వధానమస్తర్పయామి
స్వధానమస్తర్పయామి ॥ స్వధానమస్తర్పయామి ॥ ... పితామహీం ... గోత్రం
దాయీంరుద్రరూపం స్వధానమస్తర్పయామి స్వధానమస్తర్పయామి ॥ స్వధానమ-
స్తర్పయామి ॥ ప్రపితామహీం... గోత్రం ...దాయీం ఆదిత్యరూపం స్వధానమ-
స్తర్పయామి ॥ స్వధానమస్తర్పయామి ॥ స్వధానమస్తర్పయామి ॥

శ్లో॥ యేకేచాఽస్మత్కులేజాతా అపుత్రాగోత్రిణోమృతాః ॥

తేగృహ్ణంతు మయా దత్తం సూత్రనిష్ఠీదనోదకం । శ్రీరామ రామ రామ

క్రియ : యజ్ఞోపవీతం తావళంగా తీసుకొని బ్రహ్మముడిని నీటితో తడిపి పిడిచి
కళ్లకడ్డుకోవాలి. సవ్యం చేసుకుని కాళ్లు కడుగుకొని ఆచమనం చేసి ఇంట్లోకి వెళ్లాలి.
కార్యక్రమంలో భాగంగా భోక్తలకు దక్షిణ ఇచ్చి ఉండకపోతే ఇప్పుడు తాంబూలంలో
దక్షిణ ఉంచి భోక్తలకు ఇవ్వాలి. పిందాలని విసర్జించిన తరువాత కర్త కుటుంబ
సభ్యులతో కలిసి బొట్టు పెట్టుకుని పితృశేషాన్ని భుజించాలి. పిండనైవేద్యపు ప్రసాదాన్ని
కర్త మాత్రమే తినాలి. భోజనానికి ముందు కర్త దీపారాధనని ఆర్పాలని ధర్మసింధులో
ఉన్నది. కాని ఇది ఆచారంలో లేదు.

మూడవ ప్రకరణము

నాల్గవ ప్రకరణము

సందిగ్ధ పరిస్థితులు

ఉపోద్ఘాతము : మంత్రము, క్రియల వివరాలు చదివేటప్పుడు పాఠకులకు అనేక సందేహాలు రావచ్చు. వీలైనంతవరకు వాటిని ఆయా సందర్భాలలోనే పరిష్కరించే ప్రయత్నం చేశాము. మరికొన్ని సందేహాల వివరణ ఈ ప్రకరణంలో చూడవచ్చు.

1. విభక్త అవిభక్త సోదరులు :

చనిపోయిన వ్యక్తికి పుత్రులందరూ కర్తలే. అందులో పెద్ద కుమారుడు ప్రధానకర్త. అనేక భార్యలున్నప్పుడు కూడా వయసులో పెద్ద అయినవాడే ప్రధానకర్త, భార్యలలో పెద్ద, చిన్న అనే విచక్షణ లేదు. (స్మృతిసారం) కాని చిన్నవాడైనా జ్యేష్ఠ భార్య ప్రథమ పుత్రుడే ప్రధానకర్త అని స్మృత్యంతరంలో ఉన్నది. కవల సోదరులలో తరువాత పుట్టినవాడు పెద్ద, ముందు పుట్టినవాడు చిన్న (వేంకట సోమయాజీయం) సపిండికరణం వరకు అపరకర్మ కుమారులంతా కలిసే జరపాలి. (వేంకట సోమయాజీయం) సోదరులు అవిభక్తులుగా (ఉమ్మడిగా వండుకుని తింటూ ఒక కుటుంబంలా) ఉన్నంతవరకూ తదుపరి శ్రాద్ధాలన్నీ కలిపే జరపాలి.

విభక్తులైతే (అస్తి సంపదకం కాకపోయినా విడిగా నివసించేవారైతే) సపిండికరణం విడివిడిగాగాని, ఖర్చు అందరూ భరిస్తూ కలిసిగాని జరపవచ్చు. (12వ రోజు కార్యక్రమం) విడివిడిగా జరుపితే తదుపరి మాసికాదిశ్రాద్ధాలు, ఆబ్దికాలు అన్నీ విడివిడిగానే పెట్టుకోవాలి. సపిండికరణం సమిష్టిగా జరుపుతే సాంవత్సర విమోకం వరకు కలిసే పెట్టుకుని ప్రథమాబ్దికం లగాయతు విడివిడిగా పెట్టుకోవాలి (ధర్మప్రవృత్తి, వేంకట సోమయాజీయం, స్వార్థవివేచని)

అవిభక్త సోదరులు ఏ కారణంవల్లనైనా ఒకసారి విడిగా శ్రాద్ధం జరిపితే తదుపరి అన్ని శ్రాద్ధాలు విడిగానే పెట్టుకోవాలని కొందరు పండితుల అభిప్రాయం. ప్రస్తుతం చాలా కుటుంబాలలో సోదరులు (విభక్తులైనా, అవిభక్తులైనా) తల్లిదండ్రుల ఆబ్దికాలను వీలైనప్పుడు సమిష్టిగాను, కానప్పుడు విడివిడిగాను పెట్టుకుంటున్నారు.

సమష్టిగా పెట్టే ఆబ్దికం సమయానికి జ్యేష్ఠుడు అస్వస్థుడైనా, అతనికి మాత్రమే ఆశౌచం వచ్చినా, తక్కినవారు సమష్టిగా ఆబ్దికం జరిపించాలి. ఈ జ్యేష్ఠుడు స్వస్థత లేదా శుద్ధి అనంతరం మానకుండా పెట్టాలి. (బహుళ అష్టమి, ఏకాదశి, అమావాస్యలో) చిన్నవారైతే తిరిగి పెట్టక్కరలేదు (స్మృతిసారం). జ్యేష్ఠుడు పొరుగుూరు వెళ్ళవలసివస్తే అతని అనుజ్ఞతో తమ్ముళ్లు ఆబ్దికం పెట్టవచ్చు. ఆబ్దికం మధ్యలో అతడు తిరిగి వస్తే అక్కడినుంచి అతడే నిర్వహించాలి.

జ్యేష్ఠుడు ఆబ్దికం పెడుతుండగా తమ్ముకైవరైనా వస్తే అప్పటినుంచి పాల్గొనవచ్చు. పిండప్రదానం అయిపోయి ఉంటే ఆ వచ్చినవారు మాత్రం ఆనాడుగాని మర్నాడుగాని ఆబ్దికం పెట్టాలి (ధర్మప్రవృత్తి)

అయితే మాసికాదుల విషయంలో జ్యేష్ఠుడికి ఆశౌచం వస్తే శుద్ధివరకూ ఆ గాలి. తక్కిన సోదరులలో ఎవరికైనా ఆశౌచం సంక్రమించినా ఇవి ఆపక్కరలేదు (కాని షోడశసాపిండ్యాలు సోదరులందరూ శుద్ధిగా ఉన్నప్పుడే చెయ్యాలి) శ్రాద్ధకర్త ఒకడే అయి, శ్రాద్ధ సమయానికి అస్వస్థుడై శ్రాద్ధం పెట్టలేని స్థితిలో ఉంటే తన కుమారునికి గాని, మరొకరికిగాని అనుమతి ఇచ్చి అతనిచే జరిపించవచ్చు. ఆ సమయంలో భస్మస్నానం చెయ్యాలి. స్వస్థుడైనాక తిరిగి పెట్టక్కర్లేదు (వైదికాభరణం)

2. తల్లిదండ్రులు కాని వారికి తాను కర్త అయితే : తాత (మాతామహుడు) అమ్మమ్మ, సవతితల్లి, మేనత్త, అత్తమామలు, పినతల్లి పెదతల్లి, భార్య, సోదరీ సోదరులు, వీరిలో ఎవరికైనా తాను కర్త అయితే వారి ఆబ్దికాలు పార్వణ విధానంగానే జరపాలి.

తల్లిదండ్రులు, తాత, అమ్మమ్మలు - వీరి ఆబ్దికంలో పిండ పితృదేవతల ప్రసాదాన్ని కర్త మాత్రమే తప్పకుండా తినాలి. కర్త కాకుండా వేరే ప్రతినిధి ఆబ్దికాన్ని జరుపుతున్నా కర్త మాత్రం తప్పక ప్రసాదం తినాలి. అటువంటి కర్త అక్కడ లేకపోతే నైవేద్యానికి బదులు నీరు వదలాలి. ఎందుకంటే ఆ ప్రసాదాన్ని కర్త కానివారు తినకూడదు కాబట్టి. ఇతరులకు తాను కర్త అయి ఆబ్దికం పెడుతుంటే నైవేద్యం పెట్టి ఆ ప్రసాదాన్ని నీళ్లలో కలపాలి.

భర్తకు స్త్రీ కర్త అయితే ఆమె పిండప్రసాదం తప్పక తినాలి (స్మార్త వివేచానికి)

3. ఆర్జితాల కలయిక :

తల్లిదండ్రుల ఆర్జికం ఒకేతిధి అయితే ముందుగా తండ్రి ఆర్జికం ఆచరించి స్నానం చేసి తల్లి ఆర్జికం పెట్టాలి. ఋగ్వేదులలో మాత్రం మృతిక్రమాన్ని అనుసరించి పెట్టాలి. శక్తిలేనివారు ఒకే వంటతోను, శక్తిగలవారు రెండు వంటలతోను జరిపించాలి. ఆశౌచంలో పడటంవల్ల శుద్ధినాడు తల్లిదండ్రులిద్దరికీ ఆర్జికం పెట్టవలసి వస్తే ఎవరి తిధి ముందైతే వారికి ముందు పెట్టాలి. తల్లిదండ్రుల తిథులు పక్కపక్కనై ఏ సంవత్సరంలోనైనా తిథిద్వయం వచ్చినా పైవిధంగానే ఈ సందర్భాలలో వంటలు వేరుగా చేయాలి. ఈ అన్ని సందర్భాలలోను తండ్రి పితృశేషాన్నే కర్త భుజించాలి. పిండనైవేద్యం మాత్రం ఇద్దరిదీ తినాలి. తల్లిదండ్రులలో ఒకరి మాసికంనాడు మరొకరి ఆర్జికం పెట్టవలసి వస్తే ముందుగా తండ్రిది పెట్టాలి. వంటలు వేరుగా చేయాలి. (వేంకట సోమయాజీయం) తల్లిదండ్రులలో ఒకరి ఆర్జికము, తాను కర్తగా ఉన్న వేరేవాళ్ల ఆర్జికము ఒకేరోజున పెట్టవలసి వస్తే, ఆ వేరే ఆర్జికాన్ని ఇతరులచేత పెట్టించాలి. అటువంటివి రెండు పెట్టవలసివస్తే, ఒకే రోజున ఒకే కర్త పేరుమీద మూడు శ్రాద్ధాలు జరుగకూడదు కాబట్టి వాటిలో ఒకటి మర్నాడు పెట్టాలి. తల్లిదండ్రు లిద్దరి శ్రాద్ధాలు, మరొకరి శ్రాద్ధం ఒకేరోజు పెట్టవలసి వస్తే మరొకరిది మరునాడే జరిపించాలి. జ్ఞాతుల ఆర్జికాలు 2గాని, 3గాని ఒకేరోజున ఒకేకర్త పెట్టవలసి వస్తే మరణక్రమాన్ని అనుసరించాలి (మూడవది మర్నాడు పెట్టాలి) ఆక్రమం తెలియకపోతే దగ్గరివారికి ముందు పెట్టాలి.

4. కర్మ మధ్యలో ఆర్జికము :

తల్లి చనిపోయిన 10 రోజులలో తండ్రి ఆర్జికం వస్తే 11వ రోజున శ్రాద్ధ హోమం చేసి, తండ్రి ఆర్జికం జరిపి, తరువాత తల్లికి షోడశశ్రాద్ధం జరపాలి.

అయితే తండ్రి చనిపోయిన 10 రోజులలో తల్లి ఆర్జికం వస్తే 11వ రోజున తండ్రి షోడశ శ్రాద్ధం పూర్తి అయ్యాక తల్లి ఆర్జికం పెట్టాలి. (వేంకట సోమయాజీయము)

తల్లిదండ్రులు కాక మరొకరికి తాను కర్మ నిర్వహించవలసిన చేస్తుండగా, తాను కర్తగా ఉన్న ఏ ఆర్జికమైనా ఆశౌచంలో పడితే 12వ రోజున ఆ ఆర్జికం పెట్టాలి. 13వ రోజున సాపిండ్యం జరపాలి (లక్ష్మీప్రతి సోమయాజీయం)

తల్లిదండ్రులలో ఎవరికైనా కర్మ చేస్తుండగా, తాను కర్త అయిన మరొకరి ఆబ్దికం (కర్మచేసే 12 రోజులలో) తటస్థ పడితే ఆ ఆబ్దికాన్ని 13 రోజున పెట్టాలి. (వేంకట సోమయాజీయము)

తల్లిదండ్రులు కాక మరొకరికి అసలు కర్త తరపున తాను కర్మ చేస్తుండగా (ఉదా. పితామహుడు తన పౌత్రుడు చనిపోగా అతని సోదరుల ప్రతినిధిగా గాని, అతని తండ్రికి ప్రతినిధిగా గాని కర్మ చేయవచ్చు) ఆ ఆశౌచంలో తల్లి లేక తండ్రి ఆబ్దికం పడితే శుద్ధినాడు ఆబ్దికం పెట్టాలి. కర్మశేషం మరొకరిచే జరిపించాలి. (దహనం నుంచి)

5. ఆబ్దికం మధ్య ఆశౌచవార్త:

వంటలమీద ప్రోక్షణ చేసిన తరువాత కర్త ఆశౌచవార్త వింటే శ్రాద్ధం పూర్తి అయ్యేదాకా ఆశౌచం అంటడు. వడ్డనమాత్రం ఆశౌచంలేని వారిచేత చేయించాలి. అయితే ఆ యింట్లోనే జననంగాని, మరణంగాని సంభవిస్తే ఆబ్దికం ఆపి 1) కర్తకు ఆశౌచం లేకపోతే ఆ రోజు ఉపవసించి మరునాడు వేరేచోట పెట్టాలి. 2) కర్తకు ఆశౌచం ఉంటే శుద్ధి అనంతరం పెట్టాలి. ఆశౌచం సంక్రమించిన ఇంట్లో శ్రాద్ధం పెట్టకూడదు. భోక్తకు తృతీయ నిమంత్రణం తరువాత ఆశౌచవార్త తెలిసినా శ్రాద్ధం పూర్తి అయ్యేవరకు ఆశౌచం అంటడు. స్త్రీ కర్త అయినప్పుడు “శ్రాద్ధార్థం సంపాదితాః ... భవంతు” అన్నాక బహిష్కరితే శ్రాద్ధం ఆగదు.

6. కర్మసప్తము :

ఒకడు తల్లిదండ్రులకుగాని, సోదరునికిగాని సవతితల్లికిగాని కర్మచేసి సంవత్సరంలోపుగా చనిపోతే, అతని సోదరులు లేని పక్షంలో అతని కుమారుడు ఈ మాసికాలను, ఊనాలను, సంవత్సర విమోచాన్ని జరిపి ఆపివెయ్యాలి.

తన సోదరునకు కర్తగా ఉన్న వ్యక్తి చనిపోతే తక్కిన సోదరులలో చిన్నవారిలో పెద్దవాడుగాని, చిన్నవారు లేనప్పుడు అన్నగార్లలో చిన్నవాడుగాని ఇతని బదులు పెట్టాలి. (ఇతని కుమారులు ఇతనికి మాత్రమే కర్మ చేస్తారు) వేరే సోదరులు లేకపోతే, ఇతడు ఎవరికి కర్తగా ఉన్నాడో అతని భార్య జీవించినంత కాలం ఆమె కర్త అవుతుంది. సవతితల్లికి కర్తగా ఉన్నవాడు చనిపోతే అతని సోదరులు వరస క్రమంలో కర్తలౌతారు.

పుత్రులు లేని వ్యక్తియొక్క ఆస్తి దౌహిత్రులకు సమానంగా సంక్రమించినప్పుడు అతనికి, అతని భార్యకు కూడా దౌహిత్రులు వరుస క్రమంలో కర్తలౌతారు (పెద్దవాడి అనంతరం తరవాతివాడు వగైరా) అంతటితో సరి. తాతగారి ఆస్తిలో ఎక్కువ భాగం దౌహిత్రులలో ఒకనికే సంక్రమిస్తే (ధనహారి దౌహిత్రుడు) అతడు మాత్రమే కర్త అవుతాడు. అతని అనంతరం అతని సోదరులు ధర్మబుద్ధితో అమ్మమ్మ తాతల ఆబ్ధికాలు పెట్టవచ్చు.

పై సందర్భాలు కాక తండ్రి సోదరులకుగాని తదితరులకుగాని కర్త అయిన వ్యక్తి చనిపోతే ఆ ఆబ్ధికాలు మరెవరూ కొనసాగించనక్కర్లేదు.

7. పితామహుడు (మహి) లేదా ప్రపితామహుడు (మహి) జీవించి ఉంటే

తండ్రి (తల్లి) శ్రాద్ధ సమయానికి పైరెండు తరాల వారిలో ఎవరైనా బతికుంటే వారి స్థానంలోకూడా కిందితరంవారినే పేర్కొనాలి. ఉదాహరణకు తాత బతికుంటే, సిత్య, పితృ ప్రప్రపితామహులు వసు, రుద్ర, ఆదిత్యరూపాలుగా చెప్పాలి. తల్లి విషయంలో కూడా ఇదేవిధంగా చెప్పాలి. (స్మృతిసారము) ఈ విధంగా తద్దినాలు పెడుతుండగా, పైతరంవారు చనిపోతే, సక్రమసాపిండ్యం అనే ప్రక్రియ జరిపి ఆ తరువాత ఎవరి స్థానంలో వారిని చెప్పాలి.

తండ్రి చనిపోయిన తరువాత పుత్రులు లేని పితామహుడు చనిపోతే వారికి కర్మచేసి ప్రథమాబ్ధికం వరకు అన్ని పెట్టి ఆపెయ్యాలి. పితామహి అయితే తనతల్లి బతికున్నంతకాలం ఆబ్ధికాలు పెట్టాలి. (లక్ష్మీపతి సోమయాజీయం)

8. గ్రహణం రోజు ఆబ్ధికము :

సూర్యగ్రహణంనాడు పెట్టవలసిన ఆబ్ధికాదులు గ్రహణం విడుపు పూర్తి అయినాక (శుద్ధ మోక్షకాలము) స్నానంచేసి, వంట ప్రారంభించి రాత్రి అయినా సరే ఆబ్ధికం పెట్టాలి. ఈ సందర్భంలో భోక్తలు, కర్త, భార్య మాత్రమే భుజించాలి. కర్త మృతుని భార్య అయితే మాత్రం ఆమె ఆనాడు ఉపవసించి మరునాడు పెట్టించాలి.

చంద్రగ్రహణం సూర్యాస్తమయం తర్వాత 10 గడియల అనంతరం ప్రారంభం (స్మర్యకాలం) అయితే ఆ సమాయానికి 9 గంటల ముందుగా పౌర్ణమి తిథి ఆబ్ధికాదులు

పూర్తి చెయ్యాలి. అంతకుముందే స్పర్శకాలం అయితే ఆనాడు ఉపవాసం చేసి మరునాడు పెట్టాలి. శుద్ధ మోక్షకాలం సూర్యోదయం తరువాత అయితే పాడ్యమి తిథి ఆబ్దికాదులు యథాకాలంలో పెట్టుకోవచ్చు (శుద్ధ మోక్షకాలం తరువాత వంటలు ప్రారంభించాలి) గాని కర్త, భార్య, భోక్తలు మాత్రమే భుజించాలి.

పంచాంగాలలో ఆయా గ్రహణాలప్పుడు నిత్యభోజన ప్రత్యాబ్ధి కాలవిషయం వివరిస్తారు. సప్రమాణంగా వివరించిన పంచాంగాన్నే అనుసరించాలి.

గ్రహణంనాడు తప్ప మరెప్పుడూ రాత్రి ఆబ్దికం పెట్టకూడదు. కాని ఏకారణం వల్లనైనా ఆలస్యంగా మొదలుపెడితే (సూర్యాస్తమయంలోపు) సూర్యాస్తమయానంతరం గంటన్నరలోపుగా పూర్తి చెయ్యాలి.

9. భోక్తల భోజనములో లంతరాయములు (ధర్మసింధు) :

భోక్తలు భోజనం చేస్తుండగా ఒకరినొకరు తాకుతే భోజనం మానకర్కరేదు. తరువాత 108 మార్లు గాయత్రిజపం చెయ్యాలి. ఒకభోక్తకు మరొక భోక్త ఎంగిలి తగిలితే ఆ చోటు కడుగుకొని భోజనంచేసి స్నానంచేసి 300సార్లు గాయత్రి జపం చెయ్యాలి. ఒక భోక్త విస్తరిలో మరొక భోక్త ఎంగిలి పొరపాటున పడితే, ఆ విస్తరి తీసి వేరే విస్తరిలో వడ్డించాలి. భోక్త కదలకుండా ఒక పాత్రలో చెయ్యి కడుగుకుని భుజించాలి. (వైద్యనాథీయము)

భోజన సమయంలో భోక్తకు మూత్రంగాని, విరేచనంగాని అయితే స్నానం చేసి తగిన ప్రాయశ్చిత్త హోమాలు చేసి వేరొక బ్రాహ్మణుని ఆస్థానంలో నియమించి ఆబ్దికం సాగించాలి. దొరకకపోతే ఆ రోజు ఉపవసించి మరునాడు పెట్టాలి. (స్వార్థ వివేచనికీ)

విశ్వేదేవస్థానంలోని భోక్తకు శ్రాద్ధం జరుగుతుండగా వాంతి అయితే లొకికాగ్నిలో విశ్వేదేవతలను ఆవాహనం చేసి పూజించి, అన్నత్యాగం చేసి, 'ప్రాణాయస్వాహ' మొదలైన మంత్రాలతో 22సార్లు హోమం చెయ్యాలి.

పితృస్థాన భోక్తకు పిండప్రదానం తరువాత వాంతి అయితే లొకికాగ్నిలో చరునిర్వాపం, ఆజ్యభాగాంతం చేసి తరువాత గోత్రనామాలతో పితృదేవతలను ఆవాహనం చేసి ఫెవిధంగానే 22సార్లు హోమం చెయ్యాలి.

నాల్గవ ప్రకరణము

వాంతి అయితే ఆరోజు ఉపవసించి మర్నాడు శ్రాద్ధం పెట్టాలి. లేదా వేరే వంట చేయించి ఆనాడే శ్రాద్ధం పెట్టవచ్చు (ధర్మప్రవృత్తి)

భోక్తల భోజన సమయంలో ఏ భోక్తకు వాంతి అయినా కర్త ఆనాడు ఉపవసించి మర్నాడు శ్రాద్ధం పెట్టాలని పైతృక సంగ్రహంలో ఉన్నది. భోక్త విస్తరిలో కూర్చుండిపోతే కర్త ఆనాడు ఉపవాసం ఉండి మర్నాడు ఆబ్దికం పెట్టాలి.

10. మరపు :

ఎ) అర్హము మరచిపోయి ఆ సీమాంతం ముందు గుర్తు వస్తే ప్రాయశ్చిత్త హోమములు చేసి అర్హపాత్రలు భోక్తలవద్ద ఉంచి తిరిగి అర్హం ఇచ్చి అనంతరం ఆబ్దిక కార్యక్రమం కొనసాగించాలి. ఆ సీమాంతం అయినాక గుర్తువస్తే ఆ రోజు ఉపవసించి మరునాడు పెట్టాలి (లక్ష్మీపతి సోమయాజీయము)

బి) పార్వణం మరచిపోతే కర్త భోజనం ముందు గుర్తువస్తే వెంటనే పితృశేష పదార్థాలతో పిండములు చేసి పిండప్రదానం చెయ్యవచ్చు. తనభోజనం అయ్యాక గుర్తువస్తే మరునాడు తప్తకృచ్చం చేసి యథావిధిగా ఆబ్దికం పెట్టాలి. (వైదికాభరణం)

సి) అగ్నోకరణ శేషంలో పార్వణంలో కలపవలసిన భాగాన్ని కల పటం మరచిపోయి పిండప్రదానం చేసి, ఆ సీమాంతంలోపున గుర్తువస్తే, ఆ వంటలోని పదార్థాలతో అగ్నోకరణ శేషాన్నాన్ని కలిపి పిండప్రదానం మళ్ళీ చెయ్యాలి. ఇవి (వికిరంలో కలిసిపోయినా, వేరే కారణంవల్లయినా) లభించకపోతే అగ్నోకరణ సమయంలో కిందపడ్డ మెతుకులు కలిపి పిండప్రదానం చెయ్యాలి. (వైద్యనాథీయం)

డి) అగ్నోకరణం మరచిపోతే అన్నపరివేషణం పూర్తికాక ముందు గుర్తువస్తే వేరే అన్నం వండించి ఆ అన్నంతో అగ్నోకరణం చెయ్యాలి. పరివేషణాలు పూర్తి అయ్యాక గుర్తు వస్తే ఒకరుగాని ఇద్దరుగాని భోక్తలు లభ్యమైతే (మళ్ళీ వంట చేయించి) ఆబ్దికం పెట్టాలి. సూర్యాస్తమయం కాకుండా పిండప్రదానం పూర్తికావాలి. భోక్తలుగాని, వస్తువులుగాని దొరకకపోతే ఆనాడు ఉపవసించి మర్నాడు పెట్టాలి.

ఇ) ఆబ్దికమే మరచిపోతే, గుర్తు వచ్చిన తరువాత వచ్చే బహుళ అష్టమి, ఏకాదశి అమావాస్యలో ఒకనాడు ప్రాయశ్చిత్త పూర్వకంగా (కృచ్ఛత్రయం) జరపాలి. (ధర్మప్రవృత్తి)

11. పిండనిషేధము :

కర్త వివాహం జరిపితే (చేసుకున్నా) ఒక ఏడాది, ఉపనయనం జరిపితే 6 నెలలు, చూడాకర్మ జరిపితే 3 నెలలు, పిండప్రదానం, మృత్తికాస్నానం, తిలలతో తర్పణం చెయ్యకూడదు. కాని తల్లిదండ్రుల ఆబ్ధికంలోను, గయాశ్రాద్ధ, మహాలయ, పోడశ, సపిండికరణాలలోను పిండప్రదానం మానకూడదు.

12. పితృశేషము :

భోక్తల భోజనానంతరం ఆబ్ధికం వంటలో మిగిలిన పదార్థాలను పితృశేషం అంటారు. శ్రాద్ధకర్తలు, వారి భార్యలు ఈ పితృశేషాన్నే భోజనం చెయ్యాలిగాని మరే పదార్థము తినకూడదు. భర్త విస్తరిలో భోజనం చేసే అలవాటున్నప్పటికీ కర్తల భార్యలు ఆబ్ధికంనాడు వేరే విస్తరిలో తినాలి. పుత్రులు, బంధువులు అతిథులకు పెట్టవచ్చుగాని శూద్రులకు పెట్టకూడదు. ఏకాదశి వంటి ఉపవాస దినాలైనప్పటికీ శ్రాద్ధకర్తలు, వారి భార్యలు భోజనం చెయ్యాలి. జ్ఞాతుల శ్రాద్ధంలోగాని మాతామహ వంశంలోని వారి శ్రాద్ధంలోగాని పితృశేషం తినవచ్చు. ఇతర శ్రాద్ధాలలో పితృశేషం తిన్నవారు ప్రాయశ్చిత్తంగా ప్రాజాపత్య కృత్రం చేయాలి. (ధర్మసింధు) మరునాడు యజ్ఞోపవీతం మార్చుకుని 1000సార్లు గాయత్రి జపం చేస్తే చాలని కొందరి అభిప్రాయం.

13. నిత్యానుష్ఠానాలు :

అనాహితాగ్నులు తల్లిదండ్రుల ఆబ్ధికంనాడు ఆబ్ధికంతరువాతనే నిత్య తర్పణ, వైశ్నదేవ, బ్రహ్మయజ్ఞ, దేవతార్చనాదులు చెయ్యాలి. ఆహితాగ్నులు ఇవన్నీ ఆబ్ధికానికి ముందే పూర్తి చెయ్యాలి (సంగవ కాలంలో) దేవతా నివేదనకు వేరే వంట చెయ్యాలి.

14. సన్యాసులు :

సన్యాసులకు ప్రేతత్వం లేదుకాబట్టి దహనం, ఆశౌచం, నిత్యకర్మలు ఉండవు. 11వ రోజున పూజ అనగా పార్వణశ్రాద్ధం జరపాలి. తరవాత మాసికాలు, ఆబ్ధికాలు పెట్టాలి. పూర్వాశ్రమంలోని పేరునే ముందు 'బ్రహ్మీభూత' అని చేర్చి వాడాలి. మహాలయ పక్షంలో ద్వాదశినాడు మహాలయం పెట్టాలి.

అన్నసూక్తమ్

నమో॑ బ్ర॒హ్మణే॑ నమో॑ అ స్వ॒గ్నయే॑ నమః॑ పృ॒థివ్యై॑నమ॑ ఓష॒ధీభ్యః॑ ।

నమో॑వాచే॑ నమో॑వాచస్ప॒తయే॑ నమో॑ వి॒ష్ణవే॑ బృ॒హతే॑ కరో॒మి ।

ఓం శా॒న్తి శా॒న్తి శా॒న్తిః

సహ॑వై దే॒ వానాం॑ చా॒సురా॑ణాంచ॒ యజ్ఞౌ॑ ప్రత॒తావా॑స్తాం వ॒యగ్గ్ స్వ॒ర్గం లో॑క
మే॒ష్వామో॑ వ॒య మే॒ష్వామ॑ ఇతి॒ తే॒ సురా॑ స్స॒న్నహ్వా॑సహ॒ సై వాచ॑రన్ బ్రహ్మ॒చర్యే॑ణ
తప॑ సైవ దే॒వా స్తే॒ సురా॑ అము॒హ్యగ్గ్ సేన॑ ప్రా॒జాన॑గ్గ్ సే॒పరా॑భవన్ తేన॒ స్వ॒ర్గం
లో॑క మాయ॒ ప్రసృ॑తేన॒ చైయ॒జ్ఞేన॑ దే॒వా స్వ॒ర్గం లో॑క మాయన్న॒ ప్రసృ॑తేనాసురా
స్పరా॑భవయ॒ న్ను సృ॑తో హ॒వై య॒జ్ఞోపవీ॑తినో॒ యజ్ఞో॑ ప్రసృ॒తో॒ సుప॑వీ॒తినో॑ యత్కించ
బ్రా॒హ్మణో॑ య॒జ్ఞోపవీ॑త్యధీ॒తే యజ॑త ఏ॒వ తత॑ స్సా॒ర్యజ్ఞో॑పవీ॒త్యే వాధీ॑యాత యాజయే
ద్యజే॑త వా య॒జ్ఞస్య॑ ప్రసృ॒త్యాఅ॑జినం॒ వాసో॑వా దక్షి॒ణత॑ ఉ॒పవీ॑య దక్షి॒ణం
బా॒హుముద్ధ॑రతే॒వధ॑తే॒ సవ్య॑ మితి॒ యజ్ఞోపవీ॑త మే॒త దే॒వ విప॑రీతం ప్రాచీ॒నావీ॑తగ్ం
స॒వీతం॑ మాను॒షమ్ ॥

రక్షా॑గ్ంసి హ॒వా పు॑రోను॒వాకే॑ తపో॒గ్ర మ॑తిష్ఠంత తా న్ప్ర॒జాప॑తి ర్వరో॒హా-
మంత్ర॑యత తాని వర మవృణోతా॒ ది॒త్యోనో॑ యోద్ధా ఇతి తా న్ప్ర॒జాప॑తి రబ్రవీ
ద్యోధ॑యధ్వ మితి తస్మా దుత్తిష్ఠంతగ్ం హ॒వాతాని॑ రక్షా॑గ్ స్వాది॒త్యం యోధ॑యంతి
యావ॑ దస్తమన్వ॒గ్తాని॑ హ॒వా ఏ॒తాని॑ రక్షా॑గ్ంసి గాయ॒త్రియా॑ భి మంత్రితే

నాంభసా శామ్యంతి తదుహవా ఏతే బ్రహ్మవాదినః పూర్వాభిముఖా స్సంధ్యాయాం
 గాయత్రియాఽభిమంత్రితా ఆపక్షార్థ్యంవిక్షిపంతి తా ఏతా ఆపో వజ్రీ భూత్వాతాని
 రక్షాగ్ంసి మన్దేహారుణే ద్వీపే ప్రక్షిపంతి యత్ప్ర దక్షిణం ప్రక్రమంతి తేన
 పాప్యానమవధూన్వంత్యుద్యంత మస్తంయంత మాదిత్యమభిధ్యాయ స్మర్షన్భావ్యాణో-
 విద్వాన్ త్సకలం భద్ర మశ్నుతే సావాదిత్యో బ్రహ్మేతిబ్రహ్మైవసన్ప్రహ్మోప్యేతి య
 ఏవంవేద ॥ (౨) తై.౨.౧

అహ మస్మి ప్రథమజా ఋతస్య । పూర్వం దేవేభ్యో అమృత స్య నాభిః ।
 యోమా దదాతి స ఇ దేవ మావాః । అహ మన్న మన్న మదంత మద్మి । పూర్వ
 మగ్నేరపి దహత్యన్నం । యత్తేహాసాతే అహ ముత్తరేషు । వ్యాత్త మస్యపశవస్సుజంభం॥
 పశ్యంతి ధీరాః ప్రచరంతి పాకాః । జహామ్యన్య న్న జహామ్యన్యం । అహ మన్నం
 వశ మిచ్ఛరామి । సమాన మర్థం పర్యేమి భుంజత్ । కోమా మన్నం మనుష్యోదయేత
 పరాకే అన్నం నిహితం లోక ఏతత్ । విశ్వేర్దేవైః పితృభిర్గుప్త మన్నం । యదద్యతే
 టుప్యతే యత్పరోప్యతే । శతతమీ సా తనూర్మే బభూవ । మహంతౌ చరూ సకృద్ధృగ్దేన
 పశ్రౌ । దివంచ పృశ్నీ పృథివీంచ సాకం । తత్సంపిబంతో నమినంతి వేధసః ।
 నైతద్భూయో భవతినోకనీయః ॥ అన్నం ప్రాణ మన్న మపాన మాహుః । అన్నం
 మృత్యుం తము జీవాతుమాహుః । అన్నంబ్రహ్మణో జరసం వదంతి । అన్నమాహుః
 ప్రజననం ప్రజానాం । మోఘ మన్నం విస్తతే అప్రచేతాః । సత్యం బ్రవీమి వధ
 ఇత్సతస్య । నార్తమణం పుష్పతి నోసఖాయం । కేవలాఘో భవతి కేవలాదీ ।

అహం మేఘ స్తనయ న్నవర్షన్మస్మి । మామదంత్యహమద్భ్యన్యాన్ । అహగ్ం సదమృతో
భవామి । మదాదిత్యా అధిసర్వే తపంతి ॥

త్రై.బ్రా. ౨.౮.౫౯.

కిగ్గ్స్వి దాసీ త్పూర్వచి త్రికిగ్గ్స్విదాసీ ద్భూహద్వయః । కిగ్గ్స్వి దాసీ త్పిశంగిలా
కిగ్గ్స్వి దాసీ త్పిలిప్పిలా । ద్యౌరాసీత్పూర్వచిత్తిరశ్వ ఆసీ ద్భూహద్వయః । రాత్రి
రాసీత్పిశంగిలాఽవిరాసీత్పి లిప్పిలా । కస్వి దేకాకీ చరతికఉస్విజ్జాయతే పునః ।
కిగ్గ్స్విద్ధిమస్యభేషజం కిగ్గ్స్వి దావపనం మహత్ । సూర్య ఏకాకీ చరతి చంద్రమా
జాయతేపునః । అగ్ని ర్హిమస్య భేషజం భూమి రావపనంమహత్ । పృచ్ఛామిత్యా-
పరమంతం పృథివ్యాః పృచ్ఛామిత్యా భువనస్యనాభిమ్ । పృచ్ఛామి త్వా వృష్టో
అశ్వస్యరేతః పృచ్ఛామి వాచః పరమం వ్యోమ । వేది మాహుః పరమంతం
పృథివ్యాయజ్ఞ మాహుర్భువనస్య నాభిమ్ । సోమ మాహు ర్వృష్టో ఆశ్వస్యరేతో
బ్రహ్మైవ వాచః పరమం వ్యోమ ॥

త్రై.సం. ౭.౪.౧౮.

తేజసా వా ఏష బ్రహ్మవర్చ సేన వ్యర్థతే । యోఽశ్వమేధే నయజతే । హోతాచ
బ్రహ్మచ బ్రహ్మోద్భవదతః । తేజసా చైవై నం బ్రహ్మవర్చసేన చ సమర్థయతః ।
దక్షిణతో బ్రహ్మభవతి । దక్షిణత ఆయతనో వైబ్రహ్మ । బార్హస్పత్యో వైబ్రహ్మ ।
బ్రహ్మవర్చసమేవాస్య దక్షిణతో దధాతి । తస్మాద్దక్షిణోర్ధో బ్రహ్మవర్చసితరః ।
ఉత్తరతోహోతా భవతి । ఉత్తరత ఆయతనో వైహోతా । ఆగ్నేయో వై హోతా ।

తేజోవా అగ్నిః । తేజ ఏవాసోఽత్యంతో దధాతి ॥ తస్మా దుత్తరోఽర్థ స్తేజస్వితరః ।
 యూపమభితో వదతః । యజమానదేవత్యోవై యూపః । యజమాన మేవ తేజసాచ
 బ్రహ్మవర్చసేనచ సమర్థయతః । కిగ్గోస్విదాసీ త్పూర్వచిత్తి రిత్యాహ । ద్వౌరైవృష్టిః
 పూర్వచిత్తిః ॥ దివమేవ వృష్టిమవరుంధే । కిగ్గోస్వి దాసీ ధ్నుహద్వయ ఇత్యాహ ।
 అశ్వోవై బృహద్వయః । అశ్వమేవావరుంధే । కిగ్గోస్విదాసీత్పిశంగి లేత్యాహ । రాత్రిరై
 పిశంగిలా । రాత్రి మేవావరుంధే । కిగ్గోస్వి దాసీత్పిలిప్తి లేత్యాహ । శ్రీరైవపిలిప్తిలా
 అన్నాద్య మేవావరుంధే ॥ కస్సిద్దేకాకీ చరతీత్యాహ । అసావా ఆదిత్య ఏకాకీ చరతి
 తేజఏవా వరుంధే । కషిస్విజ్ఞాయతే పునరిత్యాహ ॥ చంద్రమావై జాయతే పునః ।
 ఆయురేవావరుంధే । కిగ్గోస్విద్ధిమస్యభేషజమిత్యాహ । అగ్నిరైవహిమస్య భేషజం ।
 బ్రహ్మవర్చస మేవావరుంధే । కిగ్గోస్విద్దావ పనం మహ దిత్యాహ । అయం వై లోక
 ఆవపసంమహత్ । అస్మిన్నేవ లోకే ప్రతితిష్ఠతి । పృచ్ఛామిత్యా పరమంతం పృథివ్యా
 ఇత్యాహ । వేదిరైవ పరోఽన్తః పృథివ్యాః । వేది మేవావరుంధే । పృచ్ఛామిత్యా భువనస్య
 నాభి మిత్యాహ । యజ్ఞోదై భువనస్య నాభిః । యజ్ఞ మేవావరుంధే । పృచ్ఛామిత్యావృష్టో
 అశ్వస్యరేత ఇత్యాహ । సోమో వైవృష్టో అశ్వస్య రేతః । సోమపీథ మేవావరుంధే ।
 పృచ్ఛామి వాచః పరమం వ్యోమేత్యాహ । బ్రహ్మవైవాచః పరమంవ్యోమ । బ్రహ్మవర్చస-
 మేవావరుంధే ॥

౫. తై.బ్రా. ౩.౯.౫.

ఆ బ్రహ్మన్బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవర్చసీ జాయతా మాస్మిన్నాప్తే రాజస్య ఇషవ్యశ్శూరో
 మహారథో జాయతాం దోగ్ధీ ధేనుర్వధాఽనద్వానాశుస్సప్తిః పురంధిర్యోషా జిష్ణా

రథేస్థాస్సభేయో యువాఽస్య యజమానస్య వీరో జాయతాం నికామేనికామేనః
 పర్జన్యో వర్షతు ఫలిన్యోన ఓషధయః పచ్యంతాం యోగక్షేమానః కల్పతాం ॥

తై.సం. ౭-౫-౧౮-౧

అబ్రహ్మ బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవర్చసీ జాయతా మిత్యాహ । బ్రాహ్మణవ్ర
 బ్రహ్మవర్చసం దధాతి । తస్మాత్పురా బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవర్చస్యజాయత ॥ ఆస్మి న్రాష్ట్రే
 రాజన్య ఇషవ్య శూరోమహా రథోజాయతా మిత్యాహ । రాజన్య ఏవ శౌర్యం
 మహిమానందధాతి । తస్మాత్పురా రాజన్య ఇషవ్య శూరో మహారథో ౨ జాయత ॥
 దోగ్ధీధేను రిత్యాహ । ధేన్వా మేవ పయో దధాతి । తస్మాత్పురా దోగ్ధీధేను రజాయత॥
 వోధానద్వానిత్యాహ । అనదు హ్యేవ వీర్యం దధాతి । తస్మాత్పురా వోధానద్వా
 నజాయత । అశుస్సప్తిరిత్యాహ । అశ్వ ఏవ జవం దధాతి । తస్మాత్పురా ౨ శు
 రశ్వో ౨ జాయత ॥ పురంధి ర్యోషేత్యాహ । యోషిత్యేవ రూపం దధాతి । తస్మా
 త్త్రియువతిః ప్రియాభావుకా । జిష్ణూరథేష్టా ఇత్యాహ । ఆహ వైతత్ర జిష్ణూరథేష్టా-
 జాయతే । యత్రైతేన యజ్ఞేనయజంతే । సభేయో యువేత్యాహ । యో వై పూర్వవయసీ ।
 ససభేయోయువా ॥ తస్మా ద్యువాపుమాన్ప్రియో భావుకః । ఆన్యయజమానస్యవీరో
 జాయతా మిత్యాహ । ఆహవై తత్రయజమానస్య వీరో జాయతే । యత్రైతేన యజ్ఞేన
 యజంతే । నికామే నికామేనః పర్జన్యో వర్షత్పిత్యాహ । నికామే నికామే హవై
 తత్రపర్జన్యో వర్షతి । యత్రైతేన యజ్ఞేన యజంతే । ఫలిన్యోన ఓషధయః పచ్యంతా

మి॒త్యాహ॑ । ఫ॒లిన్యో॑ హ॒వై త॒త్రాప॑ధయః ప॒చ్యంతే॑ । య॒త్రైతే॑న॒ యజ్ఞే॑న॒యజ॑ంతే ।
 యోగ॑క్ష॒మోనః॑ కల్ప॒తా మి॒త్యాహ॑ । కల్ప॑తేహ॒వై తత్ర॑ప్ర॒జాభ్యో॑ యోగ॑క్ష॒మః । య॒త్రైతే॑న
 యజ్ఞే॑న॒ యజ॑ంతే ॥

తై.బ్రా. 3-౮-౧౩

అ॒న్తాద్వై॑ ప్ర॒జాః ప్ర॒జాయ॑ంతే । యాః కాశ్చ॑ పృథి॒వీగ్ శ్రి॒తాః । అథో॑అ॒న్నే నై॒వ
 జీ॑వంతి । అ ధై॒న ద॑పి॒యంత్య॑ంతతః । అ॒న్నగ్ం॑ హి భూ॒తానాం॑ జ్యేష్ఠం॑ । తస్మా
 త్సర్వో॑షధ ముచ్యతే । సర్వం॑ వైతే॒తన్న॑ మా॒హ్ను॒వంతి॑ । యే॒తన్నం॑ బ్ర॒హ్మోపా॑సతే
 అ॒న్నగ్ం॑ హి భూ॒తానాం॑ జ్యేష్ఠం॑ । తస్మాత్సర్వో॑షధ ముచ్యతే । అ॒న్నా ద్భూ॒తాని
 జా॑యంతే । జా॒తాన్యన్నే॑న వర్ధంతే । అద్యతే॒తత్త్రి॑ భూ॒తాని॑ । తస్మా దన్నం॑ తదుచ్యత
 ఇ॒తి । తస్మాద్వా ఏ॒త స్మాద॑న్నరసమయాత్ । అన్యో॒ంతర॑ ఆత్మా ప్రాణమయః । తే
 నై॒షపూ॑ర్ణః । స॒వా ఏ॒షపు॑రుష విధవి॒వ । తస్య॑ పు॒రుష॑ విధతాం । అ॒న్వయం॑ పు॒రుష॑
 విధః । తస్య॑ ప్రాణ ఏ॒వ శి॒రః । వ్యా॒నో దక్షి॑ణః పక్షః । అ॒పాన॑ ఉత్తరః పక్షః । ఆకాశ
 ఆత్మా । పృథి॒వీ పు॑చ్చం ప్రతి॒ష్ఠా । తదప్యే॒ష శ్లో॑కో భవతి ॥

తై.ఆ. ౮-౨

స॒హ నా॑వవతు । స॒హనౌ॑ భునక్తు । స॒హ వీ॑ర్యం కరవావహై । తే॒జస్వి॑
 నా॒వధీ॑త మస్తు మా॒విద్వి॑షా॒వహై॑ ॥ ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః ॥

॥ ఇత్యన్నసూక్తం ॥

త్రిసుపర్ణమ్

సహనావవతు । సహనా భవక్తు । సహవీర్యం కరవావహై । తేజస్వి నావధీతమస్తు
మావిద్విషావహై ॥ ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః ॥

బ్రహ్మమేతుమామ్ । మధుమేతుమామ్ । బ్రహ్మమేవ మధుమేతుమామ్ ।
యాస్తేసోమప్రజావత్సో భిసో అహమ్ । దుష్ష్వప్తహం దురుష్ష్వహ । యాస్తే సోమ-
ప్రాణాగ్నిస్తాన్జుహోమి । త్రిసుపర్ణ మయాచితమ్ బ్రాహ్మణాయదద్యాత్ । బ్రహ్మ
హత్యాంవా ఏతేఘ్నంతి । యే బ్రాహ్మణాస్త్రీ సుపర్ణం పఠంతి । తేసోమం ప్రాప్నువంతి॥
అసహప్రాత్నం క్రింపునంతి ॥ ఓం॥ బ్రహ్మమేధయా । మధుమేధయా । బ్రహ్మమేవ
మధుమేధయా । అద్యానో దేవసవితః ప్రజావత్సావీ స్సౌభగమ్ । పరాదుష్ష్వప్నియగ్ం-
సువ । విశ్వానిదేవ సవిత ర్దురితానిపరాసువ । యద్భద్రంతస్మత్సువ । మధువాతా-
ఋతా యతే మధుక్షరన్తి సిన్ధవః । మాధ్వీర్న సృన్వోషధీః । మధునక్త ముతోషసి
మధుమత్పారిధివగ్ం రజః । మధు ద్యౌ రస్తు నః పితా । మధుమాన్నో వనస్పతి
ర్మధుమాగ్ం అస్తు సూర్యః । మాధ్వీ ర్గావోస్తునః । భవంతునః । య ఇమంత్రీసుపర్ణ
మయాచితం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ । భూణహత్యాంవా ఏతేఘ్నంతి । యే బ్రాహ్మణా
స్త్రీసుపర్ణం పఠన్తి । తేసోమం ప్రాప్నువన్తి । అసహప్రాత్నక్షిం పునంతి । ఓం బ్రహ్మ-
మేధవా । మధుమేధవా । బ్రహ్మమేవ మధుమేధవా । బ్రహ్మదేవానాం పదవీంకవీ-
నామృషిర్విప్రాణాం మహిషో మృగాణాం । శ్రేణోగుధ్రాణాగ్నిస్పథితీర్వనానాగ్ం
సోమంపవిత్రమత్యేతి రేభన్న్ ॥ హగ్ంసశ్చుచిష ద్వసురంతరిక్ష సద్ధోతావేద్దిష

దతిథిర్దురోణసత్ । నృషద్వరసదృతనద్యోమ సదబ్జాగోజాముతజా అద్రిజా
 ఋతంబృహత్ ॥ ఋచేత్వారుచేత్వాసమిత్రవంతి సరితోనేధేనాః । అంతర్బదామనసా
 పూయమానాః । ఘృతస్యధారా అభిచాకశీమి । హిరణ్యయోవేతసోమధ్యతసాం ।
 తస్మిన్మృసర్ణోమధుకృత్తులాయీభజన్నాస్తేమధుదేవతాభ్యః । తస్యాసతేహరయస్సప్తతీరే-
 స్వధాందుహానా అమృతస్యధారామ్ ॥ యఇదం త్రిసుపర్ణ మయాచిత బ్రాహ్మణాయ
 దద్యాత్ । వీరహత్యాం వా ఏతేఘ్నన్తి । యే బ్రాహ్మణా స్త్రిసుపర్ణం పరన్తి । తే సోమం
 ప్రాప్నువంతి । ఆసహస్రా తృక్షి పునంతి ॥ ఓం॥ మేధాదేవీజుషమా ణానఆగా
 ద్విశ్వాచీభద్రాసుమనస్యమానా । త్వయాజుష్టానుదమానా దురుక్మాన్ బృహద్వదేమ-
 విదధేసువీరాః । త్వయాజుష్టఋషిర్భవతి దేవి త్వయాబ్రహ్మగతశ్రీమత్వయా ।
 త్వయాజుష్టశ్చిత్రం వినీతేవసుపానో జుషస్వద్రవిణోనమేధే ॥ మేధామృతాన్దో దదాతు
 మేధాం దేవీ సరస్వతీ । మేధాం మే అశ్వినా వుభా వాధత్తాం పుష్కరస్రజా ।
 అప్సరాసుచయా మేధా గన్ధర్వేషుచ యన్మనః । దైవీం మేధా సరస్వతీ సామాంమేధా
 సురభి ర్జుషతాగ్ స్వాహా ॥ ఆమాంమేధా సురభిర్విశ్వరూపా హిరణ్యవర్ణాజగతీజగన్మాత్రా
 ఊర్జస్వతీపయనాపిన్వ మానా సామాంమేధా సుప్రతీకాజుషంతాం ॥ మయిమేధాం
 మయి ప్రజాం య్యగ్ని స్తేజో దదాతు మయిమేధాం మయిప్రజాం మయింద్ర
 ఇంద్రియందదాతు । మయిమేధాం మయి ప్రజాం మయి సూర్యోభ్రాజోదదాతు ।

ఇతి త్రిసుపర్ణం సమాప్తమ్.

అధిశ్రవణమ్

(వైష్ణవాః)

(144వ పేజీ బాక్స్‌లో ఉన్న మేటర్
ముందు చదువవలెను)

(యుంజతే మన ఉత యుంజతే ధియోవిప్రా విప్రస్య బృహతో విప్రశ్చితః ।
విహోత్రా దధే వయునా విదేక ఇన్తహీ దేవస్యసవితః పరిష్టుతిః । సువాగ్దేవ దుర్యాగ్ం
ఆవద దేవత్రుతో దేవేష్వాఘాషే ధామానో వీరో జాయతాం కర్తుణ్యోయగ్ం సర్వే
సుజీవామ యో బహూనా మసద్వశీ ।) ఇదం విష్ణు ర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదం ।
సమాధమస్య పాగ్ంసుర ఇరావతీ ధేనుమతీ హి భూతగ్ం సూయ వశినీ మనవే
యశస్యే । వ్యస్మభ్నా ద్రోదసీ విష్ణురేతే దాధార పృథివీ మభితోమయూ ఖైః । ప్రాచీప్రేత
మధ్వరం కల్పయంతీఊర్ధ్వం యజ్ఞ నయతం మాజీహ్వరత మత్ర రమేథాం వర్షన్
పృథివ్యా దివోవా విష్ణువృతవా పృథివ్యా మహోవా విష్ణు వృత వాంతరిక్షాద్ధస్తా పృణస్య
బహుభి ర్వసవ్యై రాప్రయచ్ఛ దక్షిణాదోత సవ్యాత్ । విష్ణోర్ముకం వీర్యాణి ప్రవోచం
యః పార్థివాని విమమే రజాగ్ం సి యోఅస్మభాయ దుత్తరగ్ం సధస్థం విచక్రమాణ
స్త్రేధోరుగాయో విష్ణో రరాటమసి విష్ణోః పృష్ఠమసివిష్ణో శ్చప్రేస్తో విష్ణో స్సూరసివిష్ణో
ద్రువ మసి వైష్ణవమసి విష్ణవేత్వా ॥

తై.సం. ౧-౨-౧౩

(రక్షోఘ్నాః)

కృణుష్వ పాజః ప్రసీతిం న పృథ్వీం యాహి రాజేవామ వాగ్ం ఇభేన । తృప్సీ
మను ప్రసీతిం ద్రూణానో స్తాసి విధ్వరక్షస స్తపిష్టైః । తవ క్రమాస ఆశుయా పతంత్య-
సుస్పృశ ధృషతాశోశుచానః । తపూగ్ వ్యగ్నోజుహ్వ పతంగా నసందితోవిస్మజ

విష్వగుల్కాః । ప్రతి స్పృశో విస్పజ తూర్ణి తమో భవా పాయు ర్విశో అస్యాఅదభా
 యోనో దూరే అఘశగ్ం సోఽయోఅంత్యగ్నీ మాకిష్టే వ్యధిరాద ధర్షిత్ । ఉదగ్నీ
 తిష్ఠప్రత్యాతనుష్వ న్యమిత్రాగ్ం ఓషతా త్రిగ్మహేతే । యోనో అరాతిగ్ం సమిధాన
 చక్రే నీచా తం ధక్ష్యతసన్న శుష్కం । ఊర్హ్వభవ ప్రతివిధ్యా ధ్వస్మదావిష్కృణుష్వ
 దైవ్యాన్యగ్నీ । అవస్థిరా తనుహి యాతుజానాం జామి మజామిం ప్రమృణీహి శత్రూన్
 సతే జానాతి సుమతిం యవిష్ట యఈవతే బ్రహ్మణే గాతు మైరత్ । విశ్వాన్యస్మై
 సుదినాని రాయోద్యుమ్నాన్యర్యో విదురో అభిద్యోత్ । సేదగ్నీ అస్తుసుభగస్సుదా
 నుర్యస్వా నిత్యేన హవిషా య ఉక్తైః । పిప్రీషతిస్వ ఆయుషి దురోణే విశ్వే దస్మై
 సుదినా సాసదిప్తిః । అర్చామితే సుమతిం ఘోష్యర్వాక్సంతే వావాతా జరతామియంగీః
 స్వశ్వాస్వా సురథా మర్జయే మాస్మేక్షత్రాణిధారయే రనుద్యాన్ । ఇహత్వాభూర్యా
 చరేదుపత్మ న్దోషా స్తర్దిదివాగ్ం సమనుద్యాన్ । క్రీడంత స్వాసుమన సస్స పేమా
 భిద్యుమ్నా తస్థివాగ్ంసో జనానాం । యస్త్వాస్వశ్వ స్సుహిరణ్యో అగ్న ఉపయాతి
 వసుమతా రథేన । తస్యత్రాతా భవసి తస్యసఖా య స్త ఆతిధ్య మానుష గ్జుజోషత్ ।
 మహోరుజామి బంధుతా వచోభిస్తన్మా పితురోతమా దన్వీయాయ । త్వనో అస్యవచస
 శ్చికిర్థి హోతర్యవిష్ట సుక్రతో దమూనాః । అస్వప్నజ స్తరణయస్సు శేవా అతం
 ద్రాసోఽవృకా అశ్రమిష్ఠాః । తేపాయవస్సద్రియంచో నిషద్యాగ్నీ తవనః పాంత్వమూరు
 యేపాయవో మామతేయం తే అగ్నేపశ్యంతో అంధం దురితా దరక్షన్ । రరక్ష తాన్
 త్సుకృతో విశ్వవేదా దిప్సంత ఇద్రిపవోనాహ దేభః త్వయా వయగ్ం సధన్య స్వోతాస్తవ
 ప్రణీత్య స్యామ వాజాన్ । ఉభాశగ్ంసా సూదయ సత్యతాతేఽనుష్మయా కృణుహ్య-

ప్రాయాణా అయాతే అగ్నేసమిధా విధేమ ప్రతిస్తోమగ్ం శస్యమానం గృభాయ |
 దహశనో రక్షసః పాహ్యస్మాన్ ద్రుహోనిదో మిత్రమహో అవద్యాత్ | రక్షోహణం
 వాజిన మాజిఘర్మి మిత్రం ప్రథిష్ఠ ముపయామి శర్మ | శిశానో అగ్నిః క్రతుభి
 స్సమిద్ధ స్సనోదివా సరిషః పాతునక్తం | విజ్యోతిషా భృహతాభా త్యగ్నిరావి ర్విశ్వాని
 కృణుతే మహిత్వా | ప్రాదేవీ ర్మాయాస్సహతే దురేవాశ్శిశీతే శృంగే రక్షసే వినిక్షే |
 ఉతస్వా నానో దివిషం త్వగ్నే స్త్రిగ్మాయుధా రక్షసేహంత వాఙ్ | మదేచిదస్య ప్రరుజంతి
 భామా నవరం తేపరిబాధో అదేవీః ||

తై.సం. ౧-౨-౧౪

(రక్షోఘ్న మంత్రాః)

రక్షోహణో వలగహనో వైష్ణవా స్థనామీద మహంతం వలగ ముద్వపామి
 యన్నస్సమానో యమసమానో నిచభానేద మేన మధరం కరోమి యోన స్సమానో
 యోఽసమానోరాతీ యతి గాయత్రేణ ఛందసావబాధో వలగః కిమత్ర భద్రం
 తన్నోసహ విరాడసిపత్నహ సప్రూడసి భ్రాతృవృహ స్పూరాదస్య భిమాతిహ విశ్వారాడసి
 విశ్వాసా న్నాప్రాణాగ్ం హంతా || రక్షోహణో వలగహనః ప్రోక్షామి వైష్ణవాన్ రక్షోహణో
 వలగహనోఽవనయామి వైష్ణవాన్ యవోఽసి యవయాస్మద్వేషో యవయారాతీ
 రక్షోహణో వలగహనోఽవస్పృణామి వైష్ణవాన్ రక్షోహణో వలగహనోఽభిజుహోమి
 వైష్ణవాన్ రక్షోహణో వలగహనా వుపదధామి వైష్ణవీ రక్షోహణో వలగహనా పర్యూహామి
 వైష్ణవీ రక్షోహణో వలగహనా పరిస్పృణామి వైష్ణవీ రక్షోహణో వలగహనా వైష్ణవీ
 భృహన్నసి భృహద్రావా భృహతీ మిన్దాయ వాచం వద || తై.స. ౧-౩-౩

ప్రత్యక్షాః పితృయజ్ఞవిధాః

సోమాయ పితృమతే పురోదా శగ్ం షట్కపాలం నిర్వపతి పితృభ్యో
 బర్హిషద్భ్యోధానాః పితృభ్యోఽగ్నిష్వాతేభ్యోఽభివాన్యాయై దుగ్ధమంధ మేత తే తత
 యేచత్వా మన్వేత తే పితామహ ప్రపితామహ యేచత్వా మన్వత పితరో యథాభాగం
 మందధ్వగ్ం సుసందృశంత్యా వయం మఘవ న్మందిషిమహి । ప్రసూనం పూర్ణవంధుర
 స్తుతో యాసి వశాగ్ం అను । యోజాన్స్వింద్రతే హరి ॥ అక్షన్నమీమదంతహ్యవప్రియా
 అధాషత । అస్తోషత స్వభానవో విప్రానవిష్ణయామతీ । యోజాన్స్వింద్రతే హరి ।
 అక్షన్పితరో మే మదంత పితరోఽతీతృపన్తపితరో మేమృజంత పితరః ॥ పరేత
 పితర సోమ్యా గంభీరైః పథిభిః పూర్వైః । అథా పితౄన్ త్సువిదత్రాగ్ం అపీతయమే
 నయే సధమాదం మదంతి । మనోన్వాహువామహే నారా శగ్ం సేనస్తోమేన పితృణాం
 చ మన్మభిః । ఆ న ఏతు మనః పునః క్రత్వే దక్షాయ జీవసి । జ్యోక్ష్మ సూర్యందృశే
 పునర్మః పితరో మనో దదాతు దైవ్యో జనః । జీవం వ్రాతగ్ం సచేమహి । యద
 న్తరిక్షం పృథివీ ముతద్వాం యన్మాతరం పితరం వాజిహిగ్ంసిమ । అగ్నిర్మా తస్మా
 దేనస్తోగార్ హపత్యః ప్రముంచతు దురితా యాని చక్రమ కరోతుమా మనేనసమ్ ॥

తె.సం. ౧-౮

(పితృమంత్రాః)

ఉశంత స్వా హవామహ ఉశంత సృమిధీమహి । ఉశం నుశత ఆవహ
 పితౄన్ హవిషే అ త్వే । త్వగ్ం సోమ ప్రచికితో మనీషా త్వగ్ం రజిష్ఠ మనునేషి
 పంథామ్ । తవ ప్రణీతీ పితరో న ఇందో దేవేషు రత్న మభజంత ధీరాః । త్వయా

హి నః పితర స్సోమపూర్వై కర్మాణి చక్రః పవమాన ధీరాః ॥ వన్య స్స వాతః
 పరిధీగ్ం రపోర్థ్వ వీరభి రత్వైర్మఘవా భవానః । త్వగ్ం సోమ పితృభి స్సంవిద్రానోఽ
 సు ద్యావా పృథివీ అతతంధ । తస్మైత ఇందో హవిషా విధేమ వయగ్ స్సోమ
 పతయో రయీణాం । అగ్నిష్వాతాః పితర ఏహగచ్ఛత సదస్సద స్సదత సుప్రణీతయః
 అత్తాహవీగ్ంషి ప్రయతాని బర్ హిష్యథా రయిగ్ం సర్వవీరం దధాతన । బర్హిషదః
 పితర ఊత్యర్వాగ్నిమా వో హవ్యా చక్రమా జుషధ్వం । తఆగతా వసాశంత మేనా
 ధాన్యభ్యగ్ం శంయో రరపో దధాత । ఆఽహం పితౄ స్థువిద త్రాగ్ం అవిత్త్రి
 నపాతం చ విక్రమణంచ విష్ణోః । బర్ హిషదోయే స్వధయా సుతస్య భజంత
 పితృస్సఇహోఽ గమిష్యాః । ఉపహూతాః పితర స్సోమ్యాసో బర్హిష్యేషు నిధిషు ప్రియేషు
 తఆగ మంతు త ఇహ శృవం త్వధిబ్రువంతు తే అవంత్యస్మాన్ । ఉదీ రతా మవర
 ఉత్పరాస ఉన్మధ్యమాః పితర స్సోమ్యాసః । అసుం యఈ యురవృకా ఋతజ్ఞాస్తే-
 నోవంతు పితరో హవేషు । ఇదం పితృభ్యో నమో అస్త్వద్య యేహూర్వాసో యఉపరాస
 ఈయుః । యేపార్థివే రజస్యా నిషత్తాయే వానూనగ్ం సువృజనా సువిక్షు అధా
 యథా నః పితరః పరాసః ప్రత్నాసో అగ్నఋత మాశుషాణాః । శుచీదయం దీధితి
 ముక్త శాసః క్షామా భిందంతో అరుణీ రపవ్రన్ । యదగ్నీ కవ్యవాహన పితౄన్
 యక్ష్యతా వృధః । ప్రచ హవ్యానివక్ష్యసి దేవేభ్యశ్చ పితృభ్య ఆ । త్వమగ్న ఈడితో
 జాతవేదో వా ధ్వవాని సురభీణి కృత్వా । ప్రాదాః పితృభ్య స్వధయా తేఅక్షన్నద్ధి
 త్వందేవ ప్రయతాహవీగ్ంషి । మాతలీకవ్యైర్యమో అంగిరోభిర్ బృహస్పతిర్ ఋక్సభి
 వృధానః । యాగ్శ్చ దేవా వాప్రధుర్యేచ దేవా స్వాహోఽ న్యే స్వధయాఽ న్యే

మదంతి ॥ ఇమం యమ ప్రస్తర మాహి సీదాం గిరోభిః పితృభిః స్సంవిదానః ।
 అత్వా మంత్రాః కవిశస్తా వహం త్వేనా రాజన్ హవిషా మాదయస్వ । అంగిరోభిరాగహి
 యజ్ఞియేభి ర్యమ వైరూపైరిహ మాదయస్వ । వివస్వంతగం హువే యః పితా
 తేస్మిన్ యజ్ఞే బర్ హిష్యా నిషద్య । అంగిరసోనఃపితరో నవగ్వా అథర్వాణో
 భృగవ స్సోమ్యాసః । తేషాం వయగ్ం సుమతౌ యజ్ఞియానా మపిభద్రే సౌమనసే
 స్సామ ॥

తై.సం. ౨-౬-౧౨

భక్తేహి మావిశ దీర్ఘాయుత్వాయ శంశనుత్వాయరాయస్పౌషాయ వర్చసే
 సుప్రజాస్త్వాయేహి వసో పురోవసో ప్రియోమే హృదోఽస్య శివో స్త్వా బాహుభ్యాగ్ం
 సఘాసం నృచక్షసం త్వాదేవసోమ సుచక్తా అవభ్యేషం మంద్రాభిభూతిః కేతు
 ర్యజ్ఞానాం వాగ్మషాణా సోమస్య తృప్యతు మంద్రా స్సర్వాచ్య దితి రనాహతశీర్షీ
 వాగ్మషాణాసోమస్య తృప్య తేహి విశ్వచర్షణే శంభూర్మయోభూ స్మస్తిమా హరివర్ణ
 ప్రచర క్రత్వేదక్షాయ రాయస్పౌషాయసువీరతాయైమామారాజ నివీభిషోమా
 మేహర్దిత్విషా వధీః । వృషణే శుష్మాయాఽయుషేవర్చసే । వసుమధ్గణస్య సోమదేవతే
 మత్తివిదః ప్రాతస్సవనసయ్య గాయత్ర ఛం దసఇంద్రపీతస్య నరాశగ్ంసపీతస్య
 పితృపీతస్యమధుమత ఉపహూతస్యోపహూతో భక్షయా మ్యాదిత్యవద్గణస్య సోమదేవతే
 మత్తివిద స్తుతీయస్యసవన స్య జగతీఛందస ఇంద్రపీతస్య నరాశగ్ంసపీతస్య
 పితృపీతస్య మధుమత ఉపహూతస్యోపహూతో భక్షయామి । ఆప్యాయస్వ సమేతుతే
 విశ్వత స్సోమవృష్టియం । భవావాజస్య సంగధే । హిన్వమే గాత్రా హరివో గణాన్తే
 మావి తీతృషః । శివోమే సప్తర్షీ నుపతిష్ఠస్త్వమామే వాఙ్వాభి మతి గాః । అపాఽఽ

సోమ మమృతా అభూమా దర్శ్య జ్యోతిరవిదామ దేవాన్ । కిమస్మాన్ కృణవ దరాత్రిః
 కిము ధూర్తి రమృత మర్తస్య । యన్మ ఆత్మనో మిందాభూ దగ్నిస్తత్తున రాహో
 ర్జాతవేదా విచరషణిః । పునరగ్ని శ్చక్షురదా త్తున రింద్రో బృహస్పతిః । పునర్యే
 అశ్వినాయువం చక్షురాధత మక్ష్యే । ఇష్టయజుష స్తేదేవసోమస్తుతస్తో మస్య శస్తోక్షస్య
 హరివత ఇంద్రపీతస్య మధుమత ఉపహూత సోపహూతో భక్షయామి । ఆపూర్వాస్థా
 మాపూరయత ప్రజయాచ ధనేసచ । ఏతతే తతయేచత్వా మన్వేతతే పితామహా
 ప్రపితామహా యేచత్వా మన్వత పితరో యథా భాగం మందధ్వం నమోవఃపితరో
 రసాయ నమోవఃపితర శ్శుష్ఠాయ నమోవఃపితరో జీవాయ నమోవః పితరః స్తుధాయై
 నమోవః పితరో మన్యవే నమోవఃపితరో ఘోరాయ పితరో నమోవో య ఏతస్మిన్
 లోకేస్థ యుష్మాగ్ స్తేను యేఽస్మిన్ లోకేమాం తేను య ఏతస్మిన్ లోకేస్థ యూయం
 తేషాం వసిష్ఠా భూయాస్త యేఽస్మిన్ లోకేఽహం తేషాం వసిష్ఠాభూయాసం
 ప్రజాపతేనత్య దేతాన్యన్యో విశ్వాజాతాని పరితా బభూవ ॥ యత్కా మాస్తే జహూమ
 స్తన్నో అస్తువయగ్ స్యామ పతయో రయీణాం । దేవకృతస్యైనసోఽవయజన మసి
 మనుష్యకృతస్యైనసోఽవయ జనమసి పితృ కృతస్యైనసోఽవయజన మస్యపుధాతస్య
 సోమదే వతే నృభి సుతస్యేష్ట యజుష స్తుతస్తోమస్య శస్తోక్షస్యయో భక్షో అశ్వస
 నిర్యో గోసని స్తస్యతే పితృభిర్భక్షం కృతస్యోప హూతవ్యోప హూతో భక్షయామి ॥

క. సం. 3-2-4

ద్రువాఽసి ధరుణాస్తృతా విశ్వకర్మణా సుకృతా । మాత్వా సముద్ర ఉద్వధీన్మా
 సుప్తర్షోవ్యథమానా పృథివీం దృగ్గంహ । ప్రజాపతి స్వాసాదయతు పృథివ్యాః పృష్ఠే

వ్యచస్వతీం ప్రథస్వతీం ప్రథో॒ఽసి పృథి॑వ్యసి భూ॒రసి భూ॑మిర॒స్యది॑తిరసి వి॒శ్వధా॑యా
 వి॒శ్వస్య॑ భువనస్య ధర్మి॑ పృథి॒వీం యచ్చ॑ పృథి॒వీం దృగ్గం॑హ పృథి॒వీం మాహి॑గ్గం॒స్సీ
 ర్విశ్వ॑స్మై ప్రా॒ణాయా పా॒నాయ వ్యా॒నాయ దా॒నాయ ప్రతి॑ష్ఠాయై చ॒రిత్రా॑యా
 గ్నిస్తా॑వభిపాతు మహ్యో స్వస్యా॑ధర్మిషా శంత॑మేనతయా దే॒వత॑యా॒ఽంగి॑రస్వ ద్భు॒వా
 సీద॑ । కా॒ందా త్కా॒ందా త్రృ॒రోహంతీ॑ పరు॒షః పరు॒షః పరి॑ । ఏ॒వానో దూర్వే॑ ప్రత॑ను
 సహ॑స్రేణ శతే॑న చ । యాశతే॑న ప్రత॑నోషి సహ॑స్రేణ విరో॑హసి । తస్యా॑ స్తేదే॒వీష్టకే॑
 విధే॑మ హవిషా॑ వయం । ఆషా॑ధా॒ఽసి సహ॑మానా సహస్యా॑రాతీ సృహ॑స్యా రాతీయత
 సృహ॑స్వ పృత॑నా సృహ॑స్వ పృతన్వతః । సహస్ర॑వీర్యాసి సా మా జి॑న్వ । మధు॑ వాతా
 ఋతాయతే మధు॑క్ష రంతి సింధ॑వః । మాధ్వీ॑ర్న స్తుంతో॒ష్వషధిః॑ । మధు॑నక్త ముతో
 షసి మధు॑మ త్పార్థి॒వగ్గం రజః॑ । మధు॑ద్యౌ రస్తు సఃపి॑తా । మధు॑మాన్నో వనస్పతి
 ర్మధు॑మాగ్గం అస్తు సూ॑ర్యః । మాధ్వీ॑ర్గావో భవంతు॑సః । మహీ॑ద్యౌః పృథి॒వీ చ న
 ఇ॒మం య॒జ్ఞం మి॒మిక్ష॑తాం । పి॒పుతా॑ న్నో ధర్మి॑మభిః । తద్వి॒ష్టోః పర॑చం పదగ్గం
 సదా॑ పశ్యంతి సూ॒రయః॑ । దివీ॑వ చక్షు రాత॑తం । ద్రు॒వా॒ఽసి పృథి॑వి సహస్వ
 పృతన్వతః । సూ॒యాతాదే॑వేభిరమృతే నా॒గాః । యాస్తే॑ అగ్నే సూ॒ర్యే రుచ॑ ఉద్యతో ది॒వ
 మాత॑ న్వంతి రశ్మి॑భిః । తాభి॑స్సర్వాభీ రుచే జనాయనస్సృధి॑ । యావో దే॒వా సూ॒ర్యే
 రుచో॑ గోష్వ శ్వేష్టు యారుచః । ఇంద్రా॑గ్ని తాభి॑ స్సర్వాభీరుచ న్నోధత॑ బృహస్పతే ।
 విరాట్ జ్యోతి॑ రధారయత్ప్ర మాడ్జ్యోతి॑ రధారయ త్త్వరా డ్యోతి॑ రధారయత్ ।
 ఆగ్నేయు॑క్షాహి యేతవా శ్వాసో దే॒వసా॑ధవః । అరం వహం॑త్యా శవః । యు॑క్షా హి
 దే॒వహూ॑త మాగ్గం అశ్వాగ్గం అగ్నే॑రథీరి॒వ । నిహో॑తా పూర్వ్య స్సదః । ద్ర॒ష్ణశ్చ॑స్సంద

పృథివీ మనుద్యా మిమం చ యోని మను యశ్చ పూర్వః । తృతీయం యోని
 మనుసంచరంతం ద్రుష్టం జుహోమ్యనుసప్త హోత్రాః । అభూ ద్దిదం విశ్వస్య భువనస్య
 వాజిన మగ్నోర్ద్వితాన రస్యచ । అగ్నిర్జోతిషా జ్యోతిష్మానుక్మో వర్చసా వర్చస్వాన్ ।
 ఋచేత్వా రుచేత్వా సమిత్ స్రవంతి సరితో నధేనాః । అంతర్వృధా మనసా
 పూయమానాః । ఘృతస్య ధారా అభిచాకశీమి । హిరణ్యయో వేతసో మధ్య ఆసామ్ ।
 తస్మిన్ తుషర్థో మధుకృ త్మూలా యీ భజ న్నాస్తే మధుదేవతాభ్యః । తస్యా సతే
 హరయస్సప్తతీర్ స్వధాందుహానా అమృతస్య ధారాం ॥

చయన ప్రకరణమ్

అగ్న ఉదధే యాత్ర ఇమ ర్మవా నామ తయానోమృద తస్యా స్తే నమ స్తస్యాస్త
 ఉపజీవంతో భూయాస్మాగ్నే దుద్రగహ్యకిగ్ం శిలవన్య యాత్ర ఇమ ర్మవా నామ
 తయానో మృద తస్యా స్తే నమ స్తస్యాస్త ఉపజీవంతో భూయస్త్వ పంచవా ఏతేఽగ్నయో
 యచ్ఛితయ ఉదధిరేవ నామ ప్రథమో దుద్రో ద్వితీయో గహ్యస్తృతీయః కిగ్ంశిల
 శృతుర్థో వన్యఃపంచమ స్తేభ్యోయదాహుతీ ర్మజుహూయా దధ్వర్యుంచ యజమానంచ
 ప్రదహేయ ర్మదేతా ఆహుతీర్జుహోతి భాగధేయేనై వైనాన్ ఛమయతి నార్తి మార్చ
 త్యధ్వర్య ర్మయజమానో వాఙ్మ ఆస స్తసోః ప్రాణోఽక్షో శ్చక్షుః కర్ణయో శ్రోత్రం
 బాహువోర్భుల మూర్ధువో రోజోఽరిష్టా విశ్వా న్యంగాని తనూస్తనువా మే సహ
 నమస్తే అస్తు మామాహిగ్ంసీ రపవా ఏతస్మాత్ప్రాణాః క్రామంతి యోఽగ్నిం చిన్వ
 న్నధి క్రామంతి వాఙ్మ ఆస స్తసోః ప్రాణ ఇత్యాహ ప్రాణా నేవాఽత్యన్ ధత్తేయోర్దుద్రో

అగ్నో యోఅప్పు య ఓష ధీషు యో రుద్రోవిశ్వా భువనాఽఽ వివేశ తస్మై రుద్రాయ
 నమోఅస్వాహుతి భాగా వా అన్యే రుద్రాహవిర్భాగా అన్యే శతరుద్రీయగ్ం హుత్వా
 గావీ ధుకం చరు మేతేన యజుషా చరమాయా మిష్టకాయాం నిదధ్యాద్భాగధేయే
 నైవెనగ్ం శమయతి తస్యత్వైశతరుద్రీయగ్ంహుత మిత్యాహు ర్యస్తైత దగ్నో క్రియత
 ఇతి వసవస్వారుద్రైః పురస్తాత్పాంతు పితర స్వామమరాజానః పితృభి ర్దక్షిణతః
 పాంత్వాదిత్యా స్వావిశ్వేర్దేవైః పశ్చాత్పాంతు ద్యుతానస్వా మారుతో మరుద్భి రుత్తరతః
 పాతు దేవా స్వైంద్ర జ్యేష్ఠా వరుణరాజానోఽధస్తాచ్ఛోపరిష్ఠా చ్చ పాంతు న వా
 ఏతేన పూతోనమేధ్యో నప్రోక్షితో యదేన మతః ప్రాచీనం ప్రోక్షతి యథ్నుంచిత మాజ్యేన
 ప్రోక్షతి తేన పూతస్తేనమేధ్యస్తేన ప్రోక్షితః ॥

తై. సం. ౧. ౧. ౬

శిరో వా ఏత ద్విజ్ఞస్య యద్ధవిర్ధానం ప్రాణా ఉపరవా హవి ర్ధానే ఖాయంతే
 తస్మా చ్చీర్ష వ్రాణా అధస్తా త్థాయంతే తస్మా దధస్తా చ్చీర్షిష్టః ప్రాణా రక్షోహణో
 వలగహనో వైష్టవా స్థనామీ త్యాహ వైష్టవాహి దేవత యోపరవా అసురావై నిర్యంతో
 దేవానాం ప్రాణేషు వలగా న్యఖన న్తాన్బాహుమాత్రేఽన్యవిందన్ తస్మాద్బాహు మాత్రాః
 ఖాయంత ఇద మహంతం వలగ ముద్వపామి యన్నస్సమానో యమసమానో
 నిచఖానేత్యాహ ద్వోవాన పురుషౌ యశ్చైవ సమానో యశ్చాసమానో యమేవాస్మై
 తౌవలగన్ని ఖనత స్తమేవో ద్వపతి సంతృణత్తి తస్మా త్సంతృణ్ణా అంతరతః ప్రాణా
 నసంభీ నత్తి తస్మాదసం భిన్నాః ప్రాణా అపోఽవనయతి తస్మా ద్రాద్ధాంత రతః
 ప్రాణా యవమతీ రవనయత్యుర్వై యవః ప్రాణా ఉప రవాః ప్రాణేష్వే వోర్షం

దధాతి బద్ధిరవస్త్పదాతి తస్మాలోమశా అంతరతః ప్రాణా ఆజ్యేన వ్యాఘరయతి
 తేజోవా ఆజ్యం ప్రాణా ఉపరవాః ప్రాణేష్వేవ తేజో దధాతి హనూ వా ఏతే యజ్ఞస్య
 యద ధిషవదేన సంతృణత్య సంతృణ్ణే హి హనూ అథో ఖలు దీర్ఘసోమే సంతృద్యే
 ధృత్త్య శిరోవా ఏత ద్యజ్ఞస్య యద్ధవిర్ధానం ప్రాణా ఉపరవా హనూ అధిషవదే జిహ్వచర్మ
 గ్రావాణోదంతా ముఖ మాహ వనీయో నాసికోత్తరవేది రుదరగ్ం సదో యదా
 ఖలువై జిహ్వాయా దత్స్యధి ఖాద త్యథ ముఖం గచ్ఛతి యదా ముఖం గచ్ఛ త్యథో
 దరం గచ్ఛతి తస్మా ద్ధవిర్ధానే చర్మన్మధిగ్రావభి రభిషత్పాహవనీయే హుత్వా ప్రత్యంచః
 పరేత్య సదసి భక్షయంతి యో వైవిరాజో యజ్ఞముఖే దోహం వేద ద్రుహ ఏవైనా
 మియంవై విరా ట్తస్యైత్వక్చ ర్మోధోఽధిషవదే స్తనా ఉపరవా గ్రావాణో వత్సా
 ఋత్విజోదుహంతిసోమః పయో యఏవంవేద ద్రుహ ఏ వైనాం ॥

త్రై.సం. ౬-౨-౧౦

అసావాదిత్యోఽస్మిన్ లోక ఆసీ తందేవాః పృష్ఠైః పరిగృహ్య సువర్గంలోక
 మగమయ న్మరైరవస్తా త్పరిగృహ్ణాన్తివా కీర్త్యేన సువర్గలోకే ప్రత్యస్థాపయ న్మరైః
 పరస్తాత్పర్య గృహ్ణన్మృష్టై రుపవరోహం త్వవా అసావాదిత్యోఽముష్మిన్లోకే
 పరైరుభయతః పరిగృహితో యత్ప్రప్యాని భవంతి సువర్గ మేవ తైర్లోకం యజమానా
 యంతిపరై రవస్తా త్పరిగృహ్ణంతి దివాకీర్త్యేన సువర్గలోకే ప్రతి తిష్ఠంతి పరైః పరస్తా
 త్పరిగృహ్ణన్తి పృష్ఠై రుపావరోహంతి యత్పరైః పరస్తా న్నస్యః పరాంచ స్సువర్గా-
 ల్లోకాన్నిష్ఠ ద్యేరన్యయ దవస్తాన్న స్యః ప్రజా నిర్దహేయు రభితో దివాకీర్త్యం
 పరస్మామానో భవతి సువర్గవై వైనాన్ లోక ఉభయతః పరిగృహ్ణంతి యజమానావై

దివాక్తిర్త్యగ్ం సంవత్సరఃపర స్సామాన్ ౨ భితో దివాక్తిర్త్యంపరస్సామాన్ భవంతి
 సంవత్సరఏవోభయతః ప్రతి తిష్ఠంతి పృష్ఠంవై దివాక్తిర్త్యం పార్శ్వే పరస్సామాన్ ౨
 భితో దివాక్తిర్త్యం పరస్సామాన్ భవంతి తస్మా దభితః పృష్ఠం పార్శ్వే భూయిష్టా
 గ్రహ గృహ్యంతే భూయిష్ఠగ్ం శస్యతే యజ్ఞస్త్వైవ తన్నద్భ్యతో గ్రంథింగ్రథ్నన్ త్యవి
 స్రగ్ంసాయ స ప్ర గృహ్యన్తే సప్ర వైశీర్షణ్యాః ప్రాణాః ప్రాణానేవ యజమానేషు
 దధతి యత్పరాచీనాని పృష్ఠాని భవంత్యము మేవ తైర్లోక మభ్యారోహంతి యదిమం
 లోకంన ప్రత్యవ రోహే యురుద్వా మాద్యేయు ర్యజ మానాః ప్రవా మీయేర న్య
 త్ప్రతీచీనాని పృష్ఠాని భవంతీమమేవ తైర్లోకం ప్రత్యవరోహంత్యథో అస్మి న్నేవలోకే
 ప్రతితిష్ఠం త్యను న్మాదాయేంద్రోవా అ ప్రతిష్ఠితఆసీ త్స ప్రజాపతి ముపాధావ
 త్తస్మాఏతమేకవిగ్ంశతిరాత్రం ప్రాయచ్చత్రమాహర తేనాయజత తతో వైసప్రత్యతిష్ఠ
 ద్యే బహుయాజినో ౨ ప్రతిష్ఠితా స్సుస్త ఏకవిగ్ంశతి రాత్ర మాసీర న్ద్వాదశ మాసాః
 పంచరవస్త్రయ ఇమే లోకా అసావాదిత్య ఏకవిగ్ంశ ఏతావంతో వై దేవలోకా స్తేష్టేవ
 యథా పూర్వం ప్రతితిష్ఠ స్త్వసావాదిత్యో నవ్యరోచత సప్రజాపతి ముపాధావ త్తస్మా
 ఏతమేక విగ్ంశతి రాత్రం ప్రాయచ్చ త్రమాహర తేనా యజత తతో వైసో ౨
 రోచత యఏవం విద్వాగ్ం స ఏకవిగ్ంశతిరాత్ర మాసతే రోచంత ఏవైక విగ్ంశతి
 రాత్రో భవతి రుగ్వా ఏకవిగ్ంశో రుచమేవ గచ్ఛంత్యథో ప్రతిష్ఠా మేవ ప్రతిష్ఠా
 హ్యేకవిగ్ంశో ౨ తిరాత్రా వభితో భవతో బ్రహ్మవర్చసస్త్వ పరిగృహీత్యై ॥

అధి శ్రవణమ్ బ్రాహ్మణాంతర్గత అనువాకాః

సంతతిర్వా ఏతే గ్రహాః । యత్పరస్మామానః । విషూవాన్దివా కీర్త్యమ్ । యథా
 శాలాయై పక్షసీ । ఏవగ్ం సంవత్సరస్య పక్షసీ । యదేతన గృహ్యేరన్న్ । విషూచీ
 సంవత్సరస్యపక్షసీ వ్యవస్రగ్ంసేయాతామ్ । ఆర్తిమార్చేయుః । యదేతే గృహ్యన్తే ।
 యథాశాలాయై పక్షసీ మధ్యమం వగ్ంశమభి సమాయచ్ఛతి ॥33॥ ఏవగ్ం
 సంవత్సరస్య పక్షసీ దివాకీర్త్యమభి సంతన్వన్తి । నార్తిమార్చన్తి । ఏకవిగ్ంశ మహర్భవతి
 శుక్రాగ్రా గ్రహ గృహ్యన్తే । ప్రతుత్తజ్జ్యే సయత్తాయ । సౌర్య ఏతదహః పశురాలభ్యతే
 సౌర్యోతిగ్రాహ్యో గృహ్యతే । అహరేవ రూపేణ సమర్థయన్తి । అథోఅహ్న ఏవైష
 బలిర్ధీయతే । సప్తేతదహరతిగ్రాహ్యో గృహ్యన్తే ॥34॥ సప్తవై శీర్షణ్యాః ప్రాణాః ।
 అసావాదిత్యశ్శిరః ప్రజానామ్ । శీర్షణ్యేవ ప్రజానాం ప్రాణాన్దధాతి । తస్మాద్భుప్త
 శీర్షణ్యాణాః । ఇన్ద్రో వృత్రగ్ంహత్వా । అసురాన్పరాభావ్య । స ఇమాన్తోకానభ్యజయత్
 తస్యాసౌలోకోఽసభిజిత అసీత్ । తం విశ్వకర్మా భూత్వాఽభ్యజయత్ ।
 యద్వైశ్వకర్మణోగృహ్యతే ॥35॥ సువర్గస్య లోకస్యాభిజిత్యై । ప్ర వా ఏతేఽ
 స్మాల్లోకాచ్ఛవన్తే । యే వైశ్వకర్మణం గృహ్యతే । ఆదిత్యశ్చో గృహ్యతే । ఇయం వా
 అదితిః । అస్యామేవ ప్రతి తిష్ఠన్తి । అన్యోన్యో గృహ్యతే । విశ్వాన్యేవాన్యేన కర్మాణి
 కుర్వాణా యన్తి । అస్యామన్యేన ప్రతి తిష్ఠన్తి । తావాఽపరార్థార్థుంవత్సరస్యాన్యోన్యో
 గృహ్యతే । తావుభౌ సహమహావ్రతే గృహ్యతే । యజ్ఞస్త్వేవాన్తం గత్వా ।
 ఉభయోర్లోకయోః ప్రతి తిష్ఠన్తి । అర్మముక్తం భవతి । అన్వాద్యస్యాఽపరుద్వై ॥

సమా యచ్ఛత్యతిగ్రాహ్య గృహ్యనేగృహ్యతే సంవత్సరస్యాన్యోన్యో గృహ్యతే

పఞ్చవ ॥3॥ తై.బ్రా. ౧-౨-౩

ఏకవిగ్ంశ ఏష భవతి । ఏతేనవై దేవా ఏకవిగ్ంశేన । ఆదిత్యమిత ఉత్తమగ్ం
 సువర్గం లోకమారోహయన్ । సవాఏష ఇత ఏకవిగ్ంశః । తస్య దశావస్తాదహని ।
 దశ పరస్తాత్ । సవా ఏష విరాజ్యభయతః ప్రతిష్ఠితః । విరాజిహి వా ఏష ఉభయతః
 ప్రతిష్ఠితః । తస్మాదస్తరేమా లోకా యన్ । సర్వేషు సువర్గేషు లోకేష్వభివృద్ధిపన్నేతి
 ॥32॥ దేవా వా ఆదిత్యస్య సువర్గస్య లోకస్య । పరాచోఽతిపాదాదభిభయః ।
 తంఛన్దోభిరదృగ్ంహస్త్యై । దేవా వా ఆదిత్యస్య సువర్గస్య లోకస్య । అవాచోఽ
 వపాదాదభిభయః । తం పఞ్చభీరశృభిరుదవయన్ । తస్మాదేకవిగ్ంశేఽహన్వఞ్చది-
 వాకీర్వాని క్రియంతే । రశ్మయో వై దివాకీర్వాని యేగాయత్రే । తే గాయత్రీషూ
 త్రయోః పవమానయోః ॥3౮॥ మహాదివాకీర్వ్యగ్ం హోతుః పృథ్వమ్ । వికర్ణం
 బ్రహ్మసామమ్ । భాసోఽగ్నిష్టోమః । అథైతాని పరాణి । పరైర్వై దేవా ఆదిత్యగ్ం సువర్గం
 లోకమపారయన్ । యదపారయన్ । తత్పరాణాం పరత్వమ్ । పారయన్తేనం
 పరాణి । య ఏవం వేద । అథైతానిస్పరాణి । స్పరైర్వై దేవా ఆదిత్యగ్ం సువర్గం
 లోకమస్పారయన్ । యదస్పారయన్ । తథ్స్పరాణాగ్ స్పరత్వమ్ । స్పారయన్తేన్గ్
 స్పరాణి । య ఏవం వేద ॥3౯॥

ఏతి పవమానయోస్సు రాణి పఞ్చ చ ॥౪॥

తై.బ్రా. ౧-౨-౪

అప్రతిష్టాం వా ఏతే గచ్ఛన్తి । యేషాగ్ం సంవత్సరేన నాప్తేఽథ ।
 ఏకాదశిన్యాప్యతే ॥ చైష్టవం వామనమాలభన్తే । యజ్ఞో వై విష్ణుః । యజ్ఞమేవాలభన్తే
 ప్రతిష్ఠిత్యై । ఇన్ద్రాగ్నీమాలభన్తే । ఇన్ద్రాగ్నీవై దేవానామయాతయామానౌ । యే ఏవ
 దేవతే అయాతయామ్నా । తే ఏవాలభన్తే ॥౩౦॥ వైశ్వాదేవమాలభన్తే । దేవతా
 ఏవావరున్తతే । ద్యావాప్తుధిన్యాం ధేనుమాలభన్తే । ద్యావాప్తుధిన్యోరేవ ప్రతిష్ఠిత్యన్తి ।
 వాయున్యం వత్సమాలభన్తే । వాయురైవైభ్యో యథాఽ యతనాద్దేవతా అవరున్తే ।
 ఆదిత్యామవం వశామాలభన్తే । ఇయం వా అదితిః । అస్యామైవ ప్రతి తిష్ఠన్తి ।
 మైత్రావరుణీమాలభన్తే ॥౩౧॥ మిత్రేణైవ యజ్ఞస్య స్పిష్టగ్ంశమయన్తి । వరుణేన
 దురిష్టమ్ । ప్రాజాపత్యంతూపరం మహావ్రత ఆలభన్తే । ప్రాజాపత్యేఽతిగ్రాహ్యో
 గృహ్యతే । అహరేవ రూపేణ సమర్థయన్తి । అథో అహ్నావైష బలిర్హిప్రాయతే ।
 ఆగ్నేయమాలభన్తే ప్రతి ప్రజ్ఞాత్యై । అజపెత్వాన్వా ఏతే పూర్వైర్వాసేనవరున్తతే
 యదేతే గవ్యాః పశవ ఆలభన్తే । ఉభయేషాం పశూనామవరుద్వై ॥౪౨॥
 యదతిరిక్తామేకాదశినీమాలభేరన్న్ । అప్రియం భ్రాతృవ్యమభ్యతిరిచ్ఛేత । యద్వైద్వై
 పశూ సమస్యేయుః । కనీయ ఆయుః కుర్వీరన్ । యదేతే బ్రాహ్మణవన్తః పశవ
 ఆలభన్తే । నాప్రియం భ్రాతృవ్యమభ్యతిరిచ్ఛేత । న కనీయ ఆయుః కుర్వతే ॥౪౩॥

తె ఏవాలభన్తేమైత్రావరుణీమాలభన్తేఽవరుద్వైసప్త చ ॥౪౪॥

ప్రజాపతిః ప్రజాస్నుష్టావృత్తోఽశయత్ । తం దేవాభూతానాగ్ం రసం తెజ-
 స్సంభృత్య । తేనైనమభిషజ్యన్న్ । మహానవర్తీతి । తన్మహావ్రతస్య మహావ్రతత్వమ్ ।
 మహాద్రుతమితి । తన్మహావ్రతస్య మహావ్రతత్వమ్ । మహతోవ్రతమితి । తన్మహావ్రతస్య

మహావ్రతత్వమ్ । పశ్చువిగ్ంశసోమో భవతి ॥౪౪॥ చతుర్విగ్ంశత్యర్థమాసస్సంవత్సరః
 యద్వా ఏతస్మిన్సంవత్సరేఽధి ప్రాజాయత । తదన్నం పశ్చువిగ్ంశమభవత్ । మధ్యతః
 క్రియతే । మధ్యతో హ్యన్నమశితం ధినోతి । అథో మధ్యత ఏవప్రజానామూర్గీయతే ।
 అథయద్వా ఇదమస్తతః క్రియతే । తస్మాదుదనై ప్రజాస్సమేధనై । అస్తతః క్రియతే
 ప్రజననాయైవ । త్రివృచ్చిరోభవతి ॥౪౫॥ త్రైధా విహితగంహి శిరః । లోమ చవీరస్థి ।
 పరాచా స్తువన్తి । తస్మాత్తద్భుద్భుగైవ । న మెద్యతోఽను మెద్యతి । న కృశ్యతోఽ
 నుకృశ్యతి । పశ్చుద్రకోఽన్యఃప్క్షో భవతి । సప్తద్రకోఽన్యః । తస్మాద్వయాగ్ం
 స్యన్యతరమద్భుమధి పర్యావర్తనై । అన్యతరతోహి తద్గరీయఃక్రియతే ॥౪౬॥ పశ్చువిగ్ంశ
 ఆత్మాభవతి । తస్మాన్మధ్యతః పశవో వరిష్ఠాః ఏకవిగ్ంశం పుచ్చమ్ । ద్విపదాసుస్తువన్తి
 ప్రతిష్ఠిత్యై । సర్వేణసహస్తువన్తి । సర్వేణ హ్యత్మనాఽఽ త్మనీన్వి । సహోత్పతన్తి ।
 ఏకేకాముచ్చిగ్ంషన్తి । ఆత్మన్న్ హ్యజ్ఞాని బుద్ధాని । న వా ఏతేన సర్వః పురుషః ॥౪౭॥
 యదితతతోలోమాని ద్రతో నభాన్ । పరిమాదః క్రియన్తే । తాన్యైవతేన ప్రత్యుప్యన్తే ।
 ఔదుమ్బరస్తల్పోభవతి । ఊర్గాన్న ముదుమ్బరః ఊర్జ ఏవాన్నాద్యస్యోవరుద్ధ్యై ।
 యస్యతల్పసద్యమనభిజితగ్ం స్యాత్ । స దేవానాగ్ం సామ్యక్షే । తల్పసద్యమభిజయానీతి
 తల్పమారుహ్యోద్గాయేత్ । తల్పసద్యమేవాభిజయతి ॥౪౮॥ యస్యతల్పసద్యమభిజితగ్ం
 స్యాత్ । స దేవానాగ్ం సామ్యక్షే । తల్పసద్యం మాపరాజేషీతి తల్పమారుహ్యోద్గాయేత్ ।
 స తల్పసద్యం పరాజయతే । పైశ్చ శగ్ంసతి । మహో వై ప్తేజః । మహాస ఎవాన్నాద్య-
 స్యోవరుద్ధ్యై । దేవాసురాస్సంయతా ఆసన్ । త ఆదిత్యే వ్యాయచ్చన్త । తం దేవాసుమ-
 జయర్న ॥౪౯॥ బ్రాహ్మణశ్చ శూద్రశ్చ చర్మకర్తే వ్యాయచ్చేతే । దైవోవై వర్ణో బ్రాహ్మణః

అసుర్యశ్చాద్రః । ఇమే రాధ్నురిమే సుభూతమక్రన్నిత్యన్యతరో బ్రూయాత్ । ఇమ
ఉద్వాసీకారిణ ఇమే దుర్భూతమక్రన్నిత్యన్యతరః । యదైవైషాం సుకృతంయారాద్ధిః
తదన్యతరోఽభిశ్రీణాతి । యదైవైషాం దుష్కృతంయాఽరాద్ధిః । తదన్యతరోఽ
పహన్తి । బ్రాహ్మణస్సం జయతి । అముమేవాదిత్యం భ్రాతృవ్యస్య సంవిన్దన్తే ॥౫౦॥

భవతి భవతిక్రియతే పురుషో జయత్యజయజ్ఞయత్యేకం చ ॥

ఇన్ద్రోవృత్రగం హత్వా । అసురాన్పరాభావ్య । సోమావాస్యాం ప్రత్యాగచ్ఛత్ ।
తేపితరః పూర్వేద్యురాగచ్ఛన్ । పితౄన్యజ్ఞేగచ్ఛత్ । తం దేవాః పునరయాచన్త ।
తమేభ్యోన పునరదదుః । తేఽబ్రువన్వరం వృణామహే । అథ వః పునర్దాస్యామః
అన్యభ్యమేవ పూర్వేద్యుః క్రియాతా ఇతి ॥౫౧॥ తమేభ్యః పునరదదుః । తస్మాత్పితృభ్యః
పూర్వేద్యుః క్రియతే । యత్పితృభ్యః పూర్వేద్యుః కరోతి । పితృభ్య ఏవ తద్యజ్ఞం
నిష్క్రియం యజమానః ప్రతనుతే । సోమాయపితృపీతాయస్వధా నమఃఇత్యాహ ।
పితురేవాధి సోమపీథమవరున్తే । న హి పితా ప్రమీయమాణ ఆహైష సోమపీథ
ఇతి । ఇన్ద్రియం వై సోమపీథః । ఇన్ద్రియమేవ సోమపీథమవరున్తే । తేనేన్ద్రియేణ
ద్వితీయాంజాయామభ్యశ్ఛతే ॥౫౨॥ ఏతద్వై బ్రాహ్మణం పురా వాజశ్రవసా విదామక్రన్న్
తస్మాత్తే ద్వేద్వే జాయే అభ్యాక్షత । య ఏవంవేద । అభిద్వితీయాం జాయామశ్నుతే
అగ్నయే కవ్వవాహనాయ స్వధా నమః ఇత్యాహ । యఏవ పితృణామగ్నిః । తంప్రీణాతి ।
త్రిస్రహహతీర్షుహోతి । త్రిర్నిదధాతి । షట్సద్ధంపద్యన్తే ॥౫౩॥ షడ్వాఙ్ముతవః ।
ఙ్ముతానేవ ప్రీణాతి । తూష్ణీం మేక్షణమాదధాతి । అస్తివా హి షష్ట ఙ్ముతుర్న వా ।

దే॒వాన్ వై॑పి॒త్యాన్ప్రీ॑తాన్ । మ॒నుష్యాః పి॒తరో॑ఽను ప్రపి॑పతే । తి॒స్ర అ॒హతీ॑ర్బు॒హోతి॑ ।
 త్రి॒ర్వి॑దధాతి । షట్ ధ్నుంప॑ద్యనే । ష॒ద్వాఋ॒తవః ॥౧౯॥ ఋ॒తవః ఖ॒లు వై దే॒వాః
 పి॒తరః । ఋ॒తూనే॑వదే॒వాన్ప్రీ॑త్యాన్ప్రీ॑ణాతి । తాన్ప్రీ॑తాన్ । మ॒నుష్యాః పి॒తరో॑ఽను
 ప్రపి॑పతే । స॒కృదా॒చ్ఛిన్నం బ॑ర్హి॒ర్భవ॑తి । స॒కృది॑వ హిపి॒తరః । త్రి॒ర్వి॑దధాతి ।
 తృ॒తీయే॑ వా ఇ॒తో లోకే॑ పి॒తరః । తానే॑వ ప్రీ॑ణాతి । ప॒రాజా॑వర్తతే ॥౨౦॥ ఘ్నీ॒కా హి
 పి॒తరః । ఓ॒ష్మణో॑ వ్యా॒వృత॑ ఉపాస్తే । ఊ॒ష్మభా॑గా హి పి॒తరః । బ్ర॒హ్మ॒వాది॑నో వదన్తి
 ప్రా॒శ్యాం ౩ నప్రా॒శ్యా ౩ మి॑తి । య॒త్ప్రాశ్నీ॑యాత్ । జన్య॑మన్నమద్యాత్ । ప్ర॒మాయు॑-
 కస్యాత్ । యన్న ప్రా॒శ్నీయాత్ । అ॒హవి॑స్యాత్ ॥౨౧॥ పి॒తృభ్య॑ ఆ॒వృశ్చే॑త ।
 అ॒వప్రే॑యమే॒వ । తన్నే॑వ ప్రా॒శితం॑ నే॒వా ప్రా॒శితమ్ । వీ॒రం వా వై పి॒తరః ప్ర॑యన్తో
 హ॑రన్తి । వీ॒రం వా ద॑దతి । ద॒శాం చి॑నత్తి । హ॑రణభాగా హి పి॒తరః । పి॒త్యానే॑వ
 ని॒రవ॑దయతే । ఉ॒త్తర॑ ఆయుషి లో॒మచి॑న్దీత । పి॒తృణా॑గ్ ప్యే॒తర్హి॑నేదీ॒యః ॥౨౨॥
 నమ॑స్కరోతి । న॒మస్కా॑రోహి పి॒తృణా॑మ్ । నమో॑ వః పి॒తరో॑ రసా॒య । నమో॑ వః
 పి॒తర॑శ్శుష్మా॒య । నమో॑వః పి॒తరో॑ జీ॒వాయ॑ । నమో॑వః పి॒తర॑స్స్వధా॒యై । నమో॑ వః
 పి॒తరో॑ మ॒న్యవే॑ । నమో॑ వఃపి॒తరో॑ ఘో॒రాయ॑ । పి॒తరో॑ నమో॑ వః । య ఏ॒తస్మి॑న్లోకే
 స్థ ॥౨౩॥ యు॒ష్మాగ్ స్తే॑ను । యే॒ఽస్మి॑న్లోకే । మాం తే॑ను । య ఏ॒తస్మి॑న్లోకేస్థ ।
 యూ॒యం తే॑షాం వసి॑ష్టా భూ॒యాస్త॑ । యే॒ఽస్మి॑న్లోకే । అ॒హంతే॑షాం వసి॑ష్టోభూ॒యా-
 సమి॑త్యాహ । వసి॑ష్టస్సమా॒నానాం॑ భవతి । య ఏ॒వం వి॒ద్వాన్ప్రీ॑తృభ్యః కరో॑తి ।
 ఏ॒షవై॑మను॒ష్యాణాం॑ య॒జ్ఞః ॥౨౪॥ దే॒వానా॑వా ఇ॒తరే॑ య॒జ్ఞాః । తే॒న వా ఏ॒తత్ప్రీ॑తృలోకే
 అను॑బంధం - ౩

చరతి । యత్పితృభ్యః కరోతి । స ఈశ్వరః ప్రమేతోః । ప్రాజాపత్య యర్చా పునరైతి ।
 యజ్ఞోవై ప్రజాపతిః । యజ్ఞేనైవ సహ పునరైతి । న ప్రమాయుకో భవతి । పితృలోకేవా
 ఏతద్యజమాన శ్చరతి । యత్పితృభ్యః కరోతి । స ఈశ్వర ఆర్తి మార్తోః । ప్రజాపతి-
 స్సావైసం తత ఉన్నతుమర్ హతీత్యాహుః । యత్ప్రాజాపత్యయర్చాపునరైతి ।
 ప్రజాపతిరేవైసం తత ఉన్నయతి । నార్తిమార్పతి యజమానః ॥౬౫॥

ఇత్యశ్చుతే పద్యస్తే పద్యస్తే షడ్వా ఋతవో వర్త తే హవిస్యాన్నేదీయస్సు యజ్ఞో
 యజమాన శ్చరతి యత్పితృభ్యః కరోతి పశ్చ చ ॥౧౦॥ తై.బ్రా. ౧-౩-౧౦

చైశ్చదేవేన వై ప్రజాపతిః ప్రజా అస్సజత । తా వరుణ ప్రఘాసైర్వరుణ
 పాశాదముఞ్చత్ । సాకమేధైః ప్రత్యస్థాపయత్ । త్ర్యమ్మకై రుద్రన్నిరవాదయత ।
 పితృయజ్ఞేన సువర్గం లోకమగమయత్ । యద్వైశ్చదేవేన యజతే । ప్రజా ఏవ
 తద్యజమానస్సజతే । తా వరుణప్రఘాసై ర్వరుణ పాశాన్ముఞ్చతి । సాకమేధైః
 ప్రతిష్ఠాపయతి । త్ర్యమ్మకై రుద్రన్నిరవాదయతే ॥౫౨॥ పితృయజ్ఞేన సువర్గం
 లోకజగమయతి । దక్షిణతః ప్రాచీనావీతీ నిర్వపతి । దక్షిణావృద్ధి పితృణామ్ ।
 అనాదృత్యతత్ । ఉత్తరత ఏవోపవీయ నిర్వపేత్ । ఉభయే హి దేవాశ్చ పితరశ్చేజ్యస్తే ।
 అథో యదేవ దక్షిణార్ధే ధి శ్రయతి । తేన దక్షిణావృత్ । సోమాయ పితృమతే
 పురాదాశగ్ం షట్కపాల నిర్వపతి । సంవత్సరో వై సోమః పితృమాన్ ॥౫౩॥
 సంవత్సరమేవ ప్రీణాతి । పితృభ్యో బర్హిషిషద్భ్యో ధానాః । మాసా వై పితరో బర్హిషదః
 మాసానేవ ప్రీణాతి । యస్మిన్వా ఋతౌ పురుషః ప్రమీయతే । సోఽస్మాముష్మిన్తోకే

భవతి । బహురూపా ధానా భవన్తి । అహోరాత్రాణామభిజిత్వై । పితృభ్యోఽగ్నిష్వాత్తేభ్యో
 మన్థమ్ । అర్థమాసా వై పితరోఽగ్నిష్వాత్తాః ॥౫౪॥ అర్థమాసానేవ ప్రీణాతి ।
 అభివాన్వాయై దుగ్ధే భవతి । సా హి పితృదేవత్యస్తుహే । యత్సూర్ణమ్ । తన్మనుష్యాణామ్ ।
 ఉపర్యర్థో దేవానామ్ । అర్థః పితృణామ్ । అర్థ ఉపమన్థతి । అర్థోహి పితృణామ్ ।
 ఏకయోపమన్థతి ॥౫౫॥ ఏకా హి పితృణామ్ । దక్షిణోపమన్థతి । దక్షిణావృద్ధి పితృణామ్ ।
 అనారభ్యోపమన్థతి । తద్ధి పితౄణాం చృతి । ఇమాన్విశం వేదిముద్ధన్తి । ఉభయే హి
 దేవాశ్చ పితరశ్చేజ్యన్తే । చతుస్సక్తిర్భవతి । సర్వా హ్యనుదిశః పితరః । అఖాతా
 భవతి ॥౫౬॥ ఖాతా హి దేవానామ్ మధ్యతోఽగ్నిరాధీయతే । అన్తతో హి
 దేవానామాధీయతే । వర్షియానిధృ ఇధ్మాద్భవతి వ్యావృత్త్యై । పరి శ్రయతి । అన్తర్హితో
 హి పితౄలోకో మనుష్యలోకాత్ । యత్పరుషిదినమ్ । తద్దేవానామ్ । యదన్తరా ।
 తన్మనుష్యాణామ్ ॥౫౭॥ యధ్యమూలమ్ । తత్పితృణామ్ । సమూలంబర్హిర్భవతి
 వ్యావృత్త్యై । దక్షిణా స్తుణాతి । దక్షిణావృద్ధి పితృణామ్ । త్రిః పర్యేతి । తృతీయే వా
 ఇతో లోకే పితరః । తానేవ ప్రీణాతి । త్రిః పునః పర్యేతి । షట్త్వం పద్యన్తే ॥౫౮॥
 షడ్వాఙ్ముతవః । ఙ్ముతానేవ ప్రీణాతి । యత్ప్రస్తరం యజుషా గృహ్ణీయాత్ ।
 ప్రమాయుకో యజమానస్సౌత్ । యన్న గృహ్ణీయాత్ । అనాయతనస్సౌత్ । త్సౌత్తమేవ
 న్యస్యేత్ । న ప్రమాయుకో భవతి । నానాయతనః । యత్త్రీన్పరిధీన్పరిదధ్యాత్ ॥౫౯॥
 మృత్యునా యజమానం పరిగృహ్ణీయాత్ । యన్న పరిదధ్యాత్ । రక్షాగంసి యజ్జగం
 హన్యః । దౌష్ పరిధీ పరిదధాతి । రక్షసా మపహత్యై । అథో మృత్యోరేవ యజమాన-
 ముద్భృజతి । యత్త్రీణీత్రీణిహవీగ్ పృథ్వాహరేయుః । త్రయస్త్రయ ఏషాగం సాకం

ప్రపద్యామహ ఇతి వావైతదాహ । అపః పరిషిఞ్చతి । మార్జ్జ యత్త్యే వైనాన్ ॥౬౯॥
 అథో తర్పయత్త్యేవ । తృప్యతి ప్రజయా పశుభిః । య ఏవంవేద । అప బర్ హిషావనూ-
 యాజౌ యజతి । ప్రజావై బర్హిహిః । ప్రజా ఏవ మృత్యోరుధ్భుజతి । చతురః ప్రయాజాన్
 యజతి । ద్వావనూయాజౌ । షట్త్వం పద్యన్తే । షడ్వా ఋతవః ॥౭౦॥ ఋతూనేవ
 ప్రీణాతి । న పత్న్య న్వాన్తే । న సంయాజయన్తి । యత్పత్న్యన్వాసీత । యధ్భంయా-
 జయేయుః । ప్రమాయుకా స్యాత్ । తస్మాన్నాన్వాన్తే । న సంయాజయన్తి । పత్ని యై
 గోపీథాయ ॥౭౧॥

తై.బ్రా. ౧-౬-౯

హోతారమాజ్య భాగౌ యజతి సంతత మవద్యతి వ్యావృత్త్యై బర్ హిషదో యజతి
 తమేవ తద్యజత్యను నిష్క్రామన్త్యాహౌ నా నృతవో నవ చ ॥౯॥

ఉశనస్త్వా హవామహ ఆ నో అగ్నే సుకేతునా । త్వగ్ం సోమ మహేభగన్వగ్ం
 సోమ ప్రచికితో మనీషా । త్వయా హి నఃపితరస్సోమ పూర్వేత్వగ్ం సోమ
 పితృభిస్సంవిదానః । బర్హిషదః పితర ఆహంపితౄన్ । ఉపహూతాః పితరోఽ
 గ్నిష్వాత్తాః పితరః । అగ్నిష్వాత్తాన్మతుమతో హవామహే । నరాశగ్ంసే సోమపీథం
 య ఆచుః । తే నో అర్హన్త స్సుహవా భవన్తు । శన్నోభవంతు ద్విపదే శం చతుష్పదే ।
 యే అగ్నిష్వాత్తాయే నగ్నిష్వాత్తాః ॥౭౫॥ అగ్ంహోముచః పితర స్సోమ్యాసః । పరేఽ
 వరేఽ మృతాసో భవన్తః । అధి బ్రువన్తు తే అవన్త్యస్మాన్ । వాన్యాయైదుగ్ధే జుషమాణాః
 కరమ్భమ్ । ఉదీరాణా అవరే పరే చ । అగ్నిష్వాత్తా ఋతుభిస్సంవిదానాః । ఇన్ద్రవన్తో
 హవిరిదంజుషన్తామ్ । యదగ్నే కవ్యవాహన త్వమగ్న ఈడితో జాతవేదః । మాతలీ

కవ్యైః । యే తాత్పర్యైర్దేవత్రాజేహమానాః । హోత్రావృధస్సోమతప్తానో అర్చ్యైః । అఽ
గ్నేయాహి సువిదత్రేభిరర్వాజ్ ।

సత్యైః కవ్యైః పితృభిర్హుర్హుసద్భిః । హవ్యవాహమజరం పురుషియమ్ । అగ్నిజ్ఞతేన
హవిషో సపర్యన్ । ఉపాసదబ్జవ్యవాహం పితృణామ్ । స సః ప్రజాం వీరవతీగ్ం
సమృణ్వతు ॥౭౬॥ అనగ్నిష్వాత్తా జేహమానాస్సప్తచ ॥౧౦౬॥ తై.బ్రా. ౨-౬-౧౬

అథి శ్రవణమ్ నాచికేత చయన

అంతర్గతా నువాకాః తై.బ్రా. 3-11-7

అయంవావ యఃపవతే । సోఽగ్నిర్నా చికేతః । స యత్ ప్రాజ్ఞవతే । తదస్య
శిరః । అథ యద్దక్షిణా । స దక్షిణః పక్షః । అథ యత్పృథ్వీక్ । తత్పుచ్ఛమ్ ।
యదుదజ్జే । స ఉత్తరః పక్షః ॥౩౭॥ అథ యద్ధుంవాతి । తదస్య సమశ్చనశ్చ
ప్రసారణశ్చ । అథో సమృదేవాస్య సా । సగ్ంహ వాఅస్మై సకామః పద్యతే ।
యత్కామో యజతే । యోఽగ్నిర్నా చికేతంచినతే । య ఉచైన మేవంవేద । యో
హ వా అగ్నేర్నాచికేత స్యాయతనం ప్రతిష్ఠాంవేద । ఆయతనవాన్సవతి । గచ్ఛతి
ప్రతిష్ఠామ్ ॥౩౮॥ హిరణ్యంవా అగ్నేర్నాచికేతస్యాయతనం ప్రతిష్ఠా । యఏవంవేద
ఆయతనవాన్సవతి । గచ్ఛతి ప్రతిష్ఠామ్ । యోహవా అగ్నేర్నాచికేతస్య శరీరంవేద ।
సశరీర ఏవ స్వర్గంలోకమేతి । హిరణ్యంవా అగ్నేర్నా చికేతస్య శరీరమ్ । య
ఏవంవేద । స శరీర ఏవ స్వర్గంలోకమేతి । అథో యథా రుక్మ ఉత్తపో భాయాత్ ॥౩౯॥
ఏవమేవ సతేజసా యశసా । అస్మిగ్ంశ్చ లోకే ముష్టిగ్ంశ్చభాతి । ఉరవోహ వై
నామైతేలోకాః । యేఽవరేణాదైత్యమ్ । అథహై తేవరీయాగ్ం సోలోకాః । యే

పరేణాదిత్యమ్ । అనన్తగం హ వా ఏషఖ్యయ్యంతోకజ్జయతి । యోఽపరేణాదిత్యమ్ ।
 అథ హైషోనన్తమ పారమఖ్యయ్యంతోకజ్జయతి । యః పరేణాదిత్యమ్ ॥౪౦॥
 అనన్తగంహవా అపారామఖ్యయ్యంతోకజ్జయతి । యోఽగ్నిన్నా చిక్తేతజ్జీనుతే । య
 ఉచైనమేవంవేద । అథో యథా రథేతిప్తస్పృఖసీ పర్యావర్తమానే ప్రత్యపేఖ్యతే ।
 ఏవమహోరాత్రే ప్రత్యపేఖ్యతే । నాస్యాహోరాత్రే లోకమాప్పుతః । యోఽగ్ని
 న్నాచిక్తేతజ్జీనుతే । య ఉచైనమేవంవేద ॥౪౦॥

ఉత్తరః పథో గచ్ఛతి ప్రతిష్ఠాం భాయ్యాద్యః పరేణాదిత్యమప్యై చ ॥౪౧॥

ఉత్తర హవైవాజశ్రవసస్సర్వ వేదసన్తదా । తస్య హ నచికేతా నామ పుత్ర ఆసు
 తగంహ కుమారగంసన్తమ్ । దక్షిణా సునీయామానాసు శ్రద్ధా వివేశ । సహోవాచ
 తత కస్తై మాందాస్యసీతి । ద్వితీయం తృతీయమ్ । తగంహపరీత ఉవాచ । మృత్యవేత్సా
 దదామీతి । తగంహస్మోత్థితంవా గభివదతి । గౌతమకుమారమితి । స హోవాచ ।
 పరేహి మృత్యోర్గృహాన్ । మృత్యవే వై త్వాదామితి । తంవైప్రవసన్తజ్జన్తా సీతి
 హోవాచ । తస్య స్మృతిస్తో రాత్రీరనాశ్వాన్తహే వసతాత్ । స యదిత్వా పృచ్ఛేత్ ।
 కుమార కతి రాత్రీరవాద్ధీరితి । తిస్ర ఇతి ప్రతిబ్రూతాత్ । కిం ప్రథమాగ్ం రాత్రి
 మాశ్నా ఇతి ॥౪౩॥ ప్రజాన్త ఇతి । కిన్త్వితీయామితి । పశూగ్ంస్త ఇతి । కిన్త్వితీయామితి ।
 సాధుకృత్యాన్త ఇతి । తంవై ప్రవసన్తజ్జగామ । తస్యహ తిస్తో రాత్రీరనాశ్వాన్తహ
 ఉవాస । తమాగత్య పప్రచ్ఛ । కుమార కతి రాత్రీర వాద్ధీరితి । తిస్ర ఇతి ప్రత్యువాచ
 ॥౪౪॥ కింప్రథమాగ్ం రాత్రిమాశ్నాఇతి । ప్రజాన్తఇతి । కిన్త్వితీయామితి । పశూగ్ంస్తఇతి ।
 కిన్త్వితీయామితి । సాధుకృత్యాన్త ఇతి । నమస్తే అస్తు భగవ ఇతిహోవాచ ।

వరంపుణీష్యేతి । పితరమేవ జీవన్నయానీతి । ద్వితీయంపుణీష్యేతి ॥౪౫॥
 ఇష్టాపూర్తయోర్మే ఖీతిం బ్రూహీతి హోవాచ । తస్మై హైతమగ్నిన్నా చిక్తమువాచ ।
 తతో వై తస్యేష్టాపూర్తే నాఖీయేతే । నాస్యేష్టాపూర్తే ఖీయేతే । యోఽగ్నిన్నా చిక్తఃశ్చీ-
 నుతే । య ఉచైన మేవంవేద । తృతీయంపుణీష్యేతి । పునర్మృత్యోర్మేఽపజితిం
 బ్రూహీతి హోవాచ । తస్మై హైతమగ్నిన్నా చిక్తమువాచ । తతో వై సోప పునర్మృత్యు-
 మజయత్ ॥౪౬॥ అప పునర్మృత్యుజ్ఞయతి । యోఽగ్నిన్నా చిక్తఃశ్చీనుతే । య
 ఉచై నమేవంవేద । ప్రజాపతిర్వై ప్రజాకామస్తపోతప్యత । స హిరణ్యముదాస్యత్ ।
 తదగ్నా ప్రాస్యత్ । తదస్మై నాచ్చదయత్ । తద్ద్వితీయం ప్రాస్యత్ ॥౪౭॥ తదస్మై నై-
 వాచ్చదయత్ । తత్తృతీయం ప్రాస్యత్ । తదస్మై నైవాచ్చదయత్ । తదాత్మన్నేవ హృదయ్యే
 ఽగ్నౌ వైశ్వానరే ప్రాస్యతే । తదస్మా అచ్చదయత్ । తస్మాద్ధిరణ్యజ్ఞనిష్ఠస్థనామ్ ।
 భుజ్జత్ప్రియతమమ్ । హృదయజగ్ంహి । సవైతమేవ నావిన్దత్ । యస్మై తాన్దఖ్విణా-
 మనేష్యత్ । తాగ్ం స్వామైవ హస్తాయ దఖ్విణాయానయత్ । తాంప్రత్యగృహ్లాత్
 ॥౪౮॥ దక్షాయ త్వా దఖ్విణాం ప్రతిగృహ్లామీతి । సోఽదఖ్వుత దఖ్విణాం ప్రతిగృహ్య
 దఖ్వుతే హవై దఖ్విణాం ప్రతిగృహ్య । య ఏవంవేద । ఏతద్ధన్మ వై తద్ద్విద్వాగ్ంసో
 వాజశ్రవసా గోతమాః । అప్యనూదేశ్యాన్దఖ్విణాం ప్రతిగృహ్లాన్తి । ఉభయేన వయన్దఖ్విష్టా-
 మహ ఏవ దఖ్విణాం ప్రతిగృహ్యేతి । తేఽదఖ్వున్త దఖ్విణాం ప్రతిగృహ్య । దఖ్వు తేహ
 వై దఖ్విణాం ప్రతిగృహ్య । యఏవంవేద । ప్రహస్యం వీనాతి ॥౪౯॥ తై.బ్రా. 3-౧౧-౯

వదత్యాశ్చ ఇత్యువాచ ద్వితీయంపుణీష్యేత్య జయత్తృతీయం ప్రాస్యదగృహ్లాద్య
 ఏవంవేదైకశ్చ ॥౫౦॥

తగ్గిం హైతమేకే పశుబన్ధ ఏవోత్తర వేద్యాఞ్చిన్వతే । ఉత్తరవేది సమ్మి తవేషోఽ
 గ్నిరితి వదన్తః । తన్న తథా కుర్యాత్ । ఏతమగ్నిజ్ఞా మేనవ్యర్థయేత్ । స ఏనజ్ఞామేన
 వ్యర్థః । కామేన వ్యర్థయేత్ । సౌమ్యే వాచైసమధ్వరే చిన్విత । యత్రవా భూయిష్టా
 ఆహుతయో హూ యేరన్న్ । ఏతమగ్నిజ్ఞామేన సమర్థయతి । స ఏనజ్ఞామేన
 సమ్యుద్ధః ॥౫౦॥ కామేన సమర్థయతి । అథహైనం పురర్షయః । ఉత్తరవేద్యామేవ
 సత్రియమచిన్వత । తతోవై తేఽవిన్దన్త ప్రజామ్ । అభి స్వర్గంలోకమజయన్ ।
 విన్దత ఏవ ప్రజామ్ । అభి స్వర్గంలోకజ్ఞ యతి । యోఽగ్నిన్నా చిక్తేతఞ్చిన్వతే ।
 యఉచైసమేవంవేద । అథ హైనంవాయుర్ ఋద్ధికామః ॥౫౧॥ యథాన్యప్త
 మేవోపదధే తతో వై స ఏతామృద్ధిమార్హేత్ । యామిదంవాయుర్ ఋద్ధః । ఏతామృద్ధి-
 మృద్ధోతి । యామిదంవాయుర్ ఋద్ధః । యోఽగ్నిన్నాచిక్తేతఞ్చిన్వతే । యఉచైస
 మేవంవేద । అథహైనంగోబలో వార్షః పశుకామః । పాజ్ఞమేవచిక్యే । పశ్చ పురస్తాత్
 ॥౫౨॥ పశ్చదక్షిణతః । పశ్చపశ్చాత్ । పశ్చోత్తరతః । ఏకాం మధ్యే । తతోవైసహస్రం
 పశూన్వాప్నోత్ । ప్రసహస్రం పశూనాప్నోతి । యోఽగ్నిన్నాచిక్తేతఞ్చిన్వతే । యఉచైస-
 మేవంవేద । అథహైనం ప్రజాపతిర్జ్యేష్ఠకామో యశస్కామః ప్రజననకామః ।
 త్రివృతమేవ చిక్యే ॥౫౩॥ సప్త పురస్తాత్ । త్రిసో దక్షిణతః । సప్తపశ్చాత్ । త్రిస
 ఉత్తరతః । ఏకాం మధ్యే । తతోవైస ప్రయశో జ్యేష్ఠమాప్నోత్ । ఏతాం ప్రజాత్రిం
 ప్రాజాయత । యామిదం ప్రజాః ప్రజాయన్తే । త్రివృద్వైజ్యేష్ఠమ్ । మూతా పితా
 పుత్రః ॥౫౪॥ త్రివృత్ప్రజననమ్ । ఉపస్తోయోనిర్మధ్యమా । ప్రయశో జ్యేష్ఠమాప్నోతి ।

ఏ॒తాం ప్ర॒జా॒తిం ప్ర॒జా॒యతే । యా॒మి॒దం ప్ర॒జాః ప్ర॒జా॒యన్తే । యోగ్ని॒న్నాచి॑త॒శ్చి॒నుతే ।
 య॒ఉచై॑న॒మే॒వం॒వేద॑ । అథ॑ హై॒నమి॒న్ద్రోజ్యై॑ష్ఠ్య కా॒మః । ఊర్వా॑ ఏ॒వోప॑దధే । తతో॑
 వైస॒జ్యైష్ఠ్యమ॑గచ్ఛత్ ॥౫౫॥ జైష్ఠ్య॑ణ్ణచ్ఛతి । యో॒గ్ని॒న్నాచి॑త॒శ్చి॒నుతే । య॒ఉచై॑న॒-
 మే॒వం॒వేద॑ । అథ॑ హై॒న మ॒సా॒వాది॑త్యస్త్వర్గకా॒మః । ప్రాచీ॑రే॒వోప॑దధే । తతో॑వై సోభి
 స్త్వర్గం॑లోక మ॒జయ॑త్ । అ॒భి స్త్వర్గం॑లోక॒జ్ఞయ॑తి । యో॒గ్ని॒న్నాచి॑త॒శ్చి॒నుతే ।
 య॒ఉచై॑న॒మే॒వం॒వేద॑ । స యదీ॒చ్ఛేత్ ॥౫౬॥ తే॒జస్వీ॒యశస్వీ॑ బ్ర॒హ్మ॒వర్త॑సీ స్వామి॒తి ।
 ప్రా॒జాహో॑తుర్ది॒ష్ట్యాదు॑ధ్న ర్పేత్ । యే॒యం ప్రా॒గాద్య॑శస్వతీ । సా॒మా ప్రో॑ర్థోతు । తే॒జ
 సా య॑శసా బ్ర॒హ్మ॒వర్త॑సీ నేతి । తే॒జస్వీ॒ప యశస్వీ॑ బ్ర॒హ్మ॒వర్త॑సీ భ॒వతి । అథ॑
 యదీ॒చ్ఛేత్ । భూ॒యిష్ఠం మే॑శ్రద్ధధీ॒రన్ । భూ॒యిష్టా ద॒భిణా॑ నయే॒యురి॑తి । ద॒భిణా॑సు-
 నీ॒యమా॑నాసు ప్రాచ్యేహి ప్రాచ్యేహీ॒తి ప్రాచీ॑ జ॒షాణా॑ వే॒తాజ్య॑స్య స్వాహే॒తి
 స్రు॒వేణో॑ప॒హత్యా॑హ॒వనీ॑యే జు॒హూయాత్ ॥౫౭॥ భూ॒యిష్ట మే॒వాస్త్రైశ్రద్ధ॑ధతే । భూ॒యిష్టా
 ద॒భిణా॑ నయన్తి । పురీ॒షము॑ప॒ధాయ॑ । చి॒త్తిక్ష్వే॒పిభి॑రభి॒మృశ్య॑ । అగ్నిం ప్ర॒ణీయో॑ప-
 స॒మాధా॑య । చ॒తస్ర॑ఏ॒తా ఆ॒హూతీ॑ర్జుహోతి । త్వమగ్నీ రు॒ద్ర ఇతి॑ శతరు॒ద్రీయ॑స్య
 రూ॒పమ్ । అగ్నా వి॒ష్ణౌ ఇతి॑వసోర్ధా॒రాయాః । అ॒స్సప॑త ఇ॒త్యన్న॑హోమః । సప్త॑ తే
 అగ్నే స॒మిధ॑స్సప్త జి॒హ్వ ఇతి॑ వి॒శ్వప్రీః ॥౫౮॥

సమృద్ధ ముద్రికామః పురస్తాచ్చి క్షేపుత్రోఽగచ్ఛచ్చేజ్జహూ యాద్విశ్వప్రీః ॥౫౯॥

పురర్షయోవాయుర్దేవస్సహస్రం ప్రజాపతిస్తైష్ఠ్యదిస్తోసా వాదిత్యస్య యదీచ్ఛేత్ ॥

యాం ప్రథమామిష్టకాముపదధాతి । ఇమన్తయా లోకమభి జయతి । అథో
 యా అస్మిన్లోకే దేవతాః । తాసాగ్ం సాయుజ్యగ్ం సలోక తామాప్నోతి ।
 యాన్స్తీతీయాముపదధాతి । అన్తరిఖ్న లోకన్తయా ౨ భిజయతి । అథో యా అన్తరిఖ్నలోకే
 దేవతాః । తాసాగ్ం సాయుజ్యగ్ం సలోకతామాప్నోతి । యాన్స్తీతీయా ముపదధాతి ।
 అమున్తయా లోకమభిజయతి ॥౫౯॥ అథోయా అముష్మిన్లోకే దేవతాః । తాసాగ్ం
 సాయుజ్యగ్ం సలోకతామాప్నోతి । అథో యా అమూరితరా అష్టాదశ । య ఏవామీ
 ఉరవశ్చ వరీయాగ్ంసశ్చ లోకాః । తానేవ తాభిరభిజయతి । కామచారోహ వా
 అస్యోరుషు చ వరీయస్సు చ లోకేషు భవతి । యో౨ గ్నిన్నా చికేశ్చిన్తుతే । య
 ఉచైనమేవంవేద । సంవత్సరో వా అగ్నిర్నాచికేతః । తస్య వసన్తశ్శిరః ॥౬౦॥ గ్రీష్మో
 దక్షిణః పక్షః । వర్షా ఉత్తరః । శరత్పుచ్చమ్ । మాసాః కర్మకారాః । అహారాత్రే
 శతరుద్రీయమ్ । పర్జన్యో వసోర్ధారా । యథా వైపర్జన్యస్సువృష్టం వృష్టా । ప్రజాభ్యుస్స-
 ర్వాన్మామాన్ధ్రం పూరయతి । ఏవమేవ స తస్య సర్వాన్మామాన్ధ్రం పూరయతి ।
 యో౨ గ్నిం నాచికేతం చిన్తుతే ॥౬౦॥ య ఉ చైనమేవం వేద । సంవత్సరో వా
 అగ్నిర్నాచికేతః । తస్య వసన్తశ్శిరః । గ్రీష్మో దక్షిణః పక్షః । వర్షాః పుచ్చమ్ ।
 శరదుత్తరః పక్షః । హేమనోమధ్యమ్ । పూర్వప్రక్షాశ్చితయః । అపరప్రక్షాః పురీషమ్ ।
 అహారాత్రాణీష్టకాః । ఏష వావసో౨ గ్నిరగ్నిమయః పునర్జవః । అగ్నిమయోహ
 వైపునర్జవో భూత్వా । స్వర్గంలో లోకమేతి । ఆదిత్యస్య సాయుజ్యమ్ । యో౨ గ్నిం
 నాచికేతం చిన్తుతే । య ఉచైనమేవం వేద ॥౬౧॥

అముం తయా లోకమభి జయతి శిరశ్చినుత ఇష్టకాష్టట్ట ॥౧౦॥

తై.బ్రా. --

ఋచాం ప్రాచీ మహతీ దిగుచ్యతే । దక్షిణామాహుర్యజుషామపారామ్ ।
 అధర్వణామగ్గిరసాం ప్రతీచీ । సామ్రాముదీచీ మహతీ దిగుచ్యతే । ఋగ్విః పూర్వాష్టే
 దివి దేవ ఈయతే । యజుర్వేదే తిష్ఠతి మధ్యే అహ్నః । సామవేదేనా స్తమయే
 మహీయతే । వేదైరశూన్యస్తిభిరేతి సూర్యః । ఋగ్స్యో జాతాగ్ం సర్వశో మూర్తిమాహుః
 సర్వాగ్తిర్యాజుషీ హైవ శశ్వత్ ॥౪౯॥ సర్వనే జస్సామరూప్యగ్ం హ శశ్వత్ ।
 సర్వగ్ం హేదం బ్రహ్మణా హైవ సృష్టమ్ । ఋగ్స్యో జాతంవైశ్వంవర్ణమాహుః ।
 యజుర్వేదంక్షత్రి యస్యాహుర్యోనిమ్ । సామవేదో బ్రాహ్మణానాం ప్రసూతిః । పూర్వే
 పూర్వేభ్యో వచ ఏతదూచుః । ఆదర్శమగ్నిజ్ఞేన్వానాః । పూర్వే విశ్వసృజోమృతాః
 శతంవర్ష సహస్రసాణి । దీక్షితాస్సత్రమాసత ॥౫౦॥ తప ఆసీద్ధృహపతిః । బ్రహ్మ
 బ్రహ్మభవద్భ్యయమ్ । సత్యగ్ంహ హోతైషామాసీత్ । యద్విశ్వసృజ ఆసత । అమృత-
 మేభ్య ఉదగాయత్ । సహస్రం పరివర్థరాన్ । భూతగ్ం హ ప్రస్తోతైషామాసీత్ ।
 భవిష్యత్ప్రతి చాహరత్ । ప్రాణో అధ్వర్యురభవత్ । ఇదగ్ం సర్వగ్ం సిషాసతామ్
 ॥౫౧॥ అపానో విద్యానావృతః । ప్రతి ప్రాతిష్ఠదధ్వరే । అర్తవా ఉపగాతారః ।
 సదస్యాఋతవోఽభవన్ । అర్థమాసాశ్చమాసాశ్చ । చమసాధ్వర్యవో భవన్ । అశగ్ం
 సద్ర్భహ్మణస్తేజః । అచ్చావాకో భవద్యశః । ఋతమేషాం ప్రశాస్తాసీత్ । యద్విశ్వసృజ
 ఆసత ॥౫౨॥ ఊర్ద్రాజాన ముదవహత్ । ద్రువగ్ంపస్సహోఽభవత్ । ఓజోభ్యష్టై-
 ద్రావ్ణః । యద్విశ్వసృజ ఆసత । అపచితిః పోత్రీయామయజత్ । నేష్ట్రీయామ

యజత్విషిః । అగ్నిద్రాద్విదుష్ సత్త్వమ్ । శ్రద్ధాహైవా యజధ్వయమ్ । ఇరా పత్నీ
 విశ్వసృజామ్ । అకూతిరపినద్దవిః ॥౧౩॥ ఇద్యుగ్ం హఖ్యుచ్చైభ్య ఉగ్రి । తృష్ణా
 చావహతాముభే । వాగేషాగ్ం సుబ్రహ్మణ్యా ౨౨ సీత్ । ఛన్దోయోగాన్ విజానతీ ।
 కల్పత్రాదీ తన్వానా ౨ హః । సగ్ంస్థాశ్చ సర్వశః । అహోరాత్రే పశుపాల్యా ।
 ముహూర్తాః ప్రేష్యా అభవన్ । మృత్యుస్త దభవద్దాతా । శమితోగ్రోవిశాం పతిః
 ॥౧౪॥ విశ్వసృజః ప్రథమాస్సత్తమాసత । సహస్రసమం ప్రసుతే నయన్తః । తతోహజజ్జే
 భువనస్య గోపాః । హిరణ్మయశ్చకునిర్భహ్మా నామ । యేనసూర్వస్తపతి తేజసేద్ధః ।
 పితా పుత్రేణ పితృమాన్ యోనియోనౌ । నావేదవిన్మనుతే తం బృహన్తమ్ ।
 సర్వానుభుమాత్మానగ్ం సంపరాయే । ఏష నిత్యో మహిమా బ్రాహ్మణస్య । న కర్మణా
 వర్ధతే నో కనీయాన్ ॥౧౫॥ తస్మైవాత్మా పద విత్తంవిదిత్వా । న కర్మణా లిప్యతే
 పాపకేన । పఞ్చ పఞ్చా శతస్త్రివృతస్సంవధ్నరాః । పఞ్చ పఞ్చాశతః పఞ్చదశాః ।
 పఞ్చపఞ్చాశతస్సప్త దశాః । పఞ్చ పఞ్చా శత ఏకవిగ్ంశాః । విశ్వసృజాగ్ం సహస్ర
 సంవధ్నరమ్ । ఏతేనవై విశ్వసృజ ఇదంవిశ్వమసృజన్త । యద్విత్త్వ మసృజన్త ।
 తస్మాద్విత్త్వసృజః । విశ్వమేనానను ప్రజాయతే । బ్రహ్మణస్సాయుజ్యగ్ం సలోకతాంయన్తి
 ఏతాసామేవ దేవతానాగ్ం సాయుజ్యమ్ । సార్వృతాగ్ం సమానలోకతాంయన్తి య
 ఏతదుపయన్తి । యే చైనత్పాహుః । యేభ్యశ్చైనత్పాహుః । ఓమ్ ॥౧౬॥ శశ్వదాసత
 సిషాసతామాసత హవిష్పతిః కనీయాన్తస్మా ద్విత్వస్సృజో ౨ ష్టా చ ॥౧౭॥

త్రై.బ్రా. 3-౧౨-౯

సదాచార ప్రదర్శనాదికమ్

¹సకంచన వసతా ప్రత్యాచక్షీత । తద్వతమ్ । ²తస్మాద్భయా కయాచ విధయా
 బహ్వాన్నం ప్రాప్నుయాత్ । ³అరాధ్యస్మా అన్నమిత్యాచక్షతే । 'ఏతద్వైముఖతో ॥ ౨
 న్నగ్ం రాధమ్ । ముఖతో ౨ స్మా అన్నగ్ం రాధ్యతే । ఏతద్వై మధ్యతో ౨ న్నగ్ం
 రాధమ్ । మధ్యతో ౨ స్మా అన్నగ్ం రాధ్యతే । ఏత ద్వా అంతతో ౨ న్నగ్ం రాధమ్ ।
 అంతతోస్మా అన్నగ్ం రాధ్యతే । య ఏవం వేద । క్షేమ ఇతి వాచి । యోగక్షేమ ఇతి
 ప్రాణాపానయోః । కర్మేతి హస్తయోః । గతి రితి పాదయోః । విముక్తిరితి పాయా ।
 ఇతి మానుషీ స్సమాజ్ఞాః । 'అథ దైవీః । తృప్తి రితి వృష్టే । బల మితి విద్యుతి ।
 యశ ఇతి పశుషు । జ్యోతి రితి నక్షత్రేషు । ప్రజాతి రమృత మానన్ద ఇత్యుపస్థే ।
 సర్వ మిత్యాకాశే । తత్రప్రతిష్ఠేత్పుపాసీత । ప్రతిష్ఠావా స్థవతి । త న్నహ ఇత్యుపాసీత
 । మహాస్థవతి । తన్మన ఇత్యుపాసీత । మానవా స్థవతి । త న్నమ ఇత్యుపాసీత ।
 నమ్యన్తే ౨ స్మై కామాః । తద్బ్రహ్మేత్యుపాసీత । బ్రహ్మ వా స్థవతి । తద్బ్రహ్మణః
 పరిమర ఇత్యుపాసీత । పర్యేణం మ్రియన్తే ద్విష స్త సుసత్నాః । పరియే ౨ ప్రియా
 భ్రాతృవ్యాః । సయశ్చామం పురుషే । యశ్చాసా వాదిత్యే । స ఏకః । స య
 ఏవంవిత్ । అస్మాల్లోకా త్రైత్య ఏతమన్నమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య । ఏతం
 ప్రాణమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య । ఏతం మనోమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య
 ఏతం విజ్ఞానమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య । ఏత మానన్దమయ మాత్మాన
 ముపసంక్రమ్య । ఇమా న్లోకా న్మామాన్నీ కామరూప్యసుసంచరన్ । ఏత భ్వామ
 గాయన్తాస్తే । ⁴హో ౩ వుహో ౩ వుహో ౩ వు । అహమన్న మహమన్న మహమన్నమ్ ।

అహమన్నాదో ౨౨ హ మన్నాదో ౨ ౨హమన్నాదః । అహగ్గ్ం శ్లోకకృదహగ్గ్ం
 శ్లోకకృదహగ్గ్ శ్లోకకృత్ । అహమస్మి ప్రథమజా ఋతా ౩ స్త్వ । పూర్వం దేవేభ్యో
 అమృతస్యనా ౩ భాయి । యో మా దదాతి స ఇ దేవమా ౩ వాః । అహ మన్నమన్న
 మదన్నమా ౩ ద్మి । అహం విత్వం భువన మభ్యభవామ్ । సువర్నజ్యోతిః । ¹⁰య
 ఏవంవేద । ¹¹ఇత్యుపనిషత్ ॥౧౦॥

ఉత్తర శాంతిపాఠః

సహ నా వవతు । సహనోభునక్తు । సహవీర్యం కరవావహై । తేజస్వి నావధీత
 మస్తు మావిద్విషానహై । ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తిః ॥

(120వ పేజిలో ఉన్న అధిక్రమణము ముందు చదువవలెను)

చిత్తిసుక్ । చిత్తమాజ్యం । వాగ్వేదిః । ఆధీతంబర్హిః । కేతోఅగ్నిః ।
 విజ్ఞాతమగ్నిః వాక్పత్తిర్హోతా । మనఃఉపవక్తా । ప్రాణోహవిః । సామాధ్వర్యుః
 ॥౧॥ పృథివీహోతా । ద్యౌరధ్వర్యుః । రుద్రోగ్నీత్ । బృహస్పతిరుపవక్తా ॥౨॥
 అగ్నిర్హోతా । అశ్వినాధ్వర్యుః । త్వష్టాగ్నీత్ । మిత్రఃఉపవక్తా ॥౩॥ సూర్యంతేచక్షుః
 వాతంప్రాణః । ద్యౌంపుష్టం । అంతరిక్షమాత్మా । అంగైర్యజ్ఞం । పృథివీగ్ం
 శరీరైః ॥౪॥ మహాహవిర్హోతా । సత్యహవిరుధ్వర్యుః । అచ్యుతపాజాఅగ్నీత్ ।
 అచ్యుతమనఃఉపవక్తా । అనాధృప్యశ్చాప్రతిధృప్యశ్చయజ్ఞ స్వాభిగరౌ । అయాస్య-
 ఉద్ధాతా ॥౫॥ వాగ్హోతా । దీక్షావత్నీ । వాతోధ్వర్యుః ఆపోభిగరః । మనోహవిః ।
 తపసిజుహోమి । భూర్భువస్సువః ॥౬॥

ముత్య వీర వేంకట దిక్కితులు

పాన్డపల్లి వేంకట కృష్ణయ్య

జననం: 12-10-1933, రాజమండ్రి
తల్లిదండ్రులు: సీతామహాలక్ష్మి, సీతారామమూర్తి
ఉద్యోగాలు: 1) 1955 ఫిబ్రవరి నుంచి జాతీయ బోదవ్యాధి నియంత్రణ శాఖలో (మండపేట, తూర్పు గోదావరి జిల్లా) పరిశీలకునిగా,
 2) 1957 జూన్ నుంచి తూర్పు రైల్వే వైద్యశాఖలో ఆరోగ్య పరిశీలకుని గాను, కుటుంబసంక్షేమ విభాగంలో విస్తరణ విద్యాబోధలకునిగా,
 3) 30-9-1990న న్యాయం వదలి విరమణ అనంతరం వివిధ స్వచ్ఛంద సేవా సంస్థలలో (విజయవాడ, నెల్లూరు మొదలగుచోట్ల) వివిధ హోదాలలో 2000 ఆగష్టు వరకు) •
జ్ఞాన విజ్ఞానము: 1) సంస్కార కాలసంగ్రహము
 2) పూజ చేయడం ఎలా ?
 3) మరణానంతరవిధి

జననం: 13-12-1932
సేలంజిల్లా: మెట్టూరు
తల్లిదండ్రులు: సూర్యకాంతం
 వీరరాఘవ సోమయాజులు
ఉద్యోగాలు: 1) 1958 జూలై నుంచి 1992 డిసెంబరు వరకు, ఆంధ్ర విశ్వ కళాపరిషత్ గణితశాస్త్ర అధ్యాపకులు,
 2) 1994 డిసెంబరునుంచి 2000 జూన్ వరకు డా॥ అంకపల్లి బుల్లియ్య పి.జి.కళాశాల, విశాఖపట్నంలో గణితశాస్త్ర శాఖాధ్యక్షుడు.
విజ్ఞాన విజ్ఞానము: 1) తెలుగు అకాడమీ, హైదరాబాదు ప్రచురణలో తొన్ని గణితశాస్త్ర గ్రంథాలు (తెలుగులో)
 2) భర్తృహరిగీతి - భర్తృహరి సుధాపితాలలో గీతి శతకానికి పద్యసూచన

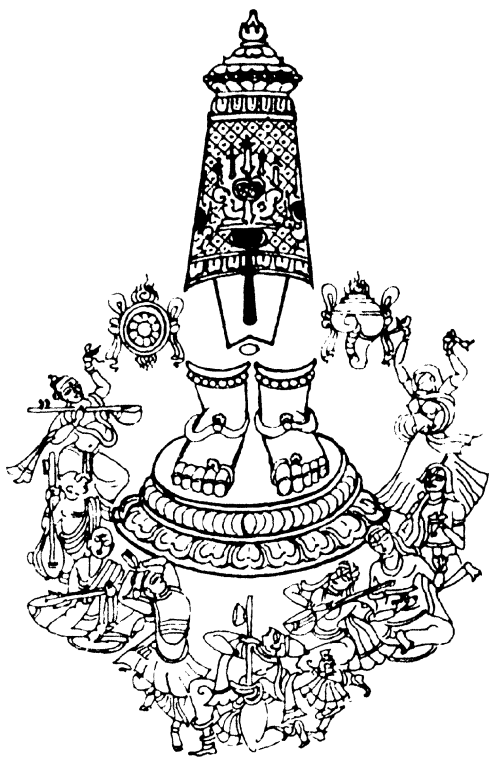
మా వద్ద అనేక సంస్థల, ఆశ్రమముల జ్యోతిష్య, వాస్తు, వేదాంత, గృహ్యశాస్త్ర, పురాణ, స్మార్త, ఆయుర్వేద, సంగీత, యోగా, పూజా పుస్తకములు, సంప్రదాయ గ్రంథములు లభించును. వివిధ కార్యక్రమములలో పంచకొనుటకు కావలసిన అన్ని రకముల సోత్రములు మావద్ద హోల్ సేల్ గా లభించును. వి.పి.పి. సౌకర్యము కలదు.

శివకామేశ్వరి గ్రంథమాల

41-22/4-36, బ్రహ్మరాయాపురం, కృష్ణలంక, విజయవాడ - 520 013. ఫోన్: 0866-2522824

సంస్కృత సాహిత్యంలోని సంకీర్తనలు
శ్రీ తార్లపాక అన్నమాచార్యుల సంస్కృత సంకీర్తనలు : పరిశీలన

డా॥ మల్లంపల్లి భద్రకాళి (చంద్రకళ) యం.ఎ., పి.హెచ్.డి.,